

«Διερευνώντας την Τοπική Ιστορία μέσα από τα μάτια των παιδιών του σήμερα :

Μια πρόταση για την Εκπαίδευση του Ενεργού Παγκόσμιου Πολίτη»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ

Φλώρινα, Ιούνιος 2016

Φύλλο Εξέτασης

1. Επόπτης: _____

Βαθμός: _____

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

2. Δεύτερος Βαθμολογητής: _____

Βαθμός: _____

Υπογραφή:

Ημερομηνία :

3. Τρίτος Βαθμολογητής: _____

Βαθμός: _____

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

Γενικός Βαθμός: - _____

Ο/Η συγγραφέας βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	σελ.5
Εισαγωγή	σελ.7
Θεωρητικό πλαίσιο	σελ.9
1. Η διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας στο δημοτικό σχολείο	σελ.13
2. Η Τοπική Ιστορία της Κάτω Τούμπας	σελ.18
Διδακτική μεθοδολογία	σελ.21
1. Project	σελ.23
2. Artful Thinking	σελ.31
3.Φιλοσοφία για Παιδιά	σελ.35
4.Αντιπαράθεση επιχειρημάτων (Debate)	σελ.39
5.Διαθεματικότητα	σελ.41
6.Η μέθοδος της δραματοποίησης	σελ.43
Σχεδιασμός της διδασκαλίας	σελ.46
Σκοποί και στόχοι της διδασκαλίας	σελ.50
1. Α΄ Φάση	σελ.52
2. Β΄ Φάση	σελ.56
3. Γ΄ Φάση	σελ.82
Συμπεράσματα	σελ.85
Επίλογος	σελ.89
Βιβλιογραφικές αναφορές	σελ.91
Παράρτημα	σελ.103

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συγκεκριμένη εργασία αποτελεί μια διδακτική πρόταση, ένα project, που μπορεί να εφαρμοστεί στις δυο μεγαλύτερες τάξεις του δημοτικού σχολείου. Αναφέρεται στην διερεύνηση της Τοπικής Ιστορίας της Κάτω Τούμπας και στόχο έχει όχι μόνο να την κάνει γνωστή στους μαθητές μέσα από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές αλλά μέσα από την ανακάλυψή της οι μαθητές να υιοθετήσουν την έννοια του ενεργού πολίτη και κατ'επέκταση του παγκόσμιου πολίτη. Οι μαθητές μέσα από τη βιωματική προσέγγιση και τις επισκέψεις πεδίου θα αναλάβουν δράση και θα αναπτύξουν δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα όπως είναι η επικοινωνία, η κριτική σκέψη, η δημιουργικότητα και η συνεργασία. Σε όλη τη διάρκεια του project θα εφαρμοστούν διάφορες καινοτόμες διδακτικές μέθοδοι όπως: έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking), Φιλοσοφία για Παιδιά, Ομαδοσυνεργατική., Χρήση Νέων Τεχνολογιών, Έρευνα, Παρατήρηση κ.ά., που απώτερο σκοπό θα έχουν την ευαισθητοποίηση των μαθητών σε ένα σύγχρονο και επαναλαμβανόμενο φαινόμενο όπως αυτό της προσφυγιάς.

Λέξεις- Κλειδιά: Έντεχνος συλλογισμός, Τοπική Ιστορία, Κάτω Τούμπα, προσφυγιά, κριτική σκέψη, ενσυναίσθηση, ενεργός πολίτης, παγκόσμιος πολίτης, αστική αειφορία

ABSTRACT

This study is a teaching suggestion, a project, which can be implemented in the last two grades of Elementary School. It concerns the investigation of Local History and aims to help students to learn about the local history of their home district, Kato Toumba (Thessaloniki), by researching primary and secondary sources in order to adopt the principles of active global citizenship. Students through evidential experiences and field visits will take action and develop the 21st century skills such as communication, critical thinking, creativity and collaboration. Throughout the project will be implemented various innovative teaching methods including Artful thinking, Philosophy for Children, peer-collaboration, new technologies, inquiry, observation etc. The use of these teaching methods is aiming at raising students' awareness about immigration and its' consequences over the populations.

Keywords: Artful thinking, Local History, Toumba, refugees, critical thinking, empathy, active citizen, world citizen, urban sustainability

Πρόλογος

«Ένα από τα οφέλη που προκύπτουν από τη διδασκαλία της τοπικής ιστορίας στο σχολείο είναι ότι προσφέρει στο παιδί την αίσθηση του συγκεκριμένου: νιώθει κανείς καλύτερα ότι τα γεγονότα είναι αληθινά, όταν βλέπει το μέρος όπου συνέβησαν».

Lemonnier, H. (1889).

L'enseignement de l'histoire dans les, coles primaires

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει στη χώρα μας αρκετές προσπάθειες για την ένταξη της τοπικής ιστορίας στο σχολείο. Αν και οι προσπάθειες είναι θετικές, οι εκπαιδευτικοί συναντούν αρκετές δυσκολίες, που πολλές φορές τείνουν να λειτουργήσουν αποθαρρυντικά. Αυτό συμβαίνει συνήθως γιατί οι εκπαιδευτικοί για να ανταποκριθούν στα καθήκοντά τους θα πρέπει να επιμορφωθούν σε θέματα μεθοδολογίας της ιστορικής έρευνας, κάτι που δε γίνεται σε ικανοποιητικό βαθμό. Επίσης οι τοπικές βιβλιογραφίες ανάλογα με την περίπτωση παρουσιάζουν αδυναμίες και ελλείψεις είτε γιατί είναι αποσπασματικές είτε γιατί έχουν μικρή έως ελάχιστη παρουσία.

Η συγκεκριμένη εργασία προέκυψε ύστερα από έντονο προβληματισμό αυτά τα δυο χρόνια των μεταπτυχιακών μου σπουδών στη Φλώρινα. Έχοντας φέτος πέμπτη τάξη στο δημοτικό, μαθητές ηλικίας 11 χρονών συνειδητοποίησα ύστερα από μια εργασία που τους έβαλα πόσα λίγα γνωρίζουν για την περιοχή τους. 18 μαθητές οι περισσότεροι από τους οποίους είναι άριστοι, μπορούν και διαβάζουν και μαθαίνουν απέξω όλα τα κεφάλαια της ιστορίας, της γεωγραφίας, της φυσικής, αλλά δε γνωρίζουν πώς ονομάζεται ο δρόμος που διασχίζουν καθημερινά για να φτάσουν στο σχολείο τους και από πού πήρε το όνομά του. Τι κτίριο είναι αυτό που ονομάζεται Άγιος Στυλιανός, ποιανού είναι το άγαλμα μπροστά από το Ιπποκράτειο Νοσοκομείο, πώς ονομάζεται το πάρκο κάτω από το σχολείο και τόσα άλλα που υπάρχουν στη γειτονιά τους.

Αποφασίστηκε λοιπόν από κοινού να γίνει ένα project με το όνομα «Το Αστικό Μονοπάτι της Τούμπας» που στόχο θα είχε οι μαθητές να γνωρίσουν την ιστορία του τόπου τους, να εμβαθύνουν μέσα από τα ιστορικά γεγονότα και να αποκτήσουν ενσυναίσθηση σε φαινόμενα που εμφανίζονται ανά τακτικά χρονικά διαστήματα. Αφορμή στάθηκε το προσφυγικό κύμα από τη Συρία που κατακλύζει τη χώρα μας τον τελευταίο καιρό.

Η εργασία παρουσιάζει πτυχές της ιστορίας του συνοικισμού της Τούμπας, μιας μικρής πόλης μέσα στην πόλη, σε μια προσπάθεια να κρατηθούν ζωντανά τα στοιχεία τους στη συλλογική συνείδηση και μνήμη και να καλλιεργηθεί η εικόνα ενός ενεργού πολίτη που θα είναι ευαίσθητος σε κοινωνικά θέματα και αρωγός στη διατήρηση της ειρήνης και της ευημερίας.

Η Τούμπα αποτελούσε από παλιά αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας της Θεσσαλονίκης και συνέβαλε σημαντικά στη σύνθεση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας

της. Στο χάρτη της πόλης η θέση της είναι γνωστή από τα προϊστορικά ακόμη χρόνια. Το γεγονός ωστόσο ότι υποδέχτηκε κι αγκάλιασε τους πρόσφυγες από τον Πόντο και τη Μικρά Ασία καθώς και το πλήγμα από το εβραϊκό ολοκαύτωμα σημάδεψε την πορεία της και της έδωσε νέα πνοή.

Η εργασία έγινε μέσα στα πλαίσια των μαθημάτων της ιστορίας, της αγωγής του πολίτη, της ευέλικτης ζώνης κ.ά. Πολλοί παράγοντες συνέβαλαν στην ολοκλήρωσή της πέρα από τον υπεύθυνο καθηγητή του οποίου η συμβολή και η βοήθεια ήταν ανεκτίμητες. Βοήθησαν πάρα πολύ οι γονείς της τάξης με όλο το υλικό που πρόσφεραν, οι μαθητές με τις ατομικές και ομαδικές εργασίες τους, οι κάτοικοι της περιοχής και οι εργαζόμενοι στους φορείς που επισκεφτήκαμε. Σημαντική η βοήθεια της διευθύντριας του 83^{ου} δημοτικού που μας δέχτηκε και μας ενημέρωσε για το σχολείο το οποίο είναι και δωρεά της ισραηλιτικής κοινότητας. Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ στους κυρίους Ιωαννίδη Άγγελο και Παπαδόπουλο Κωνσταντίνο που οι συνεντεύξεις που μας έδωσαν ήταν πολύ σημαντικές καθώς έδωσαν την ευκαιρία στους μαθητές να ακούσουν από πρώτο χέρι μαρτυρίες της εποχής.

Εισαγωγή

*«Παρατηρώ θα πει βλέπω με προσοχή και με κατανόηση.
Εμείς όμως οι Έλληνες δεν ξέρουμε να παρατηρούμε.
Βλέπουμε δηλαδή επιπόλαια
Αυτό το ελάττωμα το 'χουμε όλοι οι Έλληνες»*

Μιχάλης Παπαμαύρος

Επηρεασμένη έντονα από τη συγκεκριμένη φράση του Παπαμαύρου που έφερε στην επιφάνεια προσωπικά βιώματα (επισκέψεις σε μουσεία, σε εκθέσεις, σε εκδρομές), σκέφτηκα ότι ένας από τους στόχους της συγκεκριμένης εργασίας θα έπρεπε να είναι η εξάσκηση των μαθητών στην προσεκτική και μεθοδική παρατήρηση και έρευνα. Κάτι που ελάχιστοι από μας το κάνουμε καθώς δεν έχουμε μάθει να κοιτάμε με προσοχή, να παρατηρούμε αλλά και να ερευνούμε.

Ο σημερινός μαθητής δέχεται ποικίλα ιστορικά μηνύματα από το περιβάλλον του, όπως επισημαίνει ο Schorke (1984), άλλα φτάνουν σε αυτόν ως οργανωμένη μάθηση μέσα από το σχολείο και άλλα ως μη οργανωμένη μάθηση κατά τη διάρκεια του λεγόμενου ελεύθερου χρόνου, όπως από την τηλεόραση, τον περιοδικό τύπο, από βιβλία, από ταξίδια, από διάφορες εκδηλώσεις και εκθέσεις. Η μη οργανωμένη μάθηση της ιστορίας είναι βέβαια προαιρετική και χαρακτηρίζεται απ' την ελεύθερη συμμετοχή του μαθητή, τη χαρά και την προσωπική του ικανοποίηση καθώς μαθαίνει χωρίς να καταβάλλει ιδιαίτερα μεγάλο κόπο και χωρίς να εντάσσεται σε ασφυκτικά χρονικά προγράμματα. Η μη οργανωμένη μάθηση συνδυασμένη με έντονη παρατήρηση θα μπορούσε να αποτελέσει ένα δυνατό εργαλείο μάθησης.

Η τοπική ιστορία ανήκει σ' αυτήν την κατηγορία μάθησης, που τα μηνύματά της έφταναν μέχρι τώρα στο μαθητή κυρίως μέσα από το ασυντόνιστο πλέγμα της μη οργανωμένης μάθησης. Η εισαγωγή της διδασκαλίας της τοπικής ιστορίας στη στοιχειώδη και στη μέση εκπαίδευση στη χώρα μας επιτρέπει μια πιο συστηματική γνωριμία του μαθητή με το περιεχόμενό της, συμβάλλοντας έτσι σημαντικά στην οικοδόμηση της ιστορικής συνείδησης.

Η μελέτη της ιστορίας δεν αφορά μόνο στην εξέταση του παρελθόντος. Το παρελθόν βέβαια δίνει πολλές αφορμές για να μελετήσει κανείς την ιστορία του τόπου του. Σημείο αναφοράς δεν είναι τα περασμένα αλλά το παρόν, αφού σε αυτό στεκόμαστε για να προσεγγίσουμε το παρελθόν. Ακόμα και όταν μιλάμε για περασμένα γεγονότα, η αξία τους έγκειται στη σύγκριση με το σήμερα και τη γνώση που έχουμε για τις δεδομένες συνθήκες στις οποίες ζούμε. Ξεκινώντας από το παρόν πηγαίνουμε στο παρελθόν και ως φορείς του παρόντος χρόνου καθώς και των προσδοκιών μας για το μέλλον, περιγράφουμε, κρίνουμε και ερμηνεύουμε την ιστορία (Παπαγιαννόπουλος, κ.ά., 1999, σελ.16).

Αντίθετα με όσα εφάρμοζαν παλαιότεροι ιστορικοί, οι οποίοι σταματούσαν τη διήγηση των γεγονότων αρκετά χρόνια πριν την εποχή τους, οι σύγχρονοι ιστορικοί προχωρούν την εξιστόρηση των γεγονότων μέχρι το σήμερα, συμπεριλαμβάνοντας σε αυτή και τις μελλοντικές προοπτικές. Στη σύγχρονη προσέγγιση της ιστορικής πραγματικότητας, η έννοια του χρόνου προσεγγίζεται και στις τρεις διαστάσεις της: στο *παρελθόν*, στο *παρόν* και στο *μέλλον*, θεωρώντας ότι τα τρία αυτά επίπεδα είναι ισοδύναμα και ισοβαρή, αλληλένδετα και αναπόσπαστα στην ερμηνεία της ιστορίας ενός τόπου (Friedman,1992).

Έτσι στην εργασία θα γίνει μια σύνδεση, μια συσχέτιση και μια σύγκριση με τις τρεις αυτές διαστάσεις της έννοιας του χρόνου με βάση το κοινωνικό φαινόμενο της προσφυγιάς. Θα γίνει μια προσπάθεια για να αναδειχθεί η σύγχρονη πραγματικότητα του προβλήματος, αλλά και οι ιστορικές διαστάσεις του, μέσα από την έντονη παρατήρηση και την έρευνα που προσφέρει η εφαρμογή της μεθοδολογίας του project και της τέχνης (Artful thinking).

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Οι περισσότεροι θα συμφωνούσαν ότι η ιστορική εκπαίδευση είναι σημαντική, χρήσιμη και απαραίτητη για τα άτομα και την κοινωνία, εφόσον καλλιεργεί στα νεαρά άτομα κριτική ιστορική σκέψη και γνώση, διανοητικές δεξιότητες που μπορούν να τους βοηθήσουν να αντιληφθούν, να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τον εαυτό τους σε σχέση με το κοινωνικό, πολιτισμικό και εθνικό περιβάλλον τους, αλλά και σε σχέση με τους «άλλους». Ασκούνται οι μαθητές στην επεξεργασία ουσιαστικών ιστορικών ερωτήσεων, υποθέσεων και συμπερασμάτων όχι μόνο για τον ίδιο τον εαυτό τους, αλλά και για τους «άλλους», όχι μόνο για το παρελθόν, αλλά, το σπουδαιότερο, για το παρόν και το μέλλον. Η κατανόηση του παρόντος προϋποθέτει μια κριτική αντίληψη του παρελθόντος, γι' αυτό εξάλλου «αν είναι κάποιος ιστορικά ανυποψίαστος, είναι καθαυτό ανυποψίαστος» (P. Lee, 1984 α, σελ.4).

Τα τελευταία χρόνια έγιναν αρκετά σημαντικές αλλαγές στην ελληνική μέση εκπαίδευση σχετικά με τη διδασκαλία της ιστορίας. Αναδείχτηκαν ζητήματα, όπως η μετάβαση από το εθνοκεντρικό στο ευρωπαϊκό και πολυπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης, από τα απομονωμένα μεταξύ τους γνωστικά αντικείμενα στη διεπιστημονική προσέγγιση της γνώσης από την ιστορία ως «αφήγημα» στην ιστορία ως «πρόβλημα».

Παλαιότερα βασικός στόχος του μαθήματος της ιστορίας ήταν η εθνική διαπαιδαγώγηση και η στείρα απομνημόνευση στρατιωτικών και πολιτικών γεγονότων εις βάρος της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής ιστορίας. Το σχολείο – τόπος επίσημης δημόσιας ιστορίας – ήταν κατεξοχήν χώρος όπου καλλιεργούνταν μια λειτουργική θεώρηση της ιστορίας. Το σχολείο συγκροτούσε μια εθνική ταυτότητα ευάλωτη και ανασφαλής, εχθρική απέναντι στους άλλους και φοβική απέναντι στην αλλαγή.

Σήμερα ο μαθητής βασιζόμενος στις δικές του εμπειρίες, καλείται να ανακαλύψει και να οικοδομήσει μόνος του τη γνώση. Το μάθημα της ιστορίας απαλλάσσεται από το ιδεολογικό φορτίο του εθνοκεντρισμού. Στόχος οι μαθητές να καλλιεργήσουν εθνική ταυτότητα και αυτογνωσία. Το μάθημα της ιστορίας αντιμετωπίζεται ως μαθητεία στις αξίες του ορθολογισμού, της κριτικής εγρήγορσης, της ελευθερίας, της πολιτισμικής ανοχής, του διαπολιτισμικού διαλόγου, της δημιουργικής σκέψης και της αναζήτησης της αλήθειας μέσα από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Η σημασία της χρήσης των πηγών και της ερμηνείας τους ως μαρτυριών για την ιστορική διαδικασία υπογραμμίζεται από τους περισσότερους ιστορικούς. Ο R. G. Collingwood (1994) δηλώνει : « Η ιστορική διαδικασία, η μέθοδος, συνίσταται κυρίως στην ερμηνεία μαρτυριών». Μέσα από όλη αυτή τη διαδικασία οι μαθητές αποκτούν ιστορική σκέψη.

Η ιστορική ενσυναίσθηση μπορεί να θεωρηθεί ως σημαντικό ειδικό χαρακτηριστικό της ιστορικής σκέψης, σύμφωνα με τις μοντέρνες αντιλήψεις της ιστορίας και της ιστορικής εκπαίδευσης. Είναι μια σύνθετη έννοια, γιατί, εκτός των πολλών συνεκδοχών σε σχέση με διάφορες επιστήμες και περιοχές της ανθρώπινης

εμπειρίας, σκέψης και γνώσης, μπορεί να γίνει αντιληπτή τόσο ως «διαδικασία» όσο και ως « επίτευγμα», τόσο ως «συναίσθηματική» όσο και ως «γνωστική». Σύμφωνα με τον P. J. Lee (1995) « Η ενσυναίσθηση ως επίτευγμα συνδέεται στενά με σημαντικές πλευρές της ιστορικής κατανόησης. Η κατανόηση πράξεων στην ιστορία προϋποθέτει την ενσυναίσθηση ως επίτευγμα, γιατί αφορά στο να δεις μία πράξη ως αρμόζουσα με τους στόχους και τις προθέσεις αυτού που έπραξε και με τη δική του αντιμετώπιση της κατάστασης».

Ο P. Lee (1996) ισχυρίζεται επίσης ότι: « Τα παιδιά αντιμετωπίζουν τεράστιες δυσκολίες για να κατανοήσουν γιατί κάποιος έπραξε ή απέτυχε να πράξει κάτι στην ιστορία. Δεν υπάρχουν κανόνες αναφοράς ως προς τι μπορεί να υπολογιστεί ως μέρος των μελημάτων, των φροντίδων ή των ευθυνών αυτού που έπραξε». Επιπλέον ο D. Shemilt (1980) ισχυρίζεται ότι η ενσυναίσθηση μας βοηθά να ξεπεράσουμε τη νοοτροπία της εποχής μας και όταν το επιτύχουμε αυτό επαναφέρουμε το παρελθόν στη ζωή, αλλά όχι αναδημιουργώντας τη σκέψη όπως υπήρξε. Η καλλιέργεια της δεξιότητας της ενσυναίσθησης στα παιδιά εξαρτάται περισσότερο από τη διάδραση και τη συζήτηση των μαθητών μεταξύ τους και λιγότερο από τη διδακτική καθοδήγηση. Επίσης εξαρτάται από τη νοοτροπία της εκπαιδευτής τους.

Παρά τις δυσκολίες που παρουσιάζει η ανάλυση της ιστορικής σκέψης των παιδιών ως προς την ιστορική ενσυναίσθηση, είναι πολύ σημαντική γιατί μας δείχνει αν και κατά πόσο τα παιδιά αναπτύσσουν ουσιαστική κατανόηση του παρελθόντος μέσα στο δικό τους διαφορετικό ιστορικό πλαίσιο. Πρέπει να ξεπεράσουν τον εγωκεντρισμό τους και την προσκόλλησή τους στο παρόν.

Παράλληλα μέσα από την ανάπτυξη της εθνικής ταυτότητας και της ιστορικής ενσυναίσθησης, επιτυγχάνεται η ενδυνάμωση της ιδιότητας του πολίτη.

Η έννοια της **ιδιότητας του πολίτη (citizenship)** γίνεται αντιληπτή μέσα από τρεις κυρίαρχες θεωρητικές προσεγγίσεις (Jochum κ.ά., 2005) που κάνουν διάκριση ανάμεσα σε:

- *μια κατάσταση*, η οποία αποδίδεται από το κράτος, αναγνωρίζει ίσα δικαιώματα και προωθεί ιδιωτικά συμφέροντα,
- *μία ταυτότητα*, η οποία προκύπτει από ένα ατομικό αίσθημα και ένα αίσθημα του ανήκειν σε μία κοινότητα, και
- *μία πρακτική*, η οποία καθορίζεται από δικαιώματα και υποχρεώσεις και διαμορφώνεται από μία κοινή δημόσια κουλτούρα.

Ο Αριστοτέλης στα *Πολιτικά* υποστηρίζει ότι η πόλη υπάρχει από τη φύση της και προηγείται του ατόμου, καθώς και ότι αντιπροσωπεύει ένα είδος κοινωνίας. Επομένως, υπάρχει μια φυσική ορμή που ωθεί τους ανθρώπους στη διαμόρφωση αυτής της κοινωνίας. Η αρχαία ελληνική πόλη δεν αποτελεί την πόλη-κράτος στη φυσική της τοποθεσία. Αντίθετα, ορίζεται ως η οργάνωση των ανθρώπων, όπως αυτή προκύπτει από την κοινή δράση και ομιλία, καθώς η δράση και ο λόγος είναι οι καταστάσεις που δημιουργούν χώρο ανάμεσα στους συμμετέχοντες και σκιαγραφούν την ύπαρξη της πόλης.

Στην ελληνική πόλη, ένας πολίτης δεν αναμένεται απλά, αλλά είναι υποχρεωμένος να συμμετάσχει στη δημόσια και πολιτική ζωή και το γεγονός αυτό φωτίζει τη διαφορά μεταξύ της δημόσιας ζωής τότε και τώρα. Οι δημόσιοι χώροι,

είτε ονομάζονταν αγορά, φόρουμ ή πιάτσα, ήταν ζωτικά και ουσιώδη στοιχεία που φιλοξενούσαν αυτές τις διαδικασίες.

Σήμερα όσον αφορά τη σχέση της ιδιότητας του πολίτη και ιδιαίτερα του ενεργού πολίτη με την εκπαίδευση, σύμφωνα με τον Καστοριάδη (2008), ο ενεργός πολίτης είναι δημιούργημα της δημοκρατίας, η οποία συγχρόνως προϋποθέτει τον ενεργό πολίτη και εφόσον ο πολίτης είναι καθοριστικός για την ύπαρξη της δημοκρατίας η εκπαίδευση των νέων και η διαμόρφωση των πολιτών γίνεται αντιληπτή ως «*condition sine qua non*».

Η διαμόρφωση των πολιτών μέσω της εκπαίδευσης αποτελούσε ανέκαθεν έναν από τους κύριους σκοπούς του σχολείου. Από τη δεκαετία του 1990 δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση για μια δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη ενώ υποστηρίζεται ότι η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην κατάκτηση των ιδανικών της ειρήνης, της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Σύμφωνα με την Αμερικανίδα φιλόσοφο Amy Gutmann (1999, όπ. αναφ. στο Καρακατσάνη, 2004), «*Αν μοναδικός στόχος ενός δημοκρατικού κράτους είναι να προετοιμάζει τα μέλη του για την ιδιότητα τους ως πολιτών, αυτό θα πρέπει να το επιδιώκει με όσο γίνεται περισσότερη εκπαίδευση*».

Σύμφωνα με μελετητές, πολίτες γινόμαστε μέσα από μια πολύπλοκη διαδικασία, στην οποία η εκπαίδευση διαδραματίζει έναν σημαντικό ρόλο. Όπως υποστηρίζει η κ. Δ. Καρακατσάνη (2004), η επιδιωκόμενη πολιτική και κοινωνική αγωγή πρέπει να περιλαμβάνει μια εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη. Μια εκπαίδευση, δηλαδή, η οποία δεν στοχεύει απλώς στο να διαμορφώσουμε έναν ενημερωμένο και πληροφορημένο πολίτη-μαθητή, αλλά μια εκπαίδευση η οποία πρέπει να βοηθάει τον μαθητή να αναπτύξει εργαλεία γνώσης και κατανόησης και να καλλιεργήσει τις δεξιότητες, τις ικανότητες και τις αξίες που του δίνουν τη δυνατότητα ενεργούς, διορατικής και υπεύθυνης συμμετοχής.

Η εκπαίδευση με στόχο τον ενεργό δημοκρατικό και παγκόσμιο πολίτη (active democratic global citizen) συνδέεται όχι μόνο με το θεσμικό πλαίσιο και το περιεχόμενο των Προγραμμάτων Σπουδών αλλά και με τον τρόπο παιδαγωγικής προσέγγισης και εκπαιδευτικής υλοποίησης του συγκεκριμένου στόχου. Υποστηρίζεται επίσης ότι τα μαθήματα, μέσω των οποίων διδάσκεται η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, βοηθούν τους μαθητές να κατανοήσουν τους ρόλους, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους ως πολιτών.

Η κοινωνική και πολιτική αγωγή συνδέεται με την ιδιότητα του πολίτη, η οποία λειτουργεί ως κεντρικός άξονας του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στην υποχρεωτική εκπαίδευση, ενώ πρέπει να τονιστεί ότι έννοιες που αφορούν την κοινωνική και πολιτική διαπαιδαγώγηση συναντάμε σε όλα σχεδόν τα μαθήματα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά στα μαθήματα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της Ε΄ και της ΣΤ΄ Δημοτικού, όπως προδιαγράφονται στο ΔΕΠΠΣ, σκοπός της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στην προσχολική και υποχρεωτική εκπαίδευση είναι, μεταξύ άλλων, να αποκτήσουν οι μαθητές τη γνώση, την κατανόηση και τις δεξιότητες που είναι απαραίτητα στοιχεία για την ελεύθερη, υπεύθυνη και ενεργό συμμετοχή τους στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι. Ένας από τους

ειδικούς σκοπούς του ΑΠΣ της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής είναι να κατανοήσουν οι μαθητές την έννοια του πολίτη και να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο του Έλληνα πολίτη.

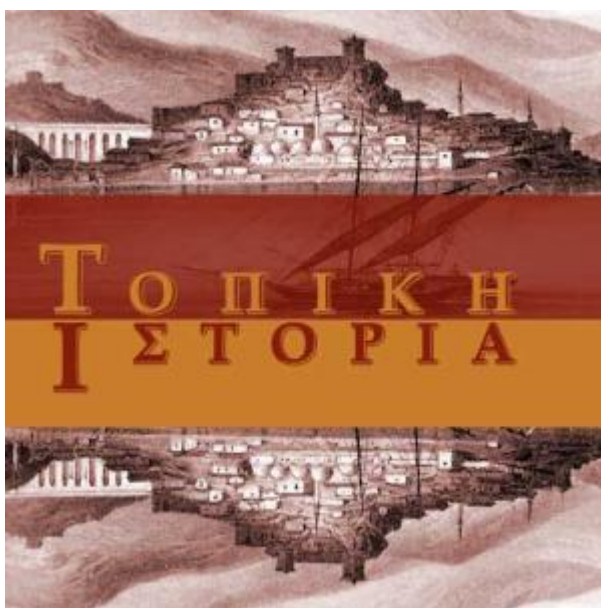
Η καλλιέργεια της ιδιότητας του πολίτη ή αλλιώς της πολιτειότητας (ή πολιτότητας), όπως έχει αποδοθεί στα ελληνικά ο όρος citizenship αποτελεί ζητούμενο σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο καθώς αποτελεί βάση κάθε είδους αειφορίας: περιβαλλοντική, πολιτική, οικονομική, κοινωνική (UNESCO, 2010). Για την ιδιότητα του πολίτη είχαν ήδη μιλήσει απ' την αρχαιότητα ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης: ο πρώτος πρόβαλλε την αληθινή παιδεία ως εκείνη που θα ενέπνεε στον μαθητή την επιθυμία να γίνει ο τέλειος πολίτης και ο δεύτερος θεωρούσε πολίτη αυτόν που εμπλέκεται ενεργά στη διακυβέρνηση της πόλης.

Τα οφέλη της ανάπτυξης της ιδιότητας του πολίτη στους μαθητές λειτουργούν σε δύο επίπεδα. Αφενός, στο κοινωνικό – πολιτικό επίπεδο, οι δημοκρατίες βασίζονται σε πολίτες που γνωρίζουν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους, αρθρώνουν λόγο, είναι ενεργοί στις κοινότητές τους και υπεύθυνοι για τις πράξεις τους. Αφετέρου, στο σχολικό –προσωπικό επίπεδο, η έμφαση στην πολιτειότητα δημιουργεί άτομα με αυτοπεποίθηση ικανά να αντιμετωπίσουν προκλήσεις όπως οι διακρίσεις και ο εκφοβισμός.

Τα χαρακτηριστικά αυτού του πολίτη είναι αυτά που μπορούν να εξασφαλίσουν βιωσιμότητα σε κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. Ίσως με αυτό τον τρόπο να αποφευχθούν λάθη που θα είναι καθοριστικά για την ύπαρξη και την εξέλιξη του έθνους αλλά και της υπόλοιπης ανθρωπότητας καθώς θα συντελέσει στην εξάλειψη εμφάνισης κοινωνικών φαινομένων που είναι επικίνδυνα για την ανθρωπότητα (μετανάστευση, προσφυγιά, πόλεμοι, ρατσισμός, κακοποίηση, οικονομική εκμετάλλευση κ.τ.λ.).

Η Διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας στο Δημοτικό Σχολείο

Σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ, γενικός σκοπός διδασκαλίας της Ιστορίας είναι η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης. Η γνώση του παρελθόντος για την κατανόηση του παρόντος και το σχεδιασμό του μέλλοντος, υφίσταται ως βασική ιδέα για τον προσδιορισμό της ιστορικής συνείδησης και της ιστορικής σκέψης. Ειδικότερα, η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης αφορά την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων και τη σύνδεση αιτίων και αποτελεσμάτων, ενώ η καλλιέργεια

ιστορικής συνείδησης αφορά την κατανόηση της συμπεριφοράς του ανθρώπου σε συγκεκριμένες καταστάσεις και την εξασφάλιση των προϋποθέσεων για την εκδήλωση υπεύθυνης συμπεριφοράς στο παρόν και το μέλλον. Ο σκοπός της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης συνδέεται έτσι με το γενικότερο σκοπό της εκπαίδευσης που αναφέρεται στην προετοιμασία συνειδητών πολιτών.

Οι γενικοί στόχοι του μαθήματος της Ιστορίας, όπως περιγράφονται στο ΑΠΣ, είναι οι μαθητές:

- Να ενημερωθούν για τις κοινωνικές, πολιτισμικές, θρησκευτικές και εθνικές διαφοροποιήσεις των κοινωνιών τις οποίες μελετούν
- Να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα της ειρηνικής συνύπαρξης, της αλληλοκατανόησης και της συνεξέλιξης των λαών.
- Να εξοικειωθούν με την ορολογία της ιστορικής επιστήμης και να οικειωθούν το αναγκαίο λεξιλόγιο για την κατανόηση των συγκεκριμένων περιόδων και θεμάτων που διδάσκονται

Τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον της ιστορικής εκπαίδευσης έχει επεκταθεί στην **Τοπική Ιστορία** και τη χρήση των **ιστορικών πηγών**. Για να γίνει αντιληπτός ο όρος «τοπική ιστορία» πρέπει να εξεταστεί σε συνδυασμό με την ιστορία και κυρίως με τα νεότερα ιστορικά ρεύματα. Κυρίαρχη ανάμεσα σε αυτά είναι η *νέα ή συνολική ιστορία*, που οφείλει πολλά στην ανάπτυξη των κοινωνικών επιστημών τον 19ο αιώνα και σε θεωρητικούς όπως ο Karl Marx, ο Emilie Durkheim και ο Max Weber. Η *νέα ή συνολική ιστορία* αναπτύχθηκε στο περιβάλλον του επιστημονικού περιοδικού *Annales* (ιδρύθηκε από τους Lucien Fabvres και Marc Bloch το 1929). Κεντρικός στόχος της «σχολής» αυτής είναι η εξέταση φαινομένων μακράς διάρκειας, που παρουσιάζουν αντοχή στο χρόνο και ασκούν καθοριστική επίδραση στην εξέλιξη της ιστορίας (Φραγκούλης & Φραντζή, 2010, σσ.13-14).

Οι επιμέρους διακρίσεις της (όπως γενική, εθνική ή τοπική ιστορία) απορρέουν από την οπτική γωνία θεώρησης του γνωστικού αντικειμένου και της ιστορικής

πραγματικότητας, καθώς τα γεγονότα περιγράφονται, αναλύονται και αξιολογούνται από τον ερευνητή με βάση την οπτική γωνία από την οποία ενδιαφέρεται να τα προσεγγίσει (Ασωνίτης & Παππάς, 2006, σσ.12-13).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η τοπική ιστορία αποτελεί ιδιαίτερο τρόπο προσέγγισης του ανθρώπινου παρελθόντος από την άποψη της κλίμακας, καθώς ο χώρος αναφοράς της τοποθετείται μεταξύ της γενικής ιστορίας και της οικογενειακής ή της βιογραφίας. Το ενδιαφέρον της τοπικής ιστορίας εστιάζεται λοιπόν σε έναν περιορισμένο χώρο αναφοράς και η προσοχή της στρέφεται κυρίως σε μικρές κοινωνικές ομάδες. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε την θέση ότι πρόκειται για μια μικροϊστορία και ότι για να αξιοποιηθούν τα πορίσματά της, χρειάζεται να ενταχθούν στη μακροϊστορία, δηλαδή στη γενική ιστορία. Η Τοπική Ιστορία μετατοπίζει το ενδιαφέρον από τα μεγάλα γεγονότα στην καθημερινή ζωή, από το γενικό στο ατομικό και το ειδικό (Λεοντσίνης & Ρεπούση, 2001). Ταυτόχρονα δίνει προτεραιότητα όχι στην ιστορική πληροφόρηση αλλά στην ερευνητική διαδικασία και μέθοδο και εισάγει νέα ερωτήματα, νέους τρόπους προσέγγισης και νέα αντικείμενα έρευνας προσδίδοντας έτσι στην Ιστορία μια διεπιστημονική οπτική.

Θέλοντας να διατυπώσουμε έναν ορισμό για την τοπική ιστορία θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι η τοπική ιστορία εξετάζει:

- ✓ την Ιστορία μιας μικρής περιοχής που η έκτασή της καθορίζεται με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τοπίου της. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι ορατά, όταν τα παραβάλλουμε με τα χαρακτηριστικά των άμεσα γειτονικών περιοχών της τα οποία ασκούν ορατή επίδραση στη ζωή των κατοίκων της,
- ✓ την Ιστορία μιας μικρής κοινωνίας ανθρώπων οι οποίοι κατοικούν σε μια γεωγραφική περιοχή και έχουν κοινές μνήμες, παραστάσεις και συνήθειες εμφανώς διακριτές από εκείνες των κατοίκων γειτονικών περιοχών,
- ✓ την Ιστορία των γεγονότων και των προσώπων που σχετίζονται με τη μικρή αυτή περιοχή, τα οποία επηρέασαν σε σημαντικό βαθμό την ιστορική της εξέλιξη
- ✓ την Ιστορία όλων των καταλοίπων της ανθρώπινης δραστηριότητας που βρίσκονται σε μια συγκεκριμένη περιοχή, τα οποία είναι ορατά από τα μέλη μιας κοινότητας ανθρώπων που κατοικεί εκεί, ανεξάρτητα από το αν οι άνθρωποι αυτοί έχουν άμεση σχέση συγγένειας ή καταγωγής ή κοινής διαμονής με αυτούς που τα δημιούργησαν (Παπαγιανόπουλος κ.ά., 199, σελ. 17·Φραγκούλης & Φραντζή, 201, σελ.15).

Ο Χαρίλαος Ντούλας γράφει το 1988 στο αφιέρωμα της Πανελληνίας Ένωσης Φιλολόγων για τη διδακτική της Ιστορίας: «Τοπική Ιστορία είναι το ιστορικό εκείνο υλικό που βρίσκεται στη γειτονική περιοχή και είναι ήδη γνωστό, οικείο στα παιδιά ή μπορεί να γνωσθεί κυρίως ως αποτέλεσμα εργασιών και επιτόπιας έρευνας».

Με τον όρο «Τοπική Ιστορία» γίνεται αναφορά στην ιστορία ενός ευρύτερου χώρου στον οποίο υπεισέρχονται κοινοί, ιστορικά καθοριστικοί και στενά αλληλοεξαρτώμενοι παράγοντες, όπως είναι η κοινή διοίκηση, το κοινό δίκαιο, κοινή πολιτική και οικονομική δομή, κοινοί θρησκευτικοί δεσμοί, σταθερά γεωγραφικά δεδομένα που επηρεάζουν ακόμη και τη μορφή του συγκοινωνιακού δικτύου. Ο

τόπος λοιπόν δεν προσδιορίζεται μονοδιάστατα-γεωγραφικά. Αντίθετα είναι δεμένος με όλο το φάσμα της ανθρώπινης κοινωνικής ζωής που αναφέρεται (Βαϊνά, 1997).

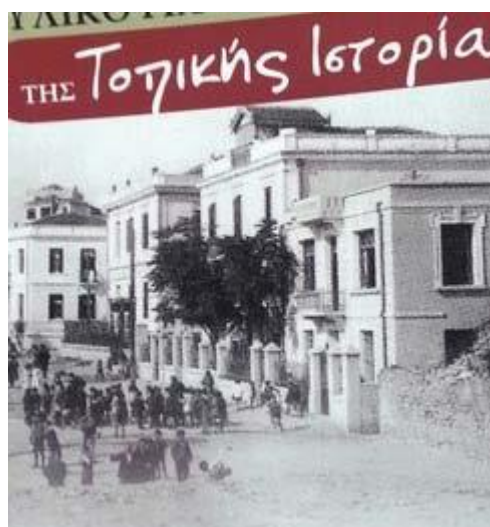
Έτσι η τοπική ιστορία συμβάλλει στη διαμόρφωση της ιστορικής συνείδησης και σ' αυτό έγκειται και η μορφωτική της αξία. Δεν στοχεύει στην τόνωση της εθνικής συνείδησης, αλλά στη διαμόρφωση της ιστορικής συνείδησης. Η διαφορά είναι ότι η τελευταία συμπεριλαμβάνει αρμονικά την πρώτη, ενώ αν τεθεί ως προτεραιότητα η τόνωση της εθνικής συνείδησης, κινδυνεύει να διαμορφωθεί ατροφική η ιστορική συνείδηση, η οποία είναι πολυσύνθετη συνειδησιακή έκφραση.

Όπως παρατηρεί η Αβδελά (2003) η μελέτη της Τοπικής Ιστορίας επιτρέπει στους μαθητές «να βλέπουν την άμεση σχέση της με τη ζωή και την κοινότητα στην οποία ζουν». Μ' αυτόν τον τρόπο προάγεται η διάσταση του τόπου ως κοινού στοιχείου ανάμεσα στα διαφορετικά τμήματα της κοινότητας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η Τοπική Ιστορία λειτουργεί ως τόπος συνεύρεσης κοινού παρελθόντος, ως ενοποιητικό στοιχείο. Καθώς πραγματοποιείται η μετάβαση από το τοπικό στο εθνικό και το υπερεθνικό ή το διεθνές, σχετικοποιούνται οι τοπικές διαφορές, αναδεικνύονται οι ομοιότητες και αμβλύνονται οι διαχωριστικές γραμμές (Αβδελά, 2003, σσ. 34-35).

Στο σχολείο δεν προστίθεται ως ένα επιπλέον μάθημα με την παραδοσιακή σημασία του όρου. Αντίθετα, ενδείκνυται να συνδεθεί ευθύς εξ αρχής με εναλλακτικές μεθόδους διδασκαλίας και συγκεκριμένα με τη μέθοδο project. Στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών και τις προδιαγραφές συγγραφής διδακτικών βιβλίων τονίζεται ότι τα διδακτικά βιβλία πρέπει να είναι ευσύνοπτα και όχι εκτεταμένα, για να ολοκληρώνεται η διδασκαλία όλων των ενοτήτων στο χρόνο που διατίθεται από το Ωρολόγιο Πρόγραμμα. Με βάση αυτή την προοπτική έγινε και η θεσμοθέτηση της Τοπικής Ιστορίας, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να ασχοληθούν και με άλλα θέματα αλλά και οι μαθητές να ασχοληθούν με την ιστορία του τόπου τους και να την εντάξουν στην Γενική Ιστορία.

Στα βιβλία ιστορίας του δασκάλου προτείνονται ενδεικτικά σχέδια εργασίας τοπικής ιστορίας που ακολουθούν τη θεματική λογική. Τα σχέδια εργασίας τοπικής ιστορίας δεν εξαντλούνται ωστόσο στην παρακολούθηση της ιστορικής ύλης του Αναλυτικού Προγράμματος. Η εκπαιδευτική τους δυναμική είναι περισσότερο στη δυνατότητα της μαθητικής τάξης, να υπερβεί τα όρια που θέτει η θεματική ανά τάξη ύλη και να οδηγηθεί στην ιστορία του τόπου, ακολουθώντας τη λογική της μεθόδου του project. Σ' αυτήν την περίπτωση προβλέπεται χρόνος με βάση τον ετήσιο προγραμματισμό για το μάθημα της ιστορίας. Στον χρόνο αυτόν μπορεί να προστεθεί και χρόνος άλλων μαθημάτων καθώς τα σχέδια εργασίας τοπικής ιστορίας είναι στην ουσία τους διαθεματικά.

Η θεματογραφία της τοπικής ιστορίας είναι εξαιρετικά ευρεία. Στην πραγματικότητα, η ανθρώπινη δραστηριότητα στο σύνολό της, στο όριο που θέτει το περιβάλλον του σχολείου, η γειτονιά, ο οικισμός, η κοινότητα, η πόλη, η επαρχία, η ευρύτερη περιοχή είναι

αντικείμενο της τοπικής ιστορίας. Ενδεικτικά μπορούν να ομαδοποιηθούν τα θέματα στις παρακάτω κατηγορίες:

- α. Ιστορία του τόπου
- β. Ιστορία της καθημερινής ζωής
- γ. Ιστορία της οικογένειας
- δ. Ιστορία της τοπικής κοινωνίας

Επιδίωξη της μελέτης των παραπάνω θεμάτων είναι:

- να διαμορφώσει πολίτες συνειδητούς οι οποίοι να ενδιαφέρονται για τη διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής λόγω της υποβάθμισης του κοινωνικού περιβάλλοντος και της φθοράς της πολιτισμικής κληρονομιάς,
- να δημιουργήσει κίνητρα και προϋποθέσεις για ατομική και συλλογική δράση στην τοπική και στην ευρύτερη κοινωνία,
- να αναπτύξει ποικίλες δεξιότητες και ικανότητες στους πολίτες όπως επικοινωνία, συνεργασία, επίλυση προβλημάτων, ενεργητική ακρόαση, ενσυναίσθηση,
- να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές στα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας στην οποία ζουν και να τους παρακινήσει προς την κατεύθυνση επίλυσής τους
- να προετοιμάσει κατάλληλα τους αυριανούς πολίτες για την κατανόηση και την ερμηνεία της Γενικής Ιστορίας και της ευρύτερης κοινωνίας.

Οι πηγές της τοπικής ιστορίας δεν διαφέρουν ως προς τις υπόλοιπες ιστορικές πηγές. Η διαφοροποίηση των πηγών της τοπικής ιστορίας είναι ότι αυτές αποτελούν στη λογική της μεθόδου του σχεδίου εργασίας, αντικείμενο αναζήτησης από την πλευρά των μαθητικών ομάδων και δεν προσφέρονται έτοιμες για μελέτη και επεξεργασία όπως γίνεται μέσα από το εγχειρίδιο.

Επιπλέον οι πηγές του τοπίου και οι προφορικές μαρτυρίες, είναι στο χώρο της τοπικής ιστορίας προνομιακά αξιοποιήσιμες. Οι πρώτες είναι επισκέψιμες από τους μαθητές και οι δεύτερες μπορούν να γίνουν από μαθητές μέσα στην οικογένεια και στη γειτονιά τους. Οι πηγές της τοπικής ιστορίας είναι εφικτό να γίνονται αντικείμενο μαθητικής έρευνας καθώς βρίσκονται σε χώρους προσιτούς στη μαθητική συλλογικότητα. Η πρόσβαση των παιδιών σε αυτούς τους χώρους κρίνεται ιδιαίτερα ωφέλιμη, γιατί εκτός των πολύτιμων διεργασιών που προσφέρει η εργασία στην τοπική βιβλιοθήκη, στο κέντρο ιστορίας ή σε ένα τοπικό αρχείο, διαμορφώνει δεσμούς ανάμεσα στα παιδιά και στους φορείς που διασώζουν την ιστορία του τόπου και ενισχύει τη σχέση του σχολείου με την τοπική κοινωνία.

Η Τοπική Ιστορία, ιδιαίτερα λόγω της αμεσότητας των πηγών της, προσφέρει τη δυνατότητα σύνδεσης του τοπικού ορίζοντα των μαθητών - σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο – με την ίδια τους τη ζωή. Η ιστορία γίνεται σύγχρονη, αποκτά παροντική διάσταση και συμβάλλει στη διερεύνηση της ταυτότητας του σύγχρονου ανθρώπου (Λεοντσίνης, 2003· Λεοντσίνης & Ρεπούση, 2001). Μέσα από τον εντοπισμό των τοπικών ιδιαιτεροτήτων προάγεται η αναγνώριση της πολυμορφίας ως πολύτιμου φορέα ανάδειξης του πολιτισμικού πλούτου μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής ή μιας χώρας γενικότερα (Ασωνίτης & Παππάς, 2009, σελ.19).

Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι η μελέτη θεμάτων της τοπικής ιστορίας με συστημική και διεπιστημονική προσέγγιση, οδηγεί στην προσωπική ανάπτυξη των μαθητών, καθώς και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων αναγνώρισης χαρακτηριστικών της προσωπικής τους ταυτότητας στον σύγχρονο κόσμο. Η διαμόρφωση συνειδητών, ευαισθητοποιημένων και ενεργών πολιτών αποτελεί αίτημα της εποχής μας, ιδιαίτερα σήμερα που οικονομικό-κοινωνικές αλλαγές σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο συντελούνται με ταχύτατους ρυθμούς.

Η Τοπική Ιστορία δεν προάγει τον τοπικισμό. Στο πλαίσιο υλοποίησης δράσεων Τοπικής Ιστορίας αναγνωρίζεται η ύπαρξη διαφοροποιήσεων στη νοοτροπία, στις αντιλήψεις και στον τρόπο ζωής κοινωνικών, γεωγραφικών, θρησκευτικών και άλλων ομάδων. Ο εμπλουτισμός του πεδίου της Τοπικής Ιστορίας με στοιχεία αμοιβαίου σεβασμού και αποδοχής της διαφορετικότητας των άλλων, συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας νέας κουλτούρας, συστατικά στοιχεία της οποίας είναι η αγωγή για την ειρήνη, τη δημοκρατία, την ισότητα των φύλων και των φυλών (Κοζαρίδης, 2004, σελ. 299).

Άλλωστε όπως αναφέρει και ο Η. Noack (1961, όπ. αναφ. στο Βαϊνά, 1997, σελ.21): «Παρελθόν που δε δαμάστηκε, αποτελεί απειλή για τη διαμόρφωση του μέλλοντος ... Το να γνωρίζει κανείς την ιστορικότητα της ίδιας της ύπαρξής του, αλλά και την ιστορικότητα του λαού του, καθώς και των άλλων λαών, αποτελεί πλέον βασικό όρο της ανθρώπινης ζωής».

Η Τοπική Ιστορία της Κάτω Τούμπας

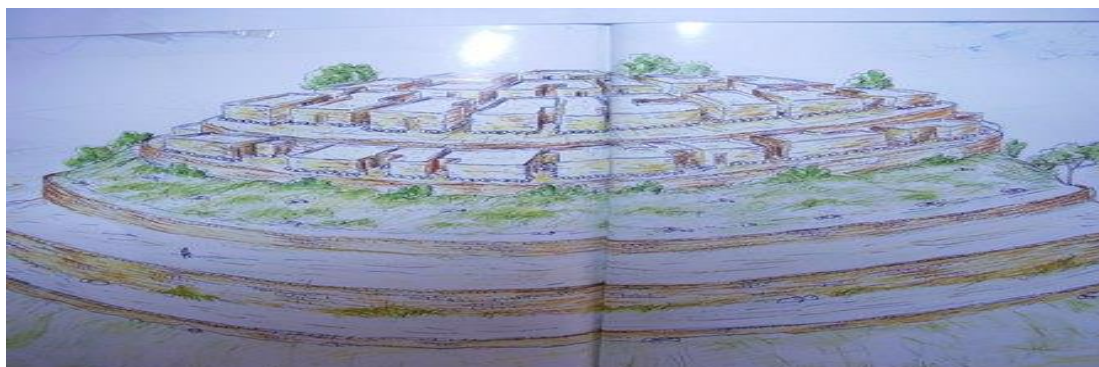
Η Τούμπα είναι μια περιοχή της πόλης της Θεσσαλονίκης που ανήκει στη δημοτική κοινότητα του δήμου Θεσσαλονίκης. Σήμερα έχει πληθυσμό 92.882 κατοίκους με βάση την απογραφή του 2001. Δημιουργήθηκε από πρόσφυγες Μικρασιάτες, Κωνσταντινοπολίτες και Θρακιώτες μετά την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 και την ανταλλαγή πληθυσμών (1923-1924). Στη σημερινή εποχή αποτελεί μια από τις πιο γνωστές τις περιοχές της πόλης της Θεσσαλονίκης, κυρίως λόγω του ιστορικού αθλητικού συλλόγου ΠΑΟΚ, αλλά και του αρχαιολογικού χώρου στον λόφο της Τούμπας, όπου γίνονται ανασκαφές από το 1984 από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Σβωρώνου, 2006).

Πήρε το όνομά της κατά μια άποψη από τους λοφίσκους και τα βουναλάκια που αφθονούν στην περιοχή. Η πιο αληθοφανής ωστόσο εκδοχή (εφόσον δε βρέθηκε επίσημη γραπτή πηγή) είναι πως ονομάστηκε έτσι από τον προϊστορικό λοφίσκο που βρίσκεται στην Άνω Τούμπα, ανάμεσα στην οδό Λαμπράκη και στον οικισμό Τριανδρίας (Κερασιδής & Γεωργούλης, 2002). Η *τούμπα* αναφέρεται σε παλαιότερες μαρτυρίες ως «τούμπα Καλαμαριάς». Κατοικήθηκε από τις αρχές της 2^{ης} χιλιετίας π.Χ. (περίπου 2.200 π.Χ.) την πρώιμη εποχή του Χαλκού. Με την αρχή της εποχής του Σιδήρου (1050 π.Χ.) ο οικισμός μεγαλώνει σημαντικά και επεκτείνεται γύρω από τη βάση του προϊστορικού πυρήνα. Ο οικισμός εγκαταλείφτηκε οριστικά με την ίδρυση της Θεσσαλονίκης το 315 π.Χ. η οποία επέβαλε τη μετακίνηση των κατοίκων του αρχαίου οικισμού στο νεοϊδρυμένο από τον Κάσσανδρο λιμάνι, χίλια και κάτι μέτρα δυτικότερα.

Η επιλογή της θέσης αυτής έγινε επειδή ήταν κοντά στην θάλασσα, βρισκόταν ανάμεσα σε ρυάκια και συνεπώς διέθετε άφθονο πόσιμο νερό, είχε εδάφη κατάλληλα για καλλιέργεια, αλλά και για την βοσκή των ζώων. Για τον λόγο αυτό κατοικήθηκε.

Όταν τα σπίτια των ανθρώπων χαλούσαν με το πέρασμα των χρόνων, έχτιζαν καινούργια επάνω στα χαλάσματα των παλιών. Έτσι, σιγά-σιγά δημιουργήθηκε ένας ψηλός τεχνητός λόφος, μια τούμπα. Σήμερα ο λόφος αυτός έχει ύψος 23 μέτρα και εμβαδόν 30 περίπου στρέμματα. Στην κορυφή του τεχνητού αυτού λόφου, της τούμπας, οι αρχαιολόγοι με τις ανασκαφές έφεραν στο φως ένα χωριό που κατοικήθηκε προϊστορικά την Ύστερη εποχή του Χαλκού (1600-1100 π.Χ.).

Τα σπίτια του χωριού ήταν μεγάλα, κοντά το ένα στο άλλο και χωρισμένα σε οικοδομικά τετράγωνα. Είχαν τοίχους από πλιθιά που στηρίζονταν από μεγάλους πασσάλους. Στενά δρομάκια χώριζαν το ένα από το άλλο. Ένας χαμηλός περίβολος έκλεινε το χωριό γύρω-γύρω για να στηρίζει τα σπίτια, ενώ και άλλοι τέτοιοι περίβολοι υπήρχαν χαμηλότερα, για να συγκρατούν τα χώματα της τούμπας. Η κοινότητα της Τούμπας ακολούθησε μια δική της πορεία χωρίς ένδοξα γεγονότα, ηγεμόνες, πολύτιμα μέταλλα αλλά βασισμένη στην απλή, καθημερινή ζωή των ανθρώπων που την κατοικούσαν (Βακαλόπουλος, 1997).

Κατά τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο στην περιοχή εγκαταστάθηκαν στρατιώτες της Entente, οπότε Γάλλοι στρατιωτικοί στρατοπέδευσαν στην Άνω Τούμπα ως το ρέμα της Τριανδρίας, ενώ προς τα κάτω στρατοπέδευσαν οι Ιταλοί με το σημερινό νοσοκομείο των Λοιμωδών να είναι το στρατηγείο τους. Γάλλοι και Ιταλοί έκτισαν παραπήγματα, τα οποία μετά την αποχώρησή τους, αξιοποιήθηκαν για την εγκατάσταση προσφύγων. Μετά την πυρκαγιά του 1917 η περιοχή έγινε χώρος υποδοχής των πυροπαθών. Αργότερα με την ήττα του ελληνικού στρατού στον Σαγγάριο ποταμό τον Αύγουστο του 1922 και τη διάλυση της Στρατιάς της Μ. Ασίας, αρχίζει η τραγωδία της μικρασιατικής καταστροφής και ο ξεριζωμός χιλιάδων Ελλήνων χριστιανών. Με την πυρπόληση της Σμύρνης τον Σεπτέμβριο του 1922, οι πληθυσμοί αυτοί προσπαθούν εναγωνίως, αν και εμποδίζονται από άντρες του τουρκικού στρατού και άτακτους τσέτες, να σωθούν, διαφεύγοντας με οποιοδήποτε πλωτό μέσο.

Στη Θεσσαλονίκη το 1922 φτάνουν από τη Σμύρνη 110.000 πρόσφυγες. Διπλασιάζεται σχεδόν ο πληθυσμός της πόλης. Η Θεσσαλονίκη, πρώτος τόπος υποδοχής των προσφύγων στη Μακεδονία, είχε και πριν δεχτεί ομογενείς από τη Βουλγαρία(1913 και 1916), τη Σερβία(1913), τον Καύκασο (1913,1919-1920), την Ανατολική Θράκη και τη Μικρά Ασία. Ουσιαστικά όμως η ιστορία της Τούμπας των μεταγενέστερων χρόνων ξεκινάει με τον ερχομό των Καυκασίων προσφύγων (1913,1919-1920) καθώς και των προσφύγων από τη Μικρά Ασία, την Ανατολική Θράκη, την Κων/πολη (1922) και αργότερα των Ποντίων (Τζιούρτζια, 2002).

Ωστόσο τα κύματα των εξαθλιωμένων προσφύγων, που ξεμπάρκαραν κατά χιλιάδες στο λιμάνι της μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, ήταν μια οδυνηρή εμπειρία για τους κατοίκους της πόλης. Μετά το 1924, εγκαταστάθηκαν στην Τούμπα ξεριζωμένοι ομογενείς από την παλιά Ελλάδα, τη Θεσσαλονίκη και την Καλαμαριά (κατοίκησαν σε σκηνές και παραπήγματα μέχρι το 1927).

Αρχικά οι πρόσφυγες που ήρθαν στη Θεσσαλονίκη από τη Μ. Ασία κοιμόταν σε δρόμους, κήπους και εκκλησίες. Οι πρώτοι πρόσφυγες κατέλυσαν στα τέσσερα μεγάλα στρατόπεδα των Αγγλων έξω από την πόλη. Για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα οι

αρμόδιοι κατέφυγαν σε επίταξη σχολείων και ναών και στη συνέχεια δημόσιων κτιρίων, καφενείων, κινηματογράφων, ακόμη και ιδιωτικών κατοικιών (σε αυτές δεν περιλαμβάνονταν μεγάλες επαύλεις και διαμερίσματα πλουσίων της πόλης). Η ΕΑΠ έκτισε 3.000 μονοκατοικίες και 200 πολυκατοικίες που κάθε μία στέγαζε 8-10 οικογένειες. Γερμανικά προκατασκευασμένα ξύλινα σπιτάκια απορρόφησαν αρκετούς από τους πρόσφυγες που διέμεναν μέχρι τότε σε αυθαίρετα ή κατειλημμένα οικήματα στην πόλη, και άλλα 500 οικήματα έγιναν με αυτοστέγαση (Τζούρτζια, 2002). Το 1933, η Τούμπα συγκροτούσε ήδη μια μικρή πόλη με 32.000 κατοίκους, με δική της τοπική ζωή, τέσσερα δημόσια δημοτικά σχολεία και ένα ιδιωτικό, παιδικό σταθμό, ορφανοτροφείο, τρεις εκκλησίες, τρία ωδεία, δυο ιατρεία, ένα κινηματοθέατρο και δύο μεγάλα γειτονικά εργοστάσια (Υφανέτ και Τουρπάλη).

Ο εποικισμός της Τούμπας προχώρησε με σχετικά γρήγορους ρυθμούς και ο πληθυσμός της παρουσίασε αυξητική τάση. Από 5.000 κατοίκους που είχε το 1922, έφτασε στις 25.000 το 1928 και τις 32.000 το 1933, για να καταστεί έτσι ο μεγαλύτερος προσφυγικός οικισμός της Θεσσαλονίκης. Όλος αυτός ο κόσμος δοκιμάστηκε σκληρά τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης από διάφορες ασθένειες όπως τύφος, δάγκειος πυρετός, ελονοσία, οι οποίες είχαν οδυνηρές συνέπειες για τον πληθυσμό (Καραδήμου, κ.ά., 2010). Εκτός από το πρόβλημα των επιδημιών, οι κάτοικοι της Τούμπας την περίοδο που εξετάζουμε αντιμετώπιζαν και άλλα σοβαρά προβλήματα που οφείλονταν στην ελλιπή υδροδότηση του συνοικισμού, στην ανυπαρξία αποχετευτικού συστήματος και στο κακό οδικό δίκτυο (Κερασίδης & Γεωργούλης, 2002).

Παρόλες τις δυσκολίες, η περιοχή ανακάμπτει και βρίσκει τους ρυθμούς ανάπτυξής της, μέχρι που οι Γερμανοί στις 9/4/41 μπαίνουν στη Θεσσαλονίκη. Απαγορεύουν την κυκλοφορία των Εβραίων και οδηγούν πολλούς από αυτούς σε κταναγκαστικά έργα. Από τους 46.091 Θεσσαλονικείς Εβραίους που έφυγαν σε στρατόπεδα μόνο 1950 επέστρεψαν, περίπου δηλαδή το 4%.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

*Οι μαθητές δε μαθαίνουν με τον ίδιο τρόπο,
αλλά χρειάζεται αξιοποίηση από τους εκπαιδευτικούς
όλων των διδακτικών μεθόδων και υλικών.*

Muthukrisna et al. (1993)

Ο Howard Gardner (2010), μελετώντας τις λειτουργίες του εγκεφάλου, τη δομή τους και τον τρόπο που αυτές ανακαλούνται και συντονίζονται, έκανε λόγο για την πολλαπλότητα και την πολυμορφία της ανθρώπινης νοημοσύνης και για τους διαφορετικούς τρόπους μάθησης που αντιστοιχούν σε καθεμιά από αυτές τις μορφές (Παράρτημα 1). Οι μέθοδοι διδασκαλίας που θα χρησιμοποιηθούν στη συγκεκριμένη εργασία είναι η μέθοδος του Project, του Artful Thinking, Εισήγηση – Διάλεξη, Νέες Τεχνολογίες, Ελεύθερος Διάλογος και Διαμαθητική Συζήτηση, Διερευνητική και Ομαδοσυνεργατική Μέθοδος, Επιχειρηματολογία, Κριτική Σκέψη και Σύγκριση, Φιλοσοφία για Παιδιά κ. ά.

Θα χρησιμοποιηθούν δηλαδή νέες μέθοδοι διδασκαλίας εντελώς διαφορετικές από το παραδοσιακό ιστορικό μοντέλο που είναι ασφυκτικά δεσμευμένο με το σχολικό εγχειρίδιο. Οι μέθοδοι που θα εφαρμοστούν έχουν προσανατολισμό τη μαθητοκεντρική τοποθέτηση της εκπαιδευτικής πράξης με στόχο την κατάκτηση των αξιών με συμμετοχικές διαδικασίες και μέσα από πολύπλευρες, συνεργατικές, ομαδικές και ευέλικτες διδακτικές δραστηριότητες που δίνουν τη δυνατότητα μιας πολυτροπικής προσέγγισης μιας θεματικής ενότητας με την ταυτόχρονη αξιοποίηση πολλών λειτουργιών του εγκεφάλου. Όταν η γνώση αποκτάται μέσα στην ομάδα ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να αποκαλύψει διαδικασίες επίλυσης προβλημάτων και στρατηγικές αιτιολόγησης με ευκολότερο τρόπο, καθώς και τεχνικές για την πραγματοποίηση των στόχων. Η μάθηση μέσα από την εργασία σε ομάδες όπως τονίζεται από τη Cohen (1994) «έχει γίνει αποδεκτή ως η μέθοδος διδασκαλίας που επιφέρει μαθησιακά κέρδη και βοηθά γενικότερα στην ανάπτυξη των ανώτερων νοητικών λειτουργιών, της κοινωνικής συμπεριφοράς και της ενδοφυλετικής αποδοχής». Θα αξιοποιηθούν επίσης έργα τέχνης, στο πλαίσιο προσέγγισης του θέματος, με τα οποία θα ασχοληθούν οι μαθητές και θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη ολιστικής συστημικής σκέψης και στοχαστικής διάθεσης (Κόκκος, 2011).

Στην αρχή, με τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών, θα προβληθεί ένα βίντεο και εικόνες σχετικές με το θέμα για προβληματισμό και θα ακολουθήσει ελεύθερος διάλογος και διαμαθητική συζήτηση (Φιλοσοφία για Παιδιά), που θα προκαλέσει προβληματισμό μάθησης. Στη συνέχεια θα ακολουθηθεί η διερευνητική μέθοδος όπου θα γίνει μελέτη και έρευνα και μέσα από αυτήν τη διαδικασία θα παραχθούν γνώσεις και συμπεράσματα χρησιμοποιώντας διάφορες μεθόδους (αντιπαράθεση επιχειρημάτων, ομαδοσυνεργατική, κ.ά.). Η μέθοδος Artful Thinking καθώς και η μέθοδος της δραματοποίησης θα είναι διάχυτες σε όλες τις δραστηριότητες.

Βασική αρχή των νέων μεθόδων είναι η απόλυτη και συνειδητή συμμετοχή του μαθητή σε όλη τη διαδικασία της μάθησης με σκοπό να του προσφερθούν οι απαραίτητες γνώσεις έτσι ώστε να μάθει να επεκτείνει και να γενικεύει τις γνώσεις από μόνος του. Εκτός από την οικοδόμηση της γνώσης όμως οι μαθητές καλλιεργούν αναλυτικοσυνθετικές ικανότητες, προβληματισμό, ανάπτυξη μεταγνωστικών ικανοτήτων, ενσυναίσθηση, καλλιέργεια φαντασίας, κριτική και δημιουργική σκέψη, πολλαπλή νοημοσύνη.

Με αυτούς τους τρόπους μεγιστοποιείται ο χρόνος της ενεργητικής συμμετοχής. Με την ερμηνεία και την αιτιολόγηση της γνώσης διατηρείται μονιμότερα η γνώση. Η ανταλλαγή απόψεων ενεργοποιεί τις νοητικές διεργασίες και τις γλωσσικές επιδόσεις, υποβαθμίζεται σταδιακά ο δασκαλικός λόγος και αναβαθμίζεται ο μαθητικός, διότι απαιτείται διερεύνηση, προβληματισμός, αφήγηση, περιγραφή, ανάλυση και συσχέτιση των δεδομένων για τη διατύπωση απόψεων και επιχειρημάτων.

Άλλωστε όπως λέγεται από πολύ παλιά: «Ο καλύτερος τρόπος για να μάθει κανείς στιδήποτε είναι να το ανακαλύψει ο ίδιος» (Σωκρατική μέθοδος).

Η μέθοδος Project

ΤΟ ΠΡΟΤΖΕΚΤ ΣΑΝ ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Η μέθοδος Project είναι μια δυναμική μέθοδος διδασκαλίας, που εξαρτάται άμεσα από τις επιλογές των μαθητών και δεν μπορεί να έχει σταθερά και συγκεκριμένα όρια και δομή. Είναι μία ανοιχτή διαδικασία μάθησης της οποίας οι διαδικασίες δεν είναι αυστηρά καθορισμένες αλλά εξελίσσονται ανάλογα με την εκάστοτε κατάσταση και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

«Είναι μια ανοικτή και συγχρόνως συλλογική διαδικασία μάθησης, τα όρια της οποίας δεν είναι αυστηρά καθορισμένα αλλά μεταβάλλονται ανάλογα με την εκάστοτε κατάσταση, που επικρατεί όταν εφαρμόζεται, και ανάλογα με το ενδιαφέρον που επιδεικνύουν οι συμμετέχοντες σ' αυτήν» (K. Frey, 1986).

«Είναι μια μέθοδος επίλυσης προβλήματος, που εμπλέκει το μαθητή στην έρευνα, στην επίλυση του προβλήματος, καθώς και στη γραπτή ή προφορική αναφορά των πεπραγμένων» (I. Reece, St. Walker, 2002).

Ο όρος project (< λατ. projicere: σχεδιάζω, σκοπεύω, βάζω κάτι στο μυαλό μου) πρωτοχρησιμοποιήθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα (αρχικά ο Richards ως διδασκαλία της χειρωνακτικής εργασίας και μετά ο Kilpatrick ως προγραμματισμένη δράση που γίνεται με όλη την καρδιά σε ένα κοινωνικό περιβάλλον). Στα τέλη του 20^{ου} αι. η μέθοδος project επανεμφανίστηκε σε διαφορετικό θεωρητικό, κοινωνικό και φιλοσοφικό πλαίσιο (σχολείο εργασίας) και στην ελληνική βιβλιογραφία παρουσιάστηκε και τεκμηριώθηκε από τους K. Frey και K. Χρυσοφίδη.

Πιο συγκεκριμένα ο όρος προέρχεται από τη λέξη πράγμα και σημαίνει ενέργεια, πρακτική δράση. Αυτή η πρακτική δράση είναι ένας αποφασιστικός παράγοντας για να μετατρέψει τη γνώση σε ενέργεια και σε πράξη. Τις βασικές αρχές του πραγματισμού διατύπωσε ο Charles Peirce (1839 – 1914), ο οποίος δίδασκε πως η αξία της κάθε έννοιας, στηρίζεται στις πρακτικές της συνέπειες. Συνεχιστές της θεωρίας: ο W. James (η θεωρία του πραγματισμού ταυτίζει το αληθινό με το χρήσιμο), ο J. Dewey (έδωσε βαρύτητα στην πρακτική εφαρμογή που πρέπει να αναπτύσσει ο μαθητής παρά στη θεωρία και στην επιστήμη) και ο W. Kilpatrick (δημοσίευσε για πρώτη φορά το σχεδιασμό και τις αρχές που διέπουν τη μέθοδο project).

Οι Bastian/Gudjons (Χρυσοφίδης, 2000, σελ.44) αναφέρουν δέκα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της μεθόδου που βοηθούν στην κατανόηση του ορισμού της:

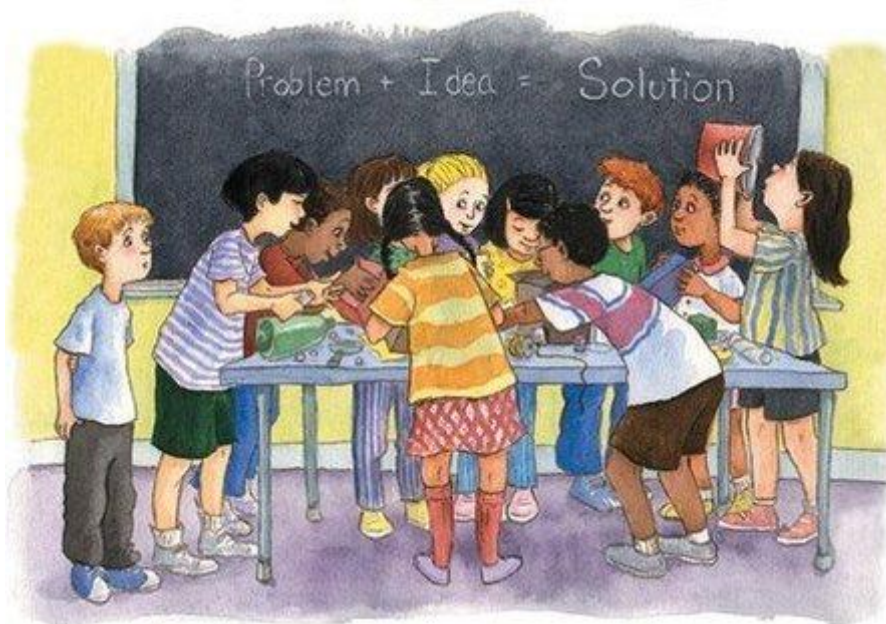
1. Σχέση με βιωματικές καταστάσεις
2. Προσανατολισμός στα ενδιαφέροντα των μελών της ομάδας
3. Αυτοοργάνωση, υπευθυνότητα

4. Κοινωνική σημασία
5. Συστηματική οργάνωση
6. Δημιουργία, παραγωγή ενός προϊόντος
7. Συμμετοχή όσο το δυνατόν περισσότερων αισθήσεων
8. Κοινωνική μάθηση
9. Διακλαδικό μάθημα
10. Σύνδεση με τα μαθήματα

Τα projects είναι πιο σύνθετα από τις καθημερινές εργασίες, που ανατίθενται στους μαθητές από τον εκπαιδευτικό κατά τη διάρκεια μιας σχολικής μέρας, απαιτούν περισσότερο χρόνο από το μαθητή και τον δάσκαλο, έχουν υψηλότερες απαιτήσεις και είναι καθαρά μαθητοκεντρικά, αφού οι μαθητές είναι υπεύθυνοι για την απόκτηση της δικής τους γνώσης (Katz & Chard, 2004). Σκοπός τους είναι να μάθει κανείς περισσότερα για κάποιο θέμα παρά να αναζητήσει σωστές απαντήσεις σε ερωτήσεις που έχουν τεθεί από το δάσκαλο ή από τους μαθητές ή σε συνεργασία μεταξύ τους. Δίνει έμφαση στη διαδικασία και όχι στο αποτέλεσμα αυτό καθ' αυτό και βοηθά το μαθητή να καταστεί περισσότερο ενεργό και υπεύθυνο υποκείμενο μάθησης (Frey, 1986).

Απαιτεί έναν ορισμένο αριθμό μαθητών που είναι αρκετά μεγάλος (μαθητές μιας τάξης ή και ολόκληρου του σχολείου). Μπορεί να εφαρμοστεί σε πολλά γνωστικά αντικείμενα που προβλέπει το Αναλυτικό Πρόγραμμα, καθώς μέσα σε αυτό ενσωματώνονται γνώσεις από διάφορα πεδία όπως: μαθηματικά, φυσική, κ.ά.. Δεν μπορεί να αποτελέσει τη μοναδική μέθοδο διδασκαλίας αλλά ένα μέρος της. Πριν από την εφαρμογή της μεθόδου είναι αναγκαίο ο εκπαιδευτικός να προβεί σε μια επίδειξη της για να ενημερώσει τους μαθητές για το πώς μπορούν να την εφαρμόσουν εντός και εκτός σχολικού χώρου. Προϋποθέτει εκούσια συμμετοχή, διάθεση για εργασία, υπευθυνότητα, κέφι και δράση.

Στη συγκεκριμένη εργασία εφαρμόστηκε το σχέδιο Συνεργατικής Έρευνας (Project). Δηλαδή αποτελεί έναν τρόπο ομαδικής διδασκαλίας στην οποία συμμετέχει αποφασιστικά όλη η τάξη και είναι υπεύθυνη στο σύνολό της για τη διαμόρφωση και διεξαγωγή της μαθησιακής διαδικασίας. Η μέθοδος του Project συνοπτικά θα μπορούσε να αποτελείται από δώδεκα βήματα όπως αναφέρει στην εισήγησή της σε ημερίδα για τα νεοκλασικά της Λαμίας η Παπαγιαννοπούλου Τζένη (2015), υπεύθυνη σχολικών δραστηριοτήτων Δ/σης Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Φθιώτιδας:

1. Επιλογή Θέματος – Ευαισθητοποίηση μαθητών/τριών.
2. Συγκρότηση ομάδων και χωρισμός σε υποομάδες.
3. Καθορισμός σκοπού και στόχων.
4. Εντοπισμός των θεματικών υπο-ενοτήτων.
5. Συλλογή Δεδομένων.
6. Ανατροφοδότηση.
7. Επαναπροσδιορισμός και επεξεργασία στόχων.
8. Προγραμματισμός των δραστηριοτήτων που θα πραγματοποιηθούν κατά τη διάρκεια του Project.
9. Σύνθεση – ταξινόμηση και αρχειοθέτηση υλικού.
10. Οργάνωση της παρουσίασης.
11. Τελική παρουσίαση /διάχυση αποτελεσμάτων.
12. Ανατροφοδότηση – Αξιολόγηση

Πιο αναλυτικά η δομή του project αφορά τρεις διακριτές φάσεις (Katz & Helm, 2011, Παράρτημα 2). Κατά τη διάρκεια αυτών των φάσεων ο δάσκαλος αξιολογεί την καταλληλότητα του θέματος, προβλέπει ποια θα είναι τα βοηθήματα και οι πηγές που θα χρειαστούν, σχεδιάζει κάποιες εκπαιδευτικές επισκέψεις σε χώρους σχετικούς με το θέμα και βρίσκει κάποιους ειδικούς που θα μπορούσαν να έρθουν στο σχολείο, για να μιλήσουν με τα παιδιά και να τους δείξουν κάποια πράγματα.

Η πρώτη φάση του project ονομάζεται το ξεκίνημα. Σε αυτή τη φάση επιλέγεται το θέμα της εργασίας μέσω μιας διαδικασίας διαλόγου με τα παιδιά, κατά την οποία ο παιδαγωγός διερευνά το ενδιαφέρον τους για διάφορα πιθανά θέματα. Παράλληλα ο παιδαγωγός εκτιμά κατά πόσο είναι εφικτό να ερευνηθεί το θέμα από την άποψη των τοπικών πόρων και των ευκαιριών για άμεσες προσωπικές εμπειρίες των μαθητών σχετικές με το θέμα. Κατά την πρώτη φάση δημιουργείται ένα διάγραμμα για το θέμα, προβλέποντας πιθανές κατευθύνσεις της έρευνας, τη διαθεσιμότητα των πόρων, ειδικών που θα μπορούσαν να επισκεφτούν το σχολείο και χώρων σχετικών με το θέμα. Ταυτόχρονα ζητείται από τους μαθητές να δημιουργήσουν ένα δικό τους διάγραμμα με τις δικές τους ερωτήσεις, εμπειρίες, γνώσεις και αντιλήψεις. Οι μαθητές με την καθοδήγηση του δασκάλου τους και με βάση τις συζητήσεις και το διάγραμμά τους για το θέμα, δημιουργούν έναν κατάλογο ερωτημάτων τα οποία θα επιχειρήσουν να απαντήσουν με την έρευνά τους.

Όταν ολοκληρωθεί η ανάπτυξη των ερωτημάτων το project προχωρά στη δεύτερη φάση, τη φάση της έρευνας, κατά τη διάρκεια της οποίας ξεκινά η προετοιμασία για τη διεξαγωγή της έρευνας. Επιλέγονται οι χώροι των εκπαιδευτικών επισκέψεων, κανονίζονται οι επισκέψεις των ειδικών και τοποθετούνται στην τάξη ειδικά βοηθήματα για την έρευνα. Οι μαθητές επιδίδονται σε ποικίλες δραστηριότητες, οι οποίες θα τους βοηθήσουν να βρουν απαντήσεις στα ερωτήματα που διατύπωσαν κατά την πρώτη φάση του project.

Οι δραστηριότητες διερεύνησης κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης περιλαμβάνουν την εκπαιδευτική επίσκεψη στον ειδικό χώρο, τη συνέντευξη από τους ειδικούς, τη διερεύνηση αντικειμένων με όλες τις αισθήσεις και τη χρήση πρόσθετων πηγών, όπως βιβλία, εφημερίδες, κάρτες κ.ά. Βιώνοντας αυτές τις εμπειρίες, οι μαθητές προσπαθούν να ζωγραφίσουν, να γράψουν, να ερευνήσουν, να κάνουν κατασκευές και να δραματοποιήσουν πολλά από αυτά που έχουν μάθει. Καθώς οι μαθητές βρίσκουν απαντήσεις και χρησιμοποιούν διάφορα μέσα, το ενδιαφέρον τους μπορεί να μειωθεί, τότε μάλλον είναι η κατάλληλη στιγμή για να μεταβούμε στην τρίτη φάση έτσι ώστε να κορυφωθεί το project. Πολλές φορές μπορεί να χρειαστεί να επισκεφτείτε έναν χώρο ξανά ή να ζητήσετε και άλλη συνέντευξη από έναν ειδικό, καθώς και να αναπαραστήσουν οι μαθητές όσα έμαθαν μέχρι τώρα πριν χάσουν το ενδιαφέρον τους και το project προχωρήσει στην τρίτη φάση.

Η τρίτη φάση είναι η στιγμή που οι μαθητές είναι έτοιμοι να κάνουν καινούρια πράγματα. Η βασική δουλειά που έχουν να κάνουν είναι να αποφασίσουν για ποια πράγματα από αυτά που έμαθαν θα ενημερώσουν τους υπολοίπους και πώς θα το κάνουν αυτό και στη συνέχεια να μοιραστούν την εμπειρία. Ο ρόλος του δασκάλου είναι να αναφέρει εν συντομία αυτά που είπαν οι μαθητές και να επανεξετάσει μαζί με αυτά το project, μέσω της καταγραφής και της αξιολόγησης της επίτευξης ή μη

των στόχων. Φτάνοντας στο σημείο κορύφωσης του project, οι μαθητές αρχίζουν να βλέπουν τον εαυτό τους ως άτομο που μαθαίνει και αποκτούν εμπιστοσύνη στην ικανότητά τους να διεξάγουν έρευνες και να επιλύουν προβλήματα.

Πολύ σημαντικά κατά τη διεξαγωγή του project είναι τα διαλείμματα ενημέρωσης. Οι μαθητές διακόπτουν τις δραστηριότητές τους για λίγα λεπτά ή για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα με σκοπό να ανταλλάξουν μεταξύ τους πληροφορίες και εμπειρίες και να ενημερωθούν σχετικά με την όλη κατάσταση και πορεία. Επιπλέον είναι ένα μέσο για να οργανώσουν τα επόμενά τους βήματα, να διαπιστώσουν την πρόοδο που έχει γίνει, να ηρεμήσουν και να συγκεντρωθούν.

Το διάλειμμα ενημέρωσης έχει ιδιαίτερη σημασία από οργανωτική άποψη γιατί βοηθά να διατηρείται το project σε διαρκή λειτουργία. Παράλληλα αποτελεί ένα ασφαλές μέσο ενάντια στην τυφλή δραστηριότητα, στην απώλεια προσανατολισμού και στην έλλειψη συντονισμού ανάμεσα στον κάθε μαθητή και στην ομάδα. Είναι κατά κάποιον τρόπο ο οργανωτικός οδηγός, η πυξίδα των ενεργειών που τίθεται σε λειτουργία αν χρειαστεί (Frey, 1986, σελ.31).

Η μέθοδος Project είναι ένα πλέγμα διδακτικών διαδικασιών που έχουν ως αφορμή βιωματικές καταστάσεις. Είναι δηλαδή ανάγκες, προβλήματα και απορίες του παιδιού, που πηγάζουν από την καθημερινή ζωή καθώς και από τις εμπειρίες και τις ανησυχίες που του δημιουργούνται μέσα στον κοινωνικό περίγυρο όπου ζει και ενσωματώνεται.. Καλύπτει τις ανάγκες του ατόμου για εντατικοποίηση της προσωπικής διερεύνησης και της επικοινωνιακής διαδικασίας. Θέτει στο επίκεντρο της διαδικασίας τις βιωματικές καταστάσεις των παιδιών (ατομικά και ομαδικά) στο πλαίσιο μιας επικοινωνιακής αλληλεπίδρασης. Η γνώση μπαίνει στην υπηρεσία της αναζήτησης και της προβληματικής των μελών της ομάδας. Ο μαθητής μαθαίνει να προσεγγίζει την επιστημονική αλήθεια μέσα από ατομικές και ομαδικές αναζητήσεις, να μοιράζεται τη χαρά της επιτυχίας και να νιώθει τη χαρά της συμβολής, που ενισχύει το αυτοσυνείδημά του (Χρυσυφίδης, 1994).

Ένα ιδιαίτερο πρόβλημα που πιθανόν ένας εκπαιδευτικός να αντιμετωπίσει κατά τη διεξαγωγή ενός project είναι η θέση των γονέων. Οι γονείς είναι ανήσυχοι όταν πληροφορούνται ότι η τυπική μορφή διδασκαλίας, που βασίζεται στο ωρολόγιο πρόγραμμα, θα αντικατασταθεί για αρκετές μέρες ή και εβδομάδες από «κάτι άλλο», από διαδικασίες που δεν μπορούν να τις κατανοήσουν και τόσο εύκολα.

Η παιδαγωγική εργασία του project και οι γνώσεις που αποκτιούνται μέσα από αυτό δεν είναι εμφανείς και παρεμφερείς με τις παραδοσιακές διαδικασίες στις οποίες οι γονείς ήταν μέχρι τώρα συνηθισμένοι. Ο εκπαιδευτικός πριν ξεκινήσει το project οφείλει να ενημερώσει τους γονείς είτε προφορικά (με μια συγκέντρωση που θα έχει τη μορφή επιμόρφωσης και εκπαίδευσης των γονέων στα projects και κατά τη διάρκεια της οποίας θα γίνει ανάλυση και ερμηνεία των φάσεων, των στόχων και των απαιτήσεων του σχεδίου εργασίας που θα εφαρμοστεί), είτε γραπτά (με μια επιστολή – Παράρτημα 3). Στη συγκεκριμένη εργασία εφαρμόστηκαν και οι δυο τρόποι. Στην αρχή στάλθηκε μια επιστολή –πρόσκληση στους γονείς για συγκέντρωση, κατά τη διάρκεια της οποίας οι γονείς εξέφρασαν απορίες-ανησυχίες αλλά και δόθηκαν γενικές οδηγίες και πληροφορίες από τον εκπαιδευτικό.

Η συμμετοχή των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την καλή επίδοση των παιδιών στο σχολείο. Οι γονείς μπορούν να βοηθήσουν στο project με διάφορους τρόπους όπως πηγαίνοντας εκδρομές μαζί τους εκτός σχολείου, αγοράζοντας βιβλία, υλικά ή βοηθήματα σχετικά με το θέμα. Επίσης οι γονείς μπορούν να γίνονται επισκέπτες του σχολείου και με τις ειδικές γνώσεις που έχουν να προσφέρουν τις εμπειρίες τους. Μερικές φορές οι γονείς συνοδεύουν τους μαθητές στις εκπαιδευτικές επισκέψεις τους, όπου μαθαίνουν κάποια στοιχεία σχετικά με το θέμα μαζί με τα παιδιά τους.

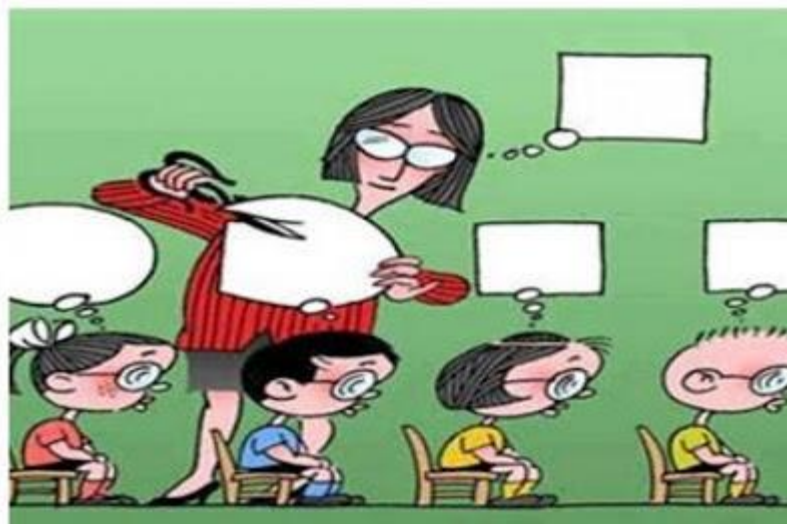
Τα περισσότερα projects ολοκληρώνονται με μια δραστηριότητα που αποτελεί την κορύφωση του project και η οποία μπορεί να είναι μια επίδειξη των έργων των παιδιών, στα οποία συμμετείχαν και οι γονείς(π.χ. έκθεση φωτογραφίας ή ζωγραφικής, δημιουργία μουσείου μέσα στην τάξη ή στο σχολείο, σκηνογραφία και ενδυμασία σε κάποια δραματοποίηση).

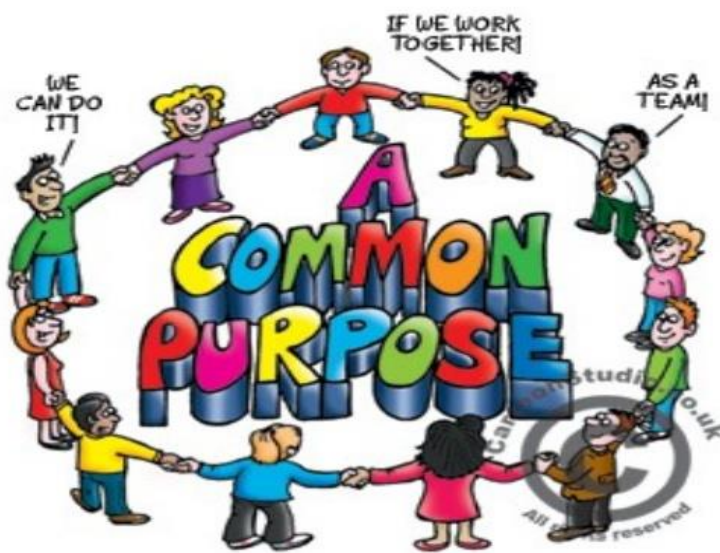
Ο Kilpatrick, ένας από τους πνευματικούς πατέρες της μεθόδου Project έγραψε σχετικά: «Ο δάσκαλος καθοδηγεί και κατευθύνει τον προγραμματισμό και επεμβαίνει μόνο τότε, όταν οι μαθητές χρειάζονται βοήθεια. Οι μαθητές κάνουν όλα τα βήματα κατά το δυνατό μόνοι τους. Ο δάσκαλος θα πρέπει να εργάζεται με τέτοιο τρόπο και να δημιουργεί εκείνες τις προϋποθέσεις που θα του παρέχουν τη δυνατότητα να αποσύρεται από το παρασκήνιο των διαδικασιών» (Frey, 1986, σελ. 57).

Ο δάσκαλος οφείλει να είναι όσο πιο αφανής γίνεται. Παύει να είναι το κεντρικό πρόσωπο της διδακτικής διαδικασίας χωρίς όμως να γίνεται μια αθέατη φιγούρα καθώς δρα από το παρασκήνιο. Επηρεάζει άμεσα την ομαλή λειτουργία της ομάδας αλλά και τα μαθησιακά αποτελέσματα που προκύπτουν. Ειδικότερα καλείται να είναι συμβουλευτικός, συνεργατικός και καθοδηγητικός. Δεν επεμβαίνει στην εργασία των ομάδων και αρνείται να δώσει γρήγορες απαντήσεις. Είναι επιτρεπτή η παρέμβασή του μόνο για τη λύση αποριών ή όταν κρίνεται απαραίτητη.

Επίσης εμπνυχώνει και διακριτά υποστηρίζει στα δύσκολα σημεία. Η μέθοδος Project αποτελεί μια σύνθετη μορφή διδασκαλίας και μάθησης που απαιτεί ευελιξία από μέρος του δασκάλου, ώστε να αναπτύσσεται και να αξιοποιείται η πρωτοβουλία, η αυτενέργεια και η κριτική σκέψη των μαθητών του.

Επιπλέον η συγκεκριμένη μέθοδος συντελεί στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ μαθητών και μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών και καλλιεργεί δημοκρατικές διαδικασίες σε αυτούς που τους συνοδεύουν στη μετεξέλιξή τους. Μνεί τους μαθητές σε βασικές δημοκρατικές αξίες, όπως στην αποδοχή των άλλων, στην επικοινωνία, στον προγραμματισμό, στην αυτοπειθαρχία, στην εκδήλωση προβληματισμών, στην αντίληψη του βαθμού αλληλεπίδρασης που προκαλείται με τα τεκταινόμενα στα κοινωνικά και πολιτιστικά δρώμενα. Ο εκπαιδευτικός αποδεσμεύεται από τους χρονικούς περιορισμούς του Ωρολογίου Προγράμματος. Οι μαθητές έρχεται σε επαφή με γνωστικά αντικείμενα γενικότερου ενδιαφέροντος και τους δίνεται έτσι η ευκαιρία να ικανοποιήσουν τα ενδιαφέροντά τους και να αποκτήσουν καινούρια, καθώς και να διερευνήσουν σε βάθος ένα θέμα (π.χ. τοπική ιστορία, λαογραφία κ.τ.λ.).

Αυτή η μέθοδος αναπτύσσει ολόπλευρα την προσωπικότητα των μαθητών, διότι ο καθένας είναι υπολογίσιμη μονάδα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Καθιστά υπεύθυνους τους μαθητές, διότι αναλαμβάνουν καθήκοντα, κεντρίζει το ενδιαφέρον τους, αυξάνει τη δημιουργική φαντασία και τους εξασκεί στην ευφράδεια του λόγου, καταργεί τον ελιτισμό μέσα στην τάξη, αναπτύσσει αισθητικά, κοινωνικά και ηθικά κριτήρια, αναδεικνύει την αυθόρμητη επικοινωνία, καταργεί τις συνθήκες ανταγωνιστικής ατμόσφαιρας. Οι μαθητές αναπτύσσουν κριτικό στοχασμό και κοινωνικές δεξιότητες και ασκούνται στην κριτική αξιολόγηση και την αξιοποίηση των πληροφοριών. Παράγουν πρωτότυπο υλικό, συνεργάζονται με την ευρύτερη κοινότητα, καλλιεργούν τη συλλογικότητα και τη συνεργασία ενώ παράλληλα αποδέχονται τη διαφορετικότητα μεταξύ τους.

Έντεχνος Συλλογισμός (Artful thinking)

Ο Έντεχνος Συλλογισμός γνωστός κυρίως ως Artful Thinking είναι ένα πρόγραμμα που αναπτύχθηκε από την ομάδα Project Zero (David Perkins, Ron Richard, Mark Church and Terri Turner) του πανεπιστημίου Harvard σε συνεργασία με την Traverse City και με δημόσια σχολεία της περιοχής Michigan. Το πρόγραμμα επιδοτείται από το Υπουργείο Παιδείας των ΗΠΑ και στοχεύει στην ανάπτυξη ενός μοντέλου προσέγγισης και ένταξης της τέχνης στη διδασκαλία με τακτική χρήση εικαστικών και μουσικών έργων στα σχολικά μαθήματα με σκοπό την ενίσχυση της σκέψης και της μάθησης

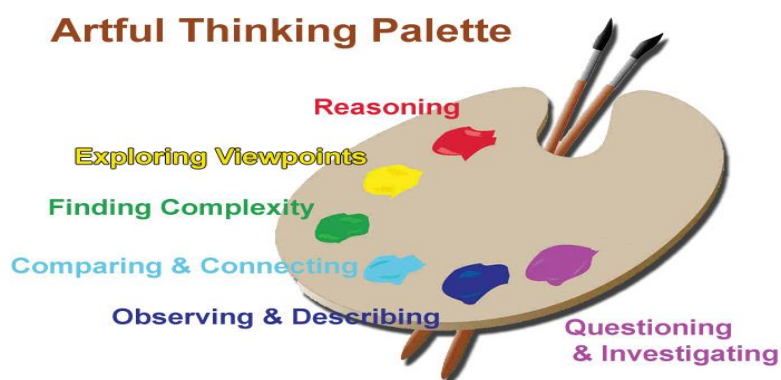
(Πανεπιστήμιο HARVARD: <http://www.pz.harvard.edu/at/overview.cfm> - για το Project Zero, Παράρτημα 4).

Σκοπός του προγράμματος (Artful Thinking, 2006) είναι να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να δημιουργήσουν πολλαπλές συνδέσεις ανάμεσα στα έργα τέχνης και τα θέματα της ύλης που διδάσκουν και να χρησιμοποιήσουν τη δυναμική της τέχνης για την ανάπτυξη του τρόπου σκέψης των μαθητών. Αρχικά είχε σχεδιαστεί για να χρησιμοποιείται από τον δάσκαλο της τάξης σε μικρές ηλικίες. Σήμερα όμως χρησιμοποιείται σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και σε μουσεία.

Το πρόγραμμα στηρίζεται σε μια μεταφορά και αξιοποίηση της παλέτας του ζωγράφου στη διδακτική πράξη. Συνήθως μια παλέτα αποτελείται από ένα μικρό αριθμό βασικών χρωμάτων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να αναμειγνύονται, παράγοντας έτσι μια ποικιλία χρωμάτων.

Η παλέτα του Έντεχνου Συλλογισμού αποτελείται από έξι ρουτίνες (Παράρτημα 2). Οι ρουτίνες αυτές είναι σύντομες, έχουν περίπου διάρκεια 10-15 λεπτά, εύκολες στο να γίνουν κατανοητές και να κατακτηθούν μίνι-στρατηγικές οι οποίες διευρύνουν και εμβαθύνουν τη σκέψη των μαθητών (Μέγα, 2002) και γίνονται μέρος της εικόνας της καθημερινής σχολικής ζωής. Χρησιμοποιούνται ευέλικτα και κατ' επανάληψη με την τέχνη και με ένα ευρύ φάσμα θεμάτων στο αναλυτικό πρόγραμμα.

Η φιλοσοφία τους στηρίζεται στην επεξεργασία κατάλληλων ερωτημάτων, τα οποία δεν έχουν προφανείς απαντήσεις (σωστό ή λάθος), αλλά αντίθετα ενεργοποιούν τη σκέψη, την παρατήρηση, τον στοχασμό, την έρευνα, την αμφισβήτηση και την επιχειρηματολογία.

A **R** **T** **F** **U** **L**
T **H** **I** **N** **K** **I** **N** **G**

Οι ρουτίνες

A. Ρωτάω και Ερευνώ

1. Σκέφτομαι, Προβληματίζομαι, Διερευνώ
2. Δημιουργικές Ερωτήσεις
3. Βλέπω, Σκέφτομαι, Αναρωτιέμαι

Σε αυτή την ρουτίνα οι μαθητές παρατηρούν προσεκτικά, προβαίνουν σε στοχαστικές ερμηνείες και αποφεύγουν τις βιαστικές εκτιμήσεις. Στόχος είναι να διεγείρουμε την περιέργειά τους και να θέσουμε βάσεις για μια συστηματική έρευνα και αναζήτηση.

Παράδειγμα για την πρώτη:

- Τι νομίζεις ότι γνωρίζεις σχετικά με αυτό το έργο τέχνης;
- Ποιες ερωτήσεις έχεις όταν το παρατηρείς;
- Παρατηρώντας το έργο τι θα ήθελες να διερευνήσεις;

Παράδειγμα για τη δεύτερη:

- Γιατί
- Για ποιους λόγους
- Τι θα γινόταν αν
- Για ποιο σκοπό
- Ποια θα ήταν η διαφορά εάν
- Τι θα συνέβαινε αν γνωρίζαμε ότι
- Τι θα άλλαζε αν
- Αν υποθέσουμε ότι ...;

B. Παρατηρώ και Περιγράφω

1. Αρχή, Μέση και Τέλος
2. Βλέποντας ή Ακούγοντας 10 λέξεις 2 φορές
3. Παιχνίδι Επεξεργασίας
4. Χρώματα, Σχήματα, Γραμμές

Το μοτίβο αυτό ενθαρρύνει τους μαθητές να βλέπουν προσεκτικά και σε βάθος τις λεπτομέρειες. Τους προκαλεί να αναπτύξουν δεξιότητες λεκτικών περιγραφών, οι οποίες είναι επεξεργασμένες, ευφάνταστες και με λεπτές αποχρώσεις. Επίσης τους προτρέπει να διακρίνουν μεταξύ παρατηρήσεων και ερμηνειών και να συγκρατούν τις ιδέες τους ως το τέλος χωρίς να βιάζονται να προχωρήσουν σε γρήγορες ερμηνείες.

Παράδειγμα για τη δεύτερη (Ακούγοντας 10x2):

Το μοτίβο αυτό βοηθάει τους μαθητές να επιβραδύνουν και να κάνουν προσεκτικές παρατηρήσεις σχετικά με τη μουσική. Ζητάει από τους μαθητές να σκεφτούν λέξεις ή φράσεις για να περιγράψουν το έργο και τους ενθαρρύνει να προχωρήσουν πέρα από το πρώτο άκουσμα και την εντύπωση που προκαλεί.

Γ. Συγκρίνω και Συνδέω

1. Λέξη, Φράση, Πρόταση
2. Τίτλοι
3. Συνδέω, Επεκτείνω, Προκαλώ
4. Δημιουργικές Συγκρίσεις

Ένα μοτίβο με το οποίο οι μαθητές συλλαμβάνουν την ουσία ή τον πυρήνα ενός θέματος, ενός ζητήματος που μελετούν ή διαπραγματεύονται. Επιπλέον τους βοηθάει να συνοψίζουν και να βγάζουν κάποια προσωρινά συμπεράσματα. Μοιάζει πολύ με τη διαδικασία που ακολουθεί μια δημοσιογραφική ομάδα έτσι ώστε να επιλέξει τους κατάλληλους τίτλους για την εφημερίδα της. Καλλιεργεί την ικανότητα της συνθετικής σκέψης στους μαθητές ώστε να διατυπώνουν συνοπτικά και συμπυκνωμένα μια ιδέα, ένα γεγονός, ένα θέμα συλλαμβάνοντας ταυτόχρονα την ουσία του.

Δ. Διερευνώ την πολυπλοκότητα

1. Η κλίμακα της πολυπλοκότητας
2. Τμήματα, Σκοποί, Πολυπλοκότητες

Ε. Εξετάζω από διαφορετικές γωνίες θέασης

1. Αντιλαμβάνομαι, Γνωρίζω, Φροντίζω
2. Συνήθιζα να σκέφτομαι

Τώρα σκέφτομαι

Το μοτίβο ζητάει από τους μαθητές να εισέλθουν στην ψυχή και στον ρόλο ενός χαρακτήρα ή ενός αντικειμένου μιας εικόνας που βλέπουν, μιας ιστορίας που διαβάζουν, ενός στοιχείου από ένα έργο τέχνης ή ενός ιστορικού γεγονότος που συζητείται. Να ταυτιστούν με αυτά και να φανταστούν τους εαυτούς τους εντός της οπτικής και του πλαισίου που αυτά λειτουργούν. Χρησιμοποιείται όταν θέλουμε οι μαθητές να διευρύνουν την σκέψη τους και να κοιτάζουν με διαφορετικό τρόπο τα πράγματα.

Παράδειγμα για την πρώτη:

Δείτε με ηρεμία την εικόνα αφήνοντας τον εαυτό σας να περιπλανηθεί και να απορροφηθεί. Απαντήστε στα παρακάτω ερωτήματα:

- Τι μπορεί να αντιλαμβάνεται, να σκέφτεται ή να νιώθει το πρόσωπο της εικόνας;
- Τι θα μπορούσε να πιστεύει;
- Τι είναι αυτό για το οποίο νοιάζεται;

Στ. Αιτιολογώ

1. Ισχυρίζομαι, Υποστηρίζω, Διερωτάμαι
2. Γιατί το λες αυτό;

Το μοτίβο αυτό είναι ένα μοτίβο στοχασμού και απόδειξης. Στόχο έχει οι μαθητές να αναπτύξουν στοχαστικές ερμηνείες ενός έργου τέχνης ή θέματος ενθαρρύνοντάς τους να συζητούν λογικά και να το αιτιολογούν με αποδεικτικά στοιχεία.

Παράδειγμα για την πρώτη:

Παράθεσε έναν ισχυρισμό(μια άποψη, μια ερμηνεία) σχετικά με αυτό που βλέπεις. Ενίσχυσε την άποψη σου με αναζήτηση στοιχείων από το ίδιο το έργο τέχνης ή μέσα από το δικό σου ρεπερτόριο εμπειριών και γνώσεων. Πρόβαλε ένα νέο ερώτημα – απορία που να αναδεικνύει κάτι που δεν εξηγήθηκε από τα προηγούμενα ερωτήματα.

Παράδειγμα για τη δεύτερη:

Στο γιατί το λες αυτό προσθέτουμε άλλα δυο υποερωτήματα:

- Τι συμβαίνει εδώ;
- Τι βλέπεις και το λες αυτό;

Ενισχύονται έτσι η διερευνητική και ερμηνευτική διάθεση του μαθητή.

Το πρόγραμμα του Έντεχνου Συλλογισμού επικεντρώνεται στη γνωριμία και στην κατανόηση της τέχνης αντί να κάνει τέχνη. Αρκετοί θεωρητικοί, όπως ο Gardner, ο Eisner, ο Perkins και ο Κόκκος, διατυπώνουν την άποψη πως η εκπαίδευση μέσα από την αξιοποίηση έργων τέχνης συμβάλλει στη διαδικασία της μάθησης, ενώ παράλληλα βοηθά τους μαθητές να αναπτύξουν ποικίλες δεξιότητες, όπως κριτικής σκέψης, δημιουργικότητας, συναισθηματικής έκφρασης, ενσυναίσθησης. Οι τέχνες αποτελούν πλούσιο δυναμικό πληροφοριακό υλικό που ενισχύουν την αισθητική αντίληψη, διευρύνουν την κουλτούρα και εξελίσσουν την πολυπολιτισμική συνείδηση (Κόκκος, 2011). Χρησιμοποιώντας την τέχνη μέσα στην τάξη προκαλείται πλούσια και πολυεπίπεδη δημιουργία εννοιών με τρόπο που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με άλλους κλάδους. Θέτει ερωτήματα, προκαλεί συνδέσεις – συσχετισμούς και σε πολλές περιπτώσεις δίνει μορφή στην έρευνα. Υπάρχουν πάρα πολλοί τρόποι για να συνδεθεί η τέχνη με το αναλυτικό πρόγραμμα, από στοχευμένες συνδέσεις μεταξύ των περιεχομένων των έργων τέχνης και συγκεκριμένων θεμάτων, με πιο ανοιχτές προσεγγίσεις που αφήνουν χαλαρά τις κατευθύνσεις στις οποίες ένα έργο τέχνης θα οδηγήσει. Ο Έντεχνος Συλλογισμός είναι υπέρ της σύνδεσης με το αναλυτικό πρόγραμμα, εφόσον οι μαθητές καλούνται να σκεφτούν άμεσα και σε βάθος για ένα έργο τέχνης, αποδεικνύοντας ότι ο πολιτισμός και τα δημιουργήματά του δεν πρέπει να είναι αποκλεισμένα από την καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική, αλλά πρέπει να αποτελούν μέρος της (Μέγα, 2002).

Πολύ συχνά οι μαθητές εκτίθενται μόνο στα τελικά προϊόντα της σκέψης (το τέλος του μυθιστορήματος, την καθιερωμένη επιστημονική θεωρία, την επίσημη ιστορική αφήγηση). Πολύ σπάνια βλέπουν τα στάδια της σκέψης που οδηγούν στο ολοκληρωμένο αποτέλεσμα και είναι ακριβώς αυτά τα στάδια της σκέψης που πρέπει να αναπτύξουν. Ένα βασικό στοιχείο του έντεχνου συλλογισμού στοχεύει στο να κάνει τους μαθητές να σκέφτονται ορατά τεκμηριώνοντας τις διαδικασίες σκέψης που ξετυλίγονται καθώς χρησιμοποιούν σκεπτικιστικές ρουτίνες.

Φιλοσοφία για Παιδιά

Η «Φιλοσοφία για Παιδιά» είναι ένα φιλοσοφικό-παιδαγωγικό κίνημα που ξεκίνησε από την Αμερική κατά τη δεκαετία του 1970 αλλά αναγνωρίζεται επίσης ότι ο πρωτεργάτης αυτής της φιλοσοφικής-παιδαγωγικής αναμόχλευσης είναι ο Αθηναίος Σωκράτης. Το κίνημα υποστηρίζει ότι η φιλοσοφία είναι μια δραστηριότητα (και όχι ένα σύνολο θεωριών ή δεδομένων) που μπορεί και πρέπει να ασκείται από τα παιδιά 4-12 ετών ως ερευνητική,

διαλογική και κριτική διαδικασία. Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να συντονίζεται από τη δασκάλα ή τον δάσκαλο, να παίρνει αφορμή από κάποιο παραμύθι, αφήγημα, ποίημα ή άλλο καλλιτέχνημα, να δομείται με ερωτήματα διατυπωμένα από τα ίδια τα παιδιά και να προχωρεί ερευνητικά με εβδομαδιαίες ή δεκαπενθήμερες συνεδρίες.

Ξεκινά με τον Matthew Lipman (1933), όταν θέτει σε εφαρμογή τα ερευνητικά του προγράμματα, αναφορικά με την ανάπτυξη της παιδικής νοημοσύνης. Ουσιαστικά θα απαντήσει στον J. Piaget (1933), όταν εκείνος ισχυριζόταν ότι τα παιδιά πριν την ηλικία των 11-12 ετών είναι αδύνατον να μπορούν να διδάσκονται φιλοσοφία. Ο Lipman θα υποστηρίξει ότι η ικανότητα των παιδιών να σκέφτονται αφαιρετικά τα φέρνει πολύ πιο κοντά στη φιλοσοφία. Παράλληλα η φιλοσοφία βοηθάει τα παιδιά να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη και τις "συλλογιστικές" τους δεξιότητες.

Ο Matthew Lipman αποκαλεί όλη αυτή τη προσπάθεια « Que Pensar». Από τα πρώτα ερευνητικά προγράμματα «Φιλοσοφία για Παιδιά» του Lipman έως και σήμερα έχουν δοκιμαστεί πολλές πειραματικές προσπάθειες με μεγάλη επιτυχία σε Αμερική και Ευρώπη. Η ιδέα μιας φιλοσοφίας για παιδιά επεκτάθηκε με εκπληκτική ταχύτητα σε πολλές χώρες της Ευρώπης, όπου μελετάται σήμερα μέσα από μια ογκώδη βιβλιογραφική παραγωγή, μέσα από συνέδρια, ημερίδες, εξειδικευμένα περιοδικά, ινστιτούτα, επιστημονικά ιδρύματα κλπ. Σε πολλές χώρες η φιλοσοφία εντάχθηκε στο αναλυτικό πρόγραμμα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, φτιάχτηκαν ειδικά εγχειρίδια για παιδιά και δασκάλους, ένα πρώτο πειραματικό στάδιο ακολουθήθηκε από ειδικούς θεσμούς και ωρολόγια προγράμματα.

Η Φιλοσοφία για παιδιά (ΦγΠ) είναι μια δομημένη προσέγγιση στη μάθηση που βασίζεται στην ερώτηση – απορία και στον διάλογο ακολουθώντας συγκεκριμένα βήματα. Δίνει έμφαση στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των παιδιών και οργανώνει την ανταλλαγή απόψεων με αποτέλεσμα την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης. Η δομή του μαθήματος – συνεδρίας «Φιλοσοφία για Παιδιά» αποτελείται τελικά από έξι βήματα (Lipman, 1993, Παράρτημα 6):

A) Κύκλος:

Η μορφή της αίθουσας προσαρμόζεται ώστε να ανταποκριθεί στην απαίτηση της ισότιμης κοινότητας: τα καθίσματα τοποθετούνται σε κύκλο, μέρος του οποίου αποτελεί και ο εκπαιδευτικός. Ο κύκλος συμβολίζει την ισότιμη συμμετοχή στην ομάδα, ενισχύει το πλαίσιο του διαλόγου (ακούω – μιλάω) και δίνει έμφαση στην αξία της ομάδας – κοινότητας.

B) Ερέθισμα:

Στην ομάδα παρουσιάζεται το ερέθισμα, το οποίο θα αποτελέσει το έναυσμα για τη διαλογική συζήτηση. Μπορούμε να επιλέξουμε φωτογραφία, πίνακα, απόσπασμα από κάποιο κείμενο ή οτιδήποτε άλλο που θα μπορούσε να προκαλέσει προβληματισμό.

Γ) Πρόσκληση ερωτήσεων:

Αφού η ομάδα μελετήσει το ερέθισμα, ο εκπαιδευτικός προσκαλεί τη διατύπωση ερωτημάτων που γεννήθηκαν στους μαθητές σχετικά με το ερέθισμα, ερωτήματα που αισθάνονται ότι θα ήθελαν να διαπραγματευτούν. Αυτό είναι το πιο ουσιαστικό μέρος στην όλη διαδικασία, είναι το σημείο που οι μαθητές ενεργοποιούν τη σκέψη τους, αναδύεται η πρότερη γνώση και σε συνδυασμό με τη φαντασία νέα ερωτήματα δημιουργούνται.

Φιλοσοφία για Παιδιά

Πριν τη διατύπωση των ερωτημάτων μπορεί να προηγηθεί διερεύνηση του θέματος με τον καταγισμό ιδεών – εννοιών που συνδέονται με το ερέθισμα και την κατηγοροποίησή τους ώστε να προκύψουν περισσότερα και πιο πλατιά ερωτήματα. Ο εκπαιδευτικός καταγράφει τα ερωτήματα στον πίνακα ή σε χαρτί του μέτρου.

Δ) Ψηφοφορία:

Μετά τη διατύπωση και τη καταγραφή αποριών ακολουθεί η διαδικασία της ψηφοφορίας για την ανάδειξη του ερωτήματος ή των ερωτημάτων (συνήθως τρία) που θα απασχολήσουν την ομάδα σε περαιτέρω συζήτηση και επεξεργασία του θέματος. Η επιλογή του ερωτήματος γίνεται σύμφωνα με το ενδιαφέρον που παρουσιάζει και το κριτήριο κατά πόσο οι μαθητές θα ήθελαν να ασχοληθούν μαζί του. Πρακτικά η διαδικασία της ψηφοφορίας μπορεί να παρουσιάσει διάφορα προβλήματα, όπως να επιλέγονται οι ερωτήσεις βάσει του ποιος τις διατύπωσε και όχι της βαρύτητας του ίδιου του θέματος ή οι ψήφοι να εξαντλούνται στα πρώτα κατά σειρά ερωτήματα και να αδικούνται τα τελευταία. Λύσεις σε αυτές τις αδυναμίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν διάφορα μοντέλα ψηφοφορίας όπως η δυνατότητα περισσότερων της μίας ψήφου με τη χρήση καρτών – ψήφων, η μυστική ψηφοφορία κ.ά.

Ε) Διάλογος:

Στο στάδιο αυτό οι μαθητές διαπραγματεύονται το ερώτημα που πλειοψήφισε. Η διαδικασία μπορεί να ξεκινήσει από τον μαθητή που έθεσε το ερώτημα εξηγώντας αναλυτικά τις σκέψεις του. Η συζήτηση είναι διαλογική, συμμετοχική, συμπληρωματική και όχι ανταγωνιστική. Παρατίθενται σκέψεις, συνειρμοί γύρω από το θέμα και νέα ερωτήματα – προβληματισμοί που γεννιούνται. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να ασκήσουν δεξιότητες όπως η ενεργητική ακρόαση, η δημιουργία συνδέσεων, η εκτίμηση των επιχειρημάτων, η παράθεση παραδειγμάτων, η ανάπτυξη εννοιών κ.ά. Κατά τη διαδικασία αυτή, ασκούνται και άλλες δεξιότητες όπως η διεξαγωγή διαλόγου με κανόνες σεβασμού προς τον ομιλητή και την υπόλοιπη ομάδα, η διαδικασία του ζητάω και παίρνω το λόγο κ.ά.. Κατά τη διάρκεια του διαλόγου γίνεται προσπάθεια από τον εκπαιδευτικό να ιχνογραφείται η ροή της συζήτησης είτε με προφορική περίληψη είτε με χάρτες εννοιών.

ΣΤ) Απολογισμός:

Η συζήτηση κλείνει με το στάδιο του απολογισμού της διαπραγμάτευσης που προηγήθηκε. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ανακεφαλαιώσει τις απόψεις που διατυπώθηκαν, ομαδοποιώντας και συνοψίζοντάς τες. Οι μαθητές, ο καθένας με τη σειρά του, συμβάλλουν με ένα σχόλιο στην ολοκλήρωση της συζήτησης που αφορά σε μία τελευταία σκέψη τους, σε ένα νέο προβληματισμό, στο πώς αναθεώρησαν τη στάση τους πάνω στο θέμα κ.τ.λ. Στη διαδικασία προβλέπεται η δυνατότητα για έναν μαθητή να μην εκφράσει κάτι νέο χρησιμοποιώντας τη φράση «πάσο» σε περίπτωση που έχει καλυφθεί από τους προλαλήσαντες ή δε θέλει ή δεν έχει κάτι νέο να προσθέσει. Συνεπώς, το στάδιο αυτό δε λειτουργεί καταπιεστικά αλλά δίνει τη δυνατότητα και στους πιο χαμηλών τόνων μαθητές να εκφραστούν χωρίς να μουν στη διαδικασία να ζητήσουν το λόγο.

Η διάρκεια ενός μαθήματος – συνεδρίας της Φιλοσοφίας για Παιδιά υπολογίζεται γύρω στα 50 – 60 λεπτά (Βορύλλα, 2014 - www.sapere.net).

Η προσεκτική ακρόαση είναι κάτι πολύ περισσότερο από το να ακούν οι διαλεγόμενοι ο ένας τον άλλο. Προϋποθέτει την ακοή (hearing), αλλά επιπρόσθετα συμπεριλαμβάνει την ερμηνεία και τη συγκρότηση νοημάτων. Δεν είναι λοιπόν μια παθητική αισθητηριακή διαδικασία, αλλά απαιτεί τη σωματική και νοητική δραστηριοποίηση σε τόση ένταση, ώστε δίκαια ονομάζεται «δημιουργική», διότι αναλαμβάνει την καθοδήγηση της διαλογικής πορείας, τον παραμερισμό της δασκαλικής εξουσίας, τον έλεγχο πάνω στις παρεμβαλλόμενες γνώμες-θεωρίες-εμπειρίες κλπ. Ο προσεκτικός ακροατής δεν αποδέχεται αναγκαστικά τα μηνύματα που δέχεται, αλλά δρα κριτικά. Αφενός παρέχει την εμπιστοσύνη του στον συνομιλητή, αφεντέρου επιφυλάσσεται σε σημείο να παρέχει και τη δυσπιστία του. Η προσεκτική ακρόαση δεν είναι μια έμφυτη ιδιότητα, γι' αυτό χρειάζεται να καλλιεργηθεί, να της δοθούν οι κατάλληλες συνθήκες και η ταιριαστή καθοδήγηση. Αν π.χ. ο δάσκαλος δεν εμπιστευτεί τα παιδιά και δεν ακούσει προσεκτικά τις σκέψεις τους, ας μην ελπίζει να μάθουν αυτά να ακούν παρά μόνο υπ-ακούοντας, δηλαδή υποτασσόμενα. Αν ο δάσκαλος δεν δείξει ενδιαφέρον για τα νοήματα και τις

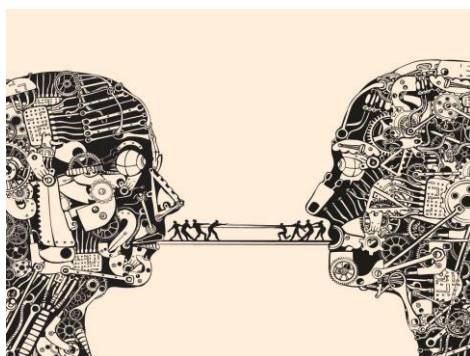
εμπειρίες των παιδιών, είναι αμφίβολο αν θα δείξουν τα παιδιά κατανόηση. Χρειάζεται λοιπόν να ενθαρρυνθεί, να εφαρμοστεί και να κατακτηθεί η προσεκτική ακρόαση.

Η ιδέα μιας ερευνητικής κοινότητας στηρίζεται επίσης σε μια αντίληψη σχετικά με τη γνώση, από όπου έχει αφαιρεθεί το στοιχείο της βεβαιότητας και της αντικειμενικότητας. Όσοι παίρνουν μέρος σε μια τέτοια κοινότητα δεν καλούνται να απομνημονεύσουν κάποια ποσότητα εγκαθιδρυμένων γνώσεων, αλλά ξεκινούν αμφισβητώντας και αναζητώντας τα αίτια και τα θεμέλια. Η μάθηση παίρνει τη μορφή του προβληματισμού και της επίλυσης προβλημάτων. Η έμφαση δίνεται όχι σε μια αποθήκευση της γνώσης (στα παιδικά κεφαλάκια ή στα βοηθητικά εγχειρίδια), αλλά σε μια *παραγωγή* της γνώσης (knowledge making).

Αποφασιστικό ρόλο παίζει εδώ η συμμετοχή όλων των μελών της κοινότητας. Ο διάλογος δεν διεξάγεται ανάμεσα στους ευφραδείς, στους ειδήμονες ή στους έμπειρους, αλλά επιδιώκεται η ενεργοποίηση και των πιο διστακτικών. Οποιοδήποτε συμπέρασμα οφείλει να ελεγχθεί και να εγκριθεί από την ολομέλεια, και όχι να επιβληθεί από τους επιτήδειους με κάποια ρητορικά τεχνάσματα. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ερευνητικής κοινότητας είναι η συνεργασία και η αλληλεπίδραση (ή αλλιώς «διάδραση», αγγλ. interaction). Στα κρίσιμα χρόνια της παιδικής ηλικίας μαθαίνεται προπάντων η συμμετοχή σε έναν κοινό και από κοινού αποφασισμένο στόχο. Δεν μαθαίνουν οι ευφρόνιστοι ή επιμελέστεροι για να απορριφθούν οι λιγότερο προικισμένοι, αλλά συμβαδίζουν όλοι συνδράμοντας κατά τις δυνάμεις τους και τα ιδιαίτερα ταλέντα τους. Έτσι μαθαίνονται επίσης κοινωνικές πρακτικές όπως η κατανομή αρμοδιοτήτων και κοινωνικές δεξιότητες όπως η ομαδική αυτοδιαχείριση. Τα παιδιά εξασκούνται στο να αποφασίζουν τους κανόνες στους οποίους θα υπακούν, και ολοένα λιγότερο επιτρέπουν να τους τίθενται άνωθεν ανεξέλεγκτοι κανόνες-δόγματα. Με αυτά δεν αποκτώνται απλά ατομικές ηθικές αρετές, αλλά χαλκεύονται οι *κοινωνικές* αρετές όπως είναι η «κοινωνική υπευθυνότητα» (communal responsibility) και η αλληλεγγύη.

Αντιπαράθεση επιχειρημάτων (Debate)

Η αντιπαράθεση επιχειρημάτων ή ο δημόσιος διάλογος που λαμβάνει χώρα σε δημόσιο χώρο είναι διεθνώς γνωστή με τον όρο debate. Η αντιπαράθεση επιχειρημάτων έχει οριστεί ως «η διαδικασία κατά την οποία γίνονται κάποιοι ισχυρισμοί και προβάλλονται δικαιολογίες για τους ισχυρισμούς χρησιμοποιώντας διάφορες ενδείξεις ή υποδείξεις» (Toulmin, 1958), επίσης ως «η τέχνη να πείθεις τους άλλους για τις απόψεις σου σε συγκεκριμένα θέματα, αρκεί η κάθε πλευρά να καταθέτει ελεύθερα τα επιχειρήματά της και να μπορεί η μια πλευρά να απαντήσει στα επιχειρήματα της άλλης» ή και «η διαδικασία μέσα από την οποία οι συμμετέχοντες αναπτύσσουν τις απόψεις τους και τις υποστηρίζουν και, όταν οι απόψεις αυτές αμφισβητούνται, τις υπερασπίζονται (Branham, 1991) ή ως «η διαδικασία εκείνη της επικοινωνίας κατά την οποία χρησιμοποιούμε τη λογική για να επηρεάσουμε τους άλλους» (Πορτίδης κ. ά., 2007).

Η αντιπαράθεση επιχειρημάτων έχει παίξει σημαντικό ρόλο σε πολλούς πολιτισμούς και σε πολλές εποχές της ανθρώπινης ιστορίας και έχει, αντίστοιχα, αποτελέσει αντικείμενο μελέτης. Ο Αριστοτέλης διέκρινε τέσσερα συστατικά στοιχεία της πειθούς και στήριξε σε αυτά τη «Ρητορική» του. Στην Ιλιάδα του Ομήρου περιγράφονται αντιπαραθέσεις πάνω σε θέματα διπλωματίας αλλά και πολεμικής στρατηγικής.

Στον 21^ο αιώνα η αντιπαράθεση επιχειρημάτων, πέρα από το ότι κατέχει σημαντική θέση στην κοινωνική ζωή, από το θεμελιώδες ως το πιο εξελιγμένο επίπεδο επικοινωνίας, έχει βρει τα τελευταία χρόνια ευρύτατη εφαρμογή, σε όλον τον κόσμο αλλά και την Ελλάδα, σε τομείς όπως η πολιτική, η οικονομία, η κοινωνική ζωή, η εκπαίδευση. Καθώς το σύγχρονο σχολείο στοχεύει σε πολλά περισσότερα από την απλή μετάδοση γνώσεων και την ανάπτυξη γνωστικών και πρακτικών δεξιοτήτων, η αντιπαράθεση επιχειρημάτων βρίσκει διεθνώς, τα τελευταία χρόνια, αυξανόμενη εφαρμογή στην εκπαίδευση ως εναλλακτική διδακτική στρατηγική μέσα στα πλαίσια της ενεργούς μάθησης και, ειδικότερα, μέσα στα πλαίσια της συνεργατικής μάθησης. Συγκεκριμένα, οι ερευνητές (Kuhn, 2003 και Toulmin, 1958) τόνισαν ότι με την προσέγγιση αυτή η μάθηση μεγιστοποιείται μέσα από την αντιπαράθεση των απόψεων και ιδεών και ενδυναμώνεται το ενδιαφέρον των μαθητών για το διδακτικό αντικείμενο. Η αντιπαράθεση επιχειρημάτων, ως στρατηγική διδασκαλίας, μπορεί να τεθεί στην υπηρεσία πολλών διαφορετικών γνωστικών πεδίων, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης των μαθητών.

Η διδασκαλία στην ιστορία παρέχει γόνιμο πεδίο για συζήτηση και αντιπαράθεση επιχειρημάτων. Οι αντιπαραθέσεις πάνω σε διάφορα θέματα μπορούν εύκολα να γίνουν αντιληπτές και να χρησιμοποιηθούν στην ενίσχυση της ιστορικής ενσυναίσθησης των μαθητών αφού τους βοηθούν να εξοικειωθούν στη χρησιμοποίηση τεχνικών αντιπαραθέσεως επιχειρημάτων στη σχολική τάξη.

Η αντιπαράθεση επιχειρημάτων στην εκπαιδευτική του χρήση, θα πρέπει να είναι μια δομημένη διαδικασία, να εκπληρώνει συγκεκριμένους στόχους και να τίθεται σε μια διαδικασία ανατροφοδότησης και ανασύνθεσης. Ως διαδικασία μπορεί να συμβάλλει στην προαγωγή και άλλων ευρύτερων στόχων, όπως στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης, το διευρυμένο πνεύμα σε συνδυασμό με την άρτια οργάνωση και τον κατάλληλο σχεδιασμό του (Μαντικακί & Κυρίδης, 2003). Η κριτική σκέψη ως προωθημένη μορφή σκέψης είναι βασική επιδίωξη της διδακτικής πράξης, καθώς το κριτικά σκεπτόμενο άτομο, στο οποίο αποβλέπει η εκπαίδευση, πρέπει να έχει την ικανότητα και τη βούληση να αποστασιοποιηθεί προς στιγμήν από τις προσωπικές του πεποιθήσεις, τις κοινωνικογνωστικές του προκαταλήψεις και τα συμφέροντα του, να εξετάσει τα πραγματικά και λογικά στοιχεία, τα οποία στηρίζουν και ερμηνεύουν έννοιες, πληροφορίες, σχέσεις κρίσεις, συλλογισμούς, φαινόμενα, στάσεις και σκόπιμες πράξεις, καθώς επίσης να ζητήσει παραδοχές και τις συνεπαγωγές κάθε άποψης και τους δυνατούς τρόπους θεώρησης των πραγμάτων από διαφορετική σκοπιά (Ματσαγούρας, 1998,σελ.56).

Οι μαθητές σε μια αντιπαράθεση με επιχειρήματα συνήθως δημιουργούν ομάδες. Κάθε ομάδα παίρνει έναν κλειστό φάκελο ο οποίος περιέχει πληροφορίες για τις ιδέες που καλούνται να υποστηρίξουν με επιχειρήματα κατά τη διάρκεια της αντιπαράθεσης (μπορούν επίσης να ψάξουν μόνοι τους για το υλικό τους). Υπάρχει επίσης ένας μαθητής που συντονίζει τη συζήτηση και ασκεί το έργο του δημοσιογράφου.

Όλες οι ομάδες παίρνουν κάποιο πληροφοριακό υλικό για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των δυο περιπτώσεων. Αυτές οι πληροφορίες παρουσιάζονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να παρέχουν ισορροπία στην αντιπαράθεση παρέχοντας επιχειρήματα και στις δυο πλευρές, ώστε καμιά ομάδα να μη μπορεί να κερδίσει εύκολα στην αντιπαράθεση επιχειρημάτων.

Οι μαθητές έχουν αρκετό χρόνο στη διάθεσή τους για να μελετήσουν τις πληροφορίες που αφορούν την αντιπαράθεση και συζητούν στις ομάδες τους για να οικοδομήσουν την επιχειρηματολογία τους. Όταν όλες οι ομάδες είναι έτοιμες αρχίζει η πραγματική αντιπαράθεση. Ένας αντιπρόσωπος για καθεμία από τις ομάδες υποστηρίζει τις θέσεις της ομάδας του σε πέντε λεπτά, τότε ο συντονιστής αρχίζει να διατυπώνει ερωτήσεις και τα μέλη των ομάδων διατυπώνουν τις ενστάσεις τους.

Η αντιπαράθεση επιχειρημάτων πρέπει να επικεντρώνεται στη διαχείριση της ιστορικής γνώσης και των πληροφοριών. Με αυτό τον τρόπο συντελείται η ανάπτυξη χρήσιμων δεξιοτήτων όπως η ικανότητα κατανόησης πολλών διαφορετικών απόψεων που αφορούν μια συγκεκριμένη κατάσταση. Συνεπώς ιστορικά θέματα που επηρεάζουν την κοινωνία στις μέρες μας ή επηρεάστηκαν από την κουλτούρα ,την πολιτική, την οικονομία, την ηθική κ.λπ. στο παρελθόν δίνουν στον μαθητή την ευκαιρία να έρθει σε αντιπαράθεση με ιδέες που μπορεί να είναι παρόμοιες έως εντελώς διαφορετικές από τις δικές του. Κάθε ρόλος είναι φορέας μιας στάσης ή ενός κοινωνικού στερεοτύπου που αποτελεί αντικείμενο επεξεργασίας κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Το παιχνίδι ρόλων ενθαρρύνει την παρατήρηση, την ανάλυση, την έκφραση, και την αναγνώριση πολλαπλών πτυχών μιας συγκεκριμένης κατάστασης.

Η διαθεματικότητα

Ο όρος «διαθεματικότητα» μπορεί να αποδοθεί και ως «διαθεματική προσέγγιση της σχολικής γνώσης» ή ως «θεματική προσέγγιση της σχολικής γνώσης». Ο όρος «διαθεματικός» αποτελεί σύνθετη λέξη με πρώτο συνθετικό το πρόθεμα «διά» και δεύτερο συνθετικό τη λέξη «θεματικός». Πιο συγκεκριμένα, το συνθετικό «θεματικός», αφορά στην οργάνωση και προσέγγιση της σχολικής γνώσης μέσα από τη μελέτη και διερεύνηση θεμάτων ενδιαφέροντος και ο όρος «δια» αφορά στη συσχέτιση της γνώσης εντός και μεταξύ των εξεταζόμενων θεμάτων.

Ο ορισμός της διαθεματικότητας ποικίλλει. Ο Χρήστος Θεοφιλίδης (2002) με τον όρο «διαθεματική προσέγγιση» αναφέρεται σε εκείνη τη μορφή διδασκαλίας κατά την οποία το περιεχόμενο της διδασκαλίας ενιαιοποιείται αλλά και η διδασκαλία έχει εργαστηριακή και ευρυματική μορφή. Επίσης διάφοροι μελετητές συγκλίνουν στην άποψη ως διαθεματική προσέγγιση νοείται η θεωρητική αρχή οργάνωσης του Αναλυτικού Προγράμματος που καταλύει τα διακριτά μαθήματα ως πλαίσια οργάνωσης της σχολικής γνώσης. Με τον όρο, λοιπόν, «διαθεματικότητα» εννοούμε τη θεωρητική αρχή βάσει της οποίας η σχολική γνώση προσεγγίζεται ως ενιαίο σύνολο μέσα από τη μελέτη θεμάτων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για το μαθητή.

Η διαθεματικότητα δεν είναι μάθημα και δεν είναι μέθοδος διδασκαλίας. Δεν είναι η γνωστή στους παλαιότερους εκπαιδευτικούς Ενιαία Συγκεντρωτική Διδασκαλία και το σημαντικότερο δεν αποτελεί αυτοσκοπό, δηλαδή δε γράφτηκαν τα βιβλία για να υπηρετήσουν τη διαθεματικότητα, αλλά είναι ένα μέσο, ένα εργαλείο, για την καλύτερη οργάνωση και διεξαγωγή των μαθημάτων, ώστε να υπηρετηθεί καλύτερα ο σκοπός όλων των επιμέρους μαθημάτων και ο σκοπός της εκπαίδευσης γενικότερα (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες, συμπεριφορές).

Η διαθεματικότητα είναι εχθρός της αποσπασματικότητας και της παπαγαλίας, είναι μητέρα της Ευέλικτης Ζώνης και των σχεδίων Εργασίας, είναι πάνω απ' όλα τρόπος οργάνωσης των Αναλυτικών Προγραμμάτων, γι αυτό και αυτά ονομάζονται Διαθεματικά. Σε ένα Διαθεματικό Αναλυτικό Πρόγραμμα δεν υπάρχουν διακριτά μαθήματα, Ιστορία, Θρησκευτικά, Γεωγραφία κτλ. αλλά θέματα, που εξετάζονται από πολλές οπτικές. Εδώ πρόκειται για Αναλυτικά Προγράμματα που καταρτίζονται με βάση την Απόλυτη διαθεματικότητα.

Τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα δεν καταρτίστηκαν με βάση την απόλυτη αλλά τη σχετική διαθεματικότητα, δηλαδή κρατούν τα διακριτά μαθήματα και αντιμετωπίζουν τη διαθεματικότητα: α) με διαθεματικά αντικείμενα, π.χ. Μελέτη του Περιβάλλοντος, β) με προτάσεις για αναφορές στα κείμενα γ) με διαθεματικές δραστηριότητες δ) με σχέδια εργασίας και κυρίως ε) με τις έννοιες: εγχώριες και διαθεματικές.

Οι έννοιες, όταν εντάσσονται σε πλαίσιο σχέσεων, με κατάλληλους συσχετισμούς καταλήγουν σε γενικεύσεις, που «οδηγούν στη βαθύτερη κατανόηση της γνώσης και εξασφαλίζουν προϋποθέσεις διατήρησης, εφαρμογής και κυρίως μεταφοράς της κωδικοποιημένης γνώσης σε άλλες καταστάσεις» (Ματσαγγούρας, 2002, σελ. 175).

Όταν ο μαθητής κατανοεί εγχώριες έννοιες (π.χ. τις ιστορικές έννοιες είλωτες, περίοικοι, εξέγερση, επανάσταση, αυτονομία, ανεξαρτησία κτλ.) και τις εντάσσει σε πλαίσια σχέσεων (συσχετισμοί, γενικεύσεις) κατανοεί το ιστορικό «γίγνεσθαι» και

την ιστορική πραγματικότητα. (ιστορικός εγγραμματισμός). Όταν, επιπλέον, αξιοποιεί και διαθεματικές έννοιες (σύστημα, μεταβολή κτλ.) κατανοεί πως τομείς της ευρύτερης πραγματικότητας συμβάλλουν στη διαμόρφωση του ιστορικού «γίνεσθαι» και της ιστορικής πραγματικότητας.

Συγχρόνως, η διαθεματική διδασκαλία σχετίζεται με ορισμένη μέθοδο εργασίας που τη χαρακτηρίζουν οι εξής στόχοι (Χρυσαφίδης, 2009):

- Η αυτενέργεια κατά την διδασκαλία και η βιωματική μάθηση
- Η κατανόηση και αντιμετώπιση ενός θέματος.
- Η αναζήτηση και επιλογή της απαιτούμενης για την αντιμετώπιση του θέματος γνώσης.
- Η διαμόρφωση μιας συνολικής και συγκροτημένης εικόνας για το υπό εξέταση θέμα.
- Η ομαδοσυνεργατική δράση.
- Η αξιολόγηση των πηγών άντλησης πληροφοριών και η μάθηση μέσα από δικό τους προβληματισμό.
- Η σύνθεση πληροφοριών στο πλαίσιο εκπόνησης εργασίας.
- Η καλλιέργεια δημοκρατικών διαδικασιών.
- Η ενεργός συμμετοχή στη διαδικασία της μάθησης.
- Η συνεργασία εκπαιδευτικού και εκπαιδευόμενου

Μέσα από το σχεδιασμό και την υλοποίηση διαθεματικών προσεγγίσεων και εργασιών οι μαθητές είναι πλέον σε θέση να συλλάβουν την συνολική εικόνα της πραγματικότητας, χωρίς την ύπαρξη διαχωριστικών γραμμών μεταξύ των επιμέρους μαθημάτων. Απαιτείται κατά το δυνατόν οριζόντια ανάπτυξη των ΑΠΣ των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η επεξεργασία θεμάτων από πολλές οπτικές γωνίες.

Η μέθοδος της δραματοποίησης

Το «θέατρο στην εκπαίδευση» αποτελεί έναν ιδιαίτερα ευρύ όρο στον οποίο οι θεωρητικοί του θεάτρου, οι θεατράνθρωποι και οι εκπαιδευτικοί, μέσα από ποικίλες προσεγγίσεις, δίνουν διαφορετικό περιεχόμενο. Μία από τις μορφές «θεάτρου στην εκπαίδευση» είναι η «διερευνητική δραματοποίηση». Παλαιότερα, με τον όρο «δραματοποίηση» αποδιδόταν η μετατροπή και μεταγραφή ενός μη θεατρικού κειμένου σε θεατρικό και η μετέπειτα αναπαράστασή του από τα παιδιά στην υπόλοιπη τάξη ή σε κάποιο κοινό.

Η «διερευνητική δραματοποίηση» η οποία κυρίως προβάλλεται εδώ νοείται ως μια αυτοσχέδια συμμετοχική διαδικασία διερεύνησης ενός θέματος, παρμένου από την κοινωνική πραγματικότητα, με στόχο τη βαθύτερη κατανόηση του εαυτού μας και του κόσμου που μας περιβάλλει. Είναι μια μορφή θεατρικής τέχνης με καθαρά παιδαγωγικό χαρακτήρα, κατά τη διάρκεια της οποίας οι μαθητές, υποδύομενοι ρόλους, αντιμετωπίζουν διλήμματα ή προβλήματα, δρουν, αποφασίζουν και αναστοχάζονται τις πράξεις τους. Είναι ένα διδακτικό μέσο για τη διδασκαλία διαφόρων μαθημάτων όπως για παράδειγμα στο μάθημα της Γλώσσας και στις έξι τάξεις του δημοτικού σχολείου προτείνεται στο ΑΠΣ ενδεικτικές δραστηριότητες όπως :«*Θέατρο, παιχνίδια ρόλων, δραματοποιήσεις και ενεργητική συμμετοχή στις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής*» (Φ.Ε.Κ. τεύχος Β', αρ. φύλλου 303/13/3/03, σελ.37-49), ενώ στην Ιστορία αλλά και στα Θρησκευτικά αναφέρονται ασκήσεις δραματοποίησης και παιχνιδιού ρόλων. Χρησιμοποιείται ως μέσο για να εξοικειωθούν οι μαθητές με διάφορα κοινωνικά ζητήματα και πρακτικές, να εκφράσουν τις εμπειρίες τους, να πειραματιστούν χωρίς τον κίνδυνο του λάθους, να καλλιεργήσουν τη γλώσσα, να τονώσουν τα ενδιαφέροντά τους και να επιλύσουν προβλήματα (Faure & Lascar, 1994).

Προκειμένου οι μαθητές να δημιουργήσουν τον φανταστικό κόσμο μέσα στον οποίο θα εξελιχθεί η δραματική δραστηριότητα, είναι απαραίτητο να χρησιμοποιήσουν τα στοιχεία του θεάτρου. Ταυτόχρονα, οι δραστηριότητες δραματοποίησης χρησιμοποιούν κάποιες θεατρικές φόρμες, προκειμένου οι συμμετέχοντες να διερευνήσουν το νόημα. Οι φόρμες αυτές, που περιέχουν τα στοιχεία του θεάτρου, ονομάζονται τεχνικές δραματοποίησης. Επομένως, για να εφαρμοστεί η μέθοδος της δραματοποίησης χρειάζεται να συνειδητοποιήσουμε κάποια βασικά στοιχεία του θεάτρου τα οποία δίνουν το υπόβαθρο για τον κόσμο του θεάτρου και μερικές από τις τεχνικές δραματοποίησης που βοηθούν να υλοποιηθεί η μέθοδος της δραματοποίησης. Τα στοιχεία του θεάτρου είναι: *το δραματικό περιβάλλον, οι ρόλοι, η εστίαση, η δραματική ένταση, ο χρόνος και ο χώρος, ο λόγος και η κίνηση του σώματος, τα σύμβολα, το νόημα.*

Οι τεχνικές δραματοποίησης είναι πάρα πολλές (Παπαδόπουλος, 2010). Αναφέρονται μόνο κάποιες που χρησιμοποιήθηκαν στην εργασία:

- *Παγωμένες εικόνες:* τα παιδιά με τα σώματά τους δημιουργούν μια εικόνα η οποία αποτυπώνει μια συγκεκριμένη στιγμή δράσης ή μια γενικότερη έννοια ή ιδέα. Η εικόνα αυτή, που πρέπει να είναι ακίνητη, ενέχει μια δυναμική, καθώς αποκρυσταλλώνει όλο το νόημα της δράσης.

- *Ομαδική διαμόρφωση χώρου:* τα παιδιά καλούνται να δημιουργήσουν το περιβάλλον στο οποίο θα διαδραματιστεί η δραματοποίηση. Για να μεταμορφώσουν την αίθουσα στον επιθυμητό μυθοπλαστικό χώρο χρησιμοποιούν τα κατάλληλα αντικείμενα: υφάσματα, χαρτόνια, μικροαντικείμενα, μουσικά όργανα
- *Περίγραμμα χαρακτήρα:* οι μαθητές σχεδιάζουν σε ένα μεγάλο χαρτί το περίγραμμα ενός ρόλου που τους ενδιαφέρει. Προσθέτουν στο περίγραμμα σκέψεις, συναισθήματα και χαρακτηρισμούς που αφορούν το συγκεκριμένο ρόλο, του χαρίζουν ποιήματα, τραγούδια και συμβουλές ή συνθέτουν γι' αυτόν, ατομικά ή ομαδικά, κείμενα όπως επιστολές, γράμματα, ευχές και οδηγίες.
- *Χάρτης της ιστορίας:* συνήθως σχεδιάζεται από τα παιδιά, πριν ασχοληθούν με τη δράση της ιστορίας και αναλάβουν ρόλους. Σε αυτόν, εκτός από το περιβάλλον, τοποθετούν τα σημαντικότερα γεγονότα και επεισόδια.
- *Αντικείμενα του χαρακτήρα:* μια σειρά αντικειμένων (φωτογραφίες, γράμματα, ρούχα, ημερολόγια, μικροαντικείμενα) χρησιμοποιείται από τον εκπαιδευτικό-εμπνευστή, προκειμένου να εισαγάγει ένα καινούριο ρόλο. Τα αντικείμενα χρειάζεται να είναι συνδεδεμένα νοηματικά μεταξύ τους, με τρόπο που, μέσα από κατάλληλες ερωτήσεις, να οδηγούν τους μαθητές σε συμπεράσματα για το ρόλο.
- *Ξενάγηση:* με μια μορφή αφήγησης, μια ομάδα μαθητών παρέχει πληροφορίες για το περιβάλλον όπου πραγματοποιείται το δράμα. Καθώς παρέχει τη δυνατότητα για μια λεπτομερή περιγραφή του δραματικού χώρου, μπορεί να αποτελέσει ένα μέσο για να προσεγγίσουν οι μαθητές ένα διδακτικό αντικείμενο (τόπος, μνημείο, κτήριο) και να το παρουσιάσουν θεατρικά στους υπόλοιπους συμμαθητές τους.
- *Συνέντευξη:* κάποιοι μαθητές επιλέγονται να εκμαιεύσουν πληροφορίες, κίνητρα, συμπεριφορές, δυνατότητες θέτοντας τις κατάλληλες ερωτήσεις, ενώ οι υπόλοιποι καλούνται να απαντήσουν.
- *Τηλεφωνική επικοινωνία:* ένα ζευγάρι συμμετέχει σε ρόλο σε μια τηλεφωνική συνδιάλεξη, ενώ η υπόλοιπη τάξη παρακολουθεί. Μέσα από την *τηλεφωνική επικοινωνία* δίνονται πληροφορίες, αναζητούνται συμβουλές, δημιουργείται δραματική ένταση και παράλληλα εξελίσσεται η πλοκή της ιστορίας.
- *Ρεπορτάζ-τηλεοπτική εκπομπή:* οι μαθητές σε ρόλο δημοσιογράφου ή τηλεοπτικού παρουσιαστή καλούνται να παρουσιάσουν την ιστορία από μια νέα οπτική γωνία που τους προσφέρει απόσταση από τους πρωταγωνιστές της ιστορίας. Στην εκπομπή μπορούν να συμμετέχουν ειδικοί προσκεκλημένοι (επιστήμονες, καλλιτέχνες, πολιτικοί), οπότε φωτίζονται διαφορετικές πλευρές της υπόθεσης.
- *Καρέκλα των αποκαλύψεων ή καυτή/ανακριτική καρέκλα:* μια ομάδα μαθητών, εντός ή εκτός ρόλου, θέτει ερωτήσεις σε ένα χαρακτήρα του δράματος που παραμένει σε ρόλο. Ο χαρακτήρας αυτός κάθεται στην *καρέκλα των αποκαλύψεων* και συνήθως βρίσκεται απέναντι από την υπόλοιπη ομάδα που

θέτει ερωτήσεις. Μέσα από την τεχνική φωτίζονται τα κίνητρα, οι αξίες, οι αντιλήψεις, οι στάσεις, οι επιθυμίες και η συμπεριφορά του χαρακτήρα.

- *Μια μέρα στη ζωή*: μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τα παιδιά, προκειμένου να παρουσιαστούν διάφορα στιγμιότυπα από την καθημερινότητα ενός ρόλου. Επίσης, οι μαθητές μπορούν να εφαρμόσουν την τεχνική, προκειμένου να αναζητήσουν στοιχεία και να διερευνήσουν γεγονότα που οδήγησαν σε συγκεκριμένες καταστάσεις.
- *Μανδύας του ειδικού*: οι μαθητές καλούνται να πάρουν ρόλους «ειδικών» (επιστημόνων, επαγγελματιών) και με τη γνώση που τους παρέχει ο ρόλος τους να αναλάβουν ένα συγκεκριμένο έργο. Ο *μανδύας του ειδικού* ενισχύει την ενιαιοποίηση της γνώσης, το συνδυασμό των γνωστικών αντικειμένων, την ολόπλευρη αξιοποίηση των γνώσεων και των βιωμάτων των παιδιών. Είναι ένας θαυμάσιος τρόπος για να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα μιας έρευνας που έχουν κάνει.

Οι παραπάνω τεχνικές προτείνονται από τον εκπαιδευτικό ανάλογα με το σκοπό και την κατάσταση. Οι μαθητές, καθώς εξοικειώνονται με αυτές, είναι σε θέση να βρίσκουν μόνοι τους την κατάλληλη τεχνική για να εκφράσουν αυτά που θέλουν. Τέλος, επειδή η δραματοποίηση ετοιμάζεται από ομάδα μαθητών σε λίγο χρόνο, δεν πρέπει να χάνει τον αυθόρμητο χαρακτήρα της και ακολουθείται οπωσδήποτε από συζήτηση και νοηματοδότηση (Ζαφειριάδης & Δαρβούσης, 2010).

Σχεδιασμός της εργασίας

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές –Σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα

Το συγκεκριμένο θέμα « Θεσσαλονίκη: Βιώσιμη πόλη, το Αστικό Μονοπάτι της Τούμπας» αγγίζει διάφορες γνωστικές περιοχές και εμπλέκει τα περισσότερα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος όπως: Γλώσσα, Ιστορία, Λογοτεχνία, Μαθηματικά, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, Φυσική, Αγωγή του Πολίτη, Μουσική, Χορός, Θέατρο, Νέες Τεχνολογίες. Το θέμα είναι προσαρμοσμένο για μαθητές της Ε΄ και της Στ΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου καθώς περιέχει ιστορικά στοιχεία από την Μικρασιατική Καταστροφή (1922) και τη γερμανική κατοχή (1940) και έχει υψηλές απαιτήσεις για ιστορική ενσυναίσθηση και έρευνα. Παράλληλα γίνεται μεταφορά, συσχέτιση και σύγκριση με τις τρεις έννοιες του χρόνου (παρελθόν-παρόν-μέλλον) έχοντας ως στόχο την καλλιέργεια της ιδιότητας του ενεργού παγκόσμιου πολίτη μέσα από την ενασχόληση με έντονα κοινωνικά φαινόμενα όπως αυτό της προσφυγιάς.

Προαπαιτούμενες γνώσεις των μαθητών

Η μελέτη του συγκεκριμένου θέματος δεν προϋποθέτει προηγούμενες γνώσεις σχετικά με το αντικείμενο της Τοπικής Ιστορίας. Η Μικρασιατική Καταστροφή και η γερμανική κατοχή ως ιστορικά γεγονότα είναι γνωστά στους μαθητές μέσα από τις διάφορες εκδηλώσεις που διαδραματίζονται στο σχολείο. Ωστόσο θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμο οι μαθητές να εξοικειωθούν με βασικές έννοιες του θέματος και να αξιοποιηθούν οι προϋπάρχουσες εμπειρίες τους.

Οι μαθητές θα πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας καθώς και τη διερευνητική – ανακαλυπτική. Οφείλουν να γνωρίζονται μεταξύ τους οι συμμαθητές αρκετά καλά, να έχουν όσο το δυνατόν καλύτερες σχέσεις, να γνωρίζουν τις αδυναμίες, τις δυνατότητες και τις προτιμήσεις του καθενός. Γι' αυτό το λόγο πριν ξεκινήσει η όλη διαδικασία του project θεμιτό θα ήταν να γίνουν διάφορα παιχνίδια γνωριμίας, κοινών εμπειριών και αυτοεκτίμησης (Παράρτημα 7).

Προϋπόθεση για να δουλέψουν πιο ευχάριστα και εύκολα οι μαθητές είναι ο τεχνολογικός αλφαριθμητισμός και η ευχέρειά τους στην ηλεκτρονική επικοινωνία. Το σχολείο διαθέτει εργαστήριο ηλεκτρονικών υπολογιστών αλλά και στην τάξη θα υπάρχει εγκατεστημένος ένας ηλεκτρονικός υπολογιστής. Οι περισσότεροι μαθητές

γνωρίζουν να χειρίζονται ηλεκτρονικούς υπολογιστές και να δημιουργούν ένα power point εφόσον διδάσκονται Νέες Τεχνολογίες από την Α΄ τάξη και οι περισσότεροι κατέχουν ταμπλέτες, κινητά, φωτογραφικές μηχανές.

Ιστορικό ερώτημα

Ποια είναι η ιστορία της περιοχής της Τούμπας; Ποια είναι η κατάσταση σήμερα;

Υποερωτήματα

Τι συμβαίνει στη γειτονιά της Τούμπας;

Πώς είναι η καθημερινή ζωή των κατοίκων της; Τι νιώθουν; Πώς την περιγράφουν οι ίδιοι οι κάτοικοι;

Τι θα μπορούσε να αλλάξει προς το καλύτερο;

Διδακτική Μεθοδολογία

Η συγκεκριμένη εργασία σχεδιάστηκε ως Σχέδιο Συνεργατικής Έρευνας (Project). Δηλαδή αποτελεί έναν τρόπο βιωματικής διδασκαλίας στην οποία συμμετέχει αποφασιστικά όλη η τάξη και είναι υπεύθυνη στο σύνολό της για τη διαμόρφωση και διεξαγωγή της μαθησιακής διαδικασίας. Μέσα από το project οι γνώσεις αποκτώνται με τη συνεργασία, την ανταλλαγή απόψεων, την παρατήρηση εξέλιξης φαινομένων και την περιγραφή εμπειριών και εξελίσσεται ανάλογα με την εκάστοτε κατάσταση και τα ενδιαφέροντα των μαθητών. Ακόμη, οι μαθητές εκφράζουν τις απορίες τους και ζητούν εξηγήσεις από τους συμμαθητές τους, ενώ παράλληλα ενδυναμώνεται το ενδιαφέρον τους για το διδακτικό αντικείμενο (Helm & Katz, 2011).

Ως μέθοδοι διδασκαλίας επιλέχθηκαν η ομαδοσυνεργατική, η διερευνητική/αποκαλυπτική, η μέθοδος Artful Thinking, η Φιλοσοφία για Παιδιά, η μέθοδος της δραματοποίησης και άλλες που αναλύονται εξονυχιστικά σε προηγούμενο κεφάλαιο «Διδακτική Μεθοδολογία».

Κατά την ομαδοσυνεργατική, οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και εργάζονται συνεργαζόμενοι μεταξύ τους, χωρίς την άμεση καθοδήγηση του διδάσκοντος για να πραγματοποιήσουν συγκεκριμένους παιδαγωγικούς και διδακτικούς σκοπούς και στόχους. Η εργασία δεν αποβλέπει μόνο στην απόκτηση γνώσεων, αλλά και στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή.

Η διερευνητική/αποκαλυπτική μέθοδος βασίζεται κυρίως στα ερωτήματα και τις απορίες που διατυπώνουν οι μαθητές και λιγότερο στην επικέντρωση στη διδακτέα ύλη από τον εκπαιδευτικό. Αυτό σημαίνει πως ο κάθε μαθητής ακολουθεί τη δική του διαδρομή στην οργάνωση της γνώσης και τον δικό τρόπο μάθησης. Αρωγός σε αυτή την προσπάθεια γίνονται οι επισκέψεις πεδίων που βοηθούν τους μαθητές να αποκτήσουν γνώσεις και εμπειρίες με άμεσους και ποικίλους τρόπους αντίθετους από τους καθιερωμένους παραδοσιακούς που συνήθως εφαρμόζονται μέσα στην τάξη.

Μέσα και Εργαλεία Διδασκαλίας

Οι μαθητές θα δουλέψουν πάνω σε προτεινόμενα φύλλα εργασίας που έχουν δημιουργηθεί σχετικά με την περιοχή της Τούμπας. Απαραίτητες είναι οι πηγές που δίνονται στις ομάδες, δηλαδή οι πληροφορίες από ημερολόγια προσφύγων και φωτογραφικό υλικό από βιβλία σχετικά με την ιστορία της Τούμπας («Το τενεκεδένιο σχολείο της Θεσσαλονίκης» της Ελένης Τζιούρτζιας και «Η Τούμπα των Προσφύγων» του Σίμου Κερασίδη και του Παναγιώτη Γεωργούλη). Επίσης θα γίνουν και επισκέψεις σε βιβλιοθήκες όπως αυτή της Κωνσταντινουπόλεως (εντός και εκτός σχολικού ωραρίου) και στο Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης που στεγάζεται στο Μέγαρο Μπίλλη στην πλατεία Ιπποδρομίου και επιμελείται τη συγκέντρωση όλου του ιστορικού υλικού που υπάρχει για τη Θεσσαλονίκη.

Η χρήση ηλεκτρονικών (υπολογιστής, κινητά, σκάνερ, εκτυπωτής, ταμπλέτες, φωτογραφικές μηχανές κ.ά.) και άλλων μέσων (πυξίδα, μεγεθυντικός φακός κ.ά.) είναι απαραίτητη για να πραγματοποιήσουν οι ομάδες την έρευνά τους καθώς και η επίσκεψη σε διάφορες ιστοσελίδες όπως: www.culture.thessaloniki.gr, efimeris.nl.g.gr (Εφημερίδα Μακεδονία) κ.ά. Η δυνατότητα πρόσβασης σε πληροφορίες που έχουν οι συγκεκριμένες ιστοσελίδες και η χρήση των διάφορων μηχανών αναζήτησης, με σκοπό να βρουν στοιχεία για συγκεκριμένα ιστορικά μνημεία, γεγονότα και πρόσωπα βοηθούν τους μαθητές να γίνουν περισσότερο ανεξάρτητοι στην αναζήτηση, την επεξεργασία, την οργάνωση και τροποποίηση των πληροφοριών. Θα γίνει προσπάθεια οι μαθητές να μάθουν να χειρίζονται και να δημιουργούν power point, σταυρόλεξα με το πρόγραμμα hot potatoes και με το πρόγραμμα movie maker να κάνουν την ταινία της Τούμπας. Επίσης θα εξασκηθούν στη χρήση του google earth για να εντοπίσουν διάφορα σημεία και μέρη στη γειτονιά τους. Επιπλέον στην τάξη θα υπάρχουν πολλών ειδών χάρτες όπως πολιτικός αλλά και γεωμορφολογικός Ελλάδας, ευρωπαϊκός και παγκόσμιος.

Τέλος θα χρησιμοποιηθούν κάποια αποσπάσματα από την ταινία «Ουζερί, ο Τσιτσάνης» καθώς και οι ταινίες μικρού μήκους της Unicef και της Action Aid που έχουν σχέση με την προσφυγιά και παίζονται τον τελευταίο καιρό στο you tube. Θα αξιοποιηθούν διάφορα ακουστικά μέσα διδασκαλίας (τραγούδια, απαγγελίες ποιημάτων) αλλά και πίνακες ζωγραφικής με φιλειρηνικά θέματα. Η χρήση πολλαπλών μέσων χρώματος, εικόνας, ήχου, βίντεο επιδρούν σαν ψυχολογικές παγίδες για την αύξηση του ενδιαφέροντος του μαθητή, όπως άλλωστε λέει και μια κινέζικη παροιμία: «Μια εικόνα αξίζει χίλιες λέξεις».

Χρόνος

Ένα project δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένα όρια χρόνου. Υπάρχει ελευθερία επιλογής από τον εκπαιδευτικό να προσαρμόσει τη διάρκεια του project στον σχολικό χρόνο. Έτσι ένα project μπορεί να διαρκέσει μια ολόκληρη χρονιά αλλά και συγκεκριμένες διδακτικές ώρες.

Το παρόν σχέδιο, αν και στο πρώτο σχεδιάγραμμα (Παράρτημα 8) υπολογιζόταν περίπου 18+ διδακτικές ώρες ώστε να ολοκληρωθούν με συνέπεια όλα τα στάδια, μετά την Α΄ Φάση τα χρονικά περιθώρια άλλαξαν και αποφασίστηκε το project να πάρει μεγαλύτερη μορφή και να ασχοληθούμε ουσιαστικά με αυτό μετά τις 6 Απριλίου μέχρι τη λήξη του σχολικού έτους εφόσον το μεγαλύτερο μέρος της ύλης των μαθημάτων είχε ολοκληρωθεί.

Οι μαθητές θα δουλεύουν καθημερινά πάνω στο θέμα διάφορες δραστηριότητες που θα τους δίνονται, περίπου 3 διδακτικές ώρες την ημέρα (μετά τις 15 Μαΐου) . Η εργασία θα έχει διαθεματική μορφή καθώς αγγίζει όλα σχεδόν τα μαθήματα του ωρολογίου προγράμματος. Οι γονείς ενημερώθηκαν κατάλληλα μια και θα έπρεπε να είναι αρωγοί σε αυτή την προσπάθειά μας.

Οργάνωση της τάξης

Η τάξη αποτελείται από 18 μαθητές (8 αγόρια και 10 κορίτσια). Υπάρχει ένας μαθητής που βρίσκεται στο φάσμα του αυτισμού και ένας άλλος που έχει μαθησιακές δυσκολίες. Σε γενικά πλαίσια όμως το δυναμικό της τάξης είναι αρκετά καλό και οι γονείς συνεργάσιμοι και πρόθυμοι να συνδράμουν.

Όταν οι μαθητές εργάζονται μέσα στην τάξη είναι χωρισμένοι σε τέσσερις ομάδες, δυο των τεσσάρων ατόμων και δυο των πέντε και όταν βρισκόμαστε σε επισκέψεις πεδίου σε τρεις ομάδες των έξι ατόμων. Οι ομάδες είναι ανομοιογενής (όσον αφορά το φύλο, την εθνικότητα, τις επιδόσεις, το πολιτιστικό υπόβαθρο, τις ιδιαιτερότητες του χαρακτήρα, τις γνώσεις και τις δυνατότητες).

Τα θρανία τοποθετούνται ανάλογα με τις ομάδες (Παράρτημα 9) και στην τάξη υπάρχουν χάρτες διαφόρων θεμάτων, ηλεκτρονικός υπολογιστής με σύνδεση στο διαδίκτυο, εκτυπωτής και μια βιβλιοθήκη με τα βιβλία που προαναφέρθηκαν σε αρκετά αντίτυπα (τουλάχιστον δυο από το καθένα).

Σκοπός και Στόχοι

Ο σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι οι μαθητές να γνωρίσουν την ιστορία της γειτονιάς τους σε τοπικό επίπεδο και να αναγάγουν τις γνώσεις τους σε παγκόσμιο επίπεδο με σκοπό τη διαμόρφωση ενός παγκόσμιου ενεργού πολίτη ευαισθητοποιημένου σε επαναλαμβανόμενα κοινωνικά φαινόμενα όπως αυτό της προσφυγιάς. Επίκεντρο της όλης διαδικασίας είναι η Τοπική Ιστορία αλλά εμπλέκονται άμεσα και όλα τα γνωστικά αντικείμενα ενώ παράλληλα συνδράμουν στην προέκταση και την εμπέδωση της γνώσης. Άλλωστε και η αναθεώρηση του ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ κινήθηκε στον οριζόντιο και κάθετο άξονα της γνώσης, προσεγγίζοντάς την διαθεματικά και ολιστικά δημιουργώντας ένα στέρεο υπόβαθρο για την εποικοδομητική και την αναλυτική – διερευνητική μάθηση.

Οι στόχοι είναι διάφοροι και ποικίλοι. Οι μαθητές μέσα από την εφαρμογή της εργασίας θα πρέπει:

- ✓ να κατανοήσουν το ιστορικό πλαίσιο της περιοχής της Τούμπας,
- ✓ να γνωρίσουν ιστορικά γεγονότα μέσα από την ανάγνωση και την έρευνα πηγών (πρωτογενών και δευτερογενών) και να ανακαλύψουν και να καταγράψουν στοιχεία που αφορούν την καταγωγή τους,
- ✓ να πληροφορηθούν τι είναι πρόσφυγας και τους λόγους για τους οποίους γίνεται κάποιος πρόσφυγας,
- ✓ να καλλιεργηθεί η ενσυναίσθηση των μαθητών για τις συνθήκες διαβίωσης των παλαιότερων κατοίκων και των σύγχρονων προσφύγων,
- ✓ να γνωρίσουν τη γειτονιά στην οποία ζουν όσον αφορά τα κτήρια, τις οδούς, τις πλατείες, τις εκκλησίες κ.τ.λ.
- ✓ να προβληματιστούν και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε σύγχρονα καθημερινά προβλήματα (συμπολίτες με ειδικές ανάγκες, πρόσφυγες, ορφανά, φτωχοί), αναπτύσσοντας αξίες όπως: αλληλεγγύη, υπευθυνότητα, δικαιοσύνη, συλλογικότητα, εθελοντισμό,
- ✓ να αναπτύξουν περιβαλλοντική και ειρηνιστική στάση,
- ✓ να εκτιμήσουν τη συμβολή των ανθρώπων του άμεσου περιβάλλοντός τους και, κατ' επέκταση, τη δική τους συμμετοχή στη δημιουργία της ιστορίας του τόπου τους,
- ✓ να εντάξουν την ιστορία του τόπου τους στη γενική ιστορία και το αντίστροφο,
- ✓ να αναγνωρίσουν τα διαφορετικά είδη ιστορικών πηγών (κάρτες, εφημερίδες, ημερολόγια, γράμματα, συνεντεύξεις),
- ✓ να συλλέξουν, να συγκρίνουν, να επιλέξουν, να ταξινομήσουν και να συσχετίσουν πληροφορίες με κριτήριο τη συνάφειά τους ως προς το αντικείμενο που μελετούν,
- ✓ να ασκηθούν στην πρακτική του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου,
- ✓ να ασκηθούν στην παραγωγή γραπτού λόγου και στην καταγραφή συνεντεύξεων,
- ✓ να απολαύσουν την ανάγνωση βιβλίων παιδικής λογοτεχνίας,

- ✓ να γνωρίσουν τα βιβλία γνώσεων και να παρακινηθούν για επόμενες σχετικές με τη θεματολογία αναγνώσεις,
- ✓ να καλλιεργήσουν τη δημιουργική σκέψη,
- ✓ να ασκηθούν στην παρουσίαση των εργασιών τους,
- ✓ να δουλέψουν συνεργατικά αναλαμβάνοντας διαφορετικούς ρόλους,
- ✓ να καλλιεργήσουν τη δημιουργικότητά τους χρησιμοποιώντας τη φαντασία και τις εμπειρίες τους για να εκφραστούν,
- ✓ να χρησιμοποιήσουν τις Νέες Τεχνολογίες και να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους σε αυτές,
- ✓ να αναπτύξουν δεξιότητες διερεύνησης, επικοινωνίας και συνεργασίας,
- ✓ να αναπτύξουν τη σκέψη τους μέσω δράσεων και δραστηριοτήτων που υποστηρίζουν τη στοχαστική μάθηση μέσα από την τέχνη (ζωγραφική, μουσική, χορός, κ.ά.),
- ✓ να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση της γνώσης,
- ✓ να προσεγγίσουν την πολυπλοκότητα, την αλληλεπίδραση με τους ανθρώπους και τις ασχήμιες και να διδαχθούν από αυτές,
- ✓ να έχουν όλοι οι μαθητές ενεργητική συμμετοχή ανάλογα με τις δεξιότητες και τις ικανότητες του καθενός,
- ✓ να αναπτύξουν την ικανότητα να προσεγγίζουν αυτόνομα τη γνώση χωρίς να τους παρέχονται έτοιμες λύσεις και αποτελέσματα,
- ✓ να προβληματιστούν, να σκεφτούν κριτικά, να επιλύσουν προβλήματα / διλήμματα και να λάβουν αποφάσεις,
- ✓ να γνωρίσουν και να κατανοήσουν την έννοια του ενεργού πολίτη του Συντάγματος, των νόμων, των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων τους.
- ✓ να ευαισθητοποιηθούν σε οτιδήποτε αφορά τις ανθρώπινες σχέσεις, κοινωνικές, διαπροσωπικές με απώτερο σκοπό τη διαμόρφωση ανθρωπιστικής συνείδησης, την ανάπτυξη αυτοσεβασμού και σεβασμού προς τους άλλους,
- ✓ να υιοθετήσουν αντιρατσιστική συμπεριφορά και φιλειρηνική στάση και να συνειδητοποιήσουν την αξία της ειρήνης.

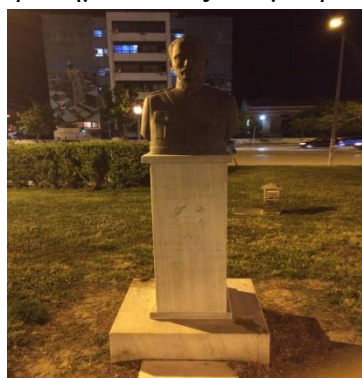
Α΄ Φάση

Σε αυτή τη φάση, που αποτελεί το ξεκίνημα του project, επιλέχθηκε το θέμα της έρευνας μέσω μιας διαδικασίας διαλόγου με τα παιδιά, κατά την οποία διερευνήθηκε και το ενδιαφέρον τους για το συγκεκριμένο θέμα. Αφού αποσαφηνίστηκε το θέμα του project «Θεσσαλονίκη: Βιώσιμη Πόλη, Το Αστικό Μονοπάτι Της Τούμπας», οι μαθητές παρακινήθηκαν να εκφράσουν τις δικές τους εμπειρίες, γνώσεις και αντιλήψεις για αυτό. Δημιούργησαν το δικό τους διάγραμμα με διάφορες θεματικές ενότητες για τις οποίες θα επιχειρήσουν παρακάτω να ανακαλύψουν και να καταγράψουν πληροφορίες. Παράλληλα οργανώθηκε και εξοπλίστηκε η τάξη με τα κατάλληλα μέσα, συγκροτήθηκαν ανομοιογενείς ομάδες, καθορίστηκαν οι συμπεριφοριστικοί κανόνες και ενημερώθηκαν οι γονείς για το σχέδιο εργασίας (Παράρτημα 3).

Η αφορμή για το project δόθηκε μέσα από μια απλή επίσκεψη (περιστατικό-καταλύτης) που κάναμε ως τάξη στη βιβλιοθήκη της Κωνσταντινουπόλεως που βρίσκεται στη γειτονιά του σχολείου μας. Μέσα στα πλαίσια της φιλιαναγνωσίας οι μαθητές ασχολούνταν με ένα πρόγραμμα φιλιαναγνωσίας των εκδόσεων Μεταίχμιο αφιερωμένο στη συγγραφέα Άλκη Ζέη και μελετούσαν δυο βιβλία της «Τον μεγάλο περίπατο του Πέτρου» και «τη μοβ ομπρέλα». Και τα δυο αναφέρονται στη γερμανική κατοχή, αγγίζουν ευαίσθητα θέματα όπως μεταναστευτικό, μετακινήσεις πληθυσμών, συνέπειες πολέμου, κ.τ.λ.

Στο δρόμο για τη βιβλιοθήκη οι μαθητές ήταν γεμάτοι απορίες. Ρωτούσαν με ενδιαφέρον για όλα τα κτήρια που συναντούσαμε, για τους δρόμους, για τις επιγραφές, για ένα άγαλμα σε ένα πάρκο κ.τ.λ. Η αλήθεια είναι ότι σε πολλά από τα ερωτήματά τους δεν μπορούσα ούτε καν εγώ η ίδια να απαντήσω.

«... Περνώντας μπροστά από το πάρκο που βρίσκεται ανάμεσα στην οδό Παπαναστασίου και στο νοσοκομείο Ιπποκράτειο, ο Ραφαέλο με ρώτησε ποιανού άγαλμα ήταν αυτό στο πάρκο, αν ήταν του Ιπποκράτη ή του Παπαναστασίου. Ένιωσα τόσο άσχημα γιατί από εκεί περνάω τουλάχιστον μια φορά τη βδομάδα, αλλά ποτέ δεν επιδίωξα να ρίξω μια πιο προσεκτική ματιά για να μάθω το όνομα του αγάλματος. Όταν απάντησα ότι δεν ξέρω, κατάλαβα από τα μάτια τους τι έκπληξη τους προκάλεσα καθώς είμαι γέννημα θρέμμα της περιοχής... Το βράδυ κάνοντας μια βόλτα με τα παιδιά μου, πέρασα από το πάρκο και παρατήρησα το άγαλμα του Μαρδοχαίου Φριζή...» (απόσπασμα από το προσωπικό μου ημερολόγιο –Παράρτημα 34).

Στη βιβλιοθήκη η υπάλληλος μας βοήθησε στην εργασία μας και κατά τη διάρκεια της ξενάγησης ένας μαθητής βρήκε το βιβλίο «Η Τούμπα της Προσφυγιάς» και ζήτησε να το δανειστεί.

Όταν επιστρέψαμε στην τάξη, οι μαθητές ήταν ενθουσιασμένοι με τις δραστηριότητες της φιλιαναγνωσίας καθώς και με την εξόρμηση στη γειτονιά και ανέφεραν τις εντυπώσεις τους. Ένας μαθητής ήταν αρκετά προβληματισμένος με το άγαλμα που συναντήσαμε επί της οδού Παπαναστασίου μπροστά από το Ιπποκράτειο.

-Είναι του Ιπποκράτη ή του Παπαναστασίου;

-Εμένα πάλι σαν στρατιώτης μου φάνηκε από μακριά! απάντησε μια άλλη μαθήτρια.

Σε αυτή τη φάση λοιπόν έγινε η ερώτηση προς τους μαθητές, οι οποίοι ξεφύλλιζαν το βιβλίο για την Τούμπα που είχε δανειστεί ο συμμαθητής τους, αν θα ήθελαν να ασχοληθούν με ένα project σχετικό με την Τούμπα και ότι υπάρχει σε αυτήν. Οι μαθητές συμφώνησαν και τους ζητήθηκε να συμπληρώσουν ένα φύλλο εργασίας (Παράρτημα 10) με τρεις στήλες. Στην πρώτη έπρεπε να γράψουν τι συναντάνε στο δρόμο τους καθημερινά για το σχολείο, στη δεύτερη στήλη τι έχει η γειτονιά της Τούμπας και στην τρίτη τι θα ήθελαν να επισκεφτούν και να μάθουν σχετικά με την περιοχή τους. Επίσης κάποιο απόγευμα έγινε και προφορική ενημέρωση στους γονείς για το σχέδιο εργασίας που θα εφαρμόσουμε (Παράρτημα 3) και οργανώθηκε η τάξη με τα κατάλληλα μέσα: χάρτες, ηλεκτρονικός υπολογιστής, σύνδεση με διαδίκτυο, εκτυπωτής, ενημερωμένη βιβλιοθήκη.

Οι μαθητές μετά από μια βδομάδα κατέγραψαν όλα τα στοιχεία και τα παρουσίασαν στην τάξη. Δημιουργήσαμε με τη βοήθεια του wordle.net τρία συννεφογράμματα σχετικά με τις τρεις στήλες. Η πρώτη στήλη είναι καθαρά προσωπική και ελεύθερη. Οι μαθητές απάντησαν ότι βλέπουν καθημερινά διάφορα πράγματα στο δρόμο τους για το σχολείο όπως: ζώα, αυτοκίνητα, γυμνάσιο, σκουπίδια, γεμάτους κάδους, ανθρώπους, ακαθαρσίες ζώων, πινακίδες, δένδρα, κ.τ.λ. Ιδιαίτερα απογοητευτικές και φτωχές ήταν οι παρατηρήσεις τους για το τι υπάρχει στην Τούμπα και επομένως και τι θα ήθελαν να επισκεφτούν. Τα 2/3 των μαθητών, οι 12 από τους 18, στα φύλλα που συμπλήρωσαν έγραψαν πολύ απλά πράγματα χωρίς να αναφερθούν σε σημαντικά στοιχεία της περιοχής παρά μόνο το γήπεδο του ΠΑΟΚ.

Μέσα από τα αποτελέσματα των φύλλων εργασίας αποκαλύφθηκε η περιορισμένη γνώση των μαθητών πάνω στην Τοπική Ιστορία της Τούμπας. Το γενικό συμπέρασμα ήταν ότι οι μαθητές, αν και έζησαν στην περιοχή οι περισσότεροι όσο και η ηλικία τους 11 χρόνια, δεν είχαν μάθει ούτε να παρατηρούν, ούτε όμως και να αναρωτιούνται για όλα αυτά που υπάρχουν γύρω τους. Οι γνώσεις τους για την ιστορία της γειτονιάς τους ήταν πολύ πενιχρές έως ανύπαρκτες. Αν και γνώριζαν για την Μικρασιατική καταστροφή του 1922 και τη γερμανική κατοχή του 1940 μέσα από διάφορες γιορτές που πραγματοποιούνταν στο χώρο του σχολείου, δεν ήξεραν τίποτα για τη δική τους περιοχή που και στα δυο ιστορικά γεγονότα έπαιξε καθοριστικό και πρωταγωνιστικό ρόλο.

Θα έπρεπε λοιπόν να γίνει συντονισμένη και εμπλουτισμένη εργασία με ανάλογα ερεθίσματα για να κατακτήσουν αλλά και να διερευνήσουν οι μαθητές τη γνώση. Λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες από τα φύλλα εργασίας και με αφορμή τα

συγκεκριμένα αποτελέσματα, τους ετοίμασα ένα power point μόνο με φωτογραφίες της περιοχής, παλιές και πρόσφατες. Μόνο φωτογραφίες, χωρίς λόγια και ονόματα. Κάποιοι από τους μαθητές αναγνώρισαν τα μέρη ενώ πάλι υπήρχαν κάποιοι που ήταν σαν να τα έβλεπαν για πρώτη φορά. Παράλληλα οργάνωσα μια

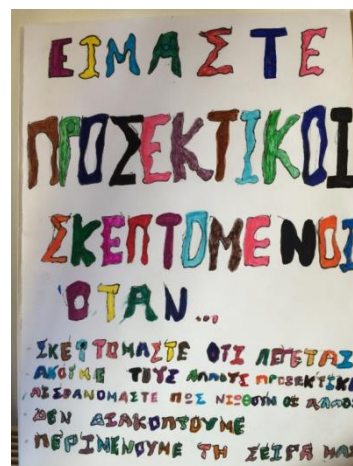
εκπαιδευτική επίσκεψη στο Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης όπου ο κύριος Τσιρώνης μας ξενάγησε στο χώρο και στην παλιά Θεσσαλονίκη μέσα από πίνακες αλλά και κάρτες που υπήρχαν στο κτήριο. Οι μαθητές σε αυτό το σημείο γνώρισαν ιστορικά γεγονότα της πόλης τους μέσα από την ανάγνωση και την έρευνα πηγών όπως οι συγκεκριμένες κάρτες. Εκεί βρήκαμε και άλλα βιβλία σχετικά με την Τούμπα όπως «Το Τενεκεδένιο Σχολείο της Θεσσαλονίκης» της Ελένης Τζιούρτζιας και μία συλλογή από φωτογραφίες «Τούμπα, Ένας περίπατος στην πόλη».

Ύστερα από συζήτηση μαζί τους αποφασίστηκε η ενασχόληση με ένα project με τίτλο: «Θεσσαλονίκη: Βιώσιμη Πόλη, Το Αστικό Μονοπάτι της Τούμπας». Πριν συγκροτηθούν οι ομάδες, οι μαθητές έπαιζαν ελεύθερα μέσα στην τάξη ένα παιχνίδι Bingo (Παράρτημα 7), που στόχο είχε να επισημανθούν οι τυχόν κοινές εμπειρίες τους και να γνωριστούν καλύτερα μεταξύ τους, ενώ ταυτόχρονα ανέδειξαν τα ιδιαίτερα ταλέντα και τις δεξιότητές τους. Ο πρώτος που συμπλήρωσε όλα τα κουτάκια κάνει Bingo και κοινοποιεί ό,τι έγραψε.

Μετά από αυτήν την άσκηση γνωριμίας, οι μαθητές χωρίστηκαν σε ομάδες καθορισμένες ως επί το πλείστον από τον εκπαιδευτικό και κλήθηκαν να ετοιμάσουν τις επιμέρους θεματικές ενότητες του project. Παράλληλα ετοίμασαν έναν χώρο πάνω στον φελοπίνακα της τάξης χωρισμένο σε δυο μέρη με τίτλους «Τι γνώριζα» και «Τι γνωρίζω τώρα». Στην πρώτη στήλη «Τι γνώριζα» συμπλήρωσαν τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και στη δεύτερη τις γνώσεις που θα προέκυπταν μετά τη διεξαγωγή του project κάνοντας έτσι στο τέλος μία έμμεση αξιολόγηση και να ανακεφαλαίωση της γνώσης που θα κατακτηθεί.

Ταυτόχρονα μοιράστηκε σε κάθε ομάδα ένα διαφορετικό φύλλο (Παράρτημα 11) με τους συμπεριφοριστικούς κανόνες που θα έπρεπε να είχαν οι μαθητές κατά τη διάρκεια της εργασίας του project (4C posters, Sapere – Παράρτημα 12). Οι μαθητές έπρεπε να ετοιμάσουν μία αφίσα σε χαρτί Α3 με τους κανόνες που τους δόθηκαν. Η αφίσα ετοιμάστηκε και οι ομάδες την έκαναν πολύχρωμη και με διάφορα σχέδια. Σε κάθε γωνιά της τάξης κόλλησαν από μία. Έγιναν συνολικά τέσσερις και αναφέρονταν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα και της μεταγνωστικής σκέψης, πώς δηλαδή οι μαθητές θα πρέπει να συμπεριφέρονται για να πετύχουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα κατά την εργασία τους.

Στη συνέχεια οι μαθητές ανά ομάδα ετοίμασαν τις θεματικές ενότητες. Δημιούργησαν ένα δικό τους διάγραμμα αλληλένδετων ιδεών για το θέμα, το οποίο θα χρησιμοποιηθεί ως βάση για την έρευνα. Παράλληλα ετοίμασα και εγώ ένα δικό μου αρχικό σχεδιάγραμμα (Παράρτημα 8) και συνδυαστικά με τις παρατηρήσεις των μαθητών δημιουργήθηκαν τα εξής επιμέρους θέματα (τα οποία προέκυψαν ύστερα από έρευνα που έκαναν οι μαθητές στο google earth με βάση τη θέση του σχολείου τους, βόρεια, ανατολικά, δυτικά και νότια, έτσι ώστε να καλυφθεί η γύρω περιοχή):

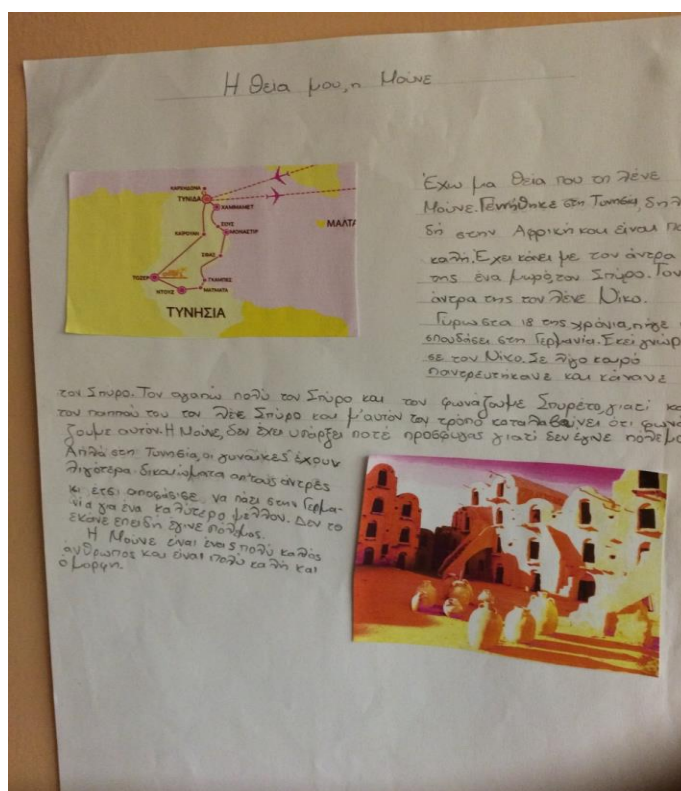
Α΄ Ομάδα	Β΄ Ομάδα	Γ΄ Ομάδα	Δ΄ Ομάδα
Ιπποκράτειο Νοσοκομείο	Ναός Αγίου Θεράποντα	Γήπεδο ΠΑΟΚ	Πάρκο Εβραίων Μαρτύρων
Βρεφοκομείο Άγιος Στυλιανός	Ναός Αγίου Φανουρίου	Λαογραφικό Μουσείο 72 ^{ου} Δημοτικού Σχολείου	Πλατεία Αγίου Θεράποντα
Παπάφειο Ορφανοτροφείο	83 ^ο Δημοτικό Σχολείο	Δημοτικό Κολυμβητήριο	Ρέμα Υφανέτ
Εργοστάσιο Υφανέτ	72 ^ο Δημοτικό Σχολείο	Παιδικό Μουσείο	Πλατεία Μαρδοχαίου Φριζή

Β΄ Φάση

α΄ μέρος

Σ' αυτό το μέρος οι μαθητές επιχείρησαν να απαντήσουν, κάνοντας αναδρομή στο παρελθόν, στο βασικό ερώτημα του project ποια είναι η ιστορία της περιοχής της Τούμπας. Έψαξαν σε βιβλία, εφημερίδες, διαδίκτυο, γνώρισαν τα βασικά κτήρια της περιοχής, τις οδούς, τα πάρκα, κ. ά., και με τη χρήση του προγράμματος word δημιούργησαν φύλλα ταυτότητας για καθένα ξεχωριστά. Επίσης μέσα από προσωπικές μαρτυρίες παππούδων, γιαγιάδων, γονέων, γειτόνων, γνωστών και φίλων επιχείρησαν να καταγράψουν τη δική τους ιστορία, να ανακαλύψουν τις ρίζες τους και να δημιουργήσουν το δικό τους γενεαλογικό δέντρο. Παράλληλα χρησιμοποιώντας χάρτες και το google earth μπόρεσαν να εντοπίσουν τη γεωγραφική θέση όλων όσων ερευνούσαν.

Έχοντας χωρίσει τις θεματικές ενότητες της Τούμπας, η κάθε ομάδα ήταν υπεύθυνη να συλλέξει υλικό και πληροφορίες για μία από αυτές. Οι μαθητές έψαξαν στο διαδίκτυο, σε βιβλία, σε φωτογραφίες, σε αντικείμενα κ.τ.λ. Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας ήταν οι μαθητές να γνωρίσουν τη γειτονιά τους και να συλλέξουν, να συγκρίνουν και να επιλέξουν πληροφορίες σχετικές με τις θεματικές ενότητες που ερευνούσαν. Παράλληλα πήραν ένα ατομικό φύλλο εργασίας ο καθένας στο σπίτι του (Παράρτημα 13) και με τη βοήθεια των γονιών τους το συμπλήρωσαν με πληροφορίες και φωτογραφίες όπου ήταν δυνατό. Με αυτόν τον τρόπο κατάφεραν να εκτιμήσουν τη συμβολή των ανθρώπων του άμεσου περιβάλλοντός τους και, κατ' επέκταση, τη δική τους συμμετοχή στη δημιουργία της ιστορίας του τόπου τους. Το φύλλο εργασίας είχε δυο ασκήσεις: η πρώτη ονομαζόταν «Από πού κρατά η σκούφια μου;» και οι μαθητές και οι μαθητές έγραψαν την ιστορία καταγωγής της οικογένειάς τους και πώς κατέληξαν στη γειτονιά της Τούμπας. Έπρεπε να μπορούν να δείξουν στο χάρτη όταν παρουσίασαν την εργασία τους τα μέρη από όπου πέρασαν οι δικοί τους άνθρωποι (Καύκασος, Σμύρνη, Τίρανα κ.τ.λ.). Έγινε λοιπόν πλήρης καταγραφή της καινούριας γνώσης.

Η δεύτερη άσκηση ήταν να ζωγραφίσουν , να κολλήσουν φωτογραφίες και να γράψουν τα ονόματα των συγγενών στο γενεαλογικό τους δέντρο. Πολλοί από τους μαθητές ετοίμασαν και σύντομα βιογραφικά σημειώματα για κάποιους από αυτούς.

Έχοντας συγκεντρώσει η κάθε ομάδα πληροφοριακό υλικό για τις θεματικές ενότητες που είχε, ετοίμασε ένα φύλλο ταυτότητας για καθένα από τα θέματα (Παράρτημα 14). Στο φύλλο ταυτότητας που έγινε σε μορφή word (στην αίθουσα πληροφορικής), υπήρχαν φωτογραφίες και κάποιες γενικές πληροφορίες. Οι μαθητές μέσα από τις εργασίες τους ανέδειξαν ιστορικές έννοιες όπως προσφυγιά, γερμανική κατοχή, μετακίνηση πληθυσμών, ασκήθηκαν στην παραγωγή γραπτού λόγου και πήραν συνεντεύξεις από άτομα που γνώριζαν κάποια πράγματα για το θέμα τους. Μέσα από το google earth εντόπισαν την ακριβή θέση των στοιχείων που είχαν να ερευνήσουν σε σχέση με το σπίτι και το σχολείο τους (Παράρτημα 15). Οι μαθητές χρησιμοποίησαν τις Νέες Τεχνολογίες και εμπλούτισαν τις γνώσεις τους σε αυτές. Επίσης τα βρήκαν και σε έναν αστικό χάρτη της Τούμπας που τους δόθηκε και προβληματίστηκαν για την ονομασία κάποιων οδών και πάρκων όπως: Ανατολικής Θράκης, Πλατεία Εβραίων Μαρτύρων κ.τ.λ.

Στη συνέχεια οι μαθητές παρουσίασαν τις εργασίες τους στην ολομέλεια αλλά και στις τρεις μεγαλύτερες τάξεις του σχολείου τους και ετοίμασαν άρθρα που περιείχαν αυτές τις πληροφορίες της κάθε περιοχής. Στο τέλος στόχος ήταν να δημιουργηθεί ένα βιβλίο-λεύκωμα που θα είχε συγκεντρωμένα όλα αυτά τα στοιχεία για την περιοχή της Τούμπας καθώς και φωτογραφίες που τράβηξαν οι μαθητές από τις επισκέψεις πεδίου.

Κλείνοντας το πρώτο μέρος της εργασίας οι μαθητές ζωγράφισαν τι τους άρεσε περισσότερο και τι λιγότερο στην περιοχή τους και σχεδίασαν τη γειτονιά των ονείρων τους σε χαρτί του μπλοκ αλλά και ηλεκτρονικά μέσα από την ιστοσελίδα του NOUS (i-nous.org), του ινστιτούτου ψηφιακής μάθησης το οποίο και επισκεφτήκαμε και παρακολουθήσαμε ένα διαδραστικό πρόγραμμα σχετικά με την ενέργεια. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές εντόπισαν προβλήματα της γειτονιάς τους και πρότειναν τρόπους επίλυσής τους.

β' μέρος

Οι μαθητές έχοντας ήδη γνωρίσει το παρελθόν της περιοχής τους μέσα από τις δραστηριότητες του α' μέρους κλήθηκαν στο β' μέρος να μεταφερθούν στο παρόν, να προβληματιστούν και να πληροφορηθούν μέσα από φωτογραφίες, βίντεο, άρθρα σε εφημερίδες για το τι συμβαίνει σήμερα με τους σύγχρονους πρόσφυγες στη χώρα τους και ποια είναι η κατάσταση. Παράλληλα μέσα από την ανάγνωση πρόσφατων βιβλίων οι μαθητές απέκτησαν περισσότερες γνώσεις και πληροφορίες σχετικά με την έννοια του πρόσφυγα και με τις διάφορες δραστηριότητες που ακολουθούν βίωσαν εμπειρίες και έγινε εντονότερη η ενσυναίσθηση.

Δραστηριότητα 1

Χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα power point προβλήθηκε στους μαθητές μία εικόνα από μακρινή λήψη (Παράρτημα 16-17). Κλήθηκαν οι μαθητές να πουν τι βλέπουν (θάλασσα, νησί, πλοίο κ.τ.λ.). Στη συνέχεια τους δόθηκε η εικόνα και τους ζητήθηκε να τη ζωγραφίσουν έξω από τα περιθώριά της. Χρησιμοποιώντας το ζουμ του υπολογιστή και δείχνοντας ένα πιο κοντινό πλάνο της εικόνας οι μαθητές παρατηρούν και συνειδητοποιούν ότι πρόκειται για μια βάρκα ασφυκτικά γεμάτη ανθρώπους. Σχημάτισαν με τις καρτέκλες έναν κύκλο και εφαρμόστηκε η μέθοδος «Φιλοσοφία για Παιδιά». Οι μαθητές με τη σειρά έκαναν από μια ερώτηση σχετικά με την εικόνα, η οποία συνέχιζε να προβάλλεται από τον προτζέκτορα. Οι ερωτήσεις καταγράφηκαν στον πίνακα κάπως έτσι:

- Πού πάνε;
- Ποιοι είναι;
- Από πού έρχονται;
- Γιατί έρχονται;
- Γιατί με αυτόν τον τρόπο;
- Έφτασαν στον προορισμό τους;
- Υπάρχουν παιδιά;
- Έχουν πληρώσει;
- Έρχονται και άλλοι;

Οι μαθητές ψήφισαν τρεις από όλες τις ερωτήσεις. Οι τρεις ερωτήσεις που πήραν τις περισσότερες ψήφους συζητήθηκαν από τους μαθητές τηρώντας πάντοτε τη σειρά τους. Όποιος δεν είχε κάτι να πει, ακουμπούσε τον επόμενο, λέγοντας πάσο. Η συζήτηση επεκτάθηκε και οι μαθητές μόνοι τους δώσανε απαντήσεις και στα τρία ερωτήματα. Δεν υπήρχε σωστό ή λάθος. Σεβαστές και αξιόλογες ήταν όλες οι απόψεις. Οι μαθητές κάνοντας εικασίες κατέληξαν σε ορθά συμπεράσματα. Η συνεδρία έκλεισε με μία τελευταία σκέψη από τον κάθε μαθητή.

Στη συνέχεια παρουσιάστηκαν και άλλες φωτογραφίες προσφύγων της Συρίας και άλλων περιοχών θέλοντας να αναπτυχθεί η σκέψη τους με δραστηριότητες που υποστηρίζουν τη στοχαστική μάθηση μέσα από την τέχνη. Διαβάστηκαν κάποια

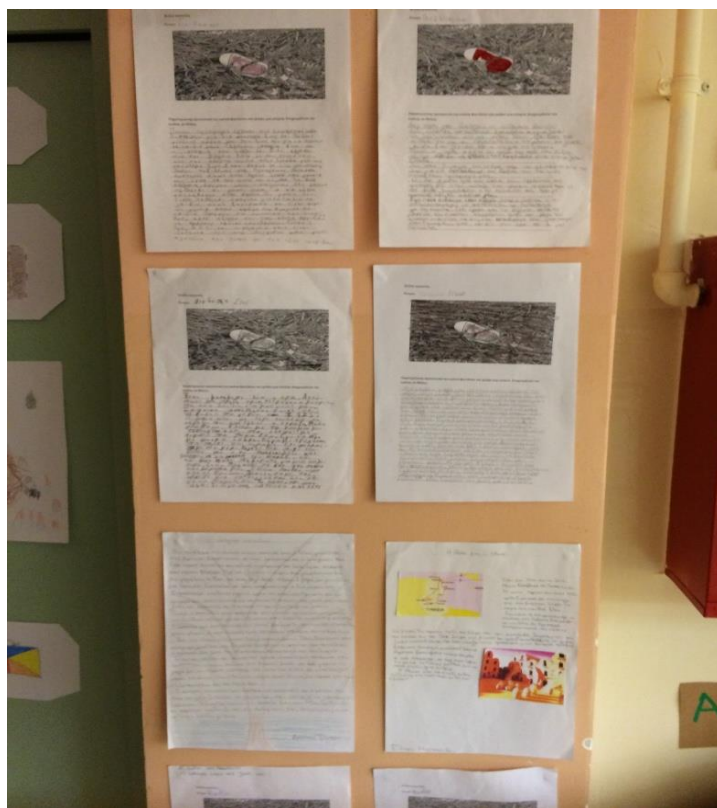
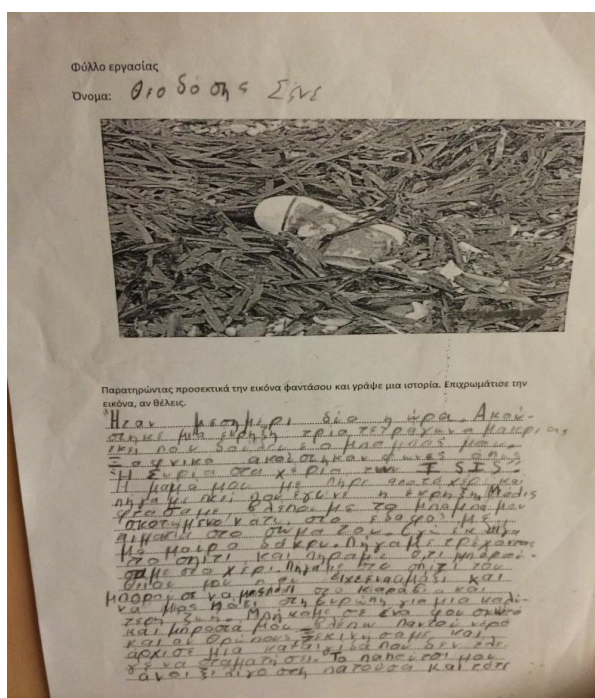
σχετικά άρθρα από ηλεκτρονικές εφημερίδες (www.iefimerida.gr/.../oie-pano-apo-700000-prosfyges-perasan-apo-ti-mesogeio-2015..., www.naftemporiki.gr/.../kseperasan-tis-700000-oi-prosfuges-kai-metanastes-stin-euro. www.protothema.gr/.../mono-to-2015-310000-prosfuges-kai-metanastes-bikan-stin-e...)

και προβλήθηκαν τα βιντεάκια της Unicef με θέμα την προσφυγιά (<https://www.youtube.com/watch?v=2UMjSZaMY2Y> https://www.youtube.com/watch?v=3scOr_d9Dwo <https://www.youtube.com/watch?v=2mfkYtZkPVQ>).

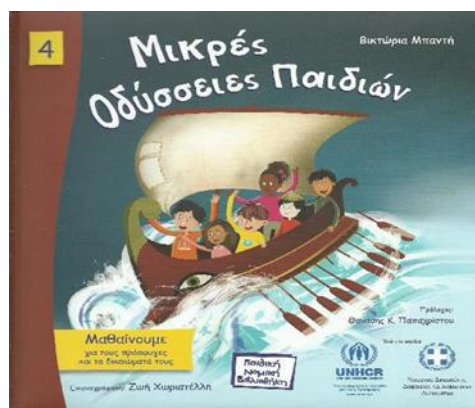
Οι μαθητές σκέφτηκαν, προβληματίστηκαν και διερεύνησαν. Κοίταξαν προσεκτικά και σε βάθος τις φωτογραφίες και έδωσαν τίτλους σε καθεμιά (Τίτλοι – Artful Thinking). Επίσης σχολίασαν τα άρθρα και τα βίντεο και έβαξαν στο διαδίκτυο και για άλλα καθώς και σε καθημερινές φυλλάδες.

Δραστηριότητα 2

Για το σπίτι τους δόθηκε ένα φύλλο εργασίας (Παράρτημα 19) και τους ζητήθηκε να γράψουν μια ιστορία χρησιμοποιώντας την εικόνα του φύλλου είτε ως αρχή ή μέση ή τέλος της ιστορίας (μία άλλη ρουτίνα του Artful thinking). Όσοι ήθελαν μπορούσαν να την επιχρωματίσουν κιόλας. Όλο το υλικό χρησιμοποιήθηκε για το στολισμό της αίθουσας στην τελετή παρουσίασης. Θεμελιώδες στόχος ήταν οι μαθητές να καλλιεργήσουν τη δημιουργικότητά τους ενεργοποιώντας τη φαντασία και χρησιμοποιώντας τις γνώσεις και εμπειρίες που ήδη προσκόμισαν για να παράξουν μια πρωτότυπη ιστορία.

Κάποιο απόγευμα με μια ομάδα παιδιών και με τη συνοδεία γονέων επισκεφτήκαμε την παιδική νομική βιβλιοθήκη που βρίσκεται στην οδό Φράγκων 1. Αγοράσαμε διάφορα βιβλία όπως «Μικρές Οδύσσειες Παιδιών», «Το Σύνταγμα της Ελλάδας για παιδιά» και την επόμενη τα φέραμε στην τάξη για να τα ξεφυλλίσουν και τα υπόλοιπα παιδιά. Πριν όμως το διάβασμα των βιβλίων, κάναμε κάποιες δραστηριότητες προβληματισμού και ενσυναίσθησης (και οι τέσσερις παρακάτω δραστηριότητες ανήκουν στη μέθοδο της διερευνητικής δραματοποίησης).

Δραστηριότητα 3

Σε χαρτάκια – κλήρους (Παράρτημα 20) μοιράσαμε ρόλους στα παιδιά. Τα χαρτάκια έπρεπε να είναι όσα και τα παιδιά, ενώ οι ρόλοι μπορούσαν να επαναλαμβάνονται 2 και 3 φορές. Αφού τράβηξαν το χαρτάκι τους, διάβασαν τον ρόλο τους, χωρίς να τον φανερώσουν σε κανέναν και στάθηκαν σε ευθεία σειρά (Χρειάστηκε κάποια προσοχή σε αυτό το σημείο γιατί κάποια χαρτάκια αναφέρονταν αποκλειστικά σε κοριτσίστικους ρόλους για αυτό το λόγο οι ρόλοι μοιράστηκαν από τη δασκάλα).

Στη συνέχεια τους ανακοίνωσα ότι θα τους διαβάσω κάποια στοιχεία. Αν θεωρούσαν πως ο ρόλος τους πληρούσε τα στοιχεία αυτά, έκαναν ένα βήμα μπροστά.

Τα στοιχεία που δόθηκαν ήταν τα εξής:

1. Μπορείς να πηγαίνεις στο σχολείο κάθε μέρα.
2. Μπορείς να παίζεις με τους φίλους σου και να μιλάτε στο τηλέφωνο.
3. Έχεις δικό σου δωμάτιο.
4. Μπορείς να διαλέγεις και να φοράς τα ρούχα που σου αρέσουν.
5. Έχεις πρόσβαση στο διαδίκτυο όποτε θες.
6. Νιώθεις ασφαλής και σίγουρος για το μέλλον σου.
7. Πιστεύεις σε όποια θρησκεία θες και πηγαίνεις να προσευχηθείς όποτε επιθυμείς.

8. Οι φίλοι σου είναι αγόρια και κορίτσια της ίδιας ηλικίας, με τα οποία συζητάτε, ακούτε μουσική και πηγαίνετε βόλτες.
9. Διαβάζεις πολύ, γιατί θες να περάσεις στο πανεπιστήμιο και να σπουδάσεις.
10. Το σπίτι σου είναι ζεστό το χειμώνα.
11. Δεν αποχωρίζεσαι ποτέ τον υπολογιστή σου.
12. Όταν ξυπνάς το πρωί, η μαμά σου σου έχει έτοιμο το πρωινό σου.
13. Μια φορά το χρόνο ταξιδεύεις για αναψυχή με τους γονείς σου σε κάποια άλλη πόλη ή χώρα.
14. Κάθε Σάββατο τρως πίτσα, το αγαπημένο σου φαγητό.
15. Μπορείς να κάνεις ένα ζεστό, χαλαρωτικό μπάνιο, όποτε θες.

Αφού τελείωσαν τα στοιχεία που ανακοινώθηκαν μεγαλόφωνα στα παιδιά, παροτρύνθηκαν να κοιτάζουν γύρω τους και να δουν πού βρίσκονταν σε σχέση με τους άλλους. Το κάθε παιδί φανέρωσε στην ολομέλεια τον ρόλο του. Έπειτα τους ζητήθηκε από τη θέση που ήταν να πουν πώς ένιωσαν όταν οι συμμαθητές τους προχωρούσαν και εκείνοι έμεναν πίσω ή όταν αντίστοιχα εκείνοι προχωρούσαν και έβλεπαν τους άλλους να μένουν πίσω. Ένιωσαν αποκλεισμένοι, ανήμποροι ή προνομιούχοι; Τέλος καθισμένοι σε κύκλο συζητήσαμε τις ομοιότητες και τις διαφορές όλων αυτών των ρόλων. Οι μαθητές εξέφρασαν τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις εντυπώσεις τους.

Στον παγκόσμιο χάρτη της τάξης εντοπίστηκαν και τοποθετήθηκαν αυτοκόλλητα με φωτογραφίες και πληροφορίες από τα μέρη όπου διαδραματίστηκαν οι ιστορίες. Οι μαθητές έψαξαν στο διαδίκτυο, βρήκαν τις ανάλογες φωτογραφίες και πληροφορίες, τις εκτύπωσαν και τις

κόλλησαν πάνω στον χάρτη. Σε κάποια σημεία έγραψαν με τέτοιο τρόπο πάνω στο χάρτη, ώστε αν κάποιος ήθελε να τις διαβάσει, έπρεπε να ανοίξει ένα «παράθυρο» τρισδιάστατο ή να βγάλει ένα γράμμα από έναν φάκελο. Με τον συγκεκριμένο τρόπο ο χάρτης απέκτησε τη μορφή που έχει ένα διαδραστικό βιβλίο για μικρότερα παιδιά. Επιπλέον χρησιμοποιώντας το google earth έγινε μια εικονική ξενάγηση πάνω από αυτά τα μέρη.

Δραστηριότητα 4

Σε χαρτί του μέτρου ένα παιδί από κάθε ομάδα, συνολικά δηλαδή τέσσερα, ξάπλωσε. Ένα άλλο παιδί από κάθε ομάδα με έναν μαρκαδόρο έφτιαξε το περίγραμμα του ξαπλωμένου παιδιού. Μόλις ολοκληρώθηκε το περίγραμμα, όλα τα παιδιά συγκεντρώθηκαν στην ομάδα τους και τους ζητήθηκε να γράψουν μέσα στο περίγραμμα σε α' πρόσωπο, σαν να ήταν τα ίδια πρόσφυγες, γιατί έφυγαν από την πατρίδα τους (π.χ. δεν με άφηναν να πάω σχολείο, γινόταν πόλεμος και κινδύνευα να σκοτωθώ, έχασα την οικογένειά μου και ήμουν μόνος κλπ.). Στη συνέχεια τους ζητήθηκε να γράψουν έξω από το περίγραμμα, πάλι σε α' πρόσωπο, τι ζητάνε στη χώρα υποδοχής τους (π.χ. θέλω να πηγαίνω σχολείο, θέλω να παίζω ελεύθερα, χωρίς να κινδυνεύω από μια βόμβα, θέλω να ζω ήρεμα κλπ.).

Τέλος, όταν ολοκλήρωσαν οι ομάδες παρουσίασαν τι έγραψαν μέσα και έξω από το περίγραμμα. Ακολούθησε συζήτηση και σχολιασμός από όλες τις ομάδες και περιγραφή των συναισθημάτων και των σκέψεών τους με διαλογική μορφή (Παράρτημα 6). Ένας μαθητής ορίστηκε συντονιστής και στο κέντρο της τάξης τοποθετήθηκαν έξι καρέκλες (Μία για τον συντονιστή, οι άλλες τέσσερις για τους εκπροσώπους κάθε ομάδας οι οποίοι άλλαζαν με ένα ακούμπημα στον ώμο αφού

ολοκλήρωναν την σκέψη τους και μια για όποιον ήθελε να συμπληρώσει κάτι και δεν μπορούσε να περιμένει). Η άσκηση έκλεισε με μία ανακεφαλαίωση από τον συντονιστή.

Οι μαθητές ασκήθηκαν στον προφορικό λόγο, προβληματίστηκαν, σκέφτηκαν κριτικά και ανέπτυξαν δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας.

Το «περίγραμμα του χαρακτήρα» αποτελεί μια θεατρική τεχνική διερευνητικής δραματοποίησης, η οποία αναδεικνύει τους χαρακτήρες ενός κειμένου.

Η συγκεκριμένη τεχνική μπορεί να αξιοποιηθεί με πολλούς τρόπους, όπως η καταγραφή των χαρακτηριστικών του ήρωα μέσα στο περίγραμμα, η αλλαγή οπτικής γωνίας του κειμένου και η περιγραφή ενός περιστατικού σε α' πρόσωπο από την οπτική πολλών ηρώων, η καταγραφή των συναισθημάτων των αναγνωστών για τον ήρωα έξω από το περίγραμμα του κλπ.

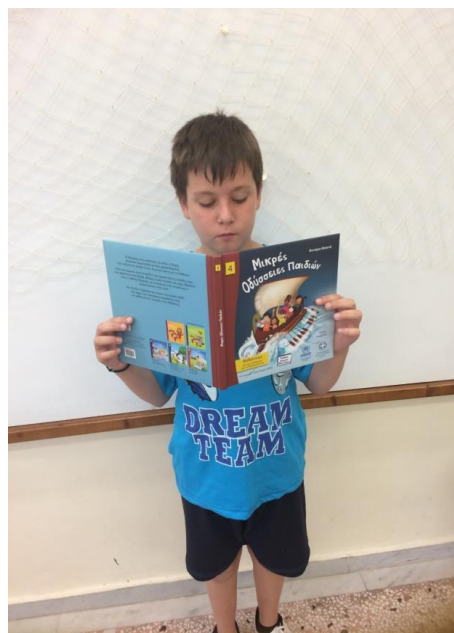
(Παπαδόπουλος, Σ. (2010). Παιδαγωγική του Θεάτρου. Αθήνα)

IMG_0221.MOV

Δραστηριότητα 5

Στη συνέχεια κάθε ομάδα ανέλαβε να διαβάσει δυο ιστορίες από το βιβλίο «Οδύσσειες Μικρών Παιδιών», που στόχο είχε να γνωρίσουν οι μαθητές τα διαφορετικά είδη προσφύγων που υπάρχουν. Η Α' ομάδα «Διωγμός εξαιτίας της φυλής» και «Διωγμός εξαιτίας εθνικότητας», η Β' ομάδα «Διωγμός εξαιτίας της θρησκείας» και «Διωγμός εξαιτίας συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα», η Γ' ομάδα «Διωγμός εξαιτίας πολιτικών πεποιθήσεων» και «Περιβαλλοντικοί πρόσφυγες» και η Δ' ομάδα «Ασυνόδευτα παιδιά» και «Παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων». Έπειτα οι ομάδες πήραν το ρόλο ενός παιδιού –πρόσφυγα μιας κατηγορίας από αυτές που διάβασαν και κράτησαν ένα φανταστικό ημερολόγιο σε α' πρόσωπο του ταξιδιού του και των πρώτων ημερών του στον τόπο υποδοχής του. Στο τέλος τα ημερολόγια διαβάστηκαν στην ολομέλεια. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές, ακόμα και οι πιο εσωστρεφείς, εξασκήθηκαν στην παρουσίαση των εργασιών τους καλλιεργώντας την επικοινωνιακή πλευρά τους.

Δραστηριότητα 6

Μία άλλη δραστηριότητα που έγινε ήταν «η καρέκλα των αποκαλύψεων». Σε μία καρέκλα κάθισε ένα παιδί από κάθε ομάδα και πήρε το ρόλο ενός πρόσφυγα από τις ιστορίες που είχε η ομάδα του να διαβάσει. Τα άλλα παιδιά του έκαναν ερωτήσεις για να μάθουν για τη ζωή του, τις σκέψεις του, τα συναισθήματά του, τις επιθυμίες του. Οι απαντήσεις του κάθε παιδιού ήταν φανταστικές, αφού έμπαινε σε ρόλο, αλλά πιστές σε αυτόν. Στην καρέκλα κάθισαν συνολικά οκτώ παιδιά, δυο από κάθε ομάδα όσες ήταν και οι ιστορίες της ομάδας τους παίρνοντας τον ρόλο ενός διαφορετικού πρόσφυγα. Η «καρέκλα των αποκαλύψεων» είναι μια τεχνική διερευνητικής δραματοποίησης που ανέδειξε ιδιαίτερα τους χαρακτήρες των κειμένων. Μέσα από την καρέκλα των αποκαλύψεων

δόθηκε η δυνατότητα στους μαθητές να φωτίσουν όλες τις πλευρές των χαρακτήρων, αλλά ταυτόχρονα και να ξεφύγουν από το κείμενο και να εμπλουτίσουν την ιστορία. Εξέφρασαν τις εμπειρίες τους, πειραματίστηκαν χωρίς τον κίνδυνο του λάθους, καλλιέργησαν τον προφορικό λόγο και τόνωσαν τα ενδιαφέροντά τους.

γ' μέρος

Οι μαθητές σε αυτό το μέρος συνέδεσαν τις έννοιες Παρελθόν – Παρόν μέσα από τις συνεντεύξεις παλαιότερων κατοίκων της περιοχής, αλλά και σημερινών προσφύγων, από παλιές φυλλάδες του αρχείου της εφημερίδας « Μακεδονίας», αλλά και πρόσφατες, από ταινίες (παλιές και σύγχρονες) και από θεματικές εκθέσεις (Πρόσφυγες: Τότε και Σήμερα). Μέσα από την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων, από τη μελέτη, την παρατήρηση και τη σύγκριση πινάκων ζωγραφικής και φωτογραφιών προβληματίστηκαν και ευαισθητοποιήθηκαν πάνω στο κοινωνικό φαινόμενο της προσφυγιάς. Ταυτόχρονα χρησιμοποιώντας επιχειρήματα πρότειναν τρόπους για τη βελτίωση των σημερινών συνθηκών διαβίωσης όλων ανεξαιρέτως των κατοίκων.

Καλέσαμε στην τάξη τον κύριο Άγγελο Παπουτσιδάκη που κατάγεται από Έλληνες πρόσφυγες της Ανατολικής Θράκης και μεγάλωσε στο Παπάφειο Ίδρυμα και τον κύριο Παπαδόπουλο Κωνσταντίνο που κατάγεται από τη Σμύρνη και προσέφερε εθελοντική εργασία για να χτιστεί το γήπεδο του ΠΑΟΚ το 1958. Αυτές οι συνεντεύξεις ήταν από τις καλύτερες στιγμές της εργασίας. Οι μαθητές ενθουσιάστηκαν και οι

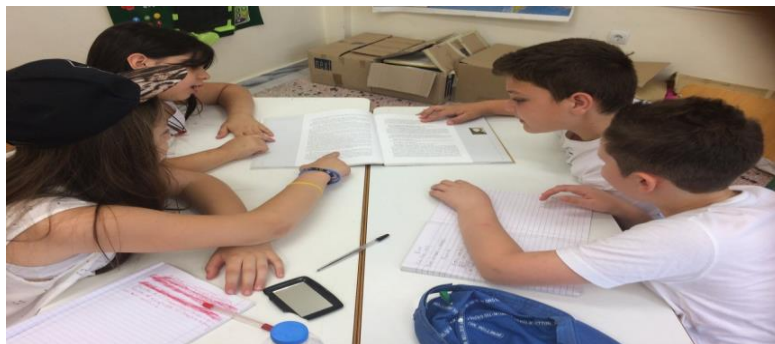
ερωτήσεις που έκαναν ήταν πολύ πετυχημένες. Όπως λέει και ο Παπαμαύρος (1952): « Γιατί να μην καταφύγει και ο μαθητής και να πάρει ιστορικές γνώσεις από κει που τις πήρε και ο ιστορικός; Δηλαδή από το πρώτο χέρι, από τις πηγές τους; Γιατί να τις παίρνει από δεύτερο και τρίτο χέρι και μάλιστα έτοιμες και ξεκαθαρισμένες; Τότε ο μαθητής δεν κάνει τίποτα άλλο παρά να μαθαίνει τις γνώσεις αυτές. Μα ο σκοπός είναι, να τις ανακαλύψει ο ίδιος τις γνώσεις αυτές». Όλοι οι μαθητές είχαν ενεργητική συμμετοχή, σκέφτηκαν κριτικά και καλλιέργησαν δεξιότητες διερεύνησης και επικοινωνίας. Ανέπτυξαν πρωτοβουλίες ως υπεύθυνα άτομα.

Ο κύριος Άγγελος και ο κύριος Κωνσταντίνος μας μίλησαν για τις συνθήκες διαβίωσής τους και τα δύσκολα χρόνια που πέρασαν τότε. Μας περιέγραψαν τη γειτονιά της Τούμπας που ήταν ένας προσφυγικός οικισμός και την καθημερινότητά τους. Οι μαθητές είχαν προετοιμάσει από την προηγούμενη μέρα τις ερωτήσεις που θα τους έκαναν. Το πιο ευχάριστο όμως ήταν ότι εντελώς αυθόρμητα και από μαθητές που δεν το περίμενα (αρκετά συνεσταλμένοι) έγιναν οι καλύτερες ερωτήσεις οι οποίες προέκυψαν εκείνη τη στιγμή. Οι μαθητές κατέγραψαν τις απαντήσεις στα ερωτήματά τους και στη συνέχεια κάθε ομάδα ετοίμασε ένα άρθρο με θέμα τις συνεντεύξεις και τις παρουσίασε στην τάξη (μετατροπή ευθύ λόγου σε πλάγιο).

Έπειτα στο you tube είδαμε κάποιες συνεντεύξεις από ανθρώπους που βίωσαν την προσφυγιά παλιά (Πόντο, Μικρά Ασία) καθώς και το βίντεο της Action Aid με σύγχρονους πρόσφυγες με στόχο να γίνει κατανοητή στους μαθητές η σύνδεση και η σύγκριση παρελθόν – παρόν.

(https://www.youtube.com/watch?v=C3_53tJpetY,
<https://www.youtube.com/watch?v=ISaqqDBtm7U>,
https://www.youtube.com/watch?v=yz_8XO-HLNs,
<https://www.youtube.com/watch?v=59Qi4edQDec>,
https://www.youtube.com/watch?v=JN_TygoVXic).

Παράλληλα με αυτά τα βίντεο δόθηκαν και φύλλα εργασίας (Παράρτημα 21) με αποσπάσματα από τα «Ματωμένα Χώματα» της Διδώς Σωτηρίου, από την «Αιολική Γη» του Ηλία Βενέζη και από ημερολόγια προσφύγων (από τα δυο βιβλία για την Τούμπα). Στο συγκεκριμένο σημείο οι μαθητές απόλαυσαν την ανάγνωση αποσπασμάτων από αξιόλογα βιβλία παιδικής λογοτεχνίας.

Επιπλέον παρακολούθησαμε αποσπάσματα από την ταινία «Ουζερί, ο Τσιτσάνης» και αναγνωρίσαμε μέρη της Θεσσαλονίκης και πιο συγκεκριμένα της Τούμπας (νοσοκομείο Χιρς, το σημερινό Ιπποκράτειο) και πήραμε συνέντευξη από την κυρία Ευαγγελία Μαγαλιού, διευθύντρια του 83^{ου} Δημοτικού Σχολείου το οποίο είναι χτισμένο για την μνήμη των 12.000 Εβραίων παιδιών από τη Θεσσαλονίκη που χάθηκαν από τους Γερμανούς την περίοδο της κατοχής.

Έγραξαν επίσης στο αρχείο της εφημερίδας «Μακεδονία» (<http://efimeris.nlg.gr/ns/main.html>) και βρήκαν φυλλάδες εκείνης της εποχής που αναφέρονταν σε θέματα των προσφύγων (Παράρτημα 22) και τα παρουσίασαν στην τάξη (Σε διάφορα σημεία έκαναν χρήση του ζουμ του υπολογιστή αλλά και του μεγεθυντικού φακού έτσι ώστε να μπορέσουν να τις διαβάσουν).

Στόχος όλων αυτών των δραστηριοτήτων ήταν οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν την άμεση σχέση που έχουν όλοι οι πρόσφυγες μεταξύ τους και τα κοινά στοιχεία. Ταυτόχρονα επιχείρησαν την ένταξη της ιστορίας του τόπου τους στη γενική ιστορία και το αντίστροφο, καθώς και να γνωρίσουν τα διαφορετικά είδη ιστορικών πηγών (κάρτες, εφημερίδες, ημερολόγια, συνεντεύξεις, βιβλία, ταινίες, αφιερωματικές πλάκες, κ.ά.)

Επισκεφτήκαμε την 13^η Διεθνή Έκθεση βιβλίων Θεσσαλονίκης που είχε θεματικό αφιέρωμα: Πρόσφυγες τότε και σήμερα. Εκεί οι μαθητές παρακολούθησαν κινηματογραφικές ταινίες («Πρόσφυγες σήμερα: Έλληνες φωτογράφοι καταγράφουν» και «Συρία, κάποτε η ζωή ...») περιηγήθηκαν στην έκθεση φωτογραφίας και αρχειακού υλικού από το Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού του Δήμου Καλαμαριάς που αφορούσε τους πρόσφυγες της Μικρασιατικής καταστροφής και της Ανταλλαγής Πληθυσμών (1922-1924).

Με την επίσκεψη αυτή έγινε ανάδειξη της σύγχρονης πραγματικότητας του προβλήματος αλλά και των ιστορικών διαστάσεών του. Οι μαθητές διαβάζοντας αποσπάσματα από τα ημερολόγια και τις μαρτυρίες προσφύγων στην έκθεση και σε συνδυασμό με τις εφημερίδες που μελέτησαν στην τάξη από το διαδίκτυο συμπέραναν ότι και τότε το 1922 αλλά και σήμερα οι πρόσφυγες αντιμετωπίζουν σχεδόν τις ίδιες δυσκολίες στη διαβίωσή τους. (Παράρτημα 23).

Στη συνέχεια μοιράστηκαν κάποιες εικόνες από πίνακες ζωγραφικής, δυο σε κάθε ομάδα (Παράρτημα 18) και ζητήθηκε από τους μαθητές να σκεφτούν, να προβληματιστούν και να διερευνήσουν στο διαδίκτυο για τους συγκεκριμένους πίνακες και τους καλλιτέχνες αυτών. Επίσης έψαξαν και βρήκαν σύγχρονες φωτογραφίες από πρόσφυγες που έμοιαζαν με τους πίνακες (Δημιουργικές συγκρίσεις –Artful Thinking) όπως:

Χρησιμοποιώντας τη ρουτίνα «Ρωτάω και Ερευνώ» οι μαθητές παρατήρησαν προσεκτικά τις εικόνες (σε κάποιες περιπτώσεις χρησιμοποίησαν μεγεθυντικό φακό ή το ζουμ του υπολογιστή για να μελετήσουν κάποιες λεπτομέρειες), έκαναν στοχαστικές ερμηνείες και απέφυγαν τις βιαστικές εκτιμήσεις. Ο στόχος ήταν να διεγερθεί η περιέργειά τους και να τεθούν οι βάσεις για μια συστηματική έρευνα και αναζήτηση, καλλιεργώντας την ενσυναίσθηση των μαθητών για τις συνθήκες διαβίωσης των παλαιότερων αλλά και των σύγχρονων προσφύγων..

Τους έγιναν διάφορες ερωτήσεις όπως:

- Τι νομίζετε ότι γνωρίζετε σχετικά με αυτό το έργο τέχνης;
- Ποιες ερωτήσεις έχετε όταν το παρατηρείτε;
- Παρατηρώντας το έργο τι θα θέλατε να διερευνήσετε;

Επίσης ακολούθησαν και δημιουργικές ερωτήσεις όπως :

- Γιατί ο ζωγράφος απέδωσε αυτό τον τίτλο στο έργο του;
- Για ποιους λόγους θα ήθελε να ζωγραφίσει κάτι τέτοιο;
- Τι θα γινόταν αν μπορούσες να ζωγραφίσεις έξω από τα περιθώρια του πίνακα;
- Για ποιο λόγο γίνεται το ταξίδι;
- Ποια θα ήταν η διαφορά αν το ταξίδι γινόταν με τη θέλησή τους/του/της
- Τι θα αλλάζατε στον πίνακα; Θα διαλέγατε κάποιο άλλο χρώμα, αντικείμενο, σχήμα, κ.τ.λ.
- Αν υποθέσουμε ότι φτάνουν σώοι στον προορισμό τους, τι ακολουθεί μετά;
- Αν βάζατε τους εαυτούς σας μέσα στον πίνακα που θα βρισκόσασταν; Τι θα κάνατε; Ποιος θα ήσασταν;

Ερχόμενοι στην τάξη οργανώσαμε ένα debate (Αντιπαράθεση επιχειρημάτων). Οι ομάδες έγιναν πρόσφυγες, ντόπιοι κάτοικοι, πολιτικοί και εκπρόσωποι φιλανθρωπικών οργανώσεων. Σε κάθε ομάδα μοιράστηκε ένα φύλλο με πληροφορίες για το τι έπρεπε να κάνει, καθώς και με τα θετικά και τα αρνητικά της περίπτωση που ήταν: «Ο δήμαρχος της πόλης αποφάσισε να δώσει το χώρο της Υφανέτ, ενός παλιού εργοστασίου, για να μείνουν πρόσφυγες από τη Συρία» (Παράρτημα 24). Οι μαθητές μελέτησαν την περίπτωσή τους, μπορούσαν να ψάξουν και στο διαδίκτυο για περισσότερες πληροφορίες, και ετοίμασαν τα επιχειρήματά τους. Ο δάσκαλος έπαιξε το ρόλο του δημοσιογράφου-συντονιστή της συζήτησης και έδινε το λόγο σε όποιον τον ζητούσε. Η κάθε ομάδα χρησιμοποιώντας τη λογική προσπάθησε να επηρεάσει και να πείσει τις άλλες ομάδες για τις απόψεις της. Οργάνωσε το λόγο της και υπερασπίστηκε τις θέσεις της.

δ' μέρος (επίσκεψη πεδίου)

Σε αυτό το μέρος οι μαθητές αξιοποίησαν το πληροφοριακό υλικό πάνω στο οποίο εργάστηκαν, διερεύνησαν τα μέρη και χρησιμοποίησαν πρόσθετες πηγές (πληροφορίες από τους ειδικούς, κ.ά.). Πληροφορήθηκαν για το πώς είναι η καθημερινή ζωή των κατοίκων και για τα συναισθήματά τους (μέσα από περιγραφές των ίδιων κατοίκων) και προβληματίστηκαν για τη βελτίωση της εικόνας της γειτονιάς τους. Αρωγοί και στις τέσσερις επισκέψεις ήταν οι γονείς των μαθητών.

Η επίσκεψη πεδίου αναφέρεται σε προσχεδιασμένες δραστηριότητες των μαθητών που πραγματοποιούνται σε μαθησιακά περιβάλλοντα τα οποία βρίσκονται έξω από τη συμβατική αίθουσα διδασκαλίας και σε μικρή απόσταση από το σχολείο. Κριτήριο για την επιλογή της τοποθεσίας προορισμού αποτελεί η περιβαλλοντική και ιστορική αξία της και η δυνατότητα για διεξαγωγή έρευνας από τους μαθητές. Η επίσκεψη πεδίου φέρνει τις μαθητικές ομάδες σε άμεση επαφή, καθώς παρατηρούν, ερευνούν, φωτογραφίζουν, συλλέγουν, συμπληρώνουν επί τόπου σχετικά φύλλα εργασίας. Γνωρίζουν έργα της ανθρώπινης δράσης και επινόησης με ποικίλα κατάλοιπα του παρελθόντος και βιώνουν την ιστορική εμπειρία με άμεσο τρόπο (Λεοντσίνης & Ρεπούση, 2001). Οι μαθητές από παθητικοί επισκέπτες γίνονται ενεργητικοί παρατηρητές.

Οι μαθητές μπορούν να επισημάνουν ότι ίχνη και αποτυπώματα της ζωής του ανθρώπου στο χρόνο υπάρχουν παντού γύρω τους και να κατανοήσουν ότι, αν υποβάλουν σε αυτά τις κατάλληλες ερωτήσεις μπορούν να λάβουν απαντήσεις για το παρελθόν του τόπου τους, το κοντινό ή το μακρινό και να πραγματοποιήσουν προεκτάσεις μέσα στο ευρύτερο ιστορικό γίγνεσθαι (Λεοντσίνης, 2003, σελ. 219).

Προετοιμασία πριν την επίσκεψη πεδίου

Ανακοινώθηκε στους μαθητές ότι θα επισκεφτούν τους χώρους για τους οποίους εργάστηκαν στο α' μέρος και θα τους ερευνήσουν. Οι ομάδες έγιναν τρεις των έξι ατόμων και ανατέθηκαν ρόλοι στα μέλη (γραμματέας, φωτογράφος, παρουσιαστής κ.τ.λ.).

Ζητήθηκε να έχουν μαζί τους κινητά, ταμπλέτες, φωτογραφικές μηχανές ή οτιδήποτε άλλο είχαν

για λήψη φωτογραφιών και τους ανακοινώθηκε ότι θα κάνουν στο τέλος μια δικιά τους έκθεση φωτογραφίας. Τέλος θα πρέπει να φοράνε όλοι καπέλο, να έχουν μαζί τους φαγητό και νερό.

Ο δάσκαλος προμηθεύτηκε κάποιες πξίιδες και κιάλια για να τα μοιράσει στις ομάδες. Επισκέφτηκε το χώρο και έλεγξε την προσβασιμότητα και την επικινδυνότητά του καθώς και τη διαδρομή που θα προτιμηθεί. Συνεννοήθηκε με τους υπεύθυνους κάθε πεδίου για την επίσκεψη κλείνοντας ραντεβού μαζί τους και ζήτησε

από κάποιους γονείς να τους συνοδέψουν. Πριν ξεκινήσουν για κάθε επίσκεψη διάβαζαν τα άρθρα που είχαν ετοιμάσει στο α΄ μέρος.

Κατά την επίσκεψη στο πεδίο

Οι υπεύθυνοι μας υποδέχτηκαν στους χώρους και μας ενημέρωσαν για αυτούς και την ιστορία τους. Οι μαθητές έκαναν ερωτήσεις και εξέφρασαν προβληματισμούς.

Μοιράστηκαν σε κάθε ομάδα διαθεματικά φύλλα εργασίας, που άγγιζαν διάφορα γνωστικά αντικείμενα (Παράρτημα 25), μία πυξίδα, κιάλια, γόμα, μολύβια, χάρακες. Οι μαθητές εξερεύνησαν το χώρο με τις ομάδες τους, κατέγραψαν και συνέλεξαν εικόνες, στοιχεία, υλικά. Παρακινήθηκαν να χρησιμοποιήσουν πυξίδα για τις φωτογραφίες τους (π.χ. φωτογραφία της βορειοδυτικής πλευράς του πάρκου) αλλά και για τον εντοπισμό της θέσης των μνημείων, αν υπάρχουν (για τη συγκεκριμένη άσκηση τους δόθηκε ένας οδικός χάρτης της Τούμπας).

Ο δάσκαλος δεν επενέβη πουθενά. Παρατηρούσε τους μαθητές και τους άφησε να δράσουν ελεύθεροι. Όλα προέκυψαν και ετοιμάστηκαν από τους μαθητές. Δούλεψαν συνεργατικά αναλαμβάνοντας διάφορους ρόλους και ανέπτυξαν την ικανότητα να προσεγγίζουν αυτόνομα τη γνώση χωρίς να τους παρέχονται έτοιμες λύσεις και αποτελέσματα.

Τα πεδία που επισκέφτηκαν πραγματοποιήθηκαν σε τέσσερις διαφορετικές μέρες:

1^η μέρα: 83^ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης, Πάρκο Εβραίων Μαρτύρων, Άγιος Στυλιανός, Πλατεία Μαρδοχαίου Φριζή, Ιπποκράτειο Νοσοκομείο

Οι μαθητές συγκέντρωσαν διάφορα είδη όπως πάνες και μωρομάντιλα για τον Άγιο Στυλιανό και έπαιζαν με τα παιδιά του ορφανοτροφείου. Ενημερώθηκαν για το πρόγραμμα εθελοντισμού που τρέχει όσον αφορά τα ορφανά παιδιά του ιδρύματος και μάλιστα δυο μητέρες προσφέρθηκαν να γίνουν μέλη. Στο Ιπποκράτειο επισκέφτηκαν το τμήμα αιμοδοσίας και ενημερώθηκαν για την εθελοντική αιμοδοσία. Πήραν το πρωινό τους στην πλατεία του Μαρδοχαίου Φριζή καθισμένοι γύρω από το ομώνυμο άγαλμα και έπαιζαν διάφορα παιχνίδια όπως κουτσό, μανιταράκια κ.ά. στο πάρκο Εβραίων Μαρτύρων.

2^η μέρα: Παπάφειο Ορφανοτροφείο, Εργοστάσιο Υφανέτ, Ρέμα Υφανέτ (με τη συνοδεία γεωπόνου), Άγιος Φανούριος

Η γεωπόνος ενημέρωσε για τη χλωρίδα του ρέματος τους μαθητές καθώς και για διάφορα φυσικά φαινόμενα όπως: φωτοσύνθεση, αναπνοή, διαπνοή κ.τ.λ. Οι μαθητές φορώντας γάντια μιας χρήσης καθάρισαν ένα σημείο από το ρέμα της Υφανέτ. Στον Άγιο Φανούριο ο ιερέας μας μίλησε για τον αρχιτεκτονικό ρυθμό του ναού και την ιστορία του Αγίου Φανουρίου.

3^η μέρα: Γήπεδο ΠΑΟΚ, Παιδικό Μουσείο, Δημοτικό Κολυμβητήριο, Πολιτιστικός σύλλογος «Διώνυσος»

Οι μαθητές ετοίμασαν ένα πασχαλινό καλάθι για τον πρόεδρο της ομάδας ζητώντας του να βοηθήσει υλικά το σχολείο με ηλεκτρονικά μέσα. Επίσης στην επίσκεψη μας συνόδευσε και ο κύριος Παπαδόπουλος Κωνσταντίνος που εργάστηκε εθελοντικά πριν 58 περίπου χρόνια. Ο πολιτιστικός σύλλογος ήταν πρόταση τελευταίας στιγμής μιας μαθήτριας που πηγαίνει σε αυτόν παραδοσιακούς χορούς. Εκεί διδαχτήκαμε και το συρτάκι. Στο Παιδικό Μουσείο είδαμε παλιά παιχνίδια και μια σχολική αίθουσα παλαιότερης εποχής. Επίσης οι μαθητές συγκέντρωσαν είδη πρώτης ανάγκης για τους πρόσφυγες και τα παρέδωσαν στο κέντρο του δήμου που βρίσκεται απέναντι από το Παιδικό Μουσείο. Στο δημοτικό κολυμβητήριο οι μαθητές ενημερώθηκαν για τις ώρες λειτουργίας, το κόστος αλλά και τις απαραίτητες προϋποθέσεις που χρειάζονται για την είσοδο στο χώρο της πισίνας.

4^η μέρα: Άγιος Θεράποντας, Πλατεία Αγίου Θεράποντα, 72^ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης (επίσκεψη στο λαογραφικό μουσείο που υπάρχει σε αυτό), Δράση για το κάτι άλλο.

Οι μαθητές συγκέντρωσαν τρόφιμα και παλιά ρούχα σε καλή κατάσταση για να τα δώσουν στην εκκλησία του Αγίου Θεράποντα. Βοήθησαν στην ετοιμασία του συσσιτίου και στο στρώσιμο της τραπεζαρίας. Ο ιερέας τους ξενάγησε στον ναό και η διευθύντρια του 72^{ου} Δημοτικού στο λαογραφικό μουσείο του σχολείου. Η επίσκεψη στο κέντρο «Δράση για το κάτι άλλο» προέκυψε όταν η υπεύθυνη ήρθε στο σχολείο μας για ενημέρωση και της ζητήσαμε να μας δεχθεί στο χώρο του κέντρου (Η Δράση για το κάτι άλλο είναι ένα κέντρο απασχόλησης ατόμων με αναπηρίες ηλικίας 15+). Πολλά παιδιά αγόρασαν χειροποίητες πασχалиνές λαμπάδες από εκεί.

Κατά τη διάρκεια των επισκέψεων οι μαθητές γνώρισαν και κατανόησαν την έννοια του ενεργού πολίτη και συνεργάστηκαν με την ευρύτερη κοινότητα.

Ανέπτυξαν πρωτοβουλία και υπευθυνότητα. Άσκησαν κριτική αξιολόγηση και αξιοποίησαν τις πληροφορίες του πεδίου. Καλλιέργησαν την κριτική σκέψη, την επικοινωνία, τη συλλογικότητα και τη συνεργασία. Επίσης αξιοποίησαν και ανέδειξαν τα ιδιαίτερα

ταλέντα τους (φωτογραφία, ζωγραφική, παρατηρητικότητα κ.ά.)

Επιστροφή στην τάξη

Κατά την επιστροφή στην τάξη οι μαθητές είχαν μαζί τους όλες τις σημειώσεις και τα ευρήματά τους. Εκτύπωσαν και όσες φωτογραφίες τους άρεσαν και με τη βοήθεια του προγράμματος *monie maker* ετοίμασαν μία απλή ταινία με τις δικές τους φωτογραφίες με τίτλο «Το Αστικό Μονοπάτι της Τούμπας».

Τέθηκαν τα ερωτήματα στους μαθητές:
Γιατί πήγαμε σε αυτά τα μέρη και σε τι μας χρειάζεται;
Τι μας πρόσφεραν οι επισκέψεις αυτές;

Οι μαθητές παρουσίασαν τις εργασίες τους βασισμένες στα φύλλα εργασίας, συμπλήρωσαν, διόρθωσαν, εξέφρασαν αντίθετες απόψεις, απορίες και συμπεράσματα. Όλα αυτά έγιναν με τη βοήθεια της διαλογικής μεθόδου. (Παράρτημα 6). Κάθε ομάδα συνέθεσε την εργασία της και ανέλαβε να προετοιμαστεί για μια παρουσίαση σε πολιτιστικές εκδηλώσεις που θα διοργάνωνε ο δήμος. Η παρουσίαση θα συνοδευόταν από έκθεση ζωγραφικής, φωτογραφίας, μακέτας και φυσικά θα μπορούσε να εμπλουτιστεί και η ιστοσελίδα του σχολείου. Καλό θα ήταν τα πιο αξιόλογα έργα σε συνεννόηση με το σύλλογο γονέων ή τον δήμαρχο να βραβευτούν.

Για εργασία στο σπίτι τους ζητήθηκε να γράψουν μία επιστολή στο δήμαρχο της πόλης ζητώντας του να μεριμνήσει για τη συντήρηση, την καθαριότητα και την αξιοποίηση κάποιων από αυτούς τους χώρους. Επίσης πρότειναν λύσεις και αιτιολόγησαν τις προτάσεις τους. Την καλύτερη επιστολή την ταχυδρόμησαν στο Δημαρχείο. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές προβληματίστηκαν, σκέφτηκαν κριτικά, πρότειναν διάφορους τρόπους για επίλυση προβλημάτων και έδρασαν δυναμικά. Το σχολείο άνοιξε τις πόρτες του στην τοπική κοινωνία και έγινε σύνδεση της σχολικής με την καθημερινή ζωή.

Τέλος οι ομάδες ετοίμασαν ένα παιχνίδι μνήμης με διάφορες φωτογραφίες από πρόσφυγες και από τις εξορμήσεις τους και έπαιξαν ευχάριστα. Κάποιοι άλλοι θέλησαν να κατασκευάσουν ένα φιδάκι με στοιχεία από το αστικό μονοπάτι της Τούμπας. Άλλοι πάλι έκαναν μία μακέτα της περιοχής.

ε' μέρος

Στο τελευταίο μέρος της Β' Φάσης έγινε προσπάθεια οι μαθητές να καλλιεργήσουν και να αναπτύξουν την έννοια του παγκόσμιου ενεργού πολίτη, να αποκτήσουν γνώσεις για το σύνταγμα, τους νόμους, τα δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις τους. Να κατανοήσουν την αξία του υπέρτατου αγαθού της ειρήνης μέσα από την ποίηση και να υιοθετήσουν φιλειρηνική και αντιπολεμική στάση σε όλη τους τη ζωή. Όλες οι παρακάτω δραστηριότητες είχαν στόχο την ευαισθητοποίηση των μαθητών στα προβλήματα της ανθρωπότητας και στις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με βασικές αρχές την κατανόηση, την υπεράσπιση και το σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα του παιδιού.

Δραστηριότητα 1

Στον πίνακα γράφτηκε με μεγάλα, κεφαλαία γράμματα η λέξη «ΣΥΝΤΑΓΜΑ» και δόθηκαν στους μαθητές χαρτάκια με blue tack για να γράψουν αυθόρμητα ό,τι γνώριζαν ή τους ερχόταν συνειρμικά στο νου. Κάθε παιδί κόλλησε το χαρτάκι του και αιτιολόγησε την επιλογή του.

Δραστηριότητα 2

Σε μακρόστενες κορδέλες από χαρτόνι, καταγράφηκαν τα δικαιώματα που έχουμε ως πολίτες, έτσι όπως αυτά παρουσιάζονταν στο βιβλίο «Το Σύνταγμα της Ελλάδας για Παιδιά». Οι κορδέλες τοποθετήθηκαν μέσα σε ένα σακούλι και ένα-ένα παιδί έπαιρνε στην τύχη μία κορδέλα από το σακούλι και, χωρίς να τη διαβάσει, την στερέωνε στο κεφάλι του (ένωνε τις δύο άκρες με blue tack ή με συρραπτικό). Κατόπιν προσπαθούσε να μαντέψει ποιο δικαίωμα ήταν, κάνοντας ερωτήσεις στους συμμαθητές του. (Οι ερωτήσεις έπρεπε να μπορούσαν να απαντηθούν μόνο με «ναι» ή «όχι»). Επιπλέον δραματοποιούν ένα δικαίωμα ή το παίζουν με παντομίμα.

Δραστηριότητα 3

Σε ένα χαρτόνι σε μέγεθος ταυτότητας φτιάχτηκε μια ταυτότητα για κάθε δικαίωμα, όπου αναγραφόταν:

Έχουμε το δικαίωμα να...

Αυτό το δικαίωμα είναι σημαντικό επειδή...

Αν μας αφαιρούσαν αυτό το δικαίωμα θα...

Αυτό το δικαίωμα προστατεύεται από...

Στην ταυτότητα μπορούμε να προσθέσουμε μια σχετική ζωγραφιά και να την πλαστικοποιήσουμε. Στη συνέχεια αν θέλουμε, κρεμάμε όλες τις ταυτότητες σε ένα δέντρο του σχολείου ή φτιάχνουμε το δικό μας «δέντρο των δικαιωμάτων».

Μοιράστηκε φωτοτυπημένη η σύμβαση των δικαιωμάτων των παιδιών από την Unicef (Παράρτημα 26) και παίχτηκαν και τα σχετικά βιντεάκια (<https://www.unicef.gr/βίντεο-της-unicef-για-τα-δικαιώματα-των-παιδιών/a4-448-22>).

Δραστηριότητα 4

Αφού μελέτησαν προσεκτικά και το βιβλίο τους ζητήθηκε να διαλέξουν ένα δικαίωμα π.χ. «Το δικαίωμα στο παιχνίδι» και ομαδικά να σκεφτούν τα «5 Γιατί» δικαιολογώντας ταυτόχρονα την απάντησή τους. Στη συνέχεια εργάστηκαν και ετοίμασαν το Σχολικό Σύνταγμα και τους κανόνες της τάξης, θέτοντας έτσι τους θεμελιώδεις κανόνες που θα ήθελαν να ισχύουν στο σχολείο και στην τάξη τους(Θα μπορούσαν να αναρτηθούν και στην ιστοσελίδα του σχολείου).

Δραστηριότητα 5

Μέσα σε ένα κουτί τοποθετήθηκαν μικρές πλαστικοποιημένες κάρτες με τα 24 γράμματα της αλφαβήτας. Κάθε ομάδα τράβηξε στην τύχη δυο κάρτες και έγραψε μία σύντομη ιστορία μέσα σε 5 λεπτά που να έχει σχέση με ατομικό ή κοινωνικό δικαίωμα προσπαθώντας να χρησιμοποιήσουν όσες περισσότερες λέξεις μπορούσαν που να άρχιζαν από τα γράμματα αυτά.

Δραστηριότητα 6

Στη συνέχεια ερεύνησαν την ετυμολογία της λέξης «Πολίτης» (προέλευση από τη λέξη πόλη) και φτιάχτηκε ένα μόμεπιλε. Σε μια κρεμάστρα κρέμασαν κλωστές με καρτελάκια όπου είχαν αναγραφεί οι παράγωγες λέξεις της λέξης «ΠΟΛΗ».

Δραστηριότητα 7

Σε παλιά υφάσματα έγραψαν οι μαθητές δικαιώματα, τα ένωσαν και έκαναν μία κουρτίνα την οποία κρέμασαν στην τάξη τους (με τη βοήθεια μιας μοδίστρας μαμάς). Την ίδια εργασία έκαναν και σε παλιά τους μπλουζάκια τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στα σκηνικά της τελετής λήξης. Συνέλεξαν τρόφιμα και ρούχα για τους πρόσφυγες και τα πήγαν στο κέντρο συλλογής που υπάρχει στο Δ΄ Δημοτικό Διαμέρισμα.

Δραστηριότητα 8

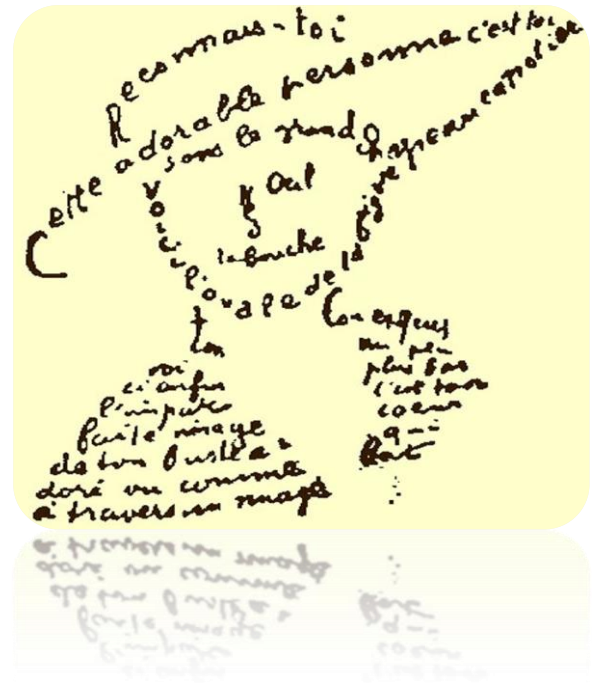
Στη συνέχεια τους ζητήθηκε να ακούσουν την απαγγελία του ποιήματος του Τάσου Λειβαδίτη «Αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος» (Παράρτημα 27) από τον Κώστα Καζάκο (<https://www.youtube.com/watch?v=JX7guuf-3UU>) και να πουν όσες λέξεις συγκράτησαν και ανά ομάδες να τις γράψουν στη στήλη της ομάδας τους που βρισκόταν στον πίνακα (ο πίνακας ήταν χωρισμένος σε τέσσερις στήλες όσες και οι ομάδες). Μετά τους ανακοινώθηκε ότι θα το ακούσουν μία ακόμη φορά (10 times two - Artful Thinking) και νικήτρια θα ήταν εκείνη η ομάδα που θα συγκέντρωνε τις περισσότερες λέξεις. Το συγκεκριμένο ποίημα είναι από τα πιο γνωστά του Τάσου Λειβαδίτη. Πρόκειται για μια σύνθεση, η οποία υπογραμμίζει το ηθικό ανάστημα και το ψυχικό μεγαλείο που θα έπρεπε να έχει ο κάθε πολίτης. Ο βασικός θεματικός του πυρήνας είναι ο αδιάκοπος αγώνας του ανθρώπου για το δίκιο, την ειρήνη και την ελευθερία. Συνδυαστικά τους δίνεται και το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου «Ειρήνη» και ένα φύλλο εργασίας για να δουλέψουν και στα δυο ποιήματα (Παράρτημα 28 - 29).

Δραστηριότητα 9

Μετά από αυτές τις εργασίες επιλέχτηκε μια τελευταία ώρα του ωρολογίου προγράμματος για να ζωγραφίσουν παρεμβατικά οι μαθητές. Τοποθετήθηκαν τα θρανία σε σχήμα Π και πάνω σε καθένα από αυτά κόλλες χαρτιού Α4 και ένα κουτί με μαρκαδόρους. Οι μαθητές κάθισαν και τους ζητήθηκε να ζωγραφίσουν πώς φαντάζονται έναν δίκαιο και ειρηνικό κόσμο. Σε όλη τη διάρκεια παιζόταν χαλαρή μουσική των Άνδρων. Οι μαθητές αφέθηκαν να ζωγραφίσουν για 5 λεπτά μέχρι να σταματήσει η μουσική. Μόλις η μουσική σταμάτησε, οι μαθητές άλλαξαν θέσεις και πήγαν να ζωγραφίσουν στη θέση του διπλανού τους. Ο τελευταίος πήρε τη θέση του πρώτου και μόλις ξεκίνησε η μουσική συνέχισαν τη ζωγραφιά που είχαν μπροστά τους. Αυτό έγινε όσες φορές χρειάστηκε μέχρι να ξαναγυρίσει κάθε παιδί στην αρχική του θέση. Μόλις έφτασαν στη ζωγραφιά τους, την τελειοποίησαν σύμφωνα με τις παρεμβάσεις που είχαν ήδη γίνει από όλους τους άλλους μαθητές.

Για το σπίτι τους ζητήθηκε εργασία να ψάξουν, να ρωτήσουν, να βρουν και να γράψουν σε χαρτόνια αφού τα ζωγραφίσουν αποφθέγματα για την ειρήνη τα οποία και χρησιμοποιήθηκαν στην τελετή λήξης. Επίσης ο κάθε μαθητής θα έγραφε ένα ποίημα για την ειρήνη που θα είχε μορφή καλλιγραφήματος.

Γ΄ Φάση

Απολογισμός – Ολοκλήρωση του project

Σε αυτή την τελική φάση του project γίνεται παρουσίαση και ενημέρωση από τους μαθητές για αυτά που έμαθαν. Ολοκληρώνεται επίσης και η αξιολόγηση της επίτευξης ή μη των στόχων του project.

Οι μαθητές συμπλήρωσαν το χαρτόνι στον φελοπίνακα «Τι γνώριζα / Τι γνωρίζω τώρα». Ο καθένας δικαιολόγησε και ανέλυσε τις προτάσεις του. Κατέληξαν σε συμπεράσματα σχετικά με το όλο project και κατά πόσο τους βοήθησε και πού για να γίνουν καλύτεροι. Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές κάνοντας την άμεση σύγκριση των δύο στηλών,

συνειδητοποίησαν τα οφέλη που είχαν από το project και πόσα καινούρια πράγματα κέρδισαν από την εκπόνησή του.

Οι μαθητές επίσης δημιούργησαν σταυρόλεξα με το πρόγραμμα Hot Potatoes και έλεγξαν με τον τρόπο αυτό τις νεοαποκτηθείσες γνώσεις. Κάθε ομάδα παρουσίασε το σταυρόλεξό της ώστε να επιλυθεί από τις υπόλοιπες ομάδες. Μέσα από την επίλυση των δοκιμασιών έγινε φανερό κατά πόσο οι μαθητές κατανόησαν και εμπέδωσαν τη νέα γνώση που διερεύνησαν μέσα από όλες τις δραστηριότητες του project.

Υστερα από συζήτηση με τους μαθητές αποφασίστηκε να ετοιμαστεί μια γιορτή ως τελετή λήξης για το σχολικό έτος 2015-2016. Θέμα της θα ήταν η Τούμπα της προσφυγιάς του τότε και του σήμερα και θα περιείχε πολλές από τις εργασίες που έκαναν οι μαθητές κατά τη διάρκεια του project.

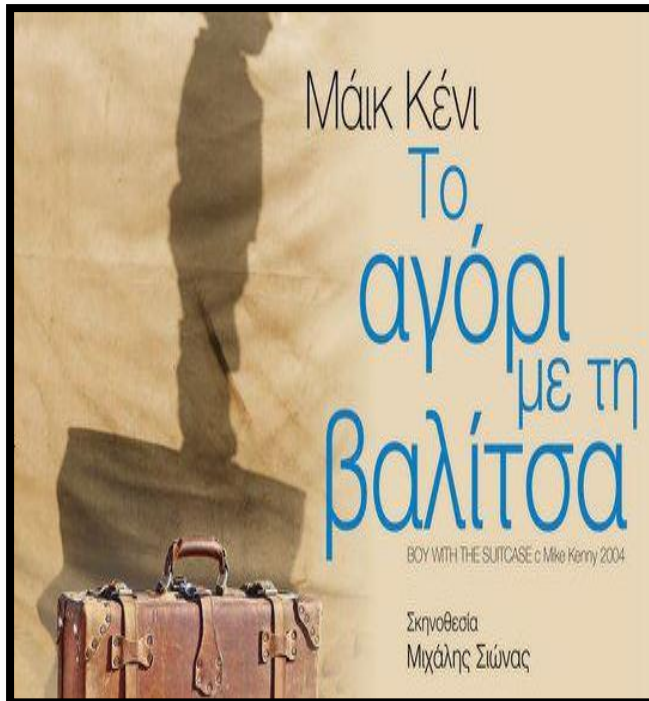
Η απόλυτη ανατροπή ήρθε όταν στις 21 Μαΐου παρακολουθήσαμε ως τάξη τη θεατρική παράσταση «Το αγόρι με τη βαλίτσα» από την ομάδα του Κρατικού Θεάτρου Βορείου

Ελλάδος στο θέατρο Άνετον. Οι μαθητές ενθουσιάστηκαν και ζήτησαν να αλλάξουμε κάποια σημεία της τελετής λήξης και να προσθέσουμε το συγκεκριμένο θεατρικό.

«Το αγόρι με τη βαλίτσα» είναι έργο του Μάικ Κένι, ο οποίος θεωρείται από τους σημαντικότερους βρετανούς συγγραφείς. Το έργο μεταφράστηκε στα ελληνικά από

τη γνωστή ηθοποιό, θεατρική συγγραφέα και μεταφράστρια Ξένια Καλογεροπούλου

και ανέβηκε το 2005 στο Θέατρο Μικρή Πόρτα (παιδικό τμήμα του Θεάτρου Πόρτα) σε σκηνοθεσία Θωμά Μοσχόπουλου. Το έργο καταγγέλλει τα αίτια, τους πολέμους και τη φτώχεια, που προκαλούν ανείπωτα βάσανα στους αμέτρητους σήμερα μετανάστες, οι οποίοι αναγκάζονται με κίνδυνο της ζωής τους, να ξεριζωθούν από τον τόπο τους, με την ψεύτικη όπως αποδεικνύεται ελπίδα μιας ανθρωπινότερης ζωής στο δυτικό «ευημερούντα»

κόσμο, την ασύδοτη εκμετάλλευση και το ρατσιστικό μίσος που αντιμετωπίζουν.

Το σενάριο απλοποιήθηκε όσον αφορά την έκτασή του και εμπλουτίστηκε με άλλα στοιχεία. Η μουσικός του σχολείου ανέλαβε τη διδασκαλία τριών τραγουδιών τα οποία ενσωματώθηκαν στη γιορτή και ο γυμναστής τη διδασκαλία τεσσάρων χορών (συρτάκι, νησιώτικο, βαλς και μια μοντέρνα χορογραφία). Οι μαθητές εργάστηκαν ομαδικά και ετοίμασαν κάποια σημεία του διαλόγου από το σενάριο. Με τη δική μου παρέμβαση ολοκληρώθηκε το σενάριο και οι ρόλοι μοιράστηκαν. Οι πρόβες ξεκίνησαν εντατικά σε καθημερινή βάση για περίπου επτά μέρες. Οι μαθητές ανέλαβαν να φτιάξουν την πρόσκληση (Παράρτημα 30), την αφίσα της γιορτής (Παράρτημα 31), να επιμεληθούν τα σκηνικά (Παράρτημα 32) και τα κοστούμια τους. Επίσης ετοίμασαν δυο ταινίες με το πρόγραμμα monie maker για την προβολή τους στη γιορτή. Ο μουφές αποφασίστηκε να έχει και κάποιες σπεσιαλιτέ από τις χώρες που κατάγονται οι μαθητές (Σερβία, Αλβανία, Ρωσία, Ρουμανία κ.τ.λ.).

Όταν όλα ήταν έτοιμα η γιορτή πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα εκδηλώσεων του σχολείου. Καλεσμένοι ήταν η διευθύντρια του 83^{ου} Δημοτικού Σχολείου, ένας αντιπρόσωπος του δήμου, ένας της ομάδας του ΠΑΟΚ, οι κύριοι Άγγελος Ιωαννίδης και Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος, η σχολική σύμβουλος της περιφέρειας μας, ο πάτερ της ενορίας μας και φυσικά οι γονείς και όλο το σχολείο, μικροί και μεγάλοι.

Το πρόγραμμα είχε ως εξής:

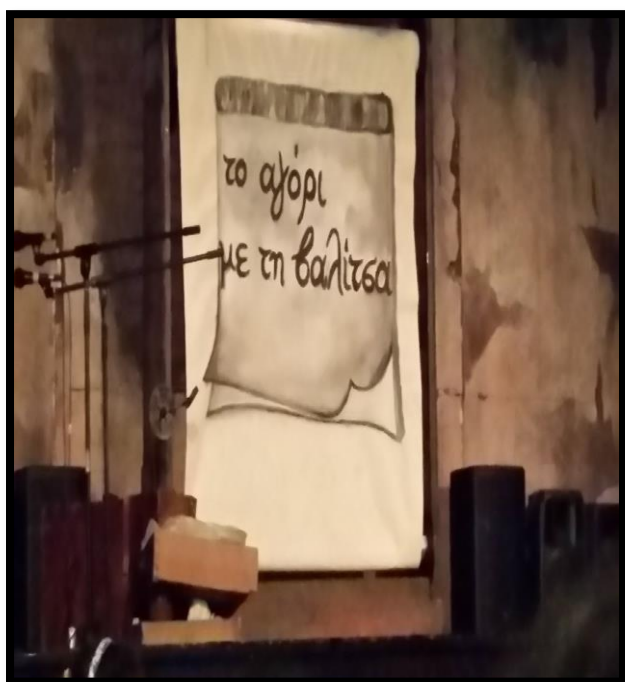
1. Παρουσίαση με τη μορφή power point όλων των πεδίων της Τούμπας που επισκεφθήκαμε με τις απαραίτητες πληροφορίες.
2. Το ποίημα « Αν θέλεις να λήγεις άνθρωπος» με μουσική υπόκρουση ES. Posthumus – Nara (nature - Planet Earth).
3. Το θεατρικό «Το αγόρι με τη βαλίτσα», στο οποίο έπαιξαν και οι δεκαοκτώ μαθητές της τάξης και γράφτηκε από τους ίδιους τους μαθητές (Παράρτημα 33).

4. Τα ποιήματά των μαθητών που έγραψαν για την ειρήνη.
5. Το τραγούδι για τα παιδιά του πολέμου.

(<https://www.youtube.com/watch?v=IRjDSorMg1w>)

Η γιορτή πήγε αρκετά καλά. 18 μαθητές με διαφορετικές προσωπικότητες και δυνατότητες συνεργάστηκαν αναλαμβάνοντας διάφορους ρόλους και έμειναν πάνω στη σκηνή για σχεδόν μία ολόκληρη ώρα συμπληρώνοντας ο ένας τον άλλο. Τα πάντα (σκηνικά, στολές κ.τ.λ.) άλλαζαν πάνω στη σκηνή χωρίς να ανοίγει και να κλείνει η αυλαία. Ήταν κάτι το ιδιαίτερο και μοναδικό.

Οι μαθητές αποχαιρέτησαν το σχολείο τους με χαμόγελα. Υπήρξε η σκέψη να συμμετάσχουν στον διαγωνισμό «Ακτίς Ονείρου» με το συγκεκριμένο θεατρικό την επόμενη χρονιά ...

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Τοπική Ιστορία είναι δυναμική διαδικασία μάθησης καθώς συμβάλλει στη διαμόρφωση εθνικής και ευρωπαϊκής συνείδησης και κριτικά σκεπτόμενων και ενεργών πολιτών. Αναδεικνύει την ιστορικότητα του τοπίου και την οργανική σχέση της με τον άνθρωπο. Συντελεί στην ερευνητική αντιμετώπιση του περιβάλλοντος, στην παρατήρηση, στην περιγραφή, στη σύγκριση και στην ανάπτυξη ερευνητικών δεξιοτήτων (άντληση πληροφοριών, επαλήθευση δεδομένων, διατύπωση συμπερασμάτων). Εάν κάποιος δεν μπορεί να κατανοήσει τον χώρο μέσα στον οποίο βρίσκεται, δεν μπορεί να μετέχει σε αυτόν. Σε μια εποχή έντονης γεωγραφικής κινητικότητας, η Τοπική Ιστορία αποτελεί για τον σημερινό πολίτη ένα μέσο διαμόρφωσης ιστορικής και εθνικής συνείδησης αλλά και έναν τρόπο διαμόρφωσης μιας νέας ταυτότητας, η οποία συνδυάζει τα παλιά με τα καινούρια στοιχεία.

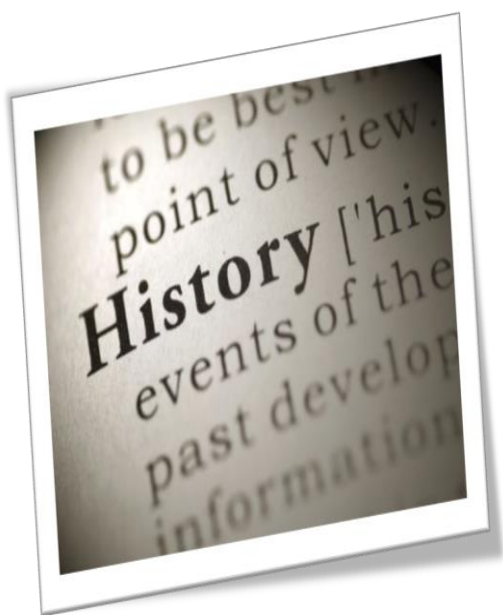

Η μελέτη της Τοπικής Ιστορίας δε σχετίζεται μόνο με την εξέταση του παρελθόντος. Το παρελθόν είναι βέβαιο ότι δίνει πολλές αφορμές και ευκαιρίες σε κάποιον για να μελετήσει την ιστορία του τόπου του. Σημείο αναφοράς όμως δεν είναι τα περασμένα αλλά το παρόν αφού σε αυτό βρισκόμαστε για να προσεγγίσουμε το παρελθόν. Ακόμα και όταν μιλάμε για παλαιότερα γεγονότα, η αξία τους έγκειται στη σύγκριση με το σήμερα και τη γνώση που έχουμε για τις δεδομένες συνθήκες στις οποίες ζούμε. Στη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα η Τοπική Ιστορία προσλαμβάνει μια καινούρια διάσταση μέσα στο σχολείο, στο ωρολόγιο πρόγραμμα. Μια διάσταση ιδιαίτερα ωφέλιμη, την οποία πρέπει να αξιοποιήσουμε έτσι ώστε να ερμηνεύσουμε το παρόν και να καλυτερεύσουμε το μέλλον μέσα από την έρευνα του παρελθόντος. Ξεκινώντας από το παρόν, πηγαίνουμε στο παρελθόν περιγράφοντας, κρίνοντας και ερμηνεύοντας την ιστορία με στόχο την άμεση και ουσιαστική βελτίωση του παρόντος και κατ' επέκταση του μέλλοντος.

Αυτή τη διάσταση της Τοπικής Ιστορίας ανέδειξε η συγκεκριμένη εργασία με τη χρήση κατάλληλης μεθοδολογίας. Η χρήση διαφόρων καινοτόμων μεθόδων έγινε εστία ανανέωσης και εμπλουτισμού του περιεχομένου της σχολικής γνώσης και της μαθησιακής διαδικασίας καθώς είχε διττό ρόλο, παιδαγωγικό και κοινωνικό. Με την υιοθέτηση της μεθόδου project έγινε μεταφορά βάρους από τη διδασκαλία στην μάθηση και στην ανακάλυψη της Τοπικής Ιστορίας από τους μαθητές. Το project, καθώς λειτουργεί ως μικρογραφία της κοινωνίας και βασίζεται σε δύο πολύ σημαντικές αρχές: την αρχή της κοινωνικής συσχέτισης και αλληλεπίδρασης και την αρχή της διεπιστημονικότητας, ανέδειξε τα talenta και τις ικανότητες όλων των μαθητών, τόσο των 'ακαδημαϊκά ικανών', όσο και των 'αδύνατων' μαθητών. Συντέλεσε στην ανάληψη πρωτοβουλίας εκ μέρους των μαθητών, στην ανακαλυπτική μάθηση και στην ομαδοσυνεργατική εργασία.

Επίσης η χρήση της μεθόδου Artful Thinking καθώς και των άλλων (Φιλοσοφία για Παιδιά, Αντιπαράθεση επιχειρημάτων, κ.ά.) συντέλεσε στην προσεκτική και λεπτομερειακή παρατήρηση και περιγραφή αξιοποιώντας έργα τέχνης. Για τη σχολική πράξη, η παρατήρηση σαν αφετηρία της γνώσης είναι μια διαδικασία πολύ σημαντική. Όταν οι μαθητές ασκούνται στην παρατήρηση, μπορούν να συγκεντρώνουν περισσότερες ενδείξεις, μπορούν να περιγράψουν καλύτερα αυτό που συμβαίνει. Είναι λοιπόν σπουδαίο οι μαθητές όχι μόνο να παρατηρούν αλλά και να περιγράφουν με κάθε λεπτομέρεια αυτό που παρατήρησαν. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές γίνονται ολοένα και πιο ικανοί να διαχωρίζουν την παρατήρηση από την ερμηνεία ή και από το συμπέρασμα.

Τα οφέλη για τους μαθητές ήταν πολλά και σημαντικά. Συγκρίνοντας δημιουργικά μέσα από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές ιστορικά στοιχεία και πληροφορίες ανακάλυψαν τη γνώση. Όλες οι δραστηριότητες άλλωστε στόχευαν στην ολιστική προσέγγιση της γνώσης καθώς και στην απόκτηση δεξιοτήτων μέσα από βιωματικές και ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες μάθησης. Επίσης οι μαθητές ενημερώθηκαν και ευαισθητοποιήθηκαν πάνω στο κοινωνικό φαινόμενο της προσφυγιάς κάνοντας μία αναδρομή στο ιστορικό παρελθόν της Τούμπας. Ανακάλυψαν την Τοπική Ιστορία της Τούμπας ψάχνοντας και ερευνώντας σε βιβλία, στο διαδίκτυο, μέσα από συνεντεύξεις και επισκέψεις. Δημιουργήθηκαν κίνητρα και προϋποθέσεις για ατομική και συλλογική δράση στην τοπική και στην ευρύτερη κοινωνία της Θεσσαλονίκης. Προσεγγίζοντας το θέμα με καινοτόμες μεθόδους λειτούργησαν ως ενεργοί και κοινωνικά προβληματισμένοι πολίτες, διαπραγματεύτηκαν θέματα που τους απασχολούσαν και είχαν ανάγκη να τα συζητήσουν και έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το κοινωνικό φαινόμενο της προσφυγιάς αλλά και έκαναν προτάσεις για την εξάλειψή του.

Παράλληλα η συμμετοχή των μαθητών σε συνεργατικές διαδικασίες τους έδωσε τη δυνατότητα να κάνουν διευκρινίσεις, συσχετίσεις, υποθέσεις, επαληθεύσεις και να διατυπώσουν τη λύση του προβλήματος μέσα από μια συνθετική διαδικασία η οποία τους βοήθησε σε μεγάλο βαθμό στη βελτίωση της εικόνας που είχαν για τον εαυτό τους και παράλληλα στην ανάπτυξη της κριτικής τους ικανότητας. Η γνώση που αποκτήθηκε μέσα στην ομάδα ήταν πολύπλευρη, σταθερή και ολοκληρωμένη και οι μαθητές έγιναν υπεύθυνοι, συνεργατικοί και δημιουργικοί.

Βελτιώθηκαν οι μεταξύ τους σχέσεις και τους δόθηκαν ευκαιρίες για να έρθουν πιο κοντά και να γνωριστούν αληθινά. Οι μαθητές επισκέφτηκαν ο ένας το σπίτι του άλλου, έμαθαν πού βρίσκονται, σε ποιες οδούς, βρήκαν κοινά στοιχεία μεταξύ τους. Γνώρισαν τη γειτονιά τους μαθαίνοντας την ιστορία της Τούμπας και των δικών τους

ανθρώπων. Εργάστηκαν όλοι ανεξαιρέτως ξεπερνώντας πολλές φορές τις αδυναμίες τους και ο καθένας ανακάλυψε πράγματα για τον εαυτό του (ταλέντο στη φωτογραφία, στον χορό, στο γράψιμο ιστοριών και ποιημάτων, στη ζωγραφική κ.τ.λ.). Μαθητές που είχαν χαμηλές επιδόσεις στα μαθήματα ανέδειξαν ιδιαίτερες κλίσεις και βρήκαν νέα ενδιαφέροντα. Συνεργάστηκαν και συμπλήρωσαν ο ένας τον άλλο. Υιοθέτησαν φιλειρηνικές στάσεις και συμπεριφορές και αξιοποίησαν τις πρότερες γνώσεις τους αποκτώντας νέες.

Το συγκεκριμένο project ήταν μία μοναδική εμπειρία για τους μαθητές αλλά και για μένα την ίδια. Είχε σημαντική επίδραση στην επαγγελματική μου σταδιοδρομία και ιδιαίτερα στην ανάπτυξη διδακτικών μεθόδων και εργαλείων, καθώς ενδυνάμωσε, εμπάθνε και διαμόρφωσε τον τρόπο σκέψης και δράσης μου. Σε όλες τις δραστηριότητες ο ρόλος μου ήταν συμβουλευτικός. Οργάνωσα το χώρο, έδωσα οδηγίες και παρενέβαινα όπου κρινόταν αναγκαίο. Προκαλούσα γνωστικές συγκρούσεις, ώστε οι μαθητές να εμπλέκονται ενεργά και κριτικά σε κάθε εργασία της ομάδας. Αξιολογούσα τη συμμετοχή και την ανταπόκριση των μαθητών στα διάφορα στάδια της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Σε όλη αυτή τη διαδικασία θα ήταν αδύνατον να μην υπάρξει γονεϊκή εμπλοκή. Οι γονείς έδειξαν ενδιαφέρον για το θέμα με το οποίο ασχολήθηκαν τα παιδιά τους και πολλοί από αυτούς βοήθησαν οικονομικά και υλικά αυτή την προσπάθεια. Ανέλαβαν δράσεις μαζί με τα παιδιά τους αλλά και μέσα από φορείς. Η συνεργασία μαζί τους συντέλεσε στην υλοποίηση της εργασίας και στη διάχυση των αποτελεσμάτων της. Ενημερώθηκαν για το συγκεκριμένο θέμα, ευαισθητοποιήθηκαν και ανέλαβαν δράση μαζί με τα παιδιά τους (εθελοντική εργασία στο βρεφοκομείο Άγιος Στυλιανός, προσφορά βασικών ειδών σε προσφυγικούς καταυλισμούς, καθαρισμός ρέματος Υφανέτ, κ.ά.).

Ταυτόχρονα έγινε άνοιγμα του σχολείου στην κοινότητα της Τούμπας, στην οποία αυτό λειτουργεί. Το σχολείο απέκτησε σχέσεις συνεργασίας με τους περισσότερους οργανισμούς και φορείς που υπάρχουν στην γύρω περιοχή (αθλητικός σύλλογος ΠΑΟΚ, βρεφοκομείο Άγιος Στυλιανός, Δράση για το κάτι άλλο κ.τ.λ.) και έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα προβλήματα που απασχολούν το σχολείο προτείνοντας διάφορους τρόπους επίλυσής τους.

Η συγκεκριμένη εργασία «Διερευνώντας την Τοπική Ιστορία μέσα από τα μάτια των παιδιών του σήμερα» θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε κάθε σχολική μονάδα σε παιδιά ηλικίας 10-12 ετών προσαρμόζοντας το θέμα της Τοπικής Ιστορίας, δηλαδή η κάθε σχολική μονάδα θα μπορούσε να ασχοληθεί με την ιστορία της περιοχής της. Το θέμα είναι αρκετά επίκαιρο, καθώς υπάρχουν πολλά εκατομμύρια πρόσφυγες στον κόσμο και γίνεται μεγάλη εισροή προσφύγων τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας, και έχει κοινωνικές προεκτάσεις που καλύπτει αρκετές θεματικές ενότητες μέσα από τη μελέτη της Τοπικής Ιστορίας: επικοινωνία με τον συνάνθρωπο, καταπολέμηση φόβου ή αδιαφορίας για τον «άλλο», τον «διαφορετικό», αντι-ρατσιστική συμπεριφορά, κοινωνική προσφορά, αντι-πολεμική αγωγή. Η Τοπική Ιστορία αποτελεί ένα μέσο άμυνας ενάντια στην πολιτισμική αλλοτρίωση αλλά και έναν τρόπο ανάπτυξης της εκτίμησης και αποδοχής της διαφορετικότητας. Για παράδειγμα ένας πρόσφυγας δεν μπορεί να μετέχει στην ιστορία ενός τόπου, γιατί του είναι άγνωστη και αδιάφορη. Μπορεί όμως να τη σεβαστεί και να τη συνδέσει με την αντίστοιχη δική του. Ένας Σύριος πρόσφυγας στην Ειδομένη δεν μπορεί να νιώσει κάτι για την Μικρασιατική Καταστροφή, μπορεί όμως να μοιραστεί τις δυσκολίες και τον πόνο της προσφυγιάς που είναι κοινό βίωμα.

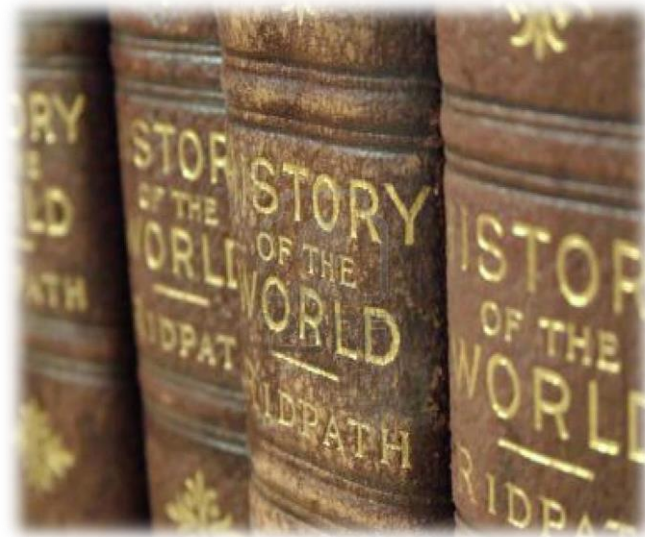
Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι η μελέτη θεμάτων της Τοπικής Ιστορίας με συστημική και διεπιστημονική προσέγγιση, οδηγεί στην προσωπική ανάπτυξη των μαθητών, καθώς και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων αναγνώρισης χαρακτηριστικών της προσωπικής τους ταυτότητας στον σύγχρονο κόσμο. Η διαμόρφωση συνειδητών, ευαισθητοποιημένων και ενεργών πολιτών αποτελεί αίτημα της εποχής μας, ιδιαίτερα σήμερα που οι κοινωνικο-οικονομικές αλλαγές σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο συντελούνται με ταχύτατους ρυθμούς. Όπως τόνισε άλλωστε σε άρθρο της ηλεκτρονικής εφημερίδας «iefimerida» ο Υπουργός Παιδείας, Νίκος Φίλης, «η αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος είναι άλλωστε για την ελληνική κοινωνία ένας «πανεθνικός στόχος» και η εκπαιδευτική κοινότητα οφείλει να στηρίξει τους συνανθρώπους μας που βρέθηκαν στην επώδυνη αυτή θέση».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

*Tout est histoire
Τα πάντα είναι Ιστορία*

Η διατύπωση αυτή της George Sand υποδηλώνει την ευρύτητα του φάσματος της Ιστορίας. Το σχολείο δεν έχει στόχο να προετοιμάσει μελλοντικούς επαγγελματίες ιστορικούς αλλά να προσφέρει τη δυνατότητα να γνωρίσει κανείς το παρελθόν, να βρίσκει ομοιότητες και διαφορές με την δική του εποχή, να προβληματιστεί για το πώς συνδέεται το παρόν με όσα έγιναν στο παρελθόν. Γι' αυτό η διδασκαλία μιας άλλης λιγότερο εθνοκεντρικής και αμυντικής ιστορίας από αυτή που διδάσκει σήμερα το ελληνικό σχολείο δεν απειλεί την εθνική ταυτότητα. Αντιθέτως θα πρέπει να γίνει γνωστό ότι η ιστορία δεν είναι ένας κλειστός κατάλογος θεμάτων ή κατορθωμάτων αλλά ερωτήματα που θέτουμε στο παρελθόν, μια κριτική ικανότητα που δεν είναι επικίνδυνη αλλά μπορεί να γίνει στέρεη βάση για ορθολογική αντιμετώπιση σημερινών προβλημάτων.

Το μάθημα της Ιστορίας θα πρέπει να κινείται σε διαφορετικά, κάθε φορά, επίπεδα και να χαρακτηρίζεται από έντονη διαθεματικότητα και έρευνα. Έτσι μόνο θα καταφέρει να διατηρήσει ζωντανό το ενδιαφέρον και την προσοχή των μαθητών. Με αυτόν τον τρόπο θα επιτύχει τους πραγματικούς σκοπούς και στόχους του, καθώς η έννοια «Τοπική Ιστορία» περιλαμβάνει ως υπάλληλες την «Ιστορία της ιδιαίτερης

πατρίδας», την «Ιστορία της περιοχής» και την «Ιστορία της ευρύτερης περιφέρειας» γι' αυτό και είναι δυνατόν να εκφραστεί ως πολεο-ιστορία ή ιστορία της πόλης.

Στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης, της Ενωμένης Ευρώπης και της πολυπολιτισμικότητας, η Τοπική Ιστορία αποτελεί για τον σημερινό πολίτη όχι μόνο έναν τρόπο διαμόρφωσης ιστορικής και εθνικής συνείδησης αλλά και έναν από τους άξονες διαμόρφωσης μιας νέας ταυτότητας, η οποία συνδυάζει τα παλιά με τα καινούρια στοιχεία. Η Τοπική Ιστορία αποτελεί ένα μέσο άμυνας ενάντια στην πολιτισμική αλλοτρίωση αλλά και έναν τρόπο ανάπτυξης της εκτίμησης και της αποδοχής της διαφορετικότητας (Ασωνίτης & Παππάς, 2006).

Ιδιαίτερα το μάθημα της Τοπικής Ιστορίας οφείλει να έχει «υποχρεωτική» μορφή. Θα πρέπει να υπάρξει μία δημιουργική παρέμβαση στα σχολικά βιβλία με πακέτα Τοπικής Ιστορίας προς όφελος της ιστορικής παιδείας των παιδιών: Εικονογραφημένο και άλλο εποπτικό υλικό, αποσπάσματα πρωτογενών και δευτερογενών κειμένων – πηγών, σχετικές ασκήσεις και ευρύτερες δημιουργίες

ομάδων μαθητών που θα συντελέσουν στην ανανέωση του μαθήματος της Ιστορίας εν γένει μέσα στο πνεύμα του σχολείου εργασίας.

Οι τράπεζες πακέτων Τοπικής Ιστορίας ανά ομάδα σχολείων είναι δυνατόν κατ' αυτόν τον τρόπο να συγκεντρώσουν τα πρώτα τους κεφάλαια ιστορικής γνώσης, εκλαϊκευμένης μέσα από την παιδική και νεανική προοπτική, ζωντανά ερεθίσματα συγγενών και φίλων, για την πραγματοποίηση ανάλογων projects.

Ένα τέτοιο δίκτυο Τοπικής Ιστορίας φαίνεται ότι θα μπορούσε να απλωθεί και έξω από τα σχολικά πλαίσια και να εισχωρήσει απρόσκοπτα στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της συλλογικής ιστορικής συνείδησης και ενσυναίσθησης. Δεν αφορά λοιπόν μόνο τους ντόπιους αλλά και τους ανθρώπους, που η εσωτερική ή εξωτερική μετανάστευση, οι διωγμοί κάθε μορφής ή η προσωπική ελεύθερη επιλογή τους τους οδήγησαν σε ξένους τόπους και έχουν εξίσου το δικαίωμα αλλά και την υποχρέωση να γνωρίζουν τους βασικούς σταθμούς από την ιστορία του συγκεκριμένου χώρου που ζουν και τον ευρύτερο χώρο ως τόπο – ιστορικό μέγεθος, για μια δημιουργική και όχι παθητική ένταξή τους σ' αυτόν.

Μέσα στην Τοπική Ιστορία μπορεί να συμπεριληφθεί και η ιστορική αγωγή ειρήνης, η οποία αποτελεί ένα κεφάλαιο διδακτικής που η αξιοποίησή του στο μέλλον δημιουργεί ελπίδες για μια ανθρωπότητα με λιγότερη δυστυχία και περισσότερη ανθρωπιά. Αγγίζοντας φλέγοντα κοινωνικά ζητήματα, όπως αυτό της προσφυγιάς, οι μαθητές συνειδητοποιούν τις ευεργεσίες του αγαθού της ειρήνης και υιοθετούν στο μέλλον ως παγκόσμιοι ενεργοί πολίτες ανάλογες συμπεριφορές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνικές βιβλιογραφικές αναφορές

- Αβδελά, Έ. (1998). *Ιστορία και Σχολείο*. Αθήνα: Νήσος.
- Αβδελά, Έ. (1997). *Τι είν' η πατρίδα μας;* Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σσ. 27-45, 49-71.
- Αβδελά Έ. (2003). *Διδάσκοντας ιστορία*. Διαθέσιμο στη σειρά Κλειδιά και Αντικλειδιά, ΠΕΜ, ΥΠΕΠΘ, Πανεπιστήμιο Αθηνών στο: www.kleidiakaiaantikleidia.net
- Αγγελάκος, Κ. (2003). *Διαθεματικές προσεγγίσεις της γνώσης στο ελληνικό σχολείο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Αξιοποίηση της Τέχνης στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα σπουδών «Εκπαίδευση Ενηλίκων» Μια Καινοτομική Προοπτική (2014), Επιστημονικό Εκπαιδευτικό Περιοδικό «Εκπαιδευτικός Κύκλος» τόμος 2, τεύχος 2.
- Αρζανίδου, Ε.& Κουράκη Χ.(2014). Φιλαναγνωσία και Δημιουργική Γραφή στο Κωτόπουλος Η. Τ., Βακάλη Α., Νάνου Β. & Σουλιώτη Δ., Πρακτικά 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή», 4-6 Οκτωβρίου, 2013, Αθήνα. Φλώρινα: Π.Μ.Σ. «Δημιουργική Γραφή».
- Ασωνίτης, Σ. & Παππάς, Θ.(2004). *Τοπική Ιστορία, Γ' Γυμνασίου*, βιβλίο εκπαιδευτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Ασωνίτης, Σ. & Παππάς, Θ.(2006). *Η Τοπική Ιστορία ως πεδίο σπουδής στα πλαίσια της σχολικής παιδείας*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Αυδή, Αύ. & Χατζηγεωργίου, Μ. (2007), *Η τέχνη του δράματος στην εκπαίδευση, 48 προτάσεις για εργαστήρια θεατρικής αγωγής*. Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Βαϊνά, Μ. (1997). *Θεωρητικό πλαίσιο διδακτικής της τοπικής ιστορίας για τον 21^ο αιώνα*. Gutenberg: Αθήνα.
- Βαϊνά, Μ. (2002). *Δραστηριότητες τοπικής ιστορίας. Ένα εργαλείο εφαρμογής της Μεθόδου Project στα σχολεία*. Τυπωθήτω: Αθήνα.
- Βακαλόπουλος, Α. (1997). *Ιστορία της Θεσσαλονίκης 316 π.Χ. -1983*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός οίκος Αδελφών Κυριακίδη.
- Βασιλάκη, Α. & Γιαννακουδάκης, Α. (2009). *Η δημιουργική γραφή στο Δημοτικό Σχολείο, Δραστηριότητες δημιουργικής γραφής*, Αθήνα: Κέδρος.
- Βογιατζόγλου, Τζ., Κουράκη, Χρ. & Βορύλλα, Β.(2015). Εκπαιδευτικό υλικό: *Μικροί Πολίτες εν Δράσει, Εκπαιδύοντας Ενεργούς Πολίτες*, Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη, ΑΕΒΕ.

Βορούλλα, Β.(2014). «Η ανάπτυξη της ιδιότητας του ενεργού παγκόσμιου πολίτη μέσω της προσέγγισης Φιλοσοφία για Παιδιά», στα πρακτικά του Συνεδρίου «Νέος Παιδαγωγός», Αθήνα, 3-4/5/2014.

Burke, P. (2004). *Αυτοψία. Οι χρήσεις των εικόνων ως ιστορικών μαρτυριών* (μτφρ. Α. Ανδρέου). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Γασπαράτου, Ρ. (2014). *Φιλοσοφία της Παιδείας*. Σημειώσεις Πανεπιστημιακών Παραδόσεων, ΤΕΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Πατρών Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου 2016 από https://eclass.upatras.gr/.../01_Εισαγωγή%20στη%20Φιλοσοφία%20της%20Παιδείας

Γιωτόπουλος, Γ. (2014^b). Ανάπτυξη κριτικής σκέψης με χρήση της μεθόδου «Μετασηματίζουσα Μάθηση μέσω της Αισθητικής Εμπειρίας» σε μαθητές της Τυπικής Εκπαίδευσης, *1ο Πανελλήνιο Συνέδριο για το eTwinning και άλλων Ευρωπαϊκών προγραμμάτων συνεργατικότητας για την Α/θμια και Β/θμια Εκπ/ση*, Πάτρα, σσ.244-245.

Γούλης Δ. & Γρόσδος, Σ. (2011). *Φιλαναγνωσία: Ερωτήσεις και Απαντήσεις στο Αρτζανίδου Ε., Γούλης Δ., Γρόσδος Σ., Καρακίτσιος Α.* (σσ. 57-72), *Παιχνίδια Φιλαναγνωσίας και Αναγνωστικές Εμπυρώσεις*. Αθήνα: Gutenberg.

Γρόλλιος, Γ. & Λιάμπας, Τ. (2001). «Ευέλικτη ζώνη και μέθοδος project» *Εκπαιδευτική Κοινότητα*, τχ.60.

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.). (2001). Τόμος Α' & Β'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Διαθεματικότητα και εκπαίδευση (2003): Διδακτικές εφαρμογές στην προσχολική, την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Πρακτικά 8^{ου} Επιμορφωτικού σεμιναρίου (Γαλλικό Ινστιτούτο Αθήνα:6-8 Νοεμβρίου 2003), Αθήνα: Πατάκης.

Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του παιδιού, Έκθεση 2013

Ελληνικός πολιτισμός 2, (2002). Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.

Ζαφειριάδης, Κ. & Δαρβούσης, Α.(2010). *Η δραματοποίηση ως μέθοδος διδασκαλίας στο σύγχρονο σχολείο, Ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς γενικής και ειδικής αγωγής*. Αθήνα: Κυριακίδη.

Faure, G. – Lascar, S.(1994). *Το θεατρικό παιχνίδι* (μτφρ. Α. Στρομπούλη). Αθήνα: Gutenberg.

Ferro, M. (2001). *Πώς αφηγούνται την ιστορία στα παιδιά σε ολόκληρο τον κόσμο* (μτφρ. Π. Μαρκέτος). Αθήνα: Μεταίχμιο.

- Frey Karl, (1986). *Η «Μέθοδος Project», Μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη* (μτφρ. Κλεονίκη Μάλλιου). Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός οίκος Αδελφών Κυριακίδη.
- Gardner, H.(2010). *Frames of Mind. Η θεωρία των πολλαπλών τύπων νοημοσύνης* (μτφρ. Πέτρος Γεωργίου). Μαραθιά.
- Haynes, J.(2009). *Τα παιδιά ως φιλόσοφοι, Μάθηση μέσω έρευνας και διαλόγου στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση* (μτφρ. Γιάννης Τζαβάρας), Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Helm, J. H., & Katz L. (2011). *Η Μέθοδος Project στην Προσχολική και Πρωτοσχολική Εκπαίδευση, Μικροί Ερευνητές*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Θεοφιλίδης, Χρ. (2002). *Διαθεματική Προσέγγιση της διδασκαλίας*. Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Καλαϊτζίδης, Δ.(επιμ.), (2014). *Δείκτες αειφόρου σχολείου. Από τη θεωρία στη δράση*. Αθήνα: Aeiforum. Διαθέσιμο στο: www.aeiforum.eu
- Καλαϊτζοπούλου, Μ. (2001). *Ο εκπαιδευτικός ως στοχαζόμενος επαγγελματίας*. Τυπωθήτω.
- Καραδήμου, Α., Χασταόγλου, Β., Ιωαννίδου, Ε., Χεκίμογλου, Ε., Φουντανόπουλος, Κ., Δώδος, Δ. & Τσιρώνης Θ. (2010). *Η μεταμόρφωση της Θεσσαλονίκης, Η εγκατάσταση των προσφύγων στην πόλη (1920-1940), Πρακτικά Ημερίδας*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Καρακατσάνη, Δ. (2004). *Εκπαίδευση και πολιτική διαπαιδαγώγηση. Γνώσεις, αξίες, πρακτικές*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Καρακατσάνη, Δ. (2005). *Στρατηγικές Πολιτικής Διαπαιδαγώγησης στην Εκπαίδευση και Επαναπροσδιορισμός του Ρόλου του Εκπαιδευτικού Εισήγηση στην ημερίδα «Ενεργοί Πολίτες και Εκπαίδευση» στο πλαίσιο των εκδηλώσεων του «Ευρωπαϊκού Έτους Ενεργών Πολιτών μέσω της Εκπαίδευσης», Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών, 12 Δεκεμβρίου 2005*.
- Καρυδά, Ε. (2006). *Η μέθοδος Project «βήμα προς βήμα»*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Καστοριάδης, Κ. (2008). *Η ελληνική ιδιαιτερότητα, Η πόλις και οι νόμοι*, Τόμος Β΄. Αθήνα: Κριτική.
- Κερασίδης, Σ. (1998). *Η Θεσσαλονίκη και η Τούμπα μέσα από τα μάτια μου: Η πορεία μου στο χωροχρόνο της πόλης μέσα από 10 ιστορίες*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Κερασίδης, Σ. – Γεωργούλης, Π. (2002). *Η Τούμπα των Προσφύγων Θεσσαλονίκη*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης.

- Κοζαρίδης, Χ. (2004). *Επαρχία Νέστον. Από τα ομηρικά χρόνια μέχρι το 1940. Συμβολή στην Τοπική Ιστορία*. Ξάνθη: Πολιτιστικό Αναπτυξιακό Κέντρο Ξάνθης.
- Κόκκινος, Γ. (1998). *Από την Ιστορία στις Ιστορίες. Προσεγγίσεις στην ιστορία της ιστοριογραφίας, την επιστημολογία και τη διδακτική της ιστορίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κόκκινος, Γ. (2000). *Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της ιστορίας*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σσ. 159 – 161, 177.
- Κόκκινος, Γ. (2002). *Η ιστορία στο σχολείο. Από την ιδεολογική λειτουργία στη δημιουργική σκέψη*. Τα ιστορικά, 36, σσ.165 – 200.
- Κόκκος, Α., (2008). Creativity in Adult Education. Εισήγηση που παρουσιάστηκε στο διεθνές σεμινάριο Creativity and Innovation in Adult Education. Λευκωσία, 6-9/11/2008. <http://events.cedefop.europa.eu/curriculum-innovation-2011/images/stories/files/CREATIVITY%20IN%20ADULT%20EDUCATION.pdf>
- Κόκκος, Α. (2009^α). Μετασχηματίζουσα μάθηση μέσα από την αισθητική εμπειρία: Θεωρητικό πλαίσιο και μέθοδος εφαρμογής. *8η Διεθνής Συνδιάσκεψη για τη Μετασχηματίζουσα Μάθηση*. Βερμούδες, 18-20/11/ 2009.
- Κόκκος, Α., (2009^β). Ανάπτυξη της δημιουργικότητας μέσα από την επαφή με την τέχνη. *1^ο Πανελλήνιο Διεπιστημονικό Συνέδριο Τέχνης & Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*. Ανακτήθηκε στις 25/09/2013 από: http://www.ekke.gr/estia/Cooper/Praktika_Synedrio_Evgenidio/Files/Text_files/II_Kentrikes_Eisigiseis/Kokkos_k_eisigisi.pdf
- Κόκκος, Α. (2010). Κριτικός Στοχασμός: Ένα κρίσιμο ζήτημα. Στο Βεργίδης, Δ., Κόκκος, Α., Εκδ. *Εκπαίδευση Ενηλίκων. Διεθνείς προσεγγίσεις και Ελληνικές διαδρομές* (σ.164-191). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κόκκος, Α. (2011). *Σύγχρονες Προσεγγίσεις της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Οδηγός Μελέτης για την Θ.Ε. ΕΚΕ 52*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Κόκκος, Α. (2012). The use of Aesthetic Experience in Unearthing Critical Thinking. Στο (υπό έκδοση) Mayo, P. *Learning with Adults, A Reader*. Boston: Sense Publishers. Διαθέσιμο στο: <http://alexiskokkos.gr/keimena/30Theuseofaestheticexperienceinunearthingcriticalthinking.pdf>
- Κόκκος, Α. (επιστημονικός υπεύθυνος) (χ.χ.). Η Μεθοδολογία και τα εκπαιδευτικά υλικά του ARTiT. Ε.Ε.: ARTiT.: <http://www.artit.eu/gr/ARTiT%20METHODOLOGY%20GR.pdf>
- Κόκκος, Α. και Συνεργάτες (2011). *Εκπαίδευση μέσα από τις τέχνες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κοτρωνίδου, Ι. & Τόζιου, Τ.(2011). *Η ψηφιακή αφήγηση στο σχολείο*. Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

ΚΠΕ Ελευθερίου Κορδελιού και Βερτίσκου (2013). *Ενεργός Πολίτης στη Γειτονιά μου*, Θεσσαλονίκη.

Κουράκη & Βορύλλα, (2013). Εισήγηση: Η καλλιέργεια της ιδιότητας του πολίτη μέσα από τα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με έμφαση σε κείμενο παιδικής λογοτεχνίας (υπό δημοσίευση στο τεύχος 13 του περιοδικού της Ο.Μ.Ε.Ρ.) στο 9^ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ο.Μ.Ε.Ρ. με θέμα «Δεξιότητες Ζωής, Προσωπική-Κοινωνική Ανάπτυξη στην Προσχολική και Πρώτη Σχολική Ηλικία», Ιωάννινα, 18-20 Οκτώβριος 2013.

Κουτσούρη Ά. (2007). *Δημιουργικές δραστηριότητες και διαδικασίες μάθησης*. Διαθέσιμο στη σειρά Κλειδιά και Αντικλειδιά, ΠΕΜ, ΥΠΕΠΘ, Πανεπιστήμιο Αθηνών στο: www.kleidiakaiaantikleidia.net

Λάχλου, Σ. & Βορύλλα, Β.(2014). «Ψηφιακή αφήγηση: Μια πρόταση για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και του γραμματισμού του 21^{ου} αιώνα. Αποτίμηση μιας εμπειρίας στο δημόσιο σχολείο» στα πρακτικά του Συνεδρίου «*Η εκπαίδευση στην εποχή των Τ.Π.Ε.*», Αθήνα, 22-23/11/2014.

Λεοντσίνης, Γ. Ν. (1996). *Διδακτική της ιστορίας. Γενική - Τοπική Ιστορία και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα.

Λεοντσίνης, Γ. Ν. (2003). *Θεωρητικά και Μεθοδολογικά ζητήματα διδακτικής της ιστορίας και του περιβάλλοντος*. Αθήνα: Α. Καρδαμίτσας.

Λεοντσίνης, Γ. και Ρεπούση, Μ. (2001). *Η τοπική ιστορία ως πεδίο σπουδής στο πλαίσιο της σχολικής παιδείας*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Lipman, M. (1993). *Η σκέψη στην εκπαίδευση* (μτφρ. Σαλαμάς Γιώργος), Αθήνα: Πατάκης.

Μάγος Κ. (2003). *Για τη μέθοδο Project*. Διαθέσιμο στη σειρά Κλειδιά και Αντικλειδιά, ΠΕΜ, ΥΠΕΠΘ, Πανεπιστήμιο Αθηνών στο: www.kleidiakaiaantikleidia.net

Ματσαγγούρας, Η. (1998). *Στρατηγικές διδασκαλίας – Η Κριτική Σκέψη στη Διδακτική Πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.

Ματσαγγούρας, Η. (2008). *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*, εκδόσεις Γρηγόρη.

Ματσαγγούρας, Η. (2012). *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση, εννοιοκεντρική αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

- Μαυροσκούφης, Δ. (2005). *Αναζητώντας τα ίχνη της Ιστορίας, ιστοριογραφία, διδακτική μεθοδολογία και ιστορικές πηγές*. Αθήνα: Εκδοτικός οίκος αδελφών Κυριακίδη.
- Μέγα, Γ.(2002). Οι τέχνες ως μέσο αποτελεσματικής μάθησης: Το παράδειγμα του γλωσσικού ζητήματος, Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Επιστημών Αγωγής, Ρέθυμνο Κρήτης.
- Μέγα, Γ.(2011). Η αξιοποίηση της αισθητικής εμπειρίας στην Εκπαίδευση. *Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Βασικό Επιμορφωτικό Υλικό*. τ. Α Γενικό Μέρος. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. σσ. 62-80
- Μπαντή, Β. *Μικρές Οδύσσειες Παιδιών*. Παιδική Νομική Βιβλιοθήκη.
- Μπενιάτα, Ε. & Τσελφές, Β. (2006). Επιχειρηματολογία και λήψη απόφασης σε κοινωνικοεπιστημονικά θέματα. Πρακτικά 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Ένωσης για τη Διδακτική των Φυσικών Επιστημών (ΕΔΙΦΕ), Απρίλιος, 2006, Βόλος.
- Νάκου, Ει. (2000). *Τα παιδιά και η ιστορία, ιστορική σκέψη, γνώση και εμπειρία*. Μεταίχμιο.
- Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το Περιβάλλον και την Εκπαίδευση για την Αειφορία, Διαθέσιμο στο <http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps.php>,
- Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το Περιβάλλον και την Εκπαίδευση για την Αειφορία – Οδηγός εκπαιδευτικού, Διαθέσιμο στο <http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps.php>
- Νικονάκου, Ν. & Κασβίκης, Κ. (2008). Εκπαιδευτικά ταξίδια στο χρόνο. Εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος. Αθήνα: Πατάκης.
- Ντούλας, Χ.(1988). *Σχολικά βιβλία ιστορίας και τοπικής ιστορίας: η περίπτωση της Θεσσαλίας*. Σεμινάριο 9, σσ. 88-107.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (1998). *Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών*, Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2001α). *Διαθεματικό Υλικό για την Ευέλικτη Ζώνη Καινοτόμων Δράσεων, Γυμνάσιο, Τόμος Α΄, Γλωσσικά Μαθήματα, Τοπική Ιστορία* Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Παντίδης, Σ. & Πασιάς, Γ.(2003). *Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Παπαγιαννόπουλος, Κ., Σιμώνη, Ε.& Φραγκούλης, Ι.(1999). *Η Τοπική Ιστορία ως πεδίο σπουδής στα πλαίσια της σχολικής παιδείας*, Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Παπαγιανοπούλου, Γ. (2015, 27 Απριλίου). Εισήγηση: Η γνωριμία των μαθητών με τα Νεοκλασικά κτήρια της Λαμίας στην Ημερίδα για τα Νεοκλασικά της Λαμίας, 27 Απριλίου 2015, Λαμία. Διαθέσιμο στο:
dide.fth.sch.gr/grepr/wp-content/uploads/2013/02/PROJECT-12-steps.pdf

Παπαδόπουλος Σ. (2010). *Παιδαγωγική του Θεάτρου*, Αθήνα.

Παπαμαύρος, Μιχ.(1952). *Διδακτικές αρχές του Σχολείου Εργασίας. Εικοσιτέσσερα γράμματα στον έλληνα δάσκαλο*. Αθήνα.

Πορτίδης, Δ. - Ψύλλο, Σ.- Αναπολιτάνος, Δ.(2007). *Λογική, Η δομή του επιχειρήματος*. Αθήνα: Νεφέλη.

Πρόγραμμα Σπουδών για τη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση (2011). Οδηγός για τον εκπαιδευτικό, Αθήνα.

Ρεπούση Μ. (2000α). Εκπαιδευτικές διαδρομές στα ιστορικά μονοπάτια της πόλης της Θεσσαλονίκης. *Θεσσαλονικέων Πόλις*, τ 3, σσ. 59-80.

Ρεπούση Μ. (2000β). Τοπικές ιστορίες στο σχολείο. Από το γενικό παρελθόν στο παρελθόν του τόπου. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τ.112, σσ. 97-108.

Ρεπούση Μ. (2004). *Μαθήματα ιστορίας από την ιστορία στην ιστορική εκπαίδευση*. Αθήνα: εκδόσεις Καστανιώτη.

Ρεπούση Μ., Ανδρεάδου Χ., Πουταχίδης Α., Τσίβας Α., *Ιστορία Στ', Στα νεότερα και σύγχρονα χρόνια*, βιβλίο δασκάλου, Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Sharp, A. M. & Splitter, L. J. (2007). *Φιλοσοφία για παιδιά, Ένα πρόγραμμα για το παιδί και τον εκπαιδευτικό της προσχολικής αγωγής* (μτφρ. Έλενα Θεοδωράκη), Αθήνα: Περιβολάκι και Ατραπός.

Σβορώνου, Ε. (2006). *Θεσσαλονίκη: Διαδρομές στην Ιστορία*. Αθήνα: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού.

Σουέρεφ, Κ. (2011). *Τοπογραφικά και Αρχαιολογικά Κεντρικής Μακεδονίας*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Στρατηγική της UNECE για την εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη.(2005, 23 Μαρτίου). Διαθέσιμο στο:
http://www.aeiforum.eu/images/bibliography/el/UNECE_strategyiinGreek.pdf

Σφυρόερα Μ. (2002). *Διαθεματική προσέγγιση της γνώσης*. Διαθέσιμο στη σειρά Κλειδιά και Αντικλειδιά, ΠΕΜ, ΥΠΕΠΘ, Πανεπιστήμιο Αθηνών στο:
www.kleidiakaiaantikleidia.net

Ταρατόρη –Τσαλκατίδου, Ε. (2002), *Η μέθοδος project στη θεωρία και στην πράξη*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη.

Τηλεκίνηση ΑΕ & συμπαραγωγή του ΟΤΕ T.V. Σάμπυ Μιωνή (Παραγωγός), & Μανουσάκης Μ. (Σκηνοθέτης). (2015). *Ουζερί Τσιτσάνης* [Κινηματογραφική ταινία]. Θεσσαλονίκη

Τζιούτζια Ελένη Γρ. (2002). *Το Τενεκεδένιο Σχολείο της Θεσσαλονίκης, Το σχολείο των Προσφύγων*, Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης.

Τσαρτσιώτου, Ζ.(2015). Διδακτορική διατριβή: Η αντιπαράθεση επιχειρημάτων στη διδασκαλία της φύσης των Φυσικών Επιστημών. ΑΠΘ, Παιδαγωγική Σχολή, Τμήμα Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης, Θεσσαλονίκη, σσ. 9 – 30. Διαθέσιμο στο:

<http://hdl.handle.net/10442/hedi/35754>

ΥΠΕΠΘ (1990). Εγκύκλιος Γ2/563/15-2-1990 με θέμα: Τοπική Ιστορία: Αντικείμενο και Μεθοδολογία.

ΥΠΕΠΘ (1994). Εγκύκλιος Γ2/5942/10-11-1994 προς τα Γυμνάσια με θέμα: Τοπική Ιστορία.

Φραγκούλης, Ι. & Φραντζή, Φ.(2010). *Σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις της Τοπικής Ιστορίας στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων*. Πάτρα: Εκδόσεις Γιάννης Πικραμένος.

Χοντολίδου Ε. (2004). *Διδασκαλία σε ομάδες*. Διαθέσιμο στη σειρά Κλειδιά και Αντικλειδιά, ΠΕΜ, ΥΠΕΠΘ, Πανεπιστήμιο Αθηνών στο: www.kleidiakaiaantikleidia.net

Χρυσafίδης Κ. (2009). *Διαθεματική προσέγγιση της γνώσης*, Αθήνα: Δίπτυχο.

Χρυσafίδης Κ. (1994). *Βιωματική επικοινωνιακή διδασκαλία, η εισαγωγή της μεθόδου project στο σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.

Ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

Artful thinking – Final report (2006). Harvard College, *Stronger thinking and learning through the power of art*, submitted to Traverse City Area Public Schools, on behalf of Shari Tishman & Patricia Palmer

Branham, R.J. (1991). *Debate and Critical Analysis: The Harmony of Conflict*. Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey, USA.

Cohen, E. (1994). *Designing Groupwork: Strategies for the Heterogeneous Classroom*, 2nd edition. New York: Teachers College Press.

Collingwood, R.G.(1994). *The Idea of History*. Oxford: Oxford University Press.

Copeland, T. (1993). *A teacher's guide to Geography and the historic environment*. London: English Heritage.

Education for Global Citizenship (2006). *A guide for Schools* Oxfam GB.

Freidman, J.(1992). *The Past in the Future: History and the Politics of Identity*. American Anthropologist 94.

Hilary, C. What does it mean to think historically in the Primary School? *The Future of the Past: Why History Education Matters*, pp.321-341.

Jochum, V., Pratten, B. and Wilding, K. (2005). *Civil Renewal and Active Citizenship: A Guide to the Debate*. London: National Council for Voluntary Organisations. Στο διαδίκτυο: http://socialwelfare.bl.uk/subject-areas/government-issues/social-policy/ncvo/138025civil_renewal_active_citizenship.pdf

Journal of Teacher Education for Sustainability.(2014). Volume 14, issue 2.
Doi:10.2478/v10099-012-0007-7

Katz, L., & Chard, S., (2004). *Η μέθοδος Project*, (μτφρ. Ρίτα Λαμπρέλλη), Αθήνα: Περιβολάκι και Ατραπός.

Kuhn, D. & Udell, W.(2003). The Development of Argument Skills, *Child Development* 74, No5, pp.1245-1260.

Lambert, J.(2010). *Digital Storytelling Cookbook*, Berkeley: Digital Diner Press.

Lee, P.J. (1984 α). «Why Learn History?», στο Dickinson, A.K. – Lee, P.J. – Rogers P.J. (eds), *Learning History*, Heinemann.

Lee, P. J. (1995). 'History and the National Curriculum in England', στο A. Dickinson- P. Gordon, - P. Lee – J. Slater (επ.), *International Yearbook of History Education*. Volume 1. London: The Woburn Press.

- Lee, P. & Ashby, R. (1996). *Progression in Historical Understanding among Students Ages 7-14*. (Chapter 11).
- Mayrikaki, E. & Kyridis, A. (2003). The use of debates for promoting sustainable development teaching at Greek Universities. (ch. 27), Filho W. Leal (ed.), (2003). *Environmental Communication and Sustainability*, Volume 11, pp. 487-501. Aristotle University of Thessaloniki (Florina).
- Mathews, G.(1980). *Philosophy and the Young Child*, Harvard University Press.
- Muthukrisna, (1993). *Journal of Learning Disabilities*, 25(4), 253-257. Borkowski
- Perkins, D. (1994). *The Intelligent Eye*. Los Angeles: The J. Paul Getty Trust.
- Piaget, J.(1933). *Children's Philosophies, A Handbook of Child Philosophy*, Carl Munrcison (ed), Worcester: Clark University Press.
- Shemilt, D. (1980). History 13-16: Evaluation Study, Holmes McDougall.
- Shemilt, D. (1984). «Beauty And The Philosopher: Empathy In History Classroom», στο Dickinson, A.K. – Lee, P.J. – Rogers, P.J. (eds), *Learning History*, Heinemann Educational Books
- Toulmin, S. (1958). *The uses of argument*. New York: Cambridge University Press.
- UNESCO. 2006. *Teaching and learning for a sustainable future*. UNESCO. Διαθέσιμο στο <http://www.unesco.org/education/tlsf>
- Unicef UK, RRSA, A quick guide
- Worley, P.(2015, July 13). Should children do philosophy? *Aeon*. Retrieved from: <https://aeon.co/conversations/should-children-do-philosophy>

Χρήσιμες Ιστοσελίδες

www.aeiforosxoleio.gr/

www.pz.harvard.edu/projects/artful-thinking

www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyxos16/212-225.pdf

www.sapere.org.uk/

<http://childrenandphilosophy.webnode.com/>

http://europa.eu/kids-corner/index_el.htm

<http://foundation.parliament.gr/central.aspx?sId=110I444I1140I646I453616>

<https://edoc.coe.int/en/11-18-years/5519--.html>

<http://www.msf.gr/> Γιατροί χωρίς σύνορα

<http://www.actionaid.gr/> Actionaid- Μη Κυβερνητική Αναπτυξιακή Οργάνωση

<http://www.youthforhumanrights.org/el/what-are-human-rights/universal-declaration-of-human-rights/articles-1-15.html>

https://www.google.gr/search?q=%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%82&biw=1344&bih=715&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0CAYQ_AUoAWoVChMI4Piw593pxgIV5HxyCh2hrQFE

<https://www.unicef.gr/>

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>

<http://www.unhcr.gr/>

<http://www.amnesty.org.gr/>

Μαρτυρίες για την Μικρασιατική Καταστροφή και τους Πρόσφυγες

https://www.youtube.com/watch?v=C3_53tJpetY

https://www.youtube.com/watch?v=QO2bL5L_RkA

<https://www.youtube.com/watch?v=w3zakdgLEhg>

Παιδιά Πρόσφυγες και οι ιστορίες τους

<https://www.youtube.com/watch?v=oYk-TcYtCZw>

www.nb.org/ ΠΑΙΔΙΚΗ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

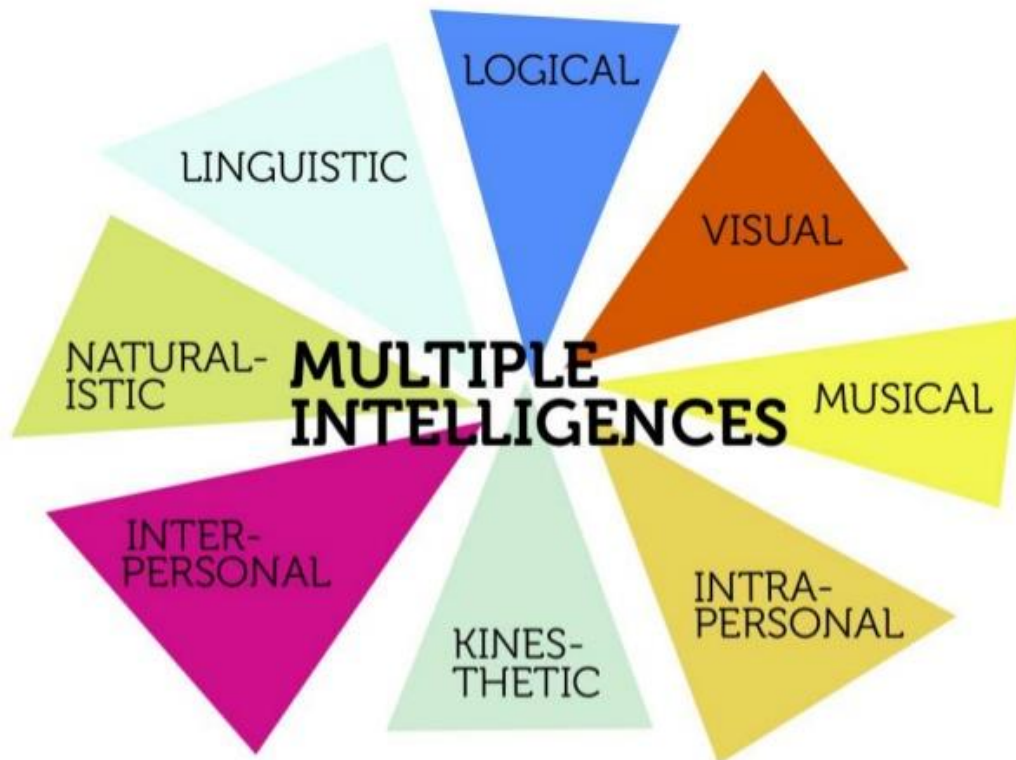
www.plato-cademy.gr/documents/.../7d8e3a40-3927-466b-aed8-09591f5c3470

www.pdeamth.gr/index.php/2013-06-24.../yliko-sxolikon-symvoylon?

www.iefimerida.gr/.../anohta-ta-sholeia-gia-toys-prosfyges-shedio-drasis-toy-y-poyrg...

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Θεωρία Πολλαπλής Νοημοσύνης (Gardner, 1983) => ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών μέσα από δράσεις καλλιέργειας όλων των πτυχών της ανθρώπινης νοημοσύνης

ΠΟΛΛΑΠΛΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Εφαρμογή της πολλαπλής νοημοσύνης στην τάξη

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

διαβάζει

γράφει

μιλάει και ακούει

ΛΟΓΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

υπολογίζει

έχει κρίση

έχει λογική

πειραματίζεται

ΚΙΝΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

χτίζει

καλός ηθοποιός

κινείται

χορεύει

ΝΑΤΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

βιώνει

αγαπάει τη φύση

φροντίζει τα ζώα

εξερευνά

ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

βλέπει

σχεδιάζει

οπτικοποιεί

ζωγραφίζει

προσανατολίζεται

ΜΟΥΣΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

τραγουδάει

παίζει μουσική

συνθέτει μουσική

ακούει μουσική

ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

μοιράζεται

διδάσκει

συνεργάζεται

επικοινωνεί

ΕΝΔΟΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

κάνει ανασκόπηση

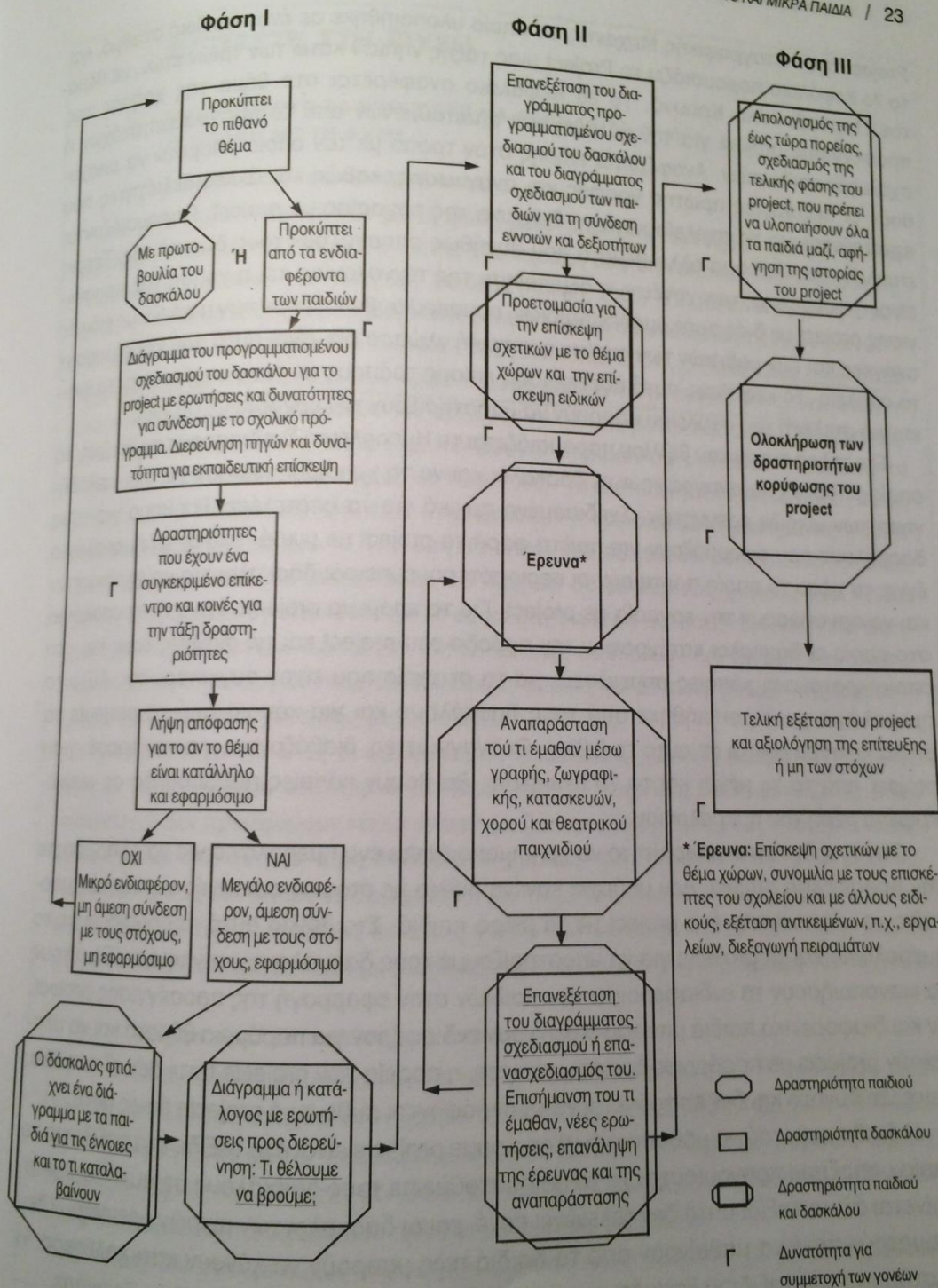

έχει αυτογνωσία

φιλοσοφεί

Εικόνα 1.5 Φάσεις του project.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Αγαπητοί γονείς,

Στη σύγχρονη εποχή που ζούμε, η χώρα μας μαστίζεται έντονα από το κοινωνικό φαινόμενο της προσφυγιάς. Καθημερινά έρχονται στη χώρα μας πλήθος μεταναστών και προσφύγων από χώρες της Ανατολής καθώς η χώρα τους βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση.

Έχοντας ολοκληρώσει όλα τα μαθήματα, θα ήθελα να σας ενημερώσω ότι για τις επόμενες τέσσερις εβδομάδες θα ασχοληθούμε με ένα σχέδιο εργασίας, γνωστό ως project, με τίτλο «Θεσσαλονίκη: Βιώσιμη Πόλη, Το Αστικό Μονοπάτι της Τούμπας». Οι μαθητές θα γνωρίσουν μέσα σε αυτό τον μήνα τη γειτονιά τους, την Τούμπα και την Τοπική της Ιστορία. Θα ανακαλύψουν ότι η προσφυγιά υπήρχε από πολύ παλιά και ότι η γειτονιά τους η Τούμπα δημιουργήθηκε από πρόσφυγες.

Θα εργαστούν αυτοδύναμα και είναι πιθανό ότι κάποιες ομάδες από μαθητές θα συναντηθούν και έξω από τις ώρες του σχολείου, σε κάποιο σπίτι, για να διεκπεραιώσουν ορισμένες εργασίες. Θα επισκεφτούμε κτήρια και οργανισμούς που υπάρχουν τριγύρω και θα κάνουν μία συσχέτιση και σύγκριση με το παρόν, το παρελθόν και το μέλλον.

Σκοπός του project είναι οι μαθητές να γνωρίσουν την προσφυγιά του τότε και του σήμερα και να καλλιεργήσουν την έννοια της ενσυναίσθησης αλλά και της ειρήνης. Να μάθουν να εντοπίζουν και να λύνουν τα προβλήματα από κοινού. Να καλλιεργηθεί η έννοια του παγκόσμιου ενεργού πολίτη και να υιοθετηθεί αυτή η συμπεριφορά στην ενήλικη ζωή τους αργότερα.

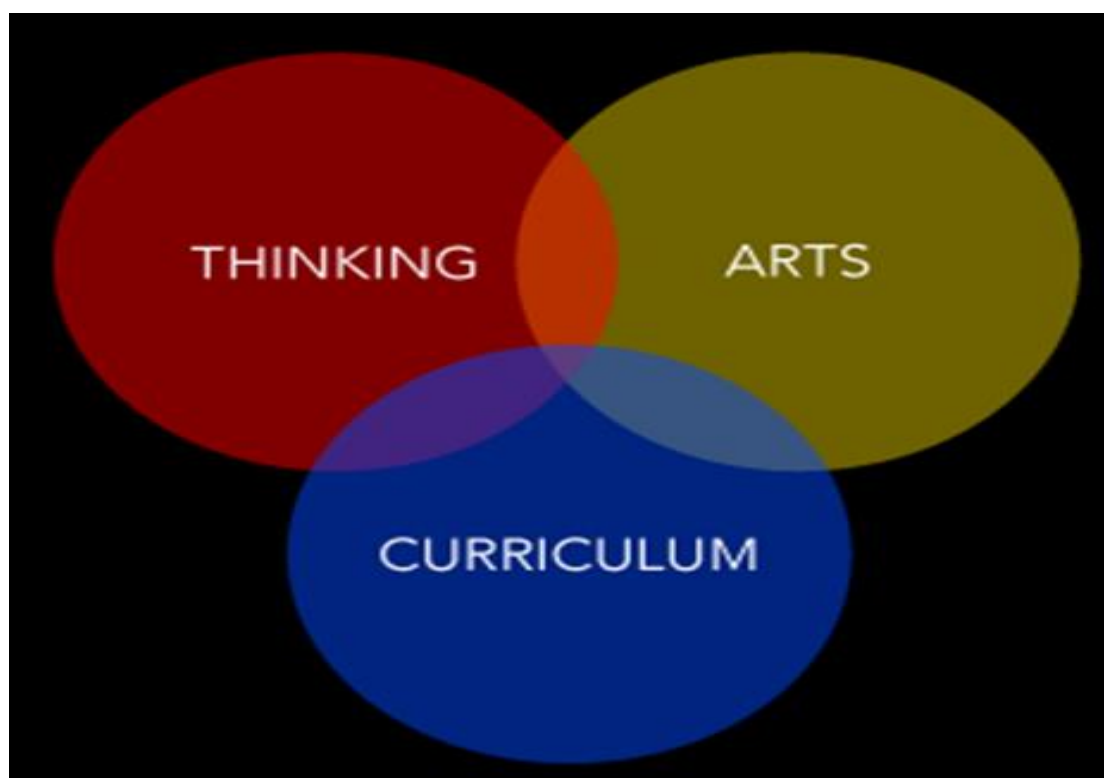
Σε όλη αυτή την προσπάθειά μας θα μπορούσατε να μας βοηθήσετε ψάχνοντας και βρίσκοντας παλιές φωτογραφίες, αντικείμενα και έγγραφα από τους προγόνους σας καθώς και να δώσετε πληροφορίες για την καταγωγή της οικογένειά σας στο παιδί σας.

Στο τέλος του project με τη λήξη του σχολικού έτους θα σας παρουσιάσουμε αυτά που δημιούργησαν τα παιδιά. Ελπίζω να συμφωνείτε με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω. Σας περιμένω όμως και από κοντά την Πέμπτη 14 Μαΐου και ώρα 18:00 το απόγευμα για αναλυτικότερες πληροφορίες.

Με σεβασμό,

Η δασκάλα της τάξης

Αλεξάνδρα Σταμούλη

Οι ρουτίνες του Artful thinking

Συγκρίνοντας και συνδέοντας	Εξερευνώντας απόψεις	Ψάχνοντας πολυπλοκότητα	Παρατηρώντας και περιγράφοντας	Ρωτώντας και ερευνώντας	Αιτιολογώντας
Τίτλοι	Ο κύκλος των απόψεων	Η κλίμακα της πολυπλοκότητας	Εποικοδομητικό παιχνίδι	Βλέπω Σκέφτομαι Αναρωτιέμαι	Τι σε έκανε να το πεις αυτό;
Δημιουργικές συγκρίσεις			Χρώματα/Σχήματα/Γραμμές	Δημιουργικές ερωτήσεις	
Συνδέω Επεκτείνω Προκαλώ	Μπερ μέσα	Τμήματα	Κοιτάω: 2 χ 10	Σκέφτομαι	Ισχυρισμός
Συνήθιζα να σκέφτομαι.... τώρα σκέφτομαι		Σκοποί Πολυπλοκότητες	Ακούω: 2 χ 10 Αρχή Μέση Τέλος	Τοποθετώ τα κομμάτια Ανακαλύπτω	Υποστήριξη Ερώτηση

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5

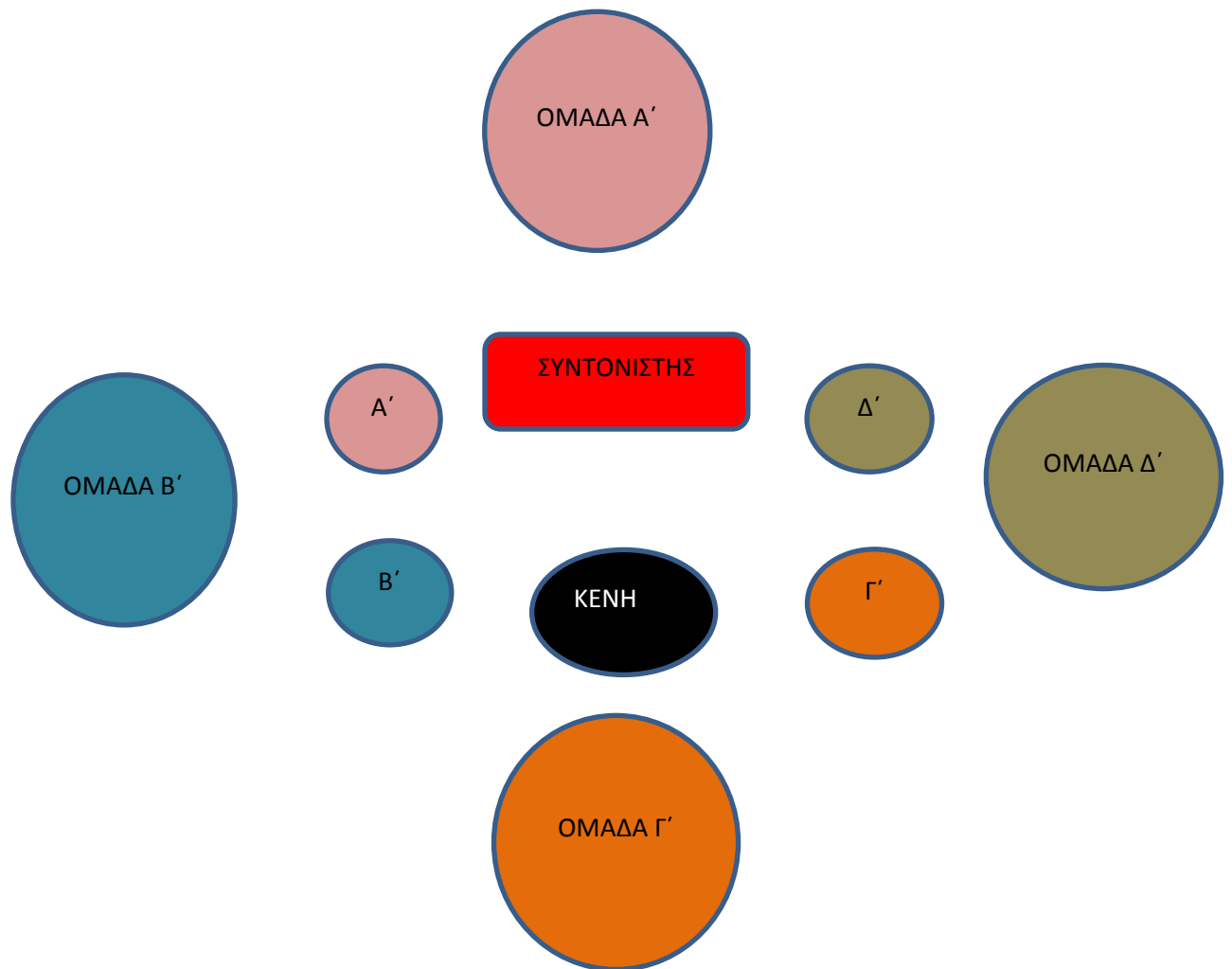

Το μοντέλο εφαρμογής της Φιλοσοφίας για Παιδιά

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6

Διαλογική μέθοδος

Διάταξη θρανίων

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7

Βρες κάποιον από την τάξη που ...

Του αρέσει το διάβασμα	Στον ελεύθερο χρόνο του ασχολείται με τον αθλητισμό. (Σημείωσε το άθλημα)	Έχει γενέθλια έναν μήνα του χειμώνα (Σημείωσε τον μήνα)	Έχει αδέρφια μεγαλύτερα από αυτόν/αυτήν
Οι γονείς του εργάζονται και οι δυο	Έρχεται στο σχολείο με τα πόδια	Εκκλησιάζεται στο ναό του Αγίου Θεράποντα	Μαθαίνει αγγλικά και γερμανικά
Το αγαπημένο του φαγητό είναι το κρέας με πατάτες	Έχει περισσότερα από τρία ζευγάρια αθλητικά παπούτσια	Του αρέσουν τα ηλεκτρονικά παιχνίδια (Σημείωσε το παιχνίδι)	Πηγαίνει σπίτι μετά το σχολείο μόνος του
Μαθαίνει κάποιο μουσικό όργανο (Σημείωσε το όργανο)	Χάρισε κάτι από τα ρούχα του ή τα παιχνίδια του γιατί δεν το χρειαζόταν πια Σημείωσε τι ήταν αυτό)	Έχει πάει διακοπές στη Θάσο	Έχει χωριό (Σημείωσε το όνομα του χωριού)
Πήγε τουλάχιστον τρεις φορές στον κινηματογράφο (Σημείωσε τις ταινίες που είδε)	Έχει παίξει σε θεατρικό έργο Σε ποιο;	Είναι μέλος σε μια βιβλιοθήκη	Κατεβαίνει συχνά στο κέντρο της πόλης

Άσκηση: Ψάχνω και βρίσκω απαντήσεις σε όλα τα παραπάνω ερωτήματα. Ο πρώτος που θα τα συμπληρώσει όλα, κάνει Bingo.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8

Τίτλος: **Θεσσαλονίκη: Βιώσιμη πόλη, το αστικό μονοπάτι της Τούμπας**

Μάθημα: **Ιστορία – Τοπική Ιστορία**

Τάξη: **Ε΄ Δημοτικού**

Χρονική διάρκεια: **18+ ώρες**

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές – Σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα

Στη διδασκαλία του συγκεκριμένου θέματος εμπλέκονται διαφορετικές γνωστικές περιοχές όπως: Γλώσσα, Λογοτεχνία, Γεωγραφία, Μουσική, Αισθητική Αγωγή, Εικαστικά, Μαθηματικά, Φυσική, Θέατρο, Νέες Τεχνολογίες. Το θέμα είναι προσαρμοσμένο για το μάθημα της Ιστορίας της Ε΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου (Ιδιαίτερα θα γίνει στα πλαίσια της διδασκαλίας της Τοπικής ιστορίας και οι μαθητές θα απασχολούνται κατά την ώρα της Ευέλικτης Ζώνης).

Η αφορμή για το project θα δοθεί μέσα από μια απλή επίσκεψη στη βιβλιοθήκη της γειτονιάς. Οι ερωτήσεις των μαθητών για τα κτήρια που συναντάμε αλλά και για τους δρόμους που περπατάμε θα αποτελέσουν την αρχή για έναν διάλογο με τα παιδιά που θα θέσει τις βάσεις για το ξεκίνημα του project.

Προαπαιτούμενες γνώσεις των μαθητών

- Οι μαθητές πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία μάθησης καθώς και τη διερευνητική / ανακαλυπτική μέθοδο. Θα πρέπει να χειρίζονται αρκετά καλά τις Νέες Τεχνολογίες (υπολογιστές, διαδίκτυο, εκτυπωτές, ταμπλέτες, κ.τ.λ)
- Σε επίπεδο γνώσεων οι μαθητές δεν χρειάζεται να έχουν διδαχθεί κάποιο ιδιαίτερο κεφάλαιο της Ιστορίας.

Σκοπός και Στόχοι

Σκοπός

- Να γνωρίσουν οι μαθητές τη γειτονιά τους σε τοπικό επίπεδο και να αναγάγουν τις γνώσεις τους σε παγκόσμιο πεδίο με σκοπό τη διαμόρφωση ενός παγκόσμιου πολίτη.

Στόχοι

- ❖ να κατανοήσουν το ιστορικό πλαίσιο τις περιοχής της Τούμπας,
- ❖ να γνωρίσουν ιστορικά γεγονότα μέσα από την ανάγνωση των πηγών,

- ❖ να καλλιεργηθεί η ενσυναίσθηση των μαθητών για τις συνθήκες διαβίωσης των παλαιότερων κατοίκων,
- ❖ να γνωρίσουν τη γειτονιά στην οποία ζουν όσον αφορά τα κτήρια, τις οδούς, τις πλατείες κ.τ.λ.
- ❖ να προβληματιστούν και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε σύγχρονα καθημερινά προβλήματα (συμπολίτες με ειδικές ανάγκες, πρόσφυγες, ορφανά), αναπτύσσοντας αξίες όπως: αλληλεγγύη, υπευθυνότητα, δικαιοσύνη, σεβασμό,
- ❖ να αναπτύξουν περιβαλλοντική στάση,
- ❖ να εκτιμήσουν τη συμβολή των ανθρώπων του άμεσου περιβάλλοντός τους και, κατ' επέκταση, τη δική τους συμμετοχή στη δημιουργία της ιστορίας του τόπου τους,
- ❖ να εντάξουν την ιστορία του τόπου τους στη Γενική Ιστορία,
- ❖ να αναγνωρίσουν τα διαφορετικά είδη ιστορικών πηγών,
- ❖ να συλλέγουν, να συγκρίνουν, να επιλέγουν, να ταξινομούν και να συσχετίζουν πληροφορίες με κριτήριο τη συνάφειά τις ως τις το αντικείμενο που μελετούν,
- ❖ να ασκηθούν στην πρακτική του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου,
- ❖ να ασκηθούν στην παραγωγή γραπτού λόγου,
- ❖ να ασκηθούν στην παρουσίαση των εργασιών τους,
- ❖ να καλλιεργήσουν τη δημιουργικότητά τους,
- ❖ να χρησιμοποιήσουν τις Νέες Τεχνολογίες,
- ❖ να αναπτύξουν δεξιότητες διερεύνησης, επικοινωνίας και συνεργασίας,
- ❖ να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση της γνώσης,
- ❖ να προσεγγίσουν την πολυπλοκότητα, την αλληλεπίδραση, τους ανθρώπους, τις ασχήμες και να διδαχθούν από αυτές.

Ιστορικό ερώτημα

Ποια είναι η ιστορία της περιοχής της Τούμπας; Ποια είναι η κατάσταση σήμερα;

Υποερωτήματα

- Τι συμβαίνει στη γειτονιά της Τούμπας;

- Πώς είναι η καθημερινή ζωή των κατοίκων της; Τι νιώθουν; Πώς την περιγράφουν οι ίδιοι οι κάτοικοι;
- Τι θα μπορούσε να αλλάξει προς το καλύτερο και πώς;

Διδακτική Μεθοδολογία: Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση σχεδιάστηκε ως σχέδιο Συνεργατικής Έρευνας (Project). Δηλαδή αποτελεί έναν τρόπο βιωματικής διδασκαλίας στην οποία συμμετέχει αποφασιστικά όλη η τάξη και είναι υπεύθυνη στο σύνολό της για τη διαμόρφωση και διεξαγωγή της μαθησιακής διαδικασίας. Η βασική δομή του Project ακολουθεί τα παρακάτω στάδια:

1. Επιλογή Θέματος – ευαισθητοποίηση μαθητών/τριών.
2. Συγκρότηση ομάδων, χωρισμός σε υποομάδες και καθορισμός σκοπού και στόχων.
3. Εντοπισμός των θεματικών υπο-ενοτήτων.
4. Συλλογή Δεδομένων.
5. Ανατροφοδότηση.
6. Επαναπροσδιορισμός και επεξεργασία στόχων.
7. Προγραμματισμός των δραστηριοτήτων που θα πραγματοποιηθούν κατά τη διάρκεια του Project.
8. Σύνθεση – ταξινόμηση και αρχειοθέτηση υλικού.
9. Οργάνωση της παρουσίασης.
10. Τελική παρουσίαση /διάχυση αποτελεσμάτων.
11. Ανατροφοδότηση – Αξιολόγηση

Μέσα από το Project οι γνώσεις αποκτώνται με τη συνεργασία, την ανταλλαγή απόψεων, την παρατήρηση εξέλιξης φαινομένων (εργαστηριακές ασκήσεις) και την περιγραφή εμπειριών. Ακόμη, οι μαθητές εκφράζουν τις απορίες τις και ζητούν εξηγήσεις από τις συμμαθητές τις, ενώ παράλληλα ενδυναμώνεται το ενδιαφέρον τις για το διδακτικό αντικείμενο (Helm, J., Katz, L., 2002).

Ως μεθόδους διδασκαλίας επιλέγουμε:

- την **ομαδοσυνεργατική** και
- την **διερευνητική/ αποκαλυπτική**.

Κατά την **ομαδοσυνεργατική**, οι μαθητές και οι μαθήτριες της τάξης χωρίζονται σε ομάδες και εργάζονται συνεργαζόμενοι μεταξύ τους, χωρίς την άμεση καθοδήγηση του διδάσκοντος για να πραγματοποιήσουν συγκεκριμένους παιδαγωγικούς και διδακτικούς σκοπούς και στόχους. Η διδασκαλία αυτή δεν αποβλέπει μόνο στη μετάδοση γνώσεων, αλλά στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της εργασίας σε ομάδες θεωρείται η μαθητική μικρο-ομάδα η οποία αποτελεί το βασικό άξονα πραγματοποίησης των διδακτικών και μαθησιακών δραστηριοτήτων στα

πλαίσια των οποίων αναπτύσσονται συνεργατικές σχέσεις μεταξύ των μελών της ομάδας με σκοπό την ενεργοποίηση όλων για την κατάκτηση και αξιοποίηση της γνώσης, για την προώθηση της προσωπικής της μάθησης αλλά ταυτόχρονα και της μάθησης των υπόλοιπων μελών της ομάδας (Αβέρωφ, 1994).

Η **διερευνητική/αποκαλυπτική** μέθοδος βασίζεται κυρίως στα ερωτήματα και τις απορίες που διατυπώνουν οι μαθητές/τριες και λιγότερο στην επικέντρωση στην διδακτέα ύλη από τον/την εκπαιδευτικό. Αυτό σημαίνει πως το κάθε άτομο ακολουθεί τη δική του διαδρομή στην οργάνωση της γνώσης και είναι πιο σημαντικό το «πως μαθαίνει» κι όχι η απλή παράθεση πληροφοριών. Έτσι, είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τις επιπλέον ανάγκες τους για γνώση, εμπάθυνση και αναζήτηση σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα ή φαινόμενο που μελετούν.

Ο ρόλος του δασκάλου: Αν και μαθητοκεντρική η διδασκαλία δεν μειώνεται η σημασία του ρόλου του εκπαιδευτικού, ο οποίος επηρεάζει άμεσα την ομαλή λειτουργία της ομάδας, αλλά και τα μαθησιακά αποτελέσματα που προκύπτουν. Ειδικότερα, καλείται να είναι κυρίως συμβουλευτικός, συνεργατικός και καθοδηγητικός. Ταυτόχρονα, προτιμάται να μην επεμβαίνει στην εργασία των ομάδων και να αρνείται να δίνει γρήγορες απαντήσεις. Είναι επιτρεπτή η παρέμβαση μόνο για τη λύση αποριών ή όταν κρίνεται απαραίτητη.

Μέσα Διδασκαλίας: Τα παιδιά θα δουλέψουν πάνω σε προτεινόμενα φύλλα εργασίας που έχουν δημιουργηθεί σχετικά με την περιοχή της Τούμπας.

Εργαλεία: Απαραίτητες είναι οι πηγές που δίνονται στις ομάδες, δηλαδή οι πληροφορίες από ημερολόγια προσφύγων και φωτογραφικό υλικό από βιβλία σχετικά με την ιστορία της Τούμπας. Η χρήση του **ηλεκτρονικού υπολογιστή** κρίνεται απαραίτητη για να πραγματοποιήσουν οι ομάδες την έρευνά τους. Επιπλέον, προτείνεται η παρακάτω ιστοσελίδα για την διευκόλυνση της έρευνά τους <http://www.culture.thessaloniki.gr/>. Η ιστοσελίδα αυτή είναι του Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης(Κ.Ι.Θ.) που στεγάζεται στο Μέγαρο Μπίλλη στην πλατεία Ιπποδρομίου και επιμελείται τη συγκέντρωση όλου του ιστορικού υλικού που υπάρχει για τη Θεσσαλονίκη.

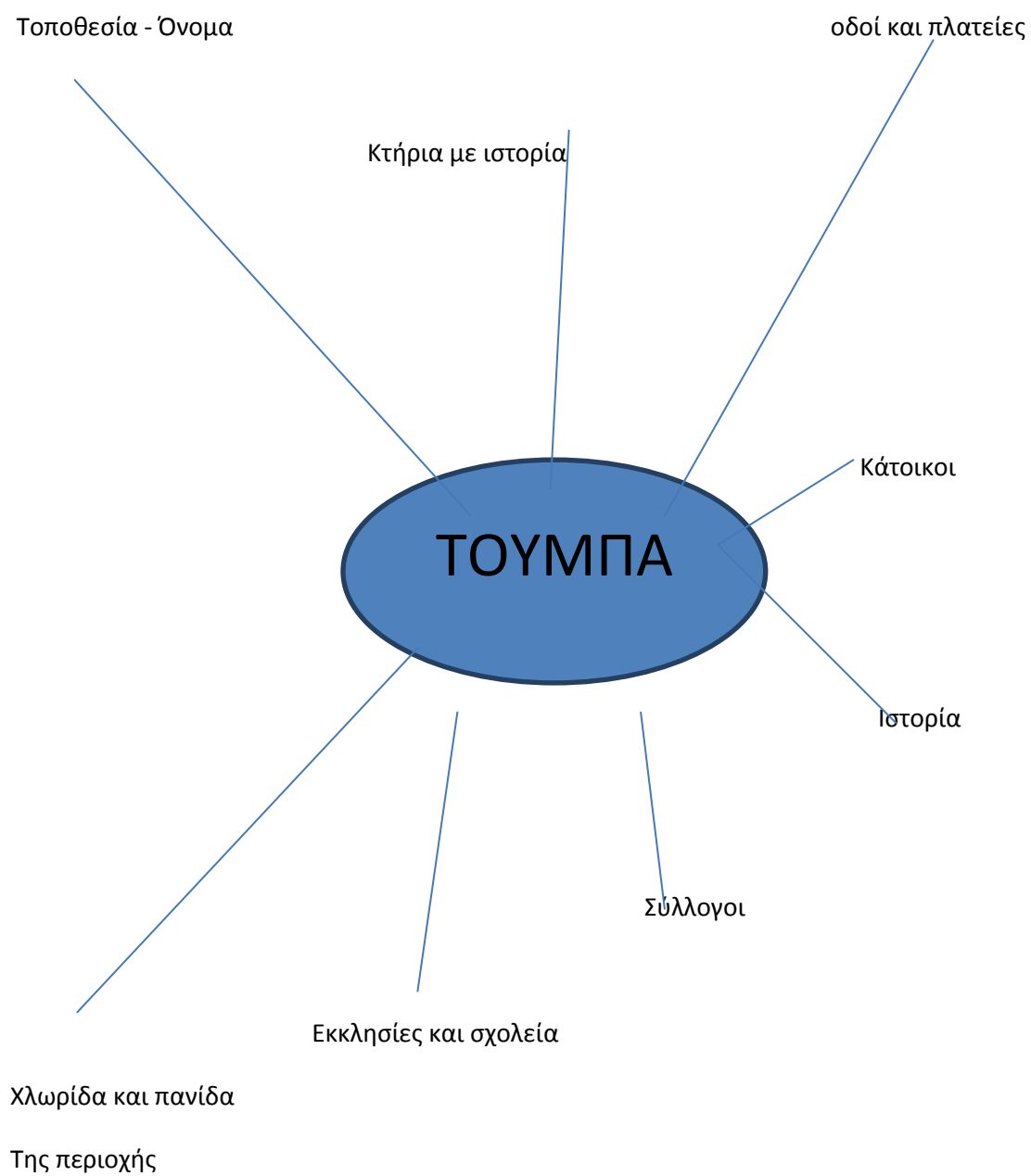
Διδακτικές Ώρες: Ένα Project δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένα όρια χρόνου. Υπάρχει ελευθερία επιλογής από τον/την εκπαιδευτικό να προσαρμόσει τη διάρκεια του Project στον σχολικό χρόνο ανάλογα με τους σκοπούς και τους στόχους που έχει θέσει. Έτσι, ένα σχέδιο διδασκαλίας μπορεί να διαρκέσει και μία ολόκληρη σχολική χρονιά, αλλά και συγκεκριμένες διδακτικές ώρες. Το παρόν σχέδιο σύμφωνα με όλα τα παραπάνω και τις δραστηριότητες που σχεδιάσθηκαν μπορεί να διαρκέσει **από 18+ διδακτικές ώρες** ώστε να ολοκληρωθούν με συνέπεια όλα τα στάδια.

Οργάνωση της τάξης

Οι μαθητές χωρίζονται σε 4 ομάδες . Οι ομάδες δεν θα πρέπει να είναι μεγαλύτερες των πέντε ατόμων και θα πρέπει να είναι ανομοιογενείς (όσον αφορά το φύλο, εθνικότητα, γνώσεις, δυνατότητες). Στην τάξη θα πρέπει να υπάρχουν χάρτες, ηλεκτρονικός υπολογιστής, σύνδεση με διαδίκτυο και εκτυπωτής. Η κάθε ομάδα αναλαμβάνει από ένα φύλλο εργασίας και ασχολείται ομαδικά με τις δραστηριότητες που τις δίνονται.

Το παρακάτω δίνεται ενδεικτικά:

- Φωτογράφοι, φωτογραφικό υλικό για την Τούμπα τότε και σήμερα και σύνδεση με τα αποσπάσματα από τις μαρτυρίες των προσφύγων
- Ιστορικοί – Βιογράφοι, Καταγραφή συνεντεύξεων, άνθρωποι
- Αρχιτέκτονες, κτήρια της περιοχής
- Οικολόγοι, ενασχόληση με το ρέμα της Τούμπας(Υφανέτ)

Ανάλυση και δραστηριότητες

1. Τοποθεσία – Όνομα
Πού είναι χτισμένη; (Εντοπισμός στο χάρτη της θέσης της και της θέσης των γειτονικών περιοχών). Από πού πήρε το όνομά της;
Διαχωρισμός σε Άνω και Κάτω Τούμπα.
2. Ιστορία της περιοχής
Πότε, γιατί, πώς, πού, ποιοι;
3. Οδοί – Πλατείες
Ονομασίες κεντρικών δρόμων και πλατειών (πλατεία Μικρασιατικού και Θρακικού Ελληνισμού, Πλατεία Εβραίων Μαρτύρων)
4. Κάτοικοι
Ηλικίες, Επαγγέλματα, Θρησκεία, Επαγγέλματα, Εθνικότητες, Πληθυσμός
5. Κτήρια με ιστορία
Ιπποκράτειο νοσοκομείο, Βρεφοκομείο Άγιος Στυλιανός, Εργοστάσιο Υφανέτ, Παπάφειο Ορφανοτροφείο
6. Σύλλογοι
Πολιτιστικοί(Σύλλογος φίλων Τούμπας: η Ένωση)
Αθλητικοί (γήπεδο της Τούμπας, Πολιτιστικό κέντρο δήμου, δημοτικό κολυμβητήριο)
Βιβλιοθήκη Κωνσταντινουπόλεως
Μουσεία (Παιδικό μουσείο Θεσσαλονίκης, Λαογραφικό μουσείο στο 72^ο δημοτικό σχολείο)
Εφημερίδες (Τα νέα της Τούμπας)
7. Εκκλησίες – Σχολεία
Εκκλησία Αγίου Θεράποντα
Εκκλησία Αγίου Φανουρίου
Εκκλησία Αγίας Βαρβάρας
83^ο Δημοτικό Σχολείο

72^ο Δημοτικό Σχολείο
26^ο – 80^ο Δημοτικό Σχολείο

8. Χλωρίδα – Πανίδα
Ρέμα της Υφανέτ
Κήπος σχολείου
Ανακύκλωση
Διαχείριση απορριμμάτων

Δραστηριότητες

1. Επισκέψεις σε όλους τους χώρους , συμπλήρωση φύλλων εργασίας, φωτογραφίες και βίντεο
2. Καταγραφή προφορικών και ηχογραφημένων μαρτυριών ηλικιωμένων ανθρώπων και ειδικών επιστημόνων που ζουν στην περιοχή
3. Ερωτηματολόγια
4. Ενασχόληση με παλιό φωτογραφικό υλικό και μαρτυρίες (ημερολόγια)
5. Μακέτα της περιοχής
6. Κήπος στο σχολείο
7. Ανακύκλωση
8. Τελική παρουσίαση της εργασίας

Εργαλεία

Διαδίκτυο, εγκυκλοπαίδειες, βιβλία, χάρτες, κινητό, φωτογραφική μηχανή, υπολογιστής,

Βιβλιογραφία

Γεωργούλης Παναγιώτης (2002), Η Τούμπα των προσφύγων, Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης

Κερασίδης Σίμος (1998), Η Θεσσαλονίκη και η Τούμπα μέσα από τα μάτια μου: Η πορεία μου στο χωροχρόνο της πόλης μέσα από 10 ιστορίες, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής

Κερασίδης Σίμος (1995), Το τραμ: Δέκα ιστορίες για τα σκοτεινά χρόνια στην Ελλάδα, στην Θεσσαλονίκη, στην Τούμπα. Γεγονότα και απόηχοι της προσφυγιάς, της κατοχής, του εμφυλίου, της εξορίας, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής

Κοροβίνης Θωμάς (2003), Το χτικιό της Άνω Τούμπας, εκδόσεις Ιανός

Μπέσπαρης Πέτρος (2000), Η ιστορία του Γυμνασίου Τούμπας, Θεσσαλονίκη, Στερέωμα

Ιστοσελίδες

https://el.wikipedia.org/wiki/Τούμπα_Θεσσαλονίκης

toumba.web.auth.gr

odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2467

wikimapia.org/8895974/el/Ανασκαφές-Προϊστορικού-οικισμού-Τούμπας

www.slideshare.net/efivlachou/ss-48819989

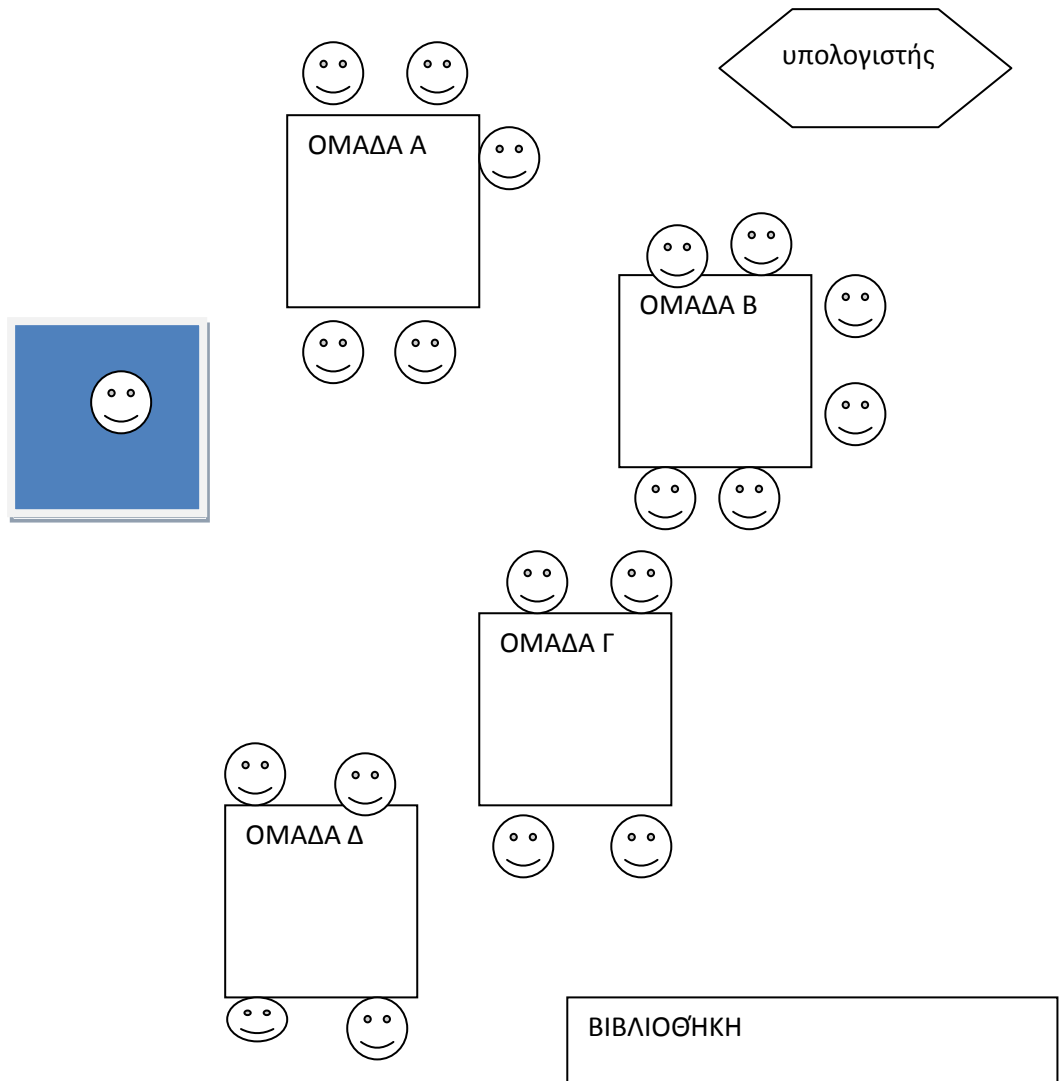
history-of-macedonia.com/2009/08/02/Anaskafi-toumba-thessalonikeis

parallaximag.gr/thessaloniki/chartis-tis.../5-orees-istories-stin-toumba

www.academia.edu/.../Η_ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ_ΑΝΑΣΚΑΦΗ_ΣΤΗΝ_ΗΝ_.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9

Π
Ι
Ν
Α
Κ
Α
Σ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10

Φύλλο εργασίας

Όνομα:.....

Άσκηση

Συμπλήρωσε τις στήλες του πίνακα, αφού παρατηρήσεις προσεκτικά:

Τι βλέπω κάθε μέρα στο δρόμο από το σπίτι μου στο σχολείο;	Τι έχει η γειτονιά της Τούμπας; Τι υπάρχει σε αυτήν;	Τι θα ήθελα να επισκεφτώ στη γειτονιά μου;
1.	1.	1.
2.	2.	2.
3.	3.	3.
4.	4.	4.
5.	5.	5.
6.	6.	6.
7.	7.	7.
8.	8.	8.
9.	9.	9.
10.	10.	10.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 11

Είμαστε **προσεκτικά** σκεπτόμενοι όταν:

- Σκεφτόμαστε ό,τι λέγεται
- Ακούμε τους άλλους προσεκτικά
- Αισθανόμαστε πώς νιώθουν οι άλλοι
- Δε διακόπτουμε
- Περιμένουμε τη σειρά μας

Είμαστε **συνεργατικά** σκεπτόμενοι όταν:

- Συζητάμε μεταξύ μας
- Δημιουργούμε ιδέες
- Είμαστε φιλικοί και εξυπηρετικοί
- Μοιραζόμαστε τις εμπειρίες μας
- Δουλεύουμε όλοι μαζί

Είμαστε **δημιουργικά** σκεπτόμενοι όταν:

- Κάνουμε συσχετίσεις- συνδέσεις
- Σκεφτόμαστε νέες ιδέες
- Εξετάζουμε πιθανότητες
- Συγκρίνουμε καταστάσεις/γεγονότα
- Προτείνουμε εναλλακτικές λύσεις

Είμαστε **κριτικά** σκεπτόμενοι όταν:

- Κάνουμε ερωτήσεις για τα πάντα
- Εξετάζουμε τις ιδέες μας
- Αιτιολογούμε /επιχειρηματολογούμε
- Ψάχνουμε για αποδείξεις
- Διατυπώνουμε συμπεράσματα

ΑΣΚΗΣΗ

Η κάθε ομάδα διαλέγει ένα από τα παραπάνω(η ομάδα Α το πρώτο, η ομάδα Β το δεύτερο κ.τ.λ.)και ετοιμάζει μία αφίσα με τα συγκεκριμένα λόγια σε ένα φύλλο Α3. Χρησιμοποιεί πολλά χρώματα και κάνει έντονα γράμματα.

4C posters

As you'll no doubt be aware, especially if you've been on one of my courses, we get the most out of P4C if we encourage an ethos of enquiry in the classroom rather than confine it to a slot once a week. I particularly favour keeping enquiries alive through working displays, letters home, philosophy jotters/journals and incidental discussion throughout the week. I also think it's important that we engage the children in reflecting on P4C and their progress.

One way we might do this is to prominently display something like these 4C posters in the classroom and celebrate behaviours that promote particular types of thinking. You might also focus on one or two during a session, maybe using them as your 'objective' for the session. I should say that the statements are intentionally brief and certainly not comprehensive but they just help raise the profile of the 4Cs, which is particularly important not only in P4C generally but also should your school decide to start a journey through the SAPERE Award Scheme.

You might like to customize them too, which is why they've been included as word documents rather than PDF files. They look good with some colour and printed on A3 and laminated. You might display one in each corner of the classroom and every now and then ask the children to go and stand where they think they are in terms of their thinking for the activity – which may not be a P4C session. You should make the point though that they probably won't have just been, for example, a caring thinker, but that they may feel they were more of a caring thinker than a critical thinker. The discussion that could result from such an activity would again go a long way to developing meta-cognition – thinking about thinking.

We're **CARING** thinkers
when we...

- think about what's said
- listen to others carefully
- imagine how others feel
- don't interrupt
- wait our turn

We're **COLLABORATIVE** thinkers
When we ...

- speak to each other
- build on ideas
- are friendly & helpful
- share our experiences
- work together

We're **CREATIVE** thinkers
when we ...

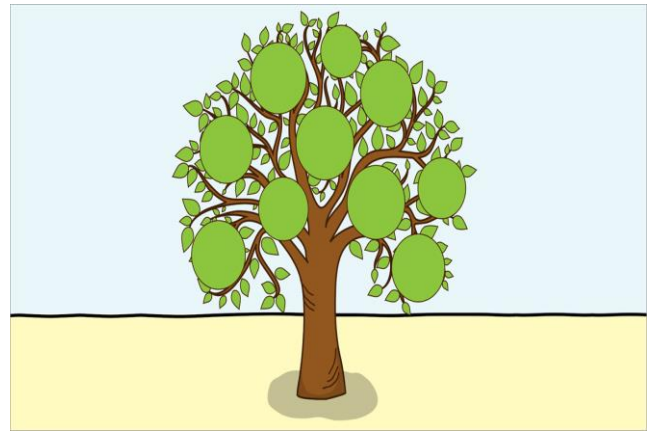
- make connections
- think of new ideas
- explore possibilities
- compare things
- suggest alternatives

We're **CRITICAL** thinkers
when we ...

- ask 'big idea' questions
- test our ideas
- give good reasons
- look for evidence
- suggest conclusions

Άσκηση 2

Σχεδιάζω το δικό μου γενεαλογικό δέντρο.
Κολλάω φωτογραφίες και γράφω λίγες
πληροφορίες για τον καθένα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 14

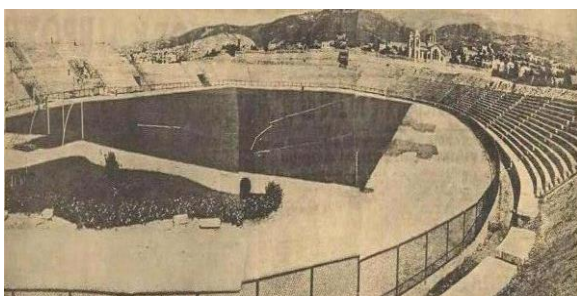
Δελτίο ταυτότητας

Άσκηση:

Ψάξε και συγκέντρωσε όλες τις πληροφορίες για το στοιχείο της Τούμπας που έχει αναλάβει η ομάδα σου. Στη συνέχεια σε μορφή word ετοίμασε ένα κείμενο που να τις περικλείει. Καλό θα ήταν να το εμπλουτίσεις και με φωτογραφίες (μία παλιά και μία σύγχρονη). Το κείμενο θα έχει τη μορφή άρθρου.

Δελτίο ταυτότητας του γηπέδου της Τούμπας

Το Γήπεδο της Τούμπας (επίσημη ονομασία: Στάδιο ΠΑΟΚ) αποτελεί την έδρα της ποδοσφαιρικής ομάδας του ΠΑΟΚ (Πανθεσσαλονίκειος Αθλητικός Όμιλος Κωνσταντινοπολιτών). Από την ίδρυσή του το 1926 αντιπροσώπευε τη χαμένη αθλητική παράδοση της Πόλης, τις αξίες και τις αρχές της ελληνικής κοινότητας και τις χαμένες αναμνήσεις που βρήκαν καταφύγιο στη Θεσσαλονίκη μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή.

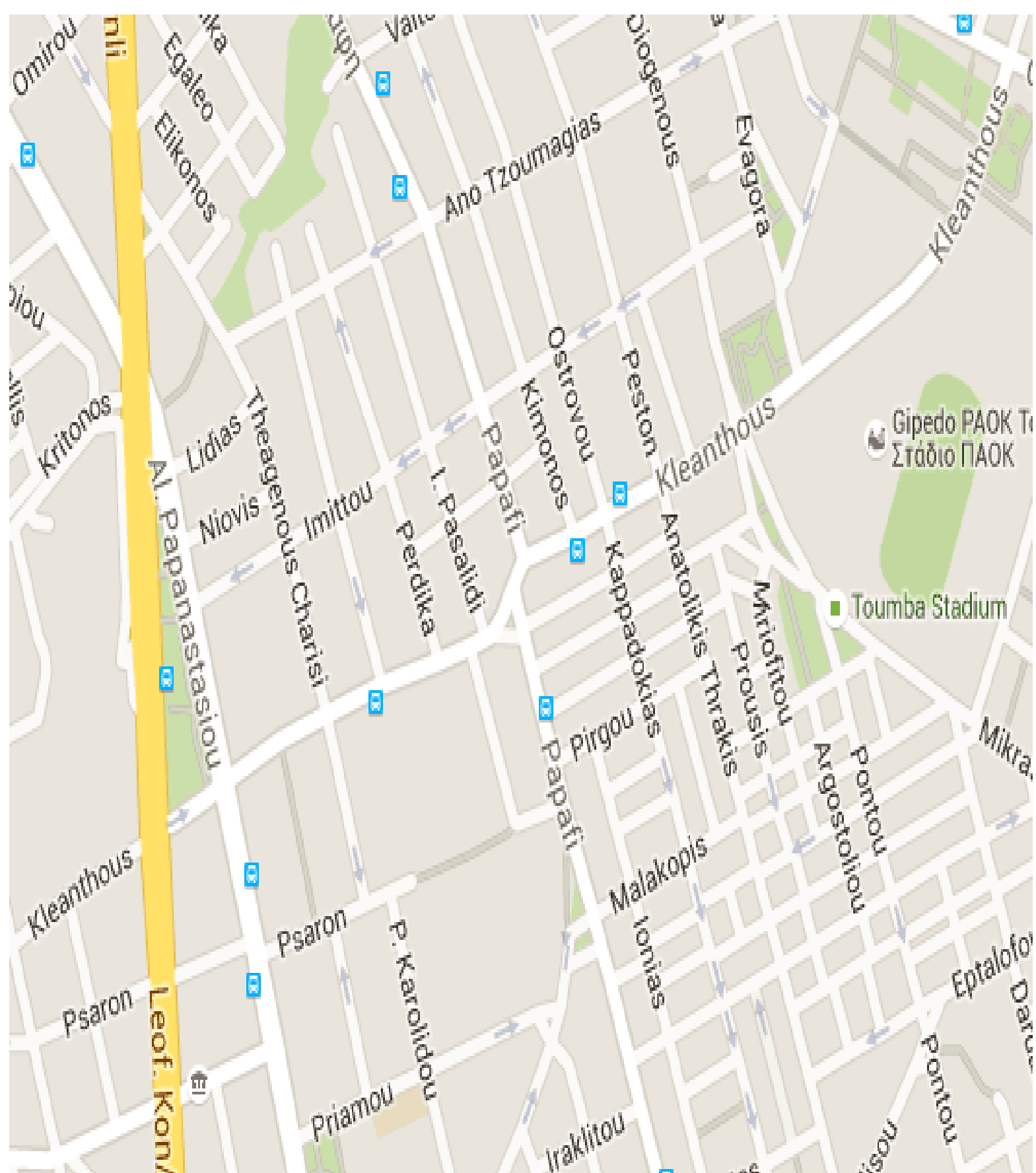
Οι ιδρυτές του έδωσαν στο όραμά τους το έμβλημα του δικέφαλου αετού του Βυζαντίου, για να συμβολίζει την προέλευση του συλλόγου και να διατηρήσει το όραμα της Κωνσταντινούπολης στις επόμενες γενιές. Τα δυο κεφάλια του αετού κοιτάζουν την Ανατολή και τη Δύση.

Τα κλειστά φτερά υπενθυμίζουν τον ξεριζωμό απ' την πατρίδα. Ακόμα και τα χρώματα του ΠΑΟΚ επιλέχθηκαν ώστε να αναδεικνύουν έναν διπλό συμβολισμό: το μαύρο ως ένδειξη πένθους για την απώλεια των χαμένων πατριδών και το λευκό για την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο.

Συχνά αναφέρεται ως *Τούμπα*, προσδιορίζοντας την ομώνυμη συνοικία (Δήμος Θεσσαλονίκης, 4ο Δημοτικό Διαμέρισμα) στην οποία και βρίσκεται. Ο χώρος που φιλοξενεί το γήπεδο του ΠΑΟΚ αποτέλεσε δωρεά της οικογένειας Δεδεογλου στην ομάδα, όπως αργότερα και ο χώρος του Κλειστού γηπέδου του ΠΑΟΚ.

Το γήπεδο ξεκίνησε να κατασκευάζεται το 1958 και ολοκληρώθηκε το 1959. Αρωγοί στην ανέγερσή του υπήρξαν η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού και το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Αρχιτέκτονας του έργου ήταν ο Μηνάς Τρεμπέλας και πολιτικός μηχανικός ο Αντώνης Τριγλιανός. Σημαντική για την ανέγερσή του υπήρξε η συνεισφορά και των ίδιων των οπαδών της ομάδας, οι οποίοι κλήθηκαν δύο φορές να συνδράμουν οικονομικά, μέσω του «*Λαχείου υπέρ ανεγέρσεως του νέου σταδίου του ΠΑΟΚ*» που εξέδωσε η διοίκηση του συλλόγου, ενώ ορισμένοι φίλοι του ΠΑΟΚ εργάστηκαν αφιλοκερδώς με προσωπική εργασία κατά τη διαδικασία της ανέγερσης. Νωρίτερα, και όσο ακόμα ο ΠΑΟΚ αγωνιζόταν στο παλιό του γήπεδο, το 15% των εισπράξεων κάθε αγώνα πήγαιναν στο ταμείο της επιτροπής του νέου γηπέδου.

Τα εγκαίνια του γηπέδου έγιναν στις 6 Σεπτεμβρίου 1950.η αρχική του χωρητικότητα ήταν 20.000 θέσεις ενώ μέσα στα επόμενα χρόνια σταδιακά η χωρητικότητα αυξήθηκε ξεπερνώντας τις 45.000. ήταν ένα από τα μεγαλύτερα γήπεδα της Ελλάδας μέχρι το 1982, όταν και κατασκευάστηκε το Ολυμπιακό Στάδιο της Αθήνας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 16

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 17

Φύλλο εργασίας

Όνομα:

Παρατήρησε τη φωτογραφία.

Τι βλέπεις; Τι είναι; Πού πάνε; Πώς νιώθουν;

Στο χαρτί ζωγράφισε έξω από τα πλαίσια της φωτογραφίας τι υπάρχει γύρω από αυτήν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 18
ΟΜΑΔΑ Α΄

Οι πρόσφυγες της Πάργας -Francesco Paolo Hayez - 1831

Η Πάργα μετά την κατάλυση της ενετικής κυριαρχίας από το Ναπολέοντα (1797) αλλά και της γαλλικής μετέπειτα, παραδόθηκε το 1814 στους Άγγλους, οι οποίοι στα 1817, την παραχώρησαν στους Τούρκους. Η παράδοση έγινε στις 28 Απριλίου 1819. Οι Παργινοί είχαν ζητήσει οι ίδιοι την αγγλική προστασία, υποδέχτηκαν θερμά το αγγλικό αποβατικό άγημα αλλά κατάλαβαν σχεδόν αμέσως πως είχαν προδοθεί από τους Άγγλους οι οποίοι ούτε καν τους ενημέρωσαν ότι η πόλη τους πουλήθηκε στους Τούρκους. Υπό το βάρος της προδοσίας τέσσερις χιλιάδες Παργινοί εγκατέλειψαν την πόλη τους. Πέρασαν απέναντι στα Επτάνησα παίρνοντας μαζί τους τα ιερά κειμήλια και τις εικόνες των εκκλησιών κι αφού πρώτα ανέσυραν από τους οικογενειακούς τάφους, τα λείψανα των προγόνων τους. Τα συγκέντρωσαν στην πλατεία και τα έκαψαν για να τα γλιτώσουν από τη βεβήλωση. Πολλοί ήταν οι Ευρωπαίοι που εκδήλωσαν την αγανάκτησή τους για το γεγονός. Ο Francesco Hayez απεικονίζει το δράμα των Παργινών στον πίνακά του Οι πρόσφυγες της Πάργας που εκτέθηκε στο σπουδαίο Μουσείο Brera του Μιλάνου το 1831.

ΟΜΑΔΑ Α΄

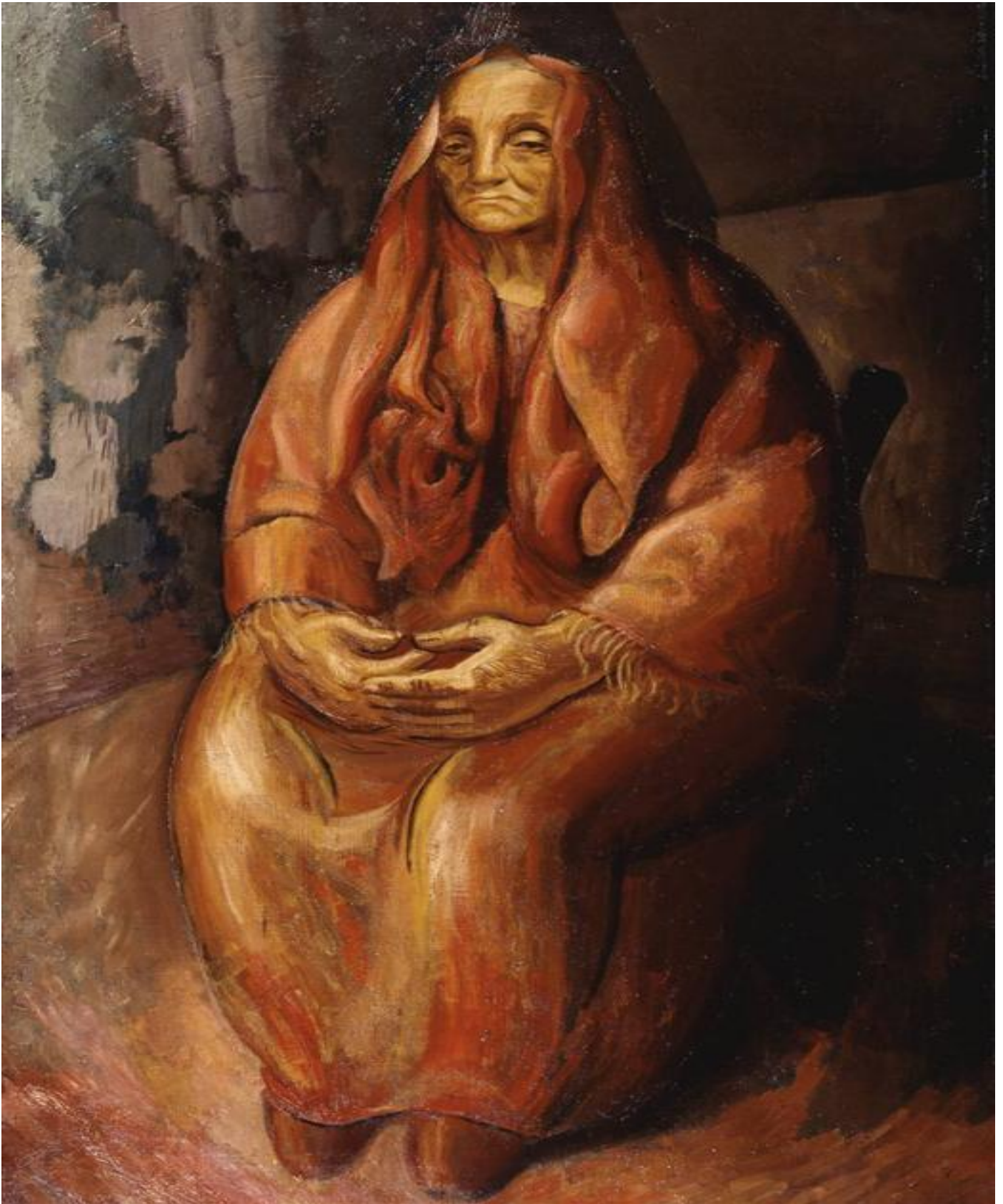
Η τελευταία ματιά στο σπίτι - Richard Redgrave - 1858

ΟΜΑΔΑ Β'

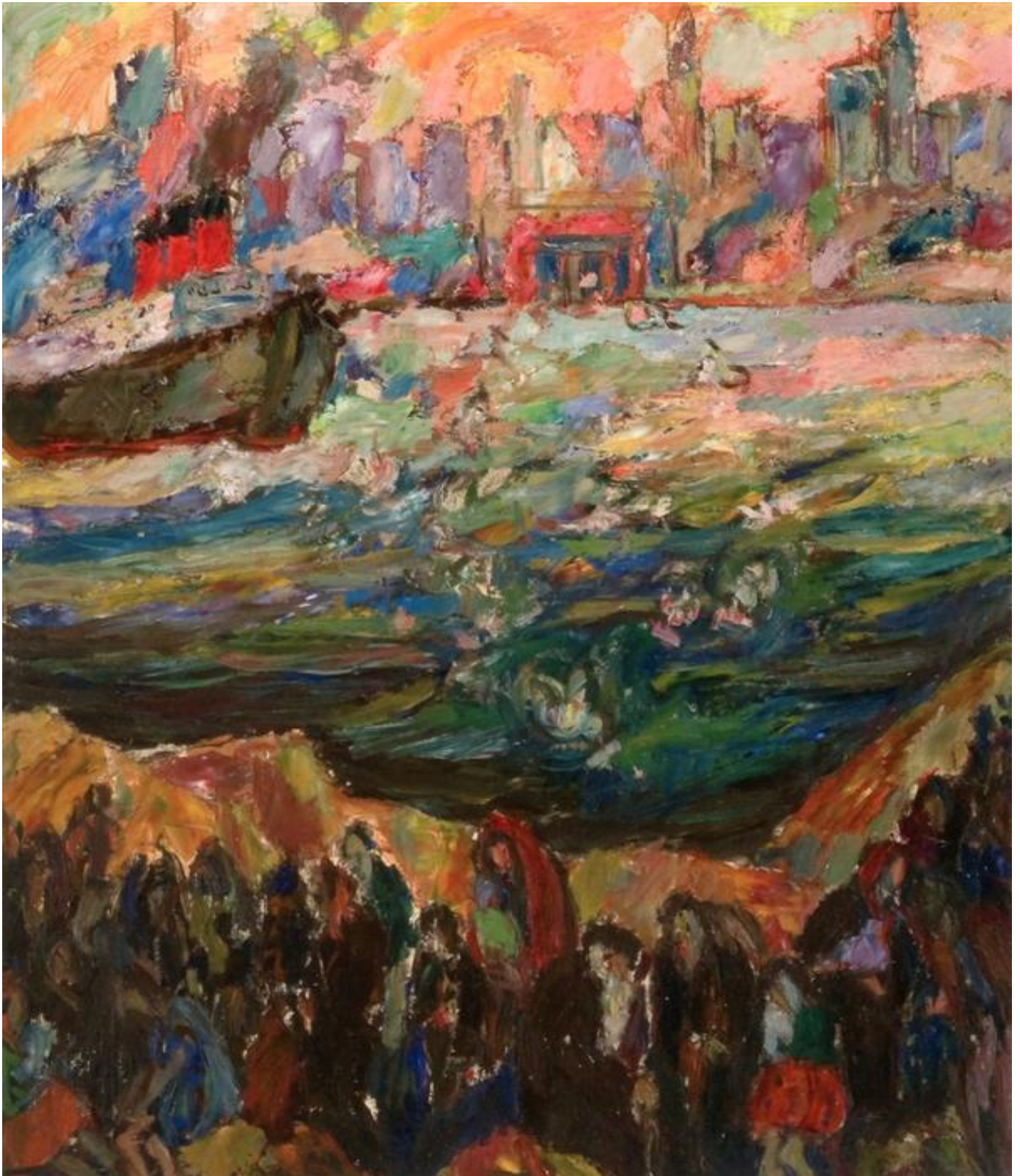
Μετανάστρια -Edward Charles Barnes

ΟΜΑΔΑ Β'

Η Ember (μετανάστρια από την Ιταλία) Leon Underwood 1926

ΟΜΑΔΑ Γ΄

πρόσφυγες - Abraham A. Manievich - circa 1936

ΟΜΑΔΑ Γ΄

Οι μετανάστες -William McTaggart, 1883-1889

ΟΜΑΔΑ Δ΄

Καράβι μεταναστών - John Charles Dollman - 1884

ΟΜΑΔΑ Δ΄

Απάντηση στο γράμμα του μετανάστη James Collinson - 1850

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 19

Φύλλο εργασίας

Όνομα:

Παρατηρώντας προσεκτικά την εικόνα φαντάσου και γράψε μια ιστορία, που να την έχει ή αρχή ή μέση ή τέλος. Επιχρωμάτισε την εικόνα, αν θέλεις.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

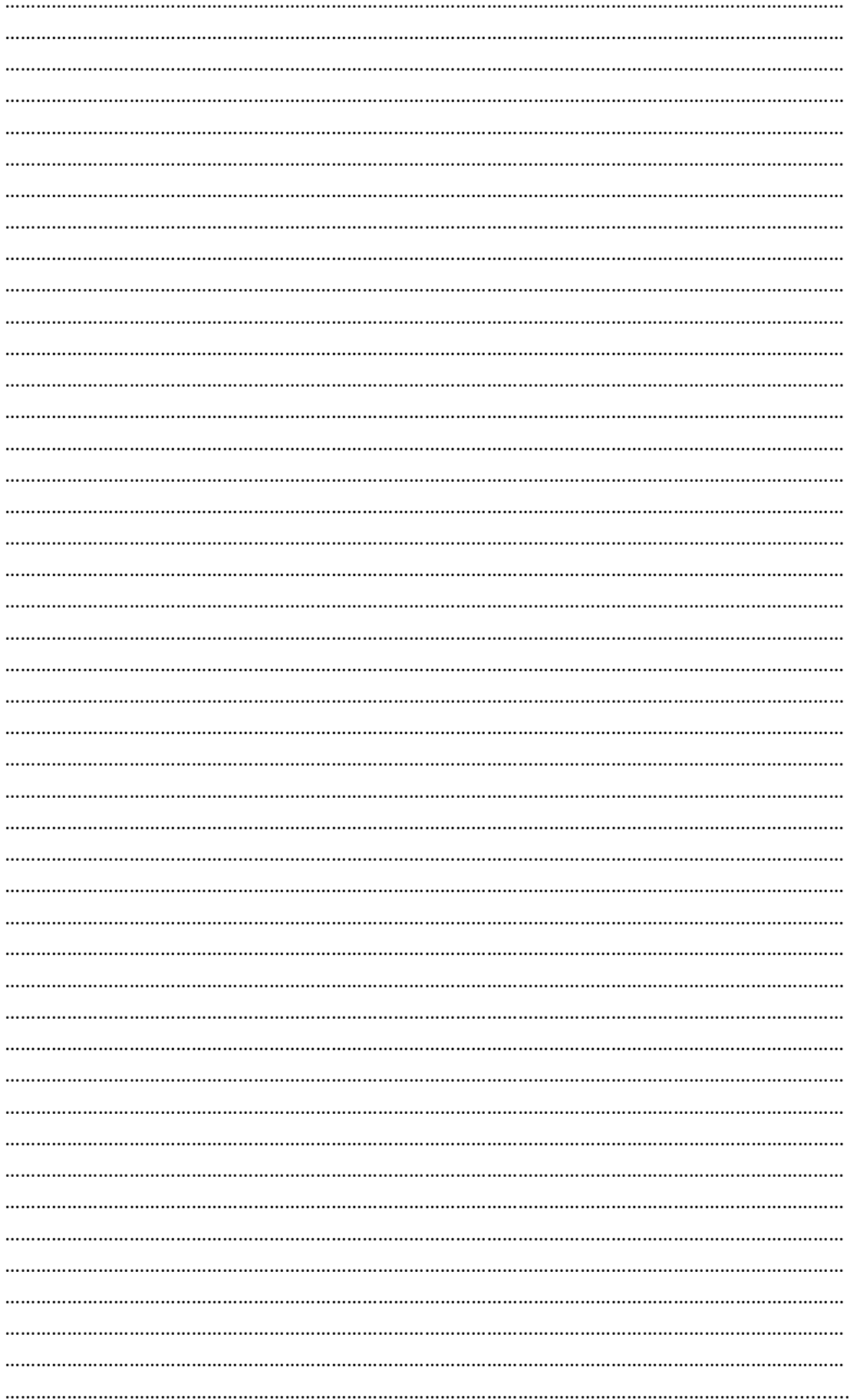
.....

.....

.....

.....

.....

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 20

• Δραστηριότητα ενσυναίσθησης και προβληματισμού πριν την ανάγνωση

Είσαι παιδί πρόσφυγας από τα παράλια της Μικράς Ασίας. Έφυγες με μια βάρκα με τη μαμά σου και τα αδέρφια σου την ώρα που η Σμύρνη καιγόταν από τους Τούρκους. Ο μπαμπάς σου δεν κατάφερε να έρθει μαζί σας, γιατί δινόταν προτεραιότητα σε γυναίκες και παιδιά. Η βάρκα σας έβγαλε στη Μυτιλήνη, όπου σας έδωσαν κάποια ρούχα και τρόφιμα. Από το σπίτι σου δεν προλάβατε να πάρετε τίποτα. Τώρα περιμένετε να δείτε πού θα σας πάει το ελληνικό κράτος και πού θα μείνετε.

Είσαι παιδί πρόσφυγας από τη Λιβύη. Είσαι χριστιανός, αλλά οι Τζιχαντιστές που είναι φανατικοί μουσουλμάνοι δεν συμπαθούν τους χριστιανούς. Θέλουν οι γυναίκες να μένουν σπίτι, τα κορίτσια να μην πηγαίνουν σχολείο, και καθετί που προέρχεται από τον Δυτικό πολιτισμό ή από άλλες θρησκείες να καταστραφεί. Με την οικογένειά σου μαζέψατε τις οικονομίες σας και πληρώσατε κάποιον που έχει ένα σκάφος να σας περάσει στην Ευρώπη για να ξεκινήσετε ξανά τη ζωή σας. Μέσα στο σκάφος υπήρχαν πολλοί συμπατριώτες σας που είχαν την ίδια ιδέα με εσάς. Ήσασταν τόσοι πολλοί που σχεδόν δεν χωρούσατε. Λίγο πριν πλησιάσετε τις ακτές της Ιταλίας, ο καπετάνιος εγκατέλειψε το σκάφος, με αποτέλεσμα να μείνει ακυβέρνητο. Το σκάφος έπεσε στα βράχια της ακτής και άνθρωποι από το λιμενικό ήρθαν να σας σώσουν. Τώρα βρίσκεσαι σε ένα κτίριο, όπου σας δίνουν ζεστά ρούχα και λίγη τροφή. Δεν ξέρεις πού θα βρεθείς μετά ούτε ποιο είναι το μέλλον σου.

Είσαι Έλληνας φοιτητής στο Λονδίνο της Αγγλίας. Οι γονείς σου έχουν πληρώσει για να σπουδάσεις σε αγγλικό πανεπιστήμιο ιατρική. Ζεις σε μια φοιτητική εστία, όπου έχεις το δωμάτιό σου, το μπάνιο σου και μια κοινόχρηστη κουζίνα που μπορείς να μαγειρεύεις.

Οι γονείς σου έχασαν τη δουλειά τους και αναγκάστηκαν να πάνε στη Γαλλία για να βρουν δουλειά. Όλη η οικογένεια μετακόμισε, μόλις ο μπαμπάς σου βρήκε δουλειά σε μια εταιρεία. Βρήκατε ένα μικρό σπίτι στο κέντρο του Παρισιού. Θα πας σε καινούριο σχολείο, χωρίς να ξέρεις καλά τη γλώσσα και χωρίς να ξέρεις κανένα παιδί από εκεί.

Ζεις με την οικογένειά σου στη Θεσσαλονίκη. Πηγαίνεις στη Ε' Δημοτικού στο σχολείο της γειτονιάς σου. Όλοι οι φίλοι σου μένουν κοντά και τα απογεύματα παίζετε στο πάρκο. Οι γονείς σου δουλεύουν πολύ και τους βλέπεις μόνο αργά το βράδυ και τα Σαββατοκύριακα. Μέχρι να έρθουν από τη δουλειά μένεις με τη γιαγιά σου. Όταν τελειώνεις τα μαθήματα και τις εξωσχολικές δραστηριότητες μιλάς στο τηλέφωνο ή συναντιέσαι με τους φίλους σου. Κάθε Σάββατο πηγαίνεις με τους γονείς σου σε σπίτια φίλων, σε σινεμά ή βόλτα. Όταν τελειώσεις το σχολείο θες να γίνεις προγραμματιστής ηλεκτρονικών υπολογιστών ή μουσικός.

Είσαι ένα κορίτσι από το Πακιστάν, που δεν σου επιτρέπεται να πας σχολείο. Πρέπει να μένεις στο σπίτι και να βοηθάς τη μητέρα σου. Δεν μπορείς να βγαίνεις έξω χωρίς μαντήλα και δεν μπορείς να κυκλοφορείς σε δημόσιο χώρο χωρίς την παρουσία του πατέρα ή του αδερφού σου. Όταν έρχονται άντρες καλεσμένοι στο σπίτι πρέπει να μη σε δουν και κρύβεσαι.

Είσαι παιδί από το Μπαγκλαντές. Ζεις με την οικογένειά σου σε ένα χωριό, όπου καλλιεργείτε τη γη. Με τις κλιματικές αλλαγές οι πλημμύρες και οι μουσώνες κατέστρεψαν τη σοδειά και το σπίτι σας και τώρα δεν έχετε τίποτα για να φάτε ή να πουλήσετε. Ο πατέρας σου αναγκάζεται να σας πάρει από εκεί για να βρείτε νέο μέρος να μείνετε και να δουλέψετε. Για να βοηθήσεις και εσύ δεν πας σχολείο. Όλοι μένετε σε μια παράγκα από χορτάρι, άχυρο και λαμαρίνα, χωρίς ηλεκτρικό και νερό.

Οι γονείς σου χάθηκαν στον εμφύλιο πόλεμο στη Ρουάντα. Δεν έχεις συγγενείς κοντά σου και προσπαθείς να τους βρεις περπατώντας μόνος-η σου. Δεν ξέρεις πού είναι τα αδέρφια σου. Καθώς περιπλανιέσαι και κοιμάσαι στο δρόμο σε βρίσκουν οι άνθρωποι της Unicef και μαζί με άλλα παιδιά σας βάζουν να μείνετε σε μια «κατασκήνωση» για ορφανά παιδιά. Εκεί σας δίνουν νερό, φαγητό, μια σκηνή για να μένετε μαζί με άλλα παιδιά και φάρμακα. Προσπαθούν να βρουν τους συγγενείς σου και τα αδέρφια σου, αλλά δεν ξέρεις αν θα τα καταφέρουν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21

Κείμενο 1

“Ταξιδεύουν στο αιγαίο τα όνειρά μας.

Η γιαγιά μας κουράστηκε. θέλει να γείρει το κεφάλι της στα στήθια του παππού, που έχει καρφωμένα πίσω τα μάτια του μπας και ξεχωρίσει τίποτα από τη στεριά, τίποτα απ τα Κιμιντένια.

Μα πια δε φαίνεται τίποτα.

Η νύχτα ρούφηξε μέσα της τα σχήματα και τους όγκους.

Η γιαγιά γέρνει το κεφάλι της να το ακουμπήσει στα στήθια που την προστατεύσανε όλες τις μέρες της ζωής της.

Κάτι την μποδίζει και δεν μπορεί να βρει το κεφάλι ησυχία :
Σαν ένας βόλος να είναι κάτω από το πουκάμισο του γέροντα.

-Τι είναι αυτό εδώ; Ρωτά σχεδόν αδιάφορα.

Ο παππούς φέρνει το χέρι του. Το χώνει κάτω από το ρούχο, βρίσκει το μικρό ξένο σώμα που ακουμπά στο κορμί του και που ακούει τους χτύπους της καρδιάς του.

-Τι είναι;

-Δεν είναι τίποτα, λέει δειλά ο παππούς σαν παιδί που έφταιξε.

Δεν είναι τίποτα. Λίγο χώμα είναι.

-Χώμα!

Ναι, λίγο χώμα από τη γη τους για να φυτέψουν ένα βασιλικό, της λέει στον ξένο τόπο που πάνε. Για να θυμούνται.

Αργά τα δάχτυλα του γέροντα ανοίγουν το μαντίλι όπου είναι φυλαγμένο το χώμα.

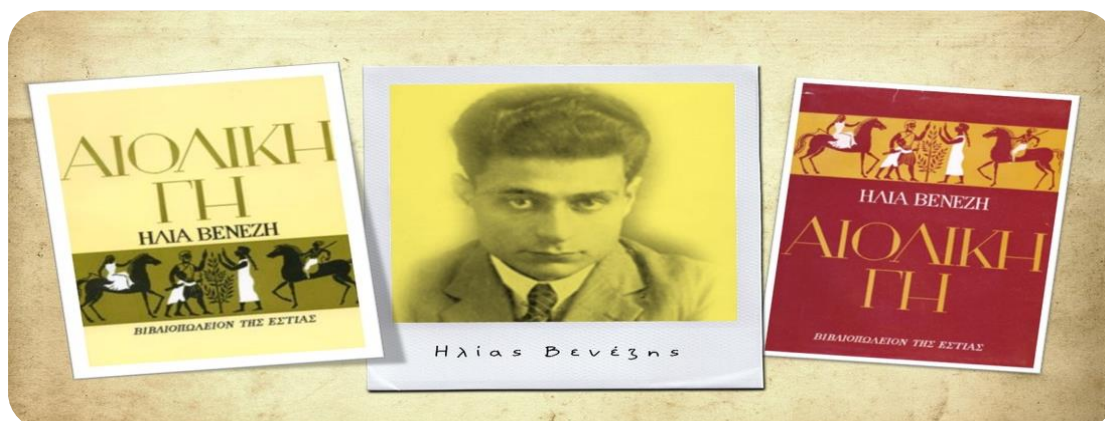
Ψάχνουν κει μέσα, ψάχνουν και τα δάχτυλα της γιαγιάς, σα να το χαϊδεύουν.

Τα μάτια τους δακρυσμένα, στέκουν εκεί.

-Δεν είναι τίποτα λέω. Λίγο χώμα.

Γη, Αιολική Γη, Γη του τόπου μου.”

Απόσπασμα από την Αιολική Γη του Ηλία Βενέζη

Διδώ Σωτηρίου, *Οι νεκροί περιμένουν* (απόσπασμα)

Αρχίσαμε να βαδίζουμε πιασμένοι απ' το χέρι, κοντά ο ένας στον άλλον, χαμένοι, μουδιασμένοι, δισταχτικοί, σαν νά 'μαστε τυφλοί και δεν ξέρουμε πού θα μας φέρει το κάθε βήμα που αποτολμούσαμε. Γυρεύαμε ξενοδοχείο στο λιμάνι για ν' ακουμπήσουμε και να περιμένουμε τους δικούς μας. Όπου όμως κι αν ρωτούσαμε, παίρναμε την ίδια στερεότυπη απόκριση:

— Απ' τη Σμύρνη έρχεστε; Δε δεχόμαστε πρόσφυγες.

— Μα θα σας πληρώσουμε καλά, άνθρωποι του Θεού, έλεγε η θεία Ερμιόνη.

Εκείνοι επέμεναν στην άρνησή τους:

— Φοβόμαστε τις επιτάξεις. Δε μάθατε λοιπόν πως στη Χίο, στη Μυτιλήνη, στη Σάμο έφτασε προσφυγολόι, κι επιτάζανε όλα τα σχολεία, τα ξενοδοχεία, τα πάντα;

— Τί θέλαμε, τί γυρεύαμε μεις να 'ρθούμε σε τούτον τον αφιλόξενο τόπο, έλεγε η κυρία Ελβίρα. Τί θέλαμε και τί γυρεύαμε να χωριστούμε από τους άνδρες μας!

Στο τέλος βρέθηκε ένας αναγκεμένος ξενοδόχος και μας έδωσε ένα σκοτεινό, άθλιο δωμάτιο με έξι κρεβάτια. Για πότε γινήκαμε πραγματικοί πρόσφυγες δεν το καταλάβαμε. Μέσα σε λίγα εικοσιτετράωρα όλος ο κόσμος αναποδογύρισε.

Βαπόρια φτάναν το ένα πίσω από τ' άλλο και ξεφόρτωναν κόσμο, έναν κόσμο ξεκουρντισμένον, αλλόκοτο, άρρωστο, συφοριασμένο, λες κι έβγαινε από φρενοκομεία, από νοσοκομεία, από νεκροταφεία. Έπηξαν οι δρόμοι, το λιμάνι οι εκκλησιές, τα σχολεία, οι δημόσιοι χώροι. Στα πεζοδρόμια γεννιόνταν παιδιά και πέθαιναν γέροι.

Ενάμισι εκατομμύριο άνθρωποι βρεθήκανε ξαφνικά έξω απ' την προγονική τους γη. Παράτησαν σκοτωμένα παιδιά και γονιούς άταφους. Παράτησαν περιουσίες, τον καρπό στα δένδρα και στα χωράφια το φαΐ στη φουφού, τη σοδειά στην αποθήκη το κομπόδεμα στο συρτάρι, τα πορτρέτα των προγόνων στους τοίχους. Και βάλθηκαν να τρέχουν να φεύγουν κυνηγημένοι απ' το τούρκικο μαχαίρι και τη φωτιά του πολέμου. Έρχεται μια τραγική στιγμή στη ζωή του ανθρώπου, που το θεωρεί τύχη να μπορέσει να παρατήσει το έχει του, την πατρίδα του το παρελθόν του και να φύγει, να φύγει λαχανιασμένος αποζητώντας αλλού τη σιγουριά. Άρπαξαν οι άνθρωποι βάρκες, καΐκια, σχεδίες, βαπόρια, πέρασαν τη θάλασσα σ' έναν ομαδικό, φοβερό ξενιτεμό. Κοιμήθηκαν αποβραδίζ νοικοκυραίοι στον τόπο τους και ξύπνησαν φυγάδες, θαλασσοπόροι, άστεγοι άποροι, αλήτες και ζητιάνοι στα λιμάνια του Πειραιά, της Σαλονίκης, της Καβάλας του Βόλου, της Πάτρας.

Ενάμισι εκατομμύριο αγωνίες και οικονομικά προβλήματα ξεμπαρκάρανε στο φλούδι της Ελλάδας, με μια θλιβερή ταμπέλα κρεμασμένη στο στήθος: «Πρόσφυγες!» Πού να ακουμπήσουν οι πρόσφυγες; τί να σκεφτούν; τί να ξεχάσουν; τί να πράξουν; πού να δουλέψουν; πώς να ζήσουν;

Τρέμαν ακόμα απ' το φόβο. Τα μάτια τους ήταν κόκκινα απ' το αιμάτινο ποτάμι της κόλασης που

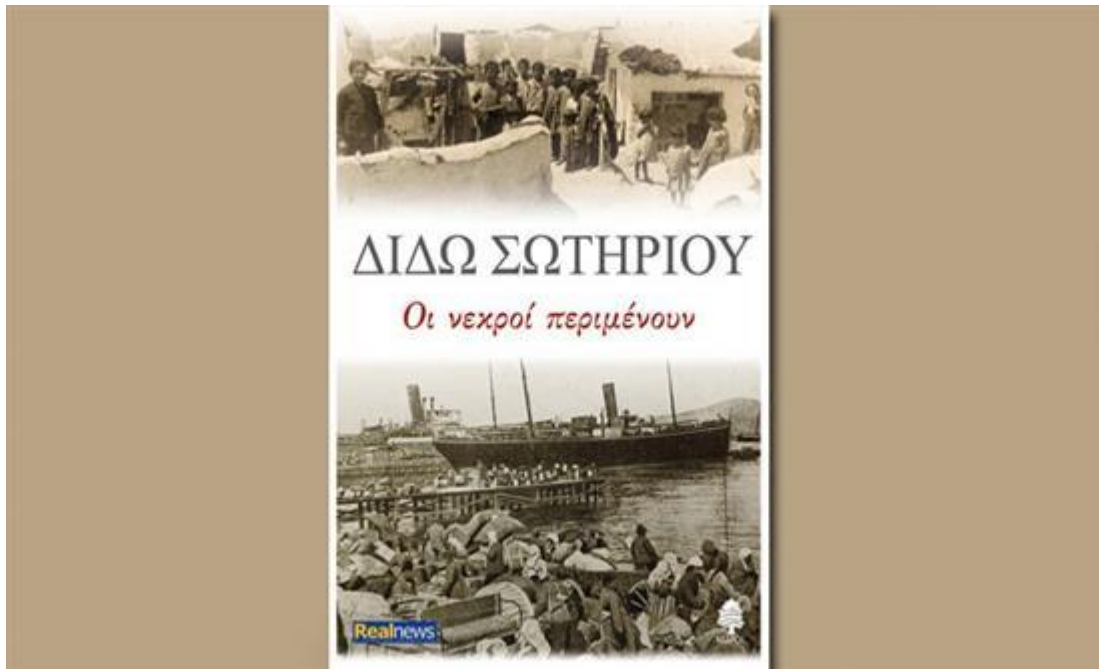
διάβηκαν. Και σαν πάτησαν σε στέρεο έδαφος, μετρήθηκαν να δουν πόσοι φτάσανε και πόσοι λείπουν. Κι οι ζωντανοί δεν το πιστεύανε, μόνο άπλωναν τα χέρια τους στο κορμί τους και το ψάχνανε, για να βεβαιωθούνε πως δεν ήταν βρικόλακες. Και ψάχναν και για την ψυχή τους, να δουν αν ήταν στη θέση της. Μ' αυτή ήταν άφαντη. Είχε μείνει πίσω στην πατρίδα κοντά στους αγαπημένους νεκρούς και στους αιχμαλώτους, κοντά στα σπιτάκια, στα χωράφια, στις δουλειές....

Κι είπαν: περαστικοί είμαστε, ας βολευτούμε όπως όπως, κι αύριο θα ματαγυρίσουμε στα μέρη μας. Κι αποζητούσαν, τούτη την ελπίδα, με την ίδια λαχτάρα σαν το ψωμί το νερό και τ' αλάτι.

Τόσοι ήταν, ενάμισι εκατομμύριο ρωμιοί μικρασιάτες, που στριφογύριζαν τώρα στο καύκαλο της Ελλάδας, σαν περιπλανώμενοι ιουδαίοι διωγμένοι από τη γη της Χαναάν. Χωρίς πατρίδα χωρίς δουλειά χωρίς σπίτι. Και μόλις χτες να θυμάσαι πως ήσουν νοικοκύρης.

Ψάχναν για τον αίτιο, αναθεμάτιζαν τον ουρανό, τη γη, τον Κεμάλ το Βενιζέλο τον Κωνσταντίνο, την Αντάντ, τον πόλεμο. Μα πριν απ' όλα τον ύπουλο τον Άγγλο, τον υπολογιστή, το διπλοπρόσωπο, το σφετεριστή που έκανε μπίζνες και αυτοκρατορική πολιτική με το αίμα και τη δυστυχία ενός λαού....

[πηγή: Διδώ Σωτηρίου, *Οι νεκροί περιμένουν. Μυθιστόρημα*, Κέδρος, Αθήνα 1979 (7η έκδ.), σ. 132-134]

Κείμενο 3

Ο Μάρκος Βαμβακάρης, Σκυριανός στην καταγωγή, περιέγραψε θαυμάσια την κατάσταση αυτή:

"Έμενε ο κόσμος στα βαγόνια των σιδηροδρόμων. Έμενε εκεί που είχε καμιά αποθήκη εγκαταλειμμένη. Τσαντήρια κάνανε. Καταστροφή, μεγάλη καταστροφή. Να μην ξαναδούν τα μάτια μας τέτοια πράγματα. Το τι τραβήξαν αυτοί οι άνθρωποι δεν λέγεται. Ατιμαστήκανε. Γίνανε χάλια, χάλια, χάλια. Ήσε που ήταν ατιμασμένοι από κει με τους Τούρκους που τους καταδιώκανε. Και κατόπιν εδώ που ήρθανε τα ίδια. Προσπαθήσανε, κάνανε χίλια δυό να βρίσκουνε το ψωμί τους, μέχρι να βρουν ένα σπίτι να κάτσουνε. Αν ένας πατέρας είχε πέντε-έξη παιδιά και κορίτσια, άλλα άρπαγε ο ένας από δω, άλλα ο άλλος από κει. Καταστροφή μάνα μου... Και οι ντόπιοι δεν τους έβλεπαν με καλό μάτι. Αλλά τους βρίζανε. Χίλια δυό. Φύγετε από δω ρε! Πηγαίνετε παρά πέρα. Δεν τους κοιτάζανε. Δεν είχαν την αγάπη να πουν για στάσου, συγγενείς μας είναι, Έλληνες πραγματικοί. Να τους αγκαλιάσουμε. Δεν έγινε αυτό το πράμα, εγώ δηλαδή τι είδα. Μπορεί αλλού. Ήθελαν να τους κλέψουνε οι κλεφταράδες που ήταν εδώ πέρα. Ν' αρπάξουν ό,τι είχαν. Να τους κλέψουνε, να τους γελάσουνε. Απατεώνες."

«Είμαι από το παραθαλάσσιο χωριό Περίσταση του νομού Καλλιπόλεως στην Ανατολική Θράκη», μας λέει η Αντιγόνη Παπαμιχαήλ. «Ήρθαμε το 1922 με την καταστροφή, φύγαμε με τον πατέρα μου, εγώ 10 χρονών τότε, και θυμάμαι τους Τούρκους που κατέβηκαν στα ελληνικά χωριά και κατέστρεφαν και κλέβαν περιουσίες και ζούσαμε με τον φόβο και έλεγε ο πατέρας μας να μη βγαίνουμε έξω γιατί ήμασταν κορίτσια και μπορούσαν οι Τούρκοι να μας έκαναν κακό. Πήραμε το πλοίο για Σαλονίκη (...) και όταν φτάσαμε και είδανε ότι δεν είχαμε αρρώστους μας έδωσαν την άδεια να βγούμε έξω.(...) του λένε θα πάμε στην Τούμπα, να έρθεις μαζί μας. Έτσι μας φέρανε στην Τούμπα, τότε δεν είχε ούτε αυτοκίνητα, ούτε τίποτα, εμένα με βάλανε σε ένα γαϊδουράκι γιατί πονούσε το πόδι μου(...) Μείναμε στη Μαλακοπή στους θαλάμους δύ σειρές και χωρίσαμε το μέρος με κουβέρτες, σεντόνια (...) χωρίς νερό από το Κρυονέρι παίρναμε νερό.

Φύλλο εργασίας

Όνομα ομάδας:

.....

Άσκηση 1

Αφού διαβάσετε τα παραπάνω αποσπάσματα να εντοπίσετε και να καταγράψετε τις ομοιότητες και τις διαφορές σχετικά με την κατάσταση των προσφύγων.

Άσκηση 2

Μπείτε στο διαδίκτυο και βρείτε φωτογραφίες σχετικά με τους πρόσφυγες του 1922 (www.lifo.gr/team/sansimera/51401). Δημιουργήστε ένα κολλάζ με τις φωτογραφίες που εντοπίσατε, τα κείμενα που έχετε στη διάθεσή σας (μπορείτε να χρησιμοποιήσετε και άλλα από τα 2 βιβλία που υπάρχουν στη βιβλιοθήκη της τάξης και από το διαδίκτυο), αλλά και τα δικά σας σχόλια, τα οποία να περιγράφουν τη ζωή των προσφύγων.

Άσκηση 3

Σκεφτείτε και δημιουργήστε έναν διάλογο, όπου να φαίνεται πώς περνάτε τη μέρα σας στον καταυλισμό της Τούμπας ως πρόσφυγες. Έπειτα, μοιράστε ρόλους μεταξύ σας και παρουσιάστε τον στην τάξη.

Άσκηση 41.

Ποιες είναι οι συνέπειες του πολέμου έτσι όπως μας τις περιγράφει στη συνέντευξή της η Φιλιώ Χαϊδεμένου;

«Στα Βουρλά το κακό ξεκίνησε στις 29 Αυγούστου. Μπήκαν οι Τούρκοι στα σπίτια μας και μας έβαλαν φωτιά. Αργότερα μας είπαν ότι ήταν αντάρτες και μετά ήρθε ο τακτικός στρατός και μας μάζεψε. Μας έπιασαν όλους μαζί, τον πατέρα μου τον έσφαξαν, τον αδερφό μου τον έκαψαν, τους νέους τους μάζεψαν και τους πήραν στην Ανατολή. Όταν φύγαμε ήταν 16 Σεπτεμβρίου. Η αλήθεια είναι ότι οι Τούρκοι γείτονές μας δεν έφταιγαν σε τίποτα. Ήταν κλεισμένοι μέσα στα σπίτια τους και κλαίγανε κι αυτοί για το κακό που μας βρήκε. Το ποιος φταίει θα το πω με ένα στίχο από το ποίημα "Της Καταστροφής": "Δε νίκησαν την Ελλάδα οι Τούρκοι. Δεν μπορούσαν. Μα δε ήταν κι άνθρωποι. Την Ελλάδα νίκησαν, αδόξως, διχασμός, Λεβαντίνοι κι Ευρώπη". Ο Βενιζέλος έκανε τη μεγαλύτερη καταστροφή. Μέσα στη φλόγα του πολέμου, έπρεπε να γίνουν εκλογές στην Ελλάδα;»

Συνέντευξη της Φιλιώς Χαϊδεμένου στην Αναστασία Παρετζόγλου

για το βιβλίο «Η Ελλάδα είναι Γυναίκα»

Σελή 2.-Τετάρτη 24 Μαρτίου 1933

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

(48) Κ. ΜΥΝΓΕΡΦΟΡΔ (49)

ΜΟΛΛΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΚΟΣ ΑΛΤΡΟ ΕΚΚΟ
— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...

— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...
— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...

— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...
— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...

— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...
— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...

— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...
— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...

— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...
— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...

— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...
— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...

— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...
— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...

— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...
— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...

— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...
— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...

— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...
— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...

— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...
— Ότι οι Αγγλοι, φυσικά, διαφέρουν...

ΤΑ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΝΕΑ

Η ΑΡΧΑΙΑΝΗ ΑΝΤΙΛΑΧΗ ΤΩΝ ΔΙΧΜΑΛΩΤΩΝ

ΑΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΛΕΟΝ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΝ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ!

ΑΘΗΝΑΙ 23.- Αίτιον λόγιον...
Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας...

ΑΘΗΝΑΙ 23.- Ο Έλληνας...
Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας...

ΑΘΗΝΑΙ 23.- Ο Έλληνας...
Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας...

ΑΘΗΝΑΙ 23.- Ο Έλληνας...
Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας...

ΑΘΗΝΑΙ 23.- Ο Έλληνας...
Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας...

ΑΘΗΝΑΙ 23.- Ο Έλληνας...
Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας...

ΑΘΗΝΑΙ 23.- Ο Έλληνας...
Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας...

ΑΘΗΝΑΙ 23.- Ο Έλληνας...
Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας...

ΑΘΗΝΑΙ 23.- Ο Έλληνας...
Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας...

ΑΘΗΝΑΙ 23.- Ο Έλληνας...
Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας...

ΑΘΗΝΑΙ 23.- Ο Έλληνας...
Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας...

Η ΖΩΗ ΣΤΗ ΣΥΜΠΝΗ

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΣΥΜΠΝΗ 21.- (Π. Μυνη...
Οι κάτοικοι της Συμπνής...

ΝΟΡΒΗΓΙΚΕΣ ΝΥΧΤΕΣ
ΕΝΤΟΣ ΟΛΙΓΩΝ ΗΜΕΡΩΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ "ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ"

Α. ΜΑΝΔΑΛΙΟΥ
ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΑΡ. 20

ΑΘΗΝΑΙΚΗ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛ. ΕΤΑΙΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
Α. ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
Α. ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
Α. ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΟΙ
ΔΙΣΜΕΤΡΟΠΟΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΤΟ ΠΡΟΦΥΓΙΚΟΝ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ... Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ... Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ... Η ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΙΣ... Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ...

ΟΙ ΠΑΡΑΠΟΙΝΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥΣ

ΚΑΒΑΛΑ, 26. - ΗΡΩ: ΗΜΕΙΣ... ΗΜΕΙΣ ΤΟΙΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙΣ... ΗΜΕΙΣ ΤΟΙΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙΣ...

Η ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΤΗΤΟΣ

Η ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΤΗΤΟΣ... Η ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΤΗΤΟΣ... Η ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΤΗΤΟΣ...

ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ

ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ... ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ... ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ...

Η ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΤΗΤΟΣ

Η ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΤΗΤΟΣ... Η ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΤΗΤΟΣ... Η ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΤΗΤΟΣ...

Η ΑΣΤΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Η ΑΣΤΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ... Η ΑΣΤΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ... Η ΑΣΤΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ...

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ... ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ... ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ...

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ... ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ... ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ...

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ... ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ... ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ...

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ... ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ... ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ...

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ... ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ... ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ...

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ... ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ... ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ...

ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΘΗΜΑ

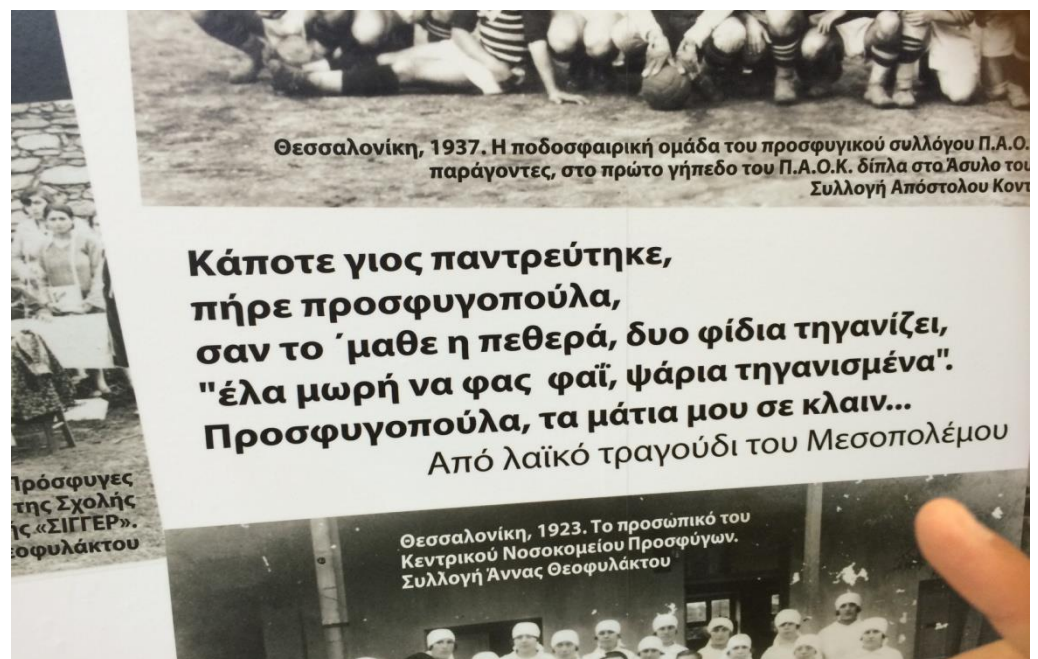
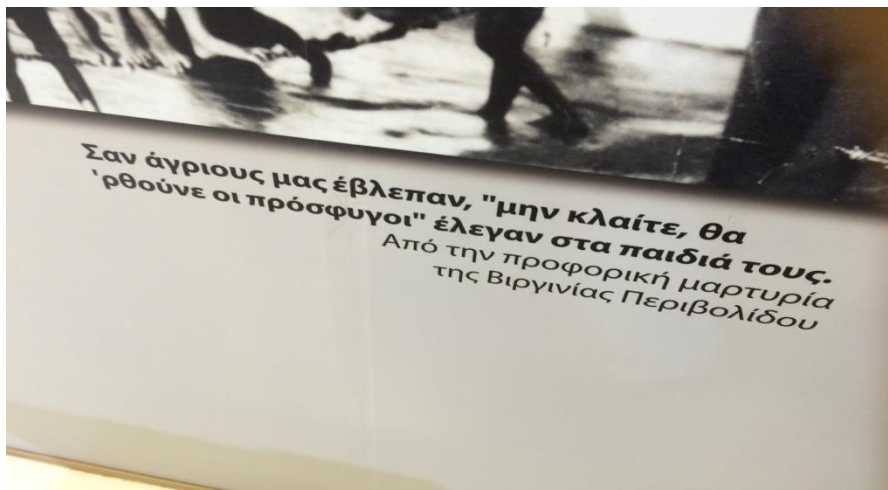
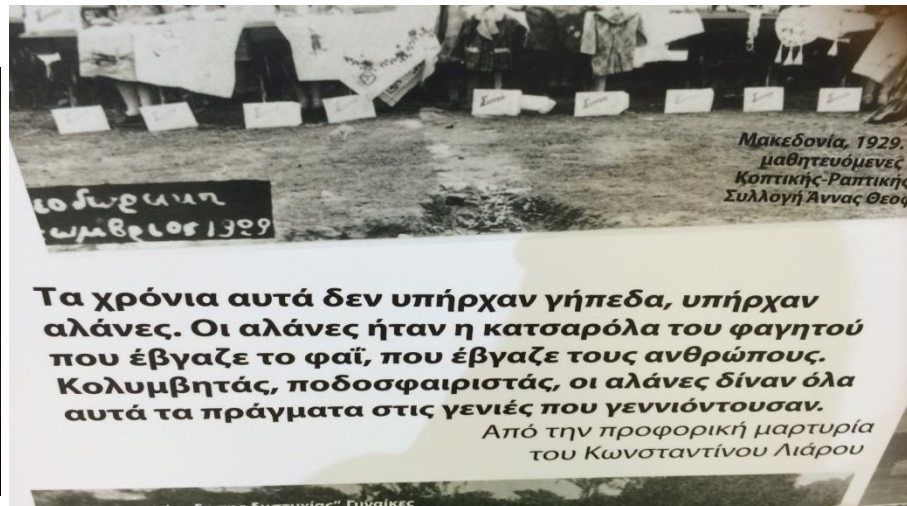
ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΘΗΜΑ... ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΘΗΜΑ... ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΘΗΜΑ...

ΑΝΟΜΟΝΙΑ ΔΥΟΦΕΜΙΣΜΟΣ

ΑΝΟΜΟΝΙΑ ΔΥΟΦΕΜΙΣΜΟΣ... ΑΝΟΜΟΝΙΑ ΔΥΟΦΕΜΙΣΜΟΣ... ΑΝΟΜΟΝΙΑ ΔΥΟΦΕΜΙΣΜΟΣ...

ΑΦΟΡΤΗΣΗ Η ΖΩΗ

ΑΦΟΡΤΗΣΗ Η ΖΩΗ... ΑΦΟΡΤΗΣΗ Η ΖΩΗ... ΑΦΟΡΤΗΣΗ Η ΖΩΗ...

Αντιπαράθεση επιχειρημάτων

Πρόσφυγες

Είστε πρόσφυγες από τη Συρία. Ο δήμαρχος της πόλης Γιάννης Μπουτάρης έχει προτείνει το κτήριο εργοστασίου της Υφανέτ που βρίσκεται στην Τούμπα να γίνει κατάλυμα για σας, όσο καιρό θα φιλοξενηθείτε στην Ελλάδα. Το κτήριο είναι σε άθλια κατάσταση. Ζητήστε ό,τι χρειάζεται να γίνει για να βελτιωθεί και υπερασπίστε τον εαυτό σας για να μείνετε εκεί.

.....

Κάτοικοι

Είστε κάτοικοι στην οδό Ύδρας 23 απέναντι ακριβώς από το εργοστάσιο Υφανέτ. Το ρέμα είναι πάρα πολύ βρόμικο και έχετε παράπονα από τον δήμο για την καθαριότητά του. Επιπλέον δεν θέλετε τους πρόσφυγες να εγκατασταθούν εκεί γιατί θεωρείται ότι θα επιβαρυνθεί η γειτονιά σας. Υπερασπιστείτε τα δικαιώματά σας και προτείνετε άλλες εναλλακτικές λύσεις.

.....

Action Aid

Ανήκετε στην φιλανθρωπική οργάνωση της Action Aid που βοηθάει ανθρώπους που βρίσκονται σε ανάγκη. Υπερασπιστείτε αυτούς τους ανθρώπους και δώστε τη δική σας επιχειρηματολογία για να μείνουν στο χώρο της Υφανέτ.

.....

Δημοτικό Συμβούλιο

Ανήκετε στο δημοτικό συμβούλιο και έχετε λάβει ένα μεγάλο χρηματικό ποσό από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τους πρόσφυγες της Συρίας. Αποφασίσετε να τους εγκαταστήσετε στο εργοστάσιο της Υφανέτ, το οποίο είναι σε άθλια κατάσταση. Οι κάτοικοι της περιοχής αντιδρούν. Αντιμετωπίστε τους με διπλωματία και πείστε τους να δεχτούν την απόφασή σας.

.....

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 25

1^η επίσκεψη πεδίου

Όνομα ομάδας:.....

Άσκηση 1

Σημειώστε στο χάρτη τη διαδρομή που θα ακολουθήσουμε και εντοπίστε τους πέντε σταθμούς (Ιπποκράτειο, Άγιος Στυλιανός, Πλατεία Μαρδοχαίου Φριζή, Πάρκο εβραίων μαρτύρων, 83^ο Δημοτικό Σχολείο)

Άσκηση 2

Ψάξτε και βρείτε πώς ονομάζεται το πάρκο κάτω από το σχολείο. Αιτιολογήστε το.

Βγάλτε φωτογραφίες.

Ποια ζώα και ποια φυτά διακρίνεις στην περιοχή;

.....
.....
.....
.....

Άσκηση 3

Ετοιμάστε μία ερώτηση και κάντε την στην διευθύντρια του Βρεφοκομείου Άγιος Στυλιανός. Καταγράψτε την απάντησή της.

Άσκηση 4

Χρησιμοποιήστε την πυξίδα σας και προσπαθήστε να εντοπίσετε τη θέση του αγάλματος (Β, Ν, Α, Δ) σε σχέση με το σχολείο.

Από τι υλικό είναι κατασκευασμένο;

Περιγράψτε τον Μαρδοχαίο Φριζή με 5 επίθετα.

Πώς χρησιμοποιείται ο χώρος σήμερα;

Πώς θα θέλατε να είναι το άγαλμα αυτό στο μέλλον;

.....
.....

.....
.....
Ο Μαρδοχαΐος Φριζής έπεσε στην περιοχή της Πρεμετής 5 Δεκεμβρίου 1940.
Πόσος χρόνος έχει περάσει από τότε;
.....
.....

Άσκηση 5

Μετά τη λήξη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου επέστρεψαν μόνο 1998 Εβραίοι Θεσσαλονικείς από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης των Γερμανών. Χάθηκε το 98% του εβραϊκού πληθυσμού της Θεσσαλονίκης. Πόσοι ήταν συνολικά οι Εβραίοι πριν τη γερμανική κατοχή;
.....
.....
.....

Τη διπλανή επιγραφή πού τη συναντάτε;
.....

Άσκηση 6

Ακροστιχίδα

Μ	_____	Πάρκο Εβραίων
Α	__	Μια πρόθεση
Ρ	_____	Δέντρο στην αυλή του σχολείου μας
Δ	_____	Τόσες χιλιάδες εβραϊόπουλα χάθηκαν
Ο	_____	Έχει το βρεφοκομείο παιδιά
Χ	__	Το νοσοκομείο Ιπποκράτειο παλιά
Α	_____	Σημείο του ορίζοντα
Ι	_____	Χάθηκαν πολλοί από αυτούς στην Κατοχή (ανάποδα)
Ο	_____	Τον βλέπεις αν κοιτάξεις ψηλά
Σ	_____	Ο Άγιος της αγκαλιάς

2^η επίσκεψη πεδίου

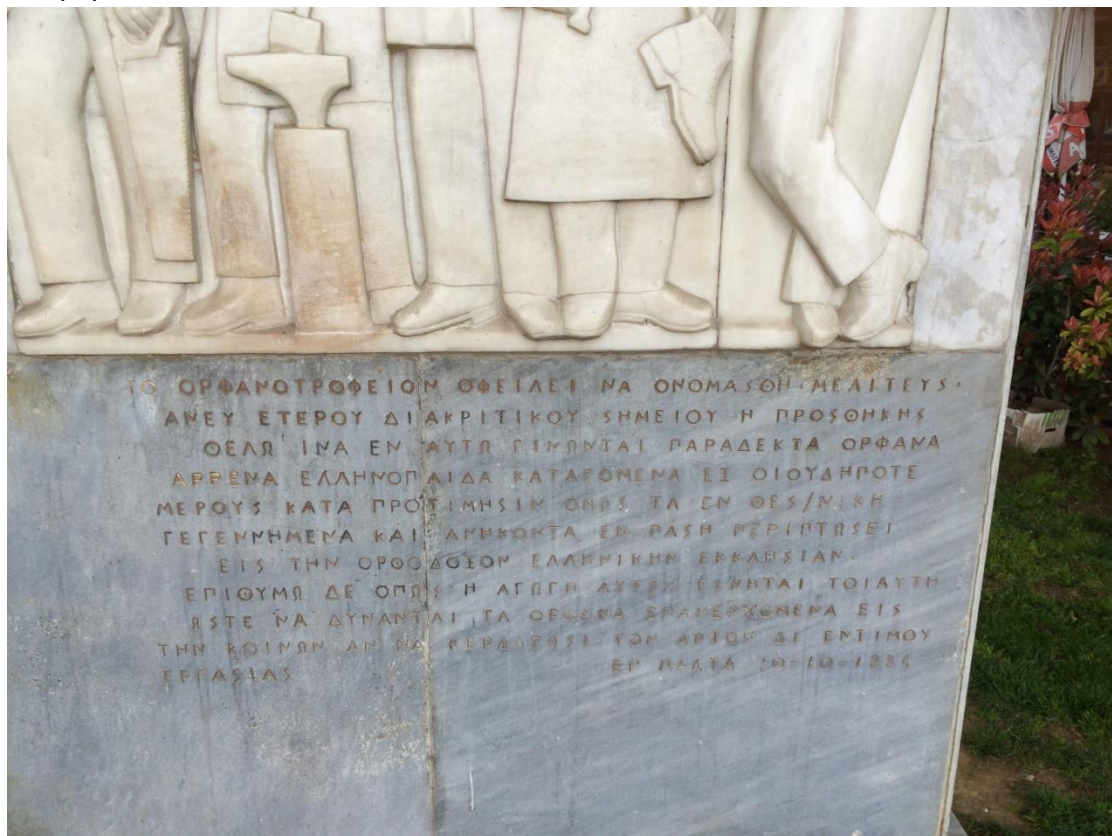
Όνομα ομάδας:.....

Άσκηση 1

Σημειώστε στο χάρτη τη διαδρομή που θα ακολουθήσουμε και εντοπίστε τους τέσσερις σταθμούς (Παπάφειο Ὀρφανοτροφεῖο, Ἐργαστάσιο Ὑφανέτ, Ρέμα Ὑφανέτ, Ἅγιος Φανούριος)

Άσκηση 2

Διαβάστε την παραπάνω επιγραφή που βρίσκεται στο πάρκο μπροστά από τον Λευκό Πύργο και ζητήστε από τον υπεύθυνο της ξενάγησης να σας πει πληροφορίες για το Παπάφειο Ίδρυμα (Καταγράψτε βασικά σημεία).

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Το Παπάφειο έχει σχήμα Ε.

Γιατί;.....
.....

Γράψτε ουσιαστικά που αρχίζουν από Ε:

.....
.....
.....

Άσκηση 3

Μελετώντας το διπλανό δελτίο μπορείτε να υποθέσετε τι είδους εργοστάσιο ήταν το «Υφανέτ»;

.....
.....

Το δελτίο έχει διαστάσεις 16εκ. και 8 εκ. Βρείτε την περίμετρο και το εμβαδόν του.

.....
.....
.....

Άσκηση 4

Ποια είναι τα φυτά που συναντάτε στο ρέμα «Υφανέτ»; (Ρωτήστε την κυρία Μαρία που είναι γεωπόνος)

.....
.....

Πώς θα θέλατε να γίνει αυτό το μέρος; Κάντε διάφορες προτάσεις.

.....
.....
.....
.....

Άσκηση 5

Τι ρυθμό αρχιτεκτονικής έχει ο ναός του αγίου Φανουρίου;

.....
.....

Ποιους άλλους ρυθμούς ξέρεις;

.....

3^η επίσκεψη πεδίου

Όνομα ομάδας:.....

Άσκηση 1

Σημειώστε στο χάρτη τη διαδρομή που θα ακολουθήσουμε και εντοπίστε τους τέσσερις σταθμούς (Άγιος Θεράποντας, Λαογραφικό Μουσείο στο 72^ο Δημοτικό Σχολείο, Πάρκο αγίου Θεράποντα, Δράση για το κάτι άλλο)

Άσκηση 2

Χρησιμοποιήστε την πυξίδα σας και προσπαθήστε να εντοπίσετε τη θέση του ναού (Β, Ν, Α, Δ) σε σχέση με το σχολείο σας.

.....
.....

Παρατηρήστε το τέμπλο του ναού και συμπληρώστε τα ονόματα των εικόνων

--	--	--	--	--	--	--

Τι χρώματα έχουν τα ψηφιδωτά του ναού;

.....
.....

Άσκηση 3

Τι αντικείμενα βλέπετε στο μουσείο;

.....
.....
.....

Ποια από αυτά δεν χρησιμοποιούνται σήμερα;

.....
.....
.....

Άσκηση 4

Ποια φυτά και ποια ζώα υπάρχουν στο πάρκο;

.....
.....

Τι υπάρχει γύρω στο πάρκο;

.....
.....

Τι θα θέλατε να αλλάξετε σε αυτό τα χώρο;

.....
.....
.....

Άσκηση 5

Τι υπάρχει μέσα στο χώρο του σωματείου
«Δράση για το κάτι άλλο»;

.....
.....
.....

Πώς μπορεί κάποιος να υποστηρίξει το έργο
του σωματείου (ρωτήστε την υπεύθυνη);

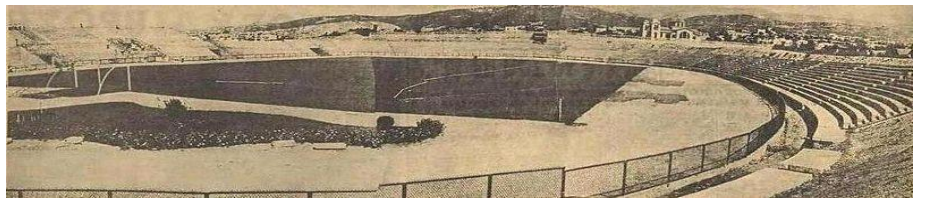
.....
.....
.....

Άσκηση 6

Συμπληρώστε την ακροστιχίδα της Δράσης:

Το πάρκο του Αγίου Θεράποντα είναι γεμάτο	Δ	_____
Νησί της Μεσογείου που έδρασε ο Άγιος Θεράποντας	Ρ	___
Άτομα με ειδικές	Α	_____
Το λαογραφικό μουσείο στεγάζεται στο χώρο του	Σ	-----
Στο ναό υπάρχει μια πολύ παλιά(με άρθρο)	Η	_____

4^η επίσκεψη πεδίου

Όνομα ομάδας:.....

Άσκηση 1

Σημειώστε στο χάρτη τη διαδρομή που θα ακολουθήσουμε και εντοπίστε τους τέσσερις σταθμούς (Γήπεδο ΠΑΟΚ, δημοτικό κολυμβητήριο, Παιδικό Μουσείο, πολιτιστικός σύλλογος «Διόνυσος»)

Άσκηση 2

Χρησιμοποιήστε την πυξίδα σας και προσπαθήστε να εντοπίσετε τη θέση του γηπέδου (B, N, A, Δ) σε σχέση με το σχολείο σας.

.....
.....

Άσκηση 3

Τι σημαίνουν τα αρχικά ΠΑΟΚ; Γνωρίζετε άλλα ακρωνύμια;

.....
.....
.....

Τι συμβολίζει ο δικέφαλος αετός; Σας θυμίζει κάτι από την ιστορία της Ε΄ ;

.....
.....
.....

Άσκηση 4

Ποιες είναι οι ώρες λειτουργίας και οι προϋποθέσεις για να επισκεφτείς το δημοτικό κολυμβητήριο; Συγκεντρώστε πληροφορίες και ετοιμάστε ένα ενημερωτικό κείμενο για το κοινό.

.....
.....
.....
.....
.....

Άσκηση 5

Στο μουσείο υπάρχει η αίθουσα Α που απεικονίζει μια παραδοσιακή τάξη παλαιότερων χρόνων. Τι ομοιότητες και τι διαφορές παρουσιάζει σχετικά με τη δική σας;

.....

.....

.....

.....

.....

Τι παιχνίδια υπάρχουν μέσα στο μουσείο;

.....

.....

.....

Ποια από αυτά δεν υπάρχουν σήμερα;

.....

.....

.....

Διαλέξτε ένα από τα παιχνίδια και γράψτε την ιστορία του.

.....

.....

.....

Άσκηση 6

Τι υπάρχει μέσα στο χώρο του συλλόγου;

.....

.....

.....

Γιατί πήρε το όνομα «Διόνυσος»; Γράψτε λίγες πληροφορίες για τον σύλλογο έτσι ώστε να συνθέσετε ένα άρθρο για την εφημερίδα της τάξης.

.....

.....

Τα δικαιώματα των παιδιών

ΑΡΘΡΟ 1

Καθένας κάτω των 18 έχει αυτά τα δικαιώματα.

ΑΡΘΡΟ 2

Όλα τα παιδιά έχουν αυτά τα δικαιώματα, ανεξάρτητα από το ποιά είναι, που ζουν, τι κάνουν οι γονείς τους, τι γλώσσα μιλάνε, ποιά είναι η θρησκεία τους, αν είναι αγόρια ή κορίτσια, ποιές είναι οι παραδόσεις τους, αν έχουν κάποια αναπηρία, αν είναι πλούσια ή φτωχά. Κανένα παιδί δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται άδικα για κανένα λόγο.

ΑΡΘΡΟ 3

Όλοι οι ενήλικες πρέπει να κάνουν αυτό που είναι καλύτερο για σένα. Όταν οι μεγάλοι παίρνουν αποφάσεις, πρέπει να σκέφτονται τι συνέπειες θα έχουν αυτές τους οι αποφάσεις για τα παιδιά.

ΑΡΘΡΟ 4

Το κράτος έχει ευθύνη να εξασφαλίσει πως τα δικαιώματά σου προστατεύονται. Πρέπει να βοηθήσει την οικογένειά σου να προστατεύει τα δικαιώματά σου και να δημιουργήσει ένα περιβάλλον όπου θα μπορείς να μεγαλώσεις και να αναπτυχθείς πλήρως.

ΑΡΘΡΟ 5

Η οικογένειά σου έχει την ευθύνη να σε βοηθήσει να μάθεις να ασκείς τα δικαιώματά σου και να εξασφαλίσει πως τα δικαιώματά σου προστατεύονται.

ΑΡΘΡΟ 6

Έχεις δικαίωμα στη ζωή.

ΑΡΘΡΟ 7

Έχεις δικαίωμα να έχεις ένα όνομα και αυτό πρέπει να αναγνωρίζεται επίσημα από το κράτος. Έχεις δικαίωμα σε μια εθνικότητα (να ανήκεις σε μια χώρα).

ΑΡΘΡΟ 8

Έχεις δικαίωμα σε μια ταυτότητα - ένα επίσημο αρχείο του ποιός/α είσαι. Κανείς δεν πρέπει να στο στερήσει αυτό.

ΑΡΘΡΟ 9

Έχεις το δικαίωμα να μένεις με τους γονείς (ή γονέα) σου, εκτός και αν αυτό είναι κακό για σένα. Έχεις το δικαίωμα να ζεις με μια οικογένεια που νοιάζεται για σένα.

ΑΡΘΡΟ 10

Αν ζεις σε διαφορετική χώρα από αυτή που μένουν οι γονείς σου, έχεις το δικαίωμα να είστε μαζί στο ίδιο μέρος.

ΑΡΘΡΟ 11

Έχεις το δικαίωμα να προστατεύεσαι από απαγωγή.

ΑΡΘΡΟ 12

Έχεις το δικαίωμα να πεις τη γνώμη σου και οι μεγάλοι να την ακούν και να την παίρνουν σοβαρά.

ΑΡΘΡΟ 13

Έχεις το δικαίωμα να ανακαλύπτεις πράγματα και να μοιράζεσαι τις σκέψεις σου με άλλους, μιλώντας, ζωγραφίζοντας, γράφοντας ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο εκτός και αν αυτός βλάπτει ή προσβάλλει άλλους ανθρώπους.

ΑΡΘΡΟ 14

Έχεις το δικαίωμα να επιλέξεις τη δική σου θρησκεία και τα πιστεύω. Οι γονείς σου θα πρέπει να σε βοηθήσουν να αποφασίσεις τι είναι σωστό και τι λάθος και ποιό είναι το καλύτερο για σένα.

ΑΡΘΡΟ 15

Έχεις το δικαίωμα να διαλέξεις τους φίλους σου και να συμμετέχεις ή να φτιάξεις ομάδες, φτάνει αυτό να μην βλάπτει άλλους.

ΑΡΘΡΟ 16

Έχεις δικαίωμα σεβασμού στην ιδιωτική σου ζωή.

ΑΡΘΡΟ 17

Έχεις το δικαίωμα να λαμβάνεις πληροφορίες που είναι σημαντικές για την ευημερία σου, από το ραδιόφωνο, τις εφημερίδες, βιβλία, ηλεκτρονικούς υπολογιστές και άλλες πηγές. Οι ενήλικες πρέπει να βεβαιωθούν πως οι πληροφορίες που λαμβάνεις δεν είναι βλαβερές και να σε βοηθήσουν να βρεις και να καταλάβεις τις πληροφορίες που χρειάζεσαι.

ΑΡΘΡΟ 18

Έχεις το δικαίωμα να μεγαλώσεις με τους γονείς (ή γονέα) σου αν αυτό είναι δυνατό.

ΑΡΘΡΟ 19

Έχεις το δικαίωμα να προστατεύεσαι από το να πάθεις κακό ή να σε κακομεταχειριστούν, στο σώμα ή το μυαλό.

ΑΡΘΡΟ 20

Έχεις το δικαίωμα σε ειδική φροντίδα και βοήθεια αν δεν μπορείς να ζήσεις με τους γονείς σου.

ΑΡΘΡΟ 21

Έχεις δικαίωμα σε φροντίδα και προστασία αν σε υιοθετήσουν ή σε αναλάβει ανάδοχη οικογένεια.

ΑΡΘΡΟ 22

Έχεις δικαίωμα σε ειδική φροντίδα και βοήθεια αν είναι πρόσφυγας (εάν εξαναγκάστηκες να φύγεις από το σπίτι σου και ζεις σε άλλη χώρα), όπως και σε όλα τα άλλα δικαιώματα αυτής της Σύμβασης.

ΑΡΘΡΟ 23

Έχεις δικαίωμα σε ειδική εκπαίδευση και φροντίδα αν έχεις κάποια αναπηρία, καθώς και σε όλα τα άλλα δικαιώματα αυτής της Σύμβασης, ώστε να μπορείς να ζήσεις μια ολοκληρωμένη ζωή.

ΑΡΘΡΟ 24

Έχεις δικαίωμα στην καλύτερη δυνατή φροντίδα για την υγεία σου, καθαρό νερό να πιεις, θρεπτικό φαγητό, ένα καθαρό και ασφαλές περιβάλλον και τις πληροφορίες που θα σε βοηθήσουν να μείνεις υγιής.

ΑΡΘΡΟ 25

Αν ζεις κάτω από τη φροντίδα άλλων ή σε άλλες καταστάσεις μακριά από το σπίτι σου, έχεις δικαίωμα να εξετάζονται τακτικά οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ζεις για να φανερωθεί αν είναι οι πιο κατάλληλες.

ΑΡΘΡΟ 26

Έχεις δικαίωμα για βοήθεια από το κράτος αν είσαι φτωχός ή βρίσκεσαι σε ανάγκη.

ΑΡΘΡΟ 27

Έχεις δικαίωμα σε φαγητό, ρούχα, ένα ασφαλές μέρος να ζήσεις και να ικανοποιούνται οι βασικές σου ανάγκες. Δεν πρέπει να μειονεκτείς με τρόπο που να μην μπορείς να κάνεις πολλά από τα πράγματα που κάνουν τα άλλα τα παιδιά.

ΑΡΘΡΟ 28

Έχεις δικαίωμα σε εκπαίδευση καλής ποιότητας. Πρέπει να ενθαρρύνεσαι να πας στο σχολείο μέχρι την υψηλότερη τάξη που μπορείς.

ΑΡΘΡΟ 29

Η εκπαίδευσή σου πρέπει να σε βοηθάει να χρησιμοποιείς και να αναπτύξεις το ταλέντο και τις ικανότητές σου. Πρέπει επίσης να σε βοηθάει να μάθεις να ζεις με ειρήνη, να προστατεύεις το περιβάλλον και να σέβεσαι τους άλλους ανθρώπους.

ΑΡΘΡΟ 30

Έχεις το δικαίωμα να εξασκείς τις παραδόσεις σου, τη γλώσσα και τη θρησκεία σου - ή όποια άλλη επιλέξεις. Μειονότητες και ιθαγενείς ομάδες χρειάζονται ιδιαίτερη προστασία αυτού του δικαιώματος.

ΑΡΘΡΟ 31

Έχεις δικαίωμα στο παιχνίδι και την ξεκούραση.

ΑΡΘΡΟ 32

Έχεις δικαίωμα προστασίας από εργασία που σε βλάπτει και που είναι επιβλαβής για την υγεία και την εκπαίδευσή σου. Εάν εργάζεσαι, έχεις το δικαίωμα να είσαι ασφαλής και να πληρώνεσαι ικανοποιητικά.

ΑΡΘΡΟ 33

Έχεις δικαίωμα προστασίας από επιβλαβή ναρκωτικά και από το εμπόριο ναρκωτικών.

ΑΡΘΡΟ 34

Έχεις δικαίωμα σε μια ζωή ελεύθερη από σεξουαλική κακοποίηση.

ΑΡΘΡΟ 35

Κανείς δεν επιτρέπεται να σε απαγάγει ή να σε πουλήσει.

ΑΡΘΡΟ 36

Έχεις δικαίωμα προστασίας από κάθε μορφή εκμετάλλευσης.

ΑΡΘΡΟ 37

Κανείς δεν επιτρέπεται να σε τιμωρήσει με σκληρό ή επιβλαβή τρόπο.

ΑΡΘΡΟ 38

Έχεις δικαίωμα σε προστασία και ελευθερία από τον πόλεμο. Παιδιά κάτω των 15 ετών δεν μπορούν να αναγκαστούν να πάνε στο στρατό ή να συμμετέχουν σε πολέμους.

ΑΡΘΡΟ 39

Έχεις δικαίωμα σε βοήθεια αν πληγωθείς, αν παραμεληθείς ή αν σε κακομεταχειρισθούν.

ΑΡΘΡΟ 40

Έχεις δικαίωμα σε νομική υποστήριξη και δίκαια αντιμετώπιση από το δικαστικό σύστημα που σέβεται τα δικαιώματά σου.

ΑΡΘΡΟ 41

Εάν οι νόμοι της χώρας παρέχουν καλύτερη προστασία στα δικαιώματά σου από ότι τα άρθρα αυτής της Σύμβασης, τότε αυτοί οι νόμοι πρέπει να εφαρμόζονται.

ΑΡΘΡΟ 42

Έχεις το δικαίωμα να γνωρίζεις τα δικαιώματά σου! Οι ενήλικες πρέπει να ξέρουν γι' αυτά τα δικαιώματα και να βοηθήσουν και σένα να τα μάθεις επίσης.

ΑΡΘΡΑ 43 έως 54

Αυτά τα άρθρα εξηγούν πως τα κράτη και οι διεθνείς οργανισμοί όπως η UNICEF θα εργασθούν για να εξασφαλίσουν θα προστατεύονται τα δικαιώματα των παιδιών.

Αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος (Τάσος Λειβαδίτης)

Αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος
δεν θα πάψεις ούτε στιγμή ν' αγωνίζεσαι για την ειρήνη και για το δίκαιο.
Θα βγεις στους δρόμους, θα φωνάξεις,
τα χείλια σου θα ματώσουν απ' τις φωνές
το πρόσωπό σου θα ματώσει από τις σφαίρες – μα ούτε βήμα πίσω.
Κάθε κραυγή σου μια πετριά στα τζάμια των πολεμοκάπηλων
Κάθε χειρονομία σου σα να γκρεμίζει την αδικία.
Και πρόσεξε: μη ξεχαστείς ούτε στιγμή.
Έτσι λίγο να θυμηθείς τα παιδικά σου χρόνια
αφήνεις χιλιάδες παιδιά να κομματιάζονται την ώρα που παίζουν ανύποπτα στις
πολιτείες
μια στιγμή αν κοιτάξεις το ηλιοβασίλεμα
αύριο οι άνθρωποι θα χάνονται στη νύχτα του πολέμου
έτσι και σταματήσεις μια στιγμή να ονειρευτείς
εκατομμύρια ανθρώπινα όνειρα θα γίνουν στάχτη κάτω από τις οβίδες.
Δεν έχεις καιρό
δεν έχεις καιρό για τον εαυτό σου
αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος.
Αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος
μπορεί να χρειαστεί ν' αφήσεις τη μάνα σου, την αγαπημένη ή το παιδί σου.
Δε θα διστάσεις.
Θ' απαρνηθείς τη λάμπα σου και το ψωμί σου
Θ' απαρνηθείς τη βραδινή ξεκούραση στο σπιτικό κατώφλι
για τον τραχύ δρόμο που πάει στο αύριο.
Μπροστά σε τίποτα δε θα δειλιάσεις κι ούτε θα φοβηθείς.
Το ξέρω, είναι όμορφο ν' ακούς μια φουσαρμόνικα το βράδυ,
να κοιτάς έν' άστρο, να ονειρεύεσαι
είναι όμορφο σκυμμένος πάνω απ' το κόκκινο στόμα της αγάπης σου
Να την ακούς να σου λέει τα όνειρα της για το μέλλον.
Μα εσύ πρέπει να τ' αποχαιρετήσεις όλ' αυτά και να ξεκινήσεις
γιατί εσύ είσαι υπεύθυνος για όλες τις φουσαρμόνικες του κόσμου,
για όλα τ' άστρα, για όλες τις λάμπες και για όλα τα όνειρα
αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος.
Αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος
μπορεί να χρειαστεί να σε κλείσουν φυλακή για είκοσι ή
και περισσότερα χρόνια
μα εσύ και μες στη φυλακή θα θυμάσαι πάντοτε την άνοιξη,
τη μάνα σου και τον κόσμο.
Εσύ και μες απ' το τετραγωνικό μέτρο του κελιού σου
θα συνεχίσεις τον δρόμο σου πάνω στη γη .
Κι όταν μες στην απέραντη σιωπή, τη νύχτα
θα χτυπάς τον τοίχο του κελιού σου με το δάχτυλο
απ' τ' άλλο μέρος του τοίχου θα σου απαντάει η Ισπανία.
Εσύ, κι ας βλέπεις να περνάν τα χρόνια σου και ν' ασπρίζουν

τα μαλλιά σου δε θα γερνάς.
Εσύ και μες στη φυλακή κάθε πρωί θα ξημερώνεσαι πιο νέος
Αφού όλο και νέοι αγώνες θ' αρχίζουνε στον κόσμο
αν θέλεις να λήγεις άνθρωπος
Αν θέλεις να λήγεις άνθρωπος
θα πρέπει να μπορείς να πεθάνεις ένα οποιοδήποτε πρωινό.
Αποβραδής στην απομόνωση θα γράψεις ένα μεγάλο τρυφερό γράμμα στη μάνα σου
Θα γράψεις στον τοίχο την ημερομηνία, τ' αρχικά του ονόματος σου και μια λέξη :
Ειρήνη
σα να γραφες όλη την ιστορία της ζωής σου.
Να μπορείς να πεθάνεις ένα οποιοδήποτε πρωινό
να μπορείς να σταθείς μπροστά στα έξι ντουφέκια
σα να στεκόσουνα μπροστά σ' ολόκαιρο το μέλλον.
Να μπορείς, απάνω απ' την ομοβροντία που σε σκοτώνει
εσύ ν' ακούς τα εκατομμύρια των απλών ανθρώπων που τραγουδώντας πολεμάνε για
την ειρήνη.
Αν θέλεις να λήγεις άνθρωπος.

Γιάννη Ρίτσου, «Ειρήνη»

Στον Κώστα Βάρναλη

Τ' όνειρο του παιδιού είναι η ειρήνη.
Τ' όνειρο της μάνας είναι η ειρήνη.
Τα λόγια της αγάπης κάτω απ' τα δέντρα,
είναι η ειρήνη.

Ο πατέρας που γυρνάει τ' απόβραδο μ' ένα φαρδύ
χαμόγελο στα μάτια
μ' ένα ζεμπίλι στα χέρια του γεμάτο φρούτα
κ' οι σταγόνες του ιδρώτα στο μέτωπό του
είναι όπως οι σταγόνες του σταμνιού που παγώνει το νερό στο παράθυρο,
είναι η ειρήνη.

Όταν οι ουλές απ' τις λαβωματιές κλείνουν στο πρόσωπο του κόσμου
και μες στους λάκκους που 'σκαψαν οι οβίδες φυτεύουμε δέντρα
και στις καρδιές που 'καψε η πυρκαϊά δένει τα πρώτα της μπουμπούκια η ελπίδα
κ' οι νεκροί μπορούν να γείρουν στο πλευρό τους και να κοιμηθούν δίχως
παράπονο
ξέροντας πως δεν πήγε το αίμα τους του κάκου,
είναι η ειρήνη.

Ειρήνη είναι η μυρωδιά του φαγητού το βράδυ,
τότε που το σταμάτημα του αυτοκίνητου στο δρόμο δεν είναι φόβος,
τότε που το χτύπημα στην πόρτα σημαίνει φίλος,
και το άνοιγμα του παράθυρου κάθε ώρα σημαίνει ουρανός
γιορτάζοντας τα μάτια μας με τις μακρινές καμπάνες των χρωμάτων του,
είναι η ειρήνη.

Ειρήνη είναι ένα ποτήρι ζεστό γάλα κ' ένα βιβλίο μπροστά στο παιδί που
ξυπνάει.
Τότε που τα στάχνα γέρνουν τόνα στ' άλλο λέγοντας: το φως το φως, το φως,
και ξεχειλάει η στεφάνη του ορίζοντα φως
είναι η ειρήνη.

Τότε που οι φυλακές επισκευάζονται να γίνουν βιβλιοθήκες,
τότε που ένα τραγούδι ανεβαίνει από κατώφλι σε κατώφλι τη νύχτα
τότε που τ' ανοιξιάτικο φεγγάρι βγαίνει απ' το σύγγεφο
όπως βγαίνει απ' το κουρείο της συνοικίας φρεσκοξυρισμένος ο εργάτης το
Σαββατόβραδο
είναι η ειρήνη.

Τότε που η μέρα που πέρασε
δεν είναι μια μέρα που χάθηκε
μα είναι η ρίζα που ανεβάζει τα φύλλα της χαράς μέσα στο βράδυ
κ' είναι μια κερδισμένη μέρα κ' ένας δίκαιος ύπνος
τότε που νιώθεις πάλι ο ήλιος να δένει βιαστικά τα κορδόνια του
να κυνηγήσει τη λύπη απ' τις γωνιές του χρόνου
είναι η ειρήνη.

Ειρήνη είναι οι θημωνιές των αγρίων στους κάμπους του καλοκαιριού
είναι τ' αλφαβητάρι της καλοσύνης στα γόνατα της αυγής.
Όταν λες: αδελφέ μου — όταν λέμε: αύριο θα χτίσουμε
όταν χτίζουμε και τραγουδάμε
είναι η ειρήνη.

Τότε που ο θάνατος πιάνει λίγο τόπο στην καρδιά
κ' οι καμινάδες δείχνουν με σίγουρα δάχτυλα την ευτυχία,
τότε που το μεγάλο γαρύφαλλο του δειλινού
το ίδιο μπορεί να το μυρίσει ο ποιητής κι ο προλετάριος
είναι η ειρήνη.

Η ειρήνη είναι τα σφιγμένα χέρια των ανθρώπων
είναι το ζεστό ψωμί στο τραπέζι του κόσμου
είναι το χαμόγελο της μάνας.
Μονάχα αυτό.
Τίποτ' άλλο δεν είναι η ειρήνη.
Και τ' αλέτρια που χαράζουν βαθειές αυλακιές σ' όλη τη γης
ένα όνομα μονάχα γράφουν:
Ειρήνη. Τίποτ' άλλο. Ειρήνη.

Πάνω στις ράγες των στίχων μου
το τραίνο που προχωρεί στο μέλλον
φορτωμένο στάρι και τριαντάφυλλα
είναι η ειρήνη.
Αδέρφια μου,
μες στην ειρήνη διάπλατα ανασαίνει
όλος ο κόσμος με όλα τα όνειρά του.
Δόστε τα χέρια, αδέρφια μου,
αυτό 'ναι η ειρήνη.

ΑΘΗΝΑ, Γενάρης 1953

Από τη συλλογή *Αγρύπνια* (1941-1953)

[πηγή: Γιάννης Ρίτσος, *Ποιήματα 1930-1960*, Β' τόμος, Εκδόσεις «Κέδρος»,
Αθήνα 1961, σ. 173-175]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 29

Φύλλο εργασίας

Όνομα ομάδας:

.....

Άσκηση 1

Βρείτε ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στα δύο ποιήματα.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Άσκηση 2

Ζωγραφίστε μία σκηνή που σας άρεσε περισσότερο.

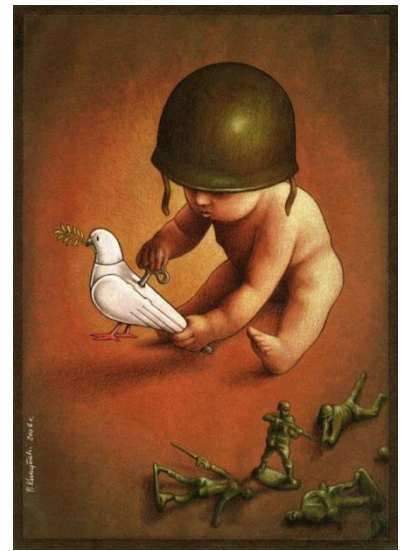
Άσκηση 3

Δημιουργήστε την ακροστιχίδα της ΕΙΡΗΝΗΣ

E
I
P
H
N
H

Και άλλες δραστηριότητες

Παρατηρήστε τις ζωγραφιές του πολωνού καλλιτέχνη Pawel Kuczynski και δημιουργήστε μία αφίσα με συνθήματα ειρήνης. Χρησιμοποιήστε και κάποια από τα αποφθέγματα για την ειρήνη.

Αποφθέγματα - Γνωμικά - Ρήσεις για την ΕΙΡΗΝΗ

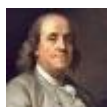
«Αν ο καθένας διεκδικεί την ειρήνη αντί για άλλη μία συσκευή τηλεόρασης, τότε θα υπάρξει ειρήνη.»

[Τζον Λένον](#)

«Ας εργαζόμαστε χωρίς διαμάχες. Είναι ο μόνος τρόπος να κάνουμε τη ζωή ανεκτή.»

[Βολτέρος](#)

«Δεν υπήρξε ποτέ καλός πόλεμος ή κακή ειρήνη.»

[Βενιαμίν Φραγκλίνος](#)

«Εάν επιθυμείς την ειρήνη, μη χτυπάς το τύμπανο ούτε για γιορτή.»

[Πολύβιος Δημητρακόπουλος](#)

«Εάν κάποιος πιστεύει ότι η αγάπη και η ειρήνη είναι κλισέ, που τα αφήσαμε πίσω στη δεκαετία του '60, αυτό είναι πρόβλημά του. Αγάπη και Ειρήνη είναι αιώνιες αξίες.»

[Τζον Λένον](#)

«Είναι πολύ πιο εύκολο να κάνεις πόλεμο παρά ειρήνη.»

[Ζορζ Κλεμανσό](#)

«Εκείνοι που επικαλούνται την ειρήνη για να κάνουν πόλεμο, αναμφίβολα δεν σκέφτονται παρά την ειρήνη των νεκροταφείων.»

[Γκόντφριντ Λάιμπνιτς](#)

«Η ειρήνη δίνει ψωμί στον γεωργό, ακόμα κι αν βρίσκεται ανάμεσα στα βράχια, αντίθετα ο πόλεμος του φέρνει δυστυχία κι αν ακόμα βρίσκεται στον πιο πλούσιο κάμπο.»

[Μένανδρος](#)

«Η ειρήνη έχει τις δικές της νίκες, όχι λιγότερο δοξασμένες απ' αυτές του πολέμου.»

[Τζον Μίλτον](#)

«Η ειρήνη θα έρθει μόνο τότε, όταν οι αιτίες που προκαλούν τον πόλεμο κατανικηθούν. Όσο θα διαρκεί η κυριαρχία μιας χώρας πάνω στην άλλη ή η εκμετάλλευση μιας τάξης από μια άλλη, αδιάκοπα θα γίνονται προσπάθειες για την ανατροπή της υπάρχουσας κατάστασης. Ποτέ η ειρήνη δεν μπορεί να 'ρθει απ' τον ιμπεριαλισμό και τον καπιταλισμό.»

[Παντίτ Τζαβαρχαλάλ Νεχρού](#)

«Η θα παλέψεις για την ειρήνη ή θα πεθάνεις. »

[Τζον Λένον](#)

«Η κατάργηση του πολέμου και η παγίωση της ειρήνης στον κόσμο αποτελεί ένα από τα πιο ψηλά ιδανικά, προς το οποίο πρέπει να τείνει η ανθρωπότητα.»

[Γκόντφριντ Λάιμπνιτς](#)

«Θέλουμε την ειρήνη, τη δίκαιη όμως ειρήνη. Επιζητούμε την ειρήνη, γιατί νομίζουμε πως μόνο αυτή φέρνει χαρά στους ανθρώπους, και όχι γιατί φοβόμαστε.»

[Θίοντορ Ρούσβελτ](#)

«Κανένας δεν είναι τόσο ανόητος που να προτιμάει τον πόλεμο απ' την ειρήνη. Γιατί στον καιρό της ειρήνης τα παιδιά θάβουν τους γονείς τους, ενώ αντίθετα στον καιρό του πολέμου οι γονείς θάβουν τα παιδιά τους.»

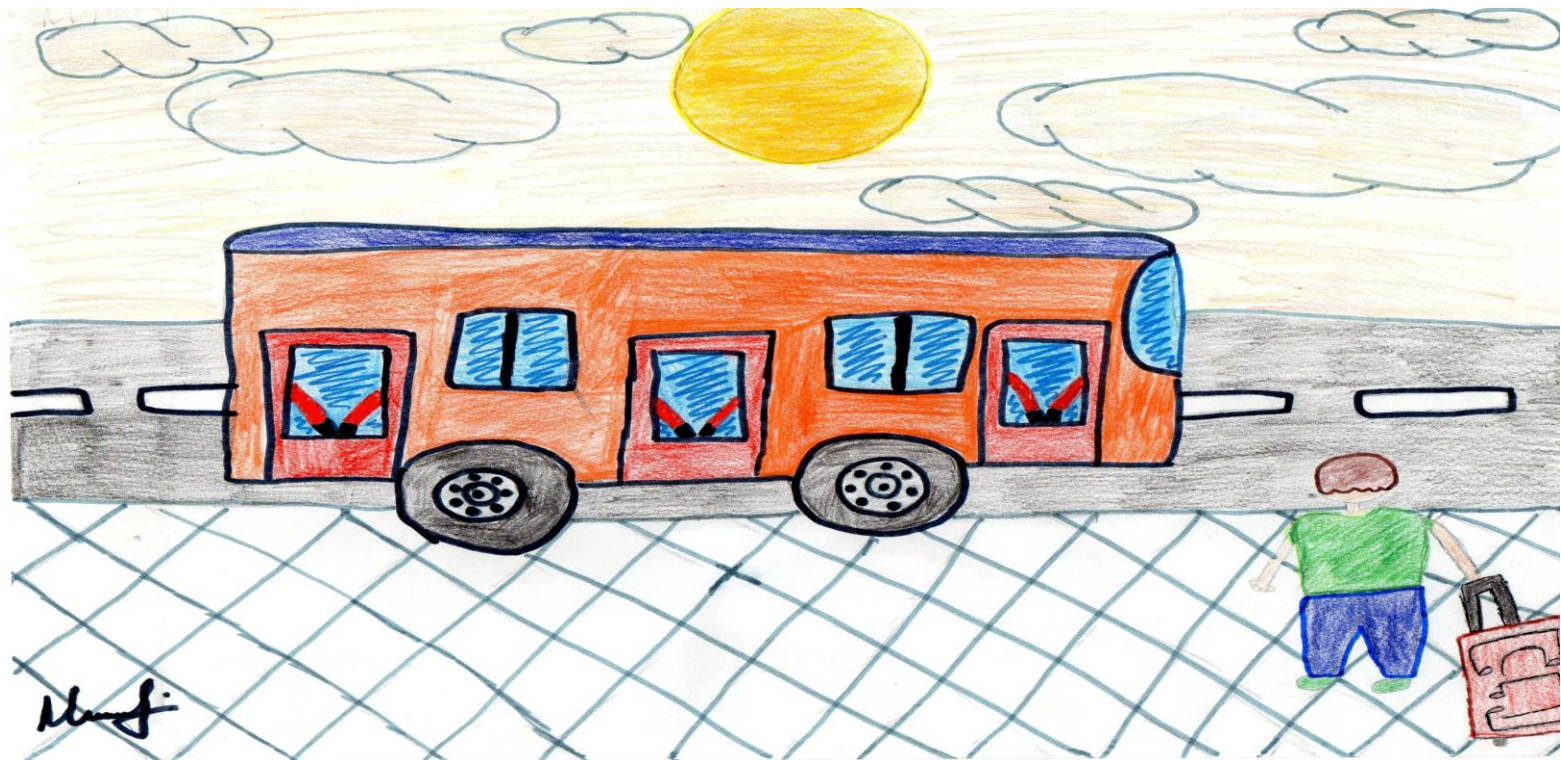
[Ηρόδοτος](#)

«Με την εδραίωση της ειρήνης του κόσμου συμπίπτει η ευτυχία της ανθρωπότητας.»

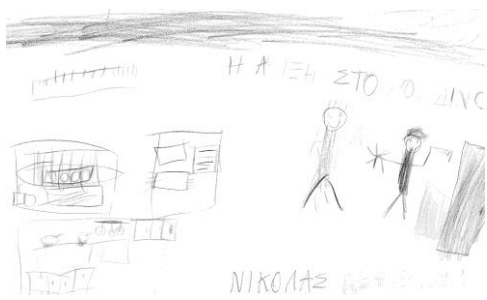
[Ούγκο Γκρότιους](#)

ΠΗΓΗ: <http://www.sansimera.gr/quotes/categories/46#ixzz4B0WiHYzy>

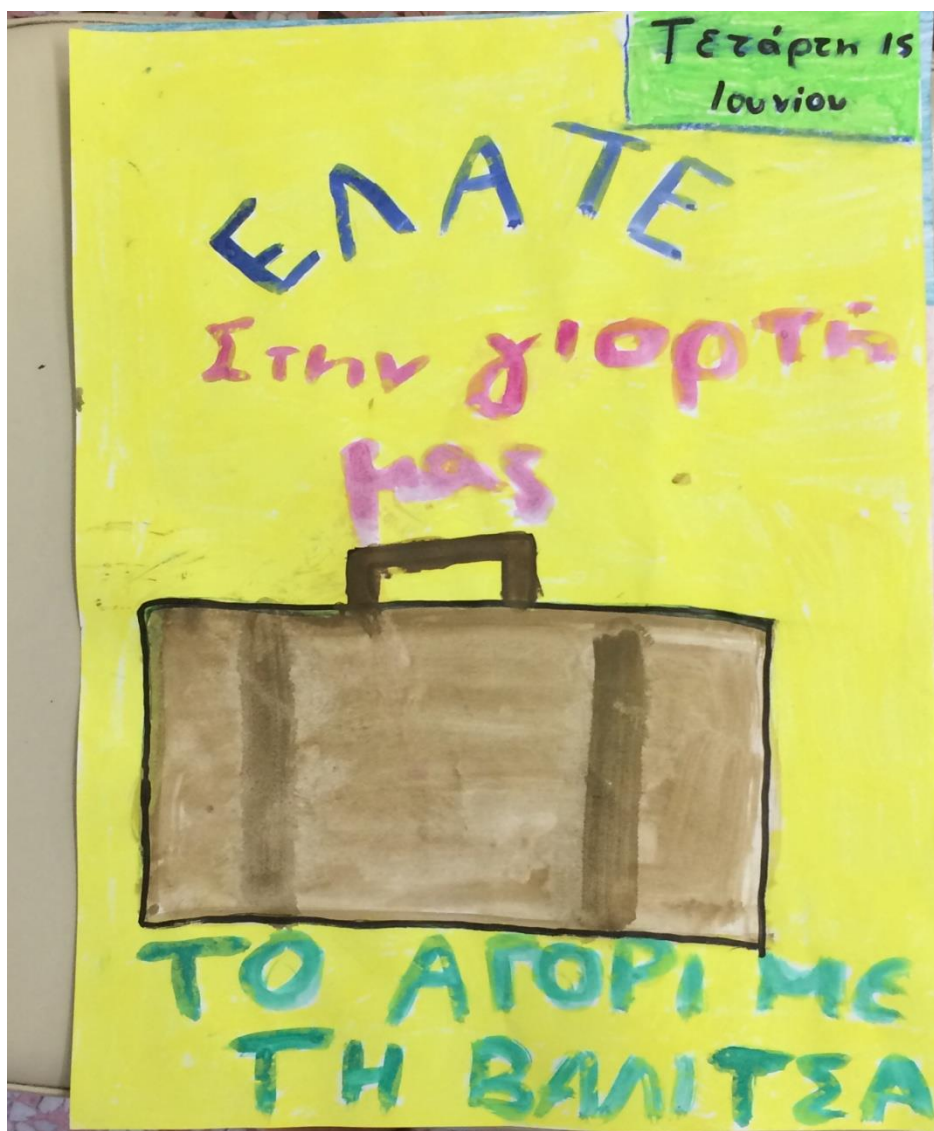
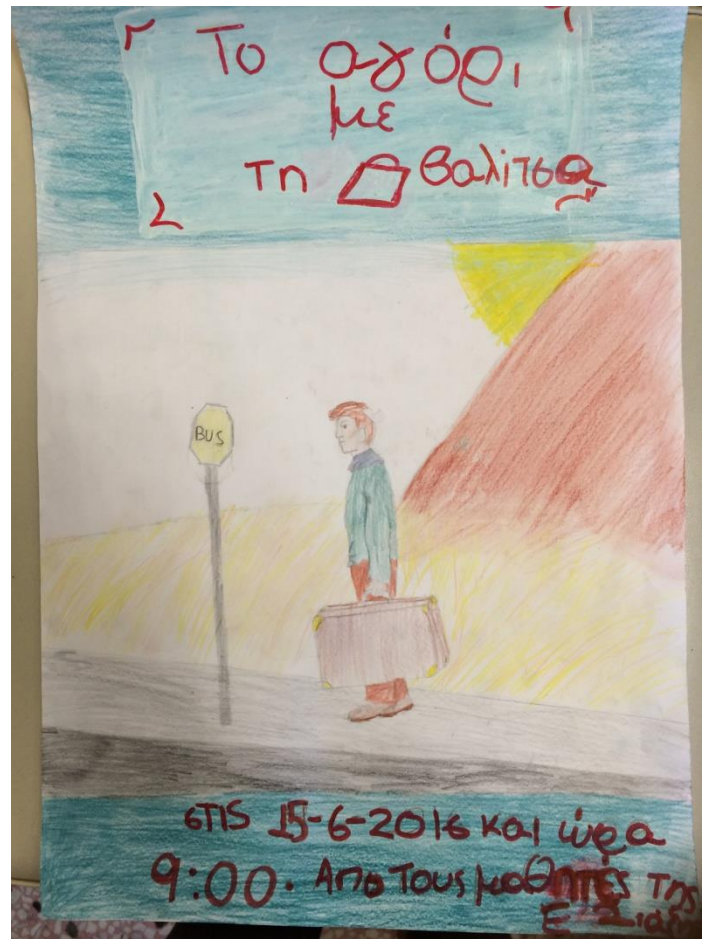

Μία ακόμη χρονιά έφτασε στο τέλος της.
Ελάτε να κλείσουμε μαζί την αυλαία
με μια γιορτή αφιερωμένη
στο υπέρτατο αγαθό της Ειρήνης.
Την **Τετάρτη 15 Ιουνίου** στις **9** το πρωί.
Σας περιμένουμε...

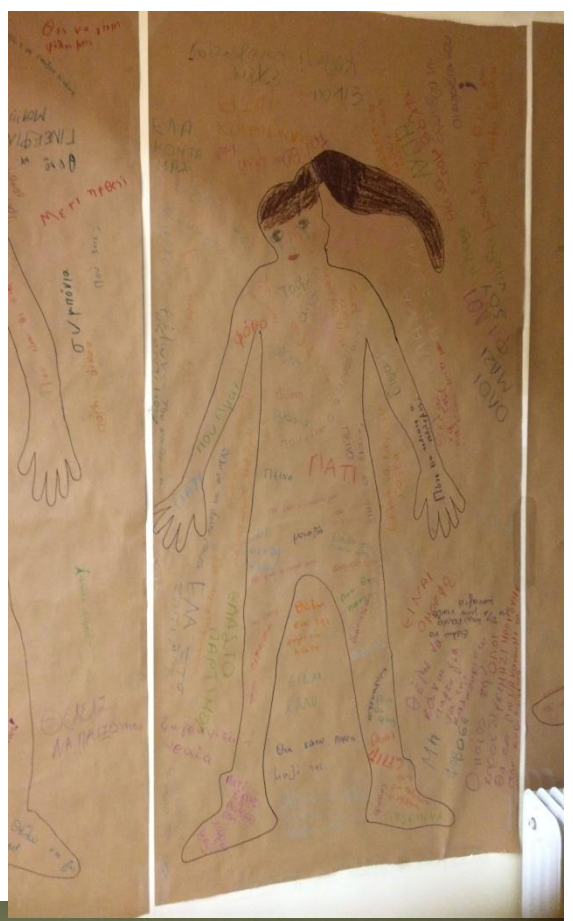
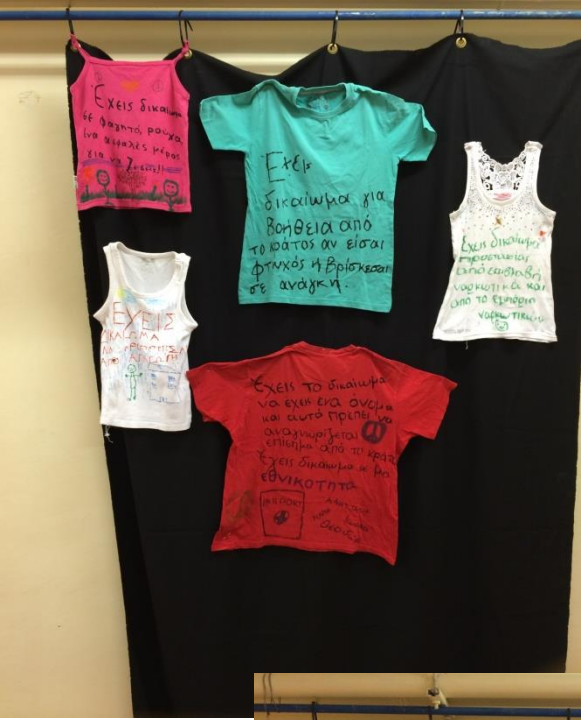
Οι μαθητές του Ε' 2

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 31

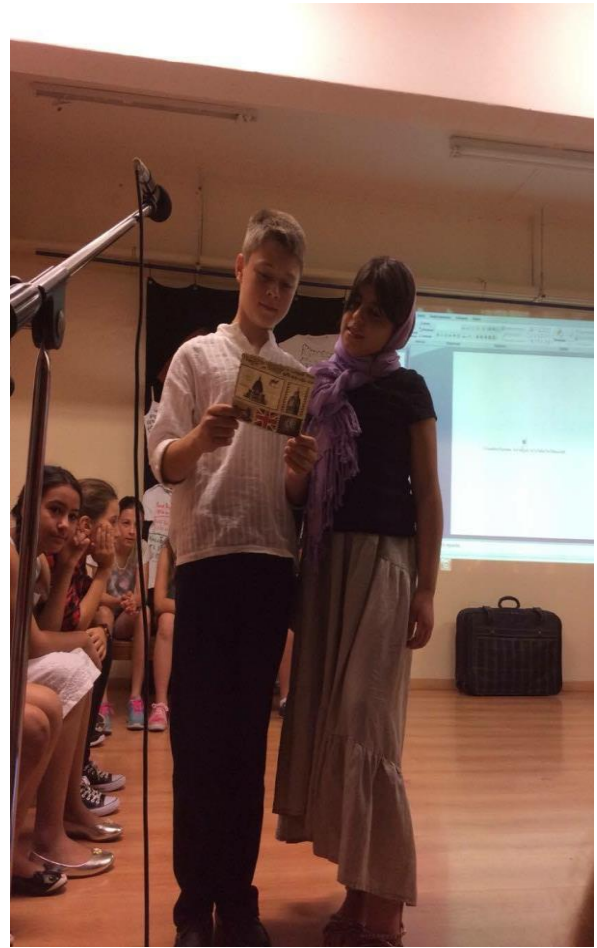
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 32

Το αγόρι με τη βαλίτσα

Αφήγηση: Η ιστορία που θα σας διηγηθούμε έγινε κάπου, κάποτε ,για κάποιους λόγους με κάποιους ανθρώπους .Είναι μια ιστορία που μπορεί ο καθένας μας να τη ζήσει! Δεν το ξέρει μέχρι εκείνη τη στιγμή που αρχίζει το ταξίδι. Ήταν μια μέρα συνηθισμένη όπως τις άλλες. Ο Ναζ διάβαζε το αγαπημένο του βιβλίο «Σεβάχ ο θαλασσινός» και η μαμά του καταγινόταν με τις δουλειές του σπιτιού. Μα ξαφνικά.....

(Ήχος από βόμβες! Μπαίνει ο πατέρας πέφτουν όλοι κάτω)

Πατέρας: Προσέξτε! Όλοι κάτω!

Ναζ: Τι έγινε; Έρχεται καταιγίδα;

Π:Γρήγορα!Μαζέψτε πράγματα! Φεύγουμε!

Ν:Για πού

Π: Δεν ξέρω! Πάντως μακριά από δω !

(Βόμβα ήχος)

Μ:Κάτω.....Αν συνεχίσουν έτσι δε θα μείνει τίποτα όρθιο.

Ν:(Φέρνει τη βαλίτσα)Τι να πάρω μαζί μου μαμά ;

Μ:Ρούχα!

Ν:Ρούχα. Για πόσο καιρό;

Μ:Δεν ξέρω .Οι κατασρόλες μου !Φέρε μου τις κατασρόλες μου.

Ν:Κατασρόλες;θα μαγειρέψουμε κιόλας ;

Π:Έτοιμοι Πάμε γρήγορα.

(Οι γονείς φεύγουν και ο Ναζ μένει στη σκηνή του λέγοντας)

Ν: Φύγαμε βιαστικά! Αυτό ήταν το πρώτο μου ταξίδι και δεν έμοιαζε καθόλου με αυτό του Σεβάχ .Φτάσαμε στο πέραςμα ανάμεσα στα 2 Βουνά.(Κρότος)

(Τρέχει δίπλα στους γονείς του. Μπαίνουν όλοι στη σκηνή και κάθονται στα παγκάκια και κάνουν διάφορα: άλλος πλένει, άλλος μαγειρεύει, ράβει,, παίζει κουτσό, διαβάζει)

Π:Μην κοιτάτε πίσω ! Μην κοιτάτε πίσω !

Ν:Γιατί;

Π:Να μην είναι αυτό το τελευταίο πράγμα που θα θυμόσαστε.

Αφήγηση: Δεν κοιτάζανε πίσω . Φτάσανε σε αυτό το μέρος που το χτυπάνε αέριδες (Ήχος από αέρα και κίνηση όλων).Αυτό το μέρος είναι γεμάτο κόσμο με βαλίτσες . Κανείς δεν χαμογελά γιατί κανείς δεν είναι σπίτι του .Απλά όλοιπεριμένουν

Μ:Πού πας ;

Ν:Σπίτι.

Μ:Ποιο σπίτι ; Αυτό το τσαντίρι, το λες σπίτι; Αυτό δεν είναι σπίτι !

N:Και τι να κάνω ;

M:Να περιμένεις. Άκου σπίτι, το τσαντίρι ! Χα Χα Σπίτι , το τσαντίρι.

N:Μαμά, είναι μια ιστορία που ποτέ δεν την κατάλαβα.

M:Ποια ;

N:Για κείνη την οικογένεια που ήταν να φύγει από μια πολιτεία που θα καταστρεφόταν και τους ειδοποίησε ο Θεός. Βλέπεις ήταν οι μόνοι καλοί άνθρωποι .

M:Εμείς δεν ήμασταν οι μόνοι καλοί άνθρωποι!

N:Και ο Θεός τους είπε να μην κοιτάζουν πίσω τους αλλά η μητέρα δεν άντεξε , κοίταξε και έμεινε στήλη άλατος.

M:Τόσο της έκοβε !

N:Είχε γίνει δηλαδή , ένα άγαλμα από αλάτι.

M:Καλά να πάθει !

N:Γιατί όμως ;

M:Γιατί κοίταξε πίσω της !

N:Εμένα δε μου φαίνεται και τόσο κακό .

M: ΠΟΤΕ δεν πρέπει να κοιτάξεις πίσω .Μόνο μπροστά ! Πάω να βρω τον πατέρα σου (Η μάνα στέκεται στην άκρη της σκηνής αμίλητη).

N:(Πηγαίνει μπροστά στην σκηνή). Η μάνα μου δεν κοίταξε πίσω. Δεν νομίζω να κοίταξε αλλά από τότε έγινε σκληρή. Έχασε τη γλύκα της και ήταν σαν να έγινε κι αυτή στήλη άλατος, ένα άγαλμα που έμοιαζε της μάνας μου.

Αφήγηση:Το δεύτερο ταξίδι άρχισε κάπως έτσι. Αυτός είναι που θα τους βοηθήσει να φύγουνε.

-Είναι λαθρέμπορος ανθρώπων.

-Μην το λες αυτό! Βοηθάει τον κόσμο!

Λ:Για πού ;

Π:Για Λονδίνο ! Ο μεγάλος μου γιος είναι εκεί. Δουλεύει γιατρός !Μας έστειλε και μια κάρτα! Δείξε την Ναζ!

N:Να.

Π:Διάβασέ την !

N:Να' μια λοιπόν τώρα στην άλλη μεριά του κόσμου. Εδώ όλα είναι αλλιώτικα. Οι άνθρωποι σου χαμογελάνε στ' αλήθεια. Όλα είναι τέλεια! Έχει δουλεία για όποιον θέλει να δουλέψει. Σε λίγο θα σας στείλω και χρήματα.

Λ:Ωραία!Λεφτά σας έστειλε ;

Π:Όχι ακόμα. Σε λίγο.

Λ:Πότε

Π:Όπου να ' ναι !

Λ:Λοιπόν. Το πράγμα γίνεται ως εξής. Το μισά λεφτά τα δίνεις σε εμένα. Τα άλλα μισά σε έναν φίλο που να του έχεις εμπιστοσύνη και όταν φτάσεις μου δίνει και τα υπόλοιπα ο φίλος σου.

Π:Μάλιστα.

Λ:Απλά πράγματα.

Π:Πόσα;

Λ:Είναι ακριβά !Με αεροπλάνο ;

Π:Ναι.

Λ:Πόσα έχετε ;(Στο αυτί). Για όλους σας ;(με απορία)

Π:Φυσικά για όλους .

Λ:Χα, Χα, Χ. Δε φτάνουν.

Π:Κι αν δεν πάρουμε αεροπλάνο ;

Λ:Είναι πολύ μακριά και επικίνδυνα και πάλι όμως δε θα φτάσουν.

Π:Ναζ , περίμενε λίγο πιο πέρα .

Ν:Γιατί;

Π:Περίμενε σου είπα.

(Πιάνει ο πατέρας τον λαθρέμπορο από τον αγκώνα και του μιλάει ψιθυριστά. Δίνουν τα χέρια, σημάδι ότι συμφώνησαν)

(Ο Ναζ μονολογεί μπροστά)

Ν:Πάλι περίμενα . Σ' αυτό το μέρος όλοι περιμένουν. Όλοι έχουν έρθει από κάπου αλλού. Άλλους τους έδιωξε ο πόλεμος, άλλους η πείνα .άλλοι κυνηγάνε το χρήμα.

Π:Ναζ ! Τα κανονίσαμε ! Πρέπει να πουλήσουμε τις κατσίκες.

Ν:Τις κατσίκες ;

Π:Ε, ναι δεν μπορούμε να τις πάρουμε κι αυτές μαζί μας. Όπως ο Σεβαχ τι έκανε ; Δεν τα πούλησε όλα για να μπορέσει να φύγει ;

Αφήγηση :Και έτσι λίγες μέρες αργότερα να τος ο Ναζ! Με τη βαλίτσα του να περιμένει. Να περιμένει το λεωφορείο.

Π:Ναζ, περίμενε εδώ και όταν έρθει το λεωφορείο ανέβα.

Ν:Εσείς πού πάτε ;

Π:Η μάνα σου κι εγώ έχουμε μια δουλειά.

Ν:Τι δουλειά ;

Μ:Ναζ , πάρε ένα στυλό .Δώσε μου ένα στυλό . Το βλέπεις αυτό ;Είναι στυλό.

Ν:Το ξέρω.

Μ:Ωραία. Πάρε το για να μας γράφεις . Όταν θα φτάσεις θέλω να ξέρω όλες τις λεπτομέρειες του ταξιδιού σου .

Ν:Γιατί να σας γράψω ;Εσείς δε θα ' ρθείτε ;

Μ:Έλα , πάρτο και μη ρωτάς πολλά. Με ζάλισες.

Ν:Καλά , καλά ! Μη φωνάζεις. Ωχού!!!

(Οι γονείς αποχωρούν και καταφτάνει ο οδηγός)

Ο:Ξεκινάμε (Κόρνα λεωφορείου). Άντε μικρέ ανέβα (Ο Ναζ κοιτάει γύρω του χαμένος .Ψάχνει τους γονείς του).

Ν:Ξέρετε , περιμένω τους γονείς μου. Έχουνε μια δουλίτσα και όπου να ' ναι θα ' ρθούνε .

Ο:Χα! Δεν έχω άλλο χώρο , μικρέ!

N: Μα είναι και οι γονείς μου κύριε !

O: Πληρώθηκα μόνο για σένα φιλαράκο .Ανέβα και μην ξεχάσεις τη βαλίτσα σου !(Κόρνα λεωφορείου) .Ξεκινάμε !

N: (Μονολογεί) Πληρώθηκε μόνο για μένα .Μόνο για μένα .(Ο Ναζ κάθεται δίπλα σε ένα κορίτσι και είναι πολύ λυπημένος.(Όλοι τραγουδάνε το τραγούδι «Τι να θυμηθώ, τι να ξεχάσω» του Νταλάρα και τα κορίτσια του λεωφορείου χορεύουν συρτάκι. Παράλληλα προβάλλεται και ένα power point με φωτογραφίες των προσφύγων του 1922 και μετά με φωτογραφίες προσφύγων από Συρία. Το τραγούδι τελειώνει αλλά ο Ναζ είναι ακόμα θλιμμένος. Κλαίει.)

K:Έλα φτάνουν οι κλάμες .Με κούρασες! Μην κάνεις σαν μωρό . Και εγώ μόνη μου ταξιδεύω.

N: Είναι η πρώτη φορά που είμαι μόνος (σκουπίζεται με το χαρτομάντηλο που του έδωσε η Κρίσια)

K: Δεν είσαι μόνος .Το λεωφορείο είναι γεμάτο. Και μην έρχεσαι πολύ κοντά μου (Μυρίζοντας στον αέρα). Νομίζω ότι μυρίζω πρόβατο.

N: Κατσικά. (χαμηλόφωνα)

K: Τιι; Εμένα έτσι είπες ;;;

N: Όχι,όχι!Λέω κατσικές είχαμε όχι πρόβατα.

K:Αααα Θεέ μου !Πού κατάντησα να είμαι .

N: (Φταρνίζεται , σκουπίζει το χέρι του από πάνω του και...) Γεια είμαι ο Ναζ αλλά μου αρέσει να με φωνάζουν Σεβαχ γιατί λέω πολλές ιστορίες .Εσένα πώς σε λένε ; (Της δίνει το χέρι. Εκείνη το κοιτάει υποτιμητικά και ούτε το ακουμπάει).

K: Κρίσια !(Και κοιτάζει από την άλλη)

N: Κρίσια..... Ωραίο όνομα !Και πού πηγαίνεις ; Εγώ πηγαίνω Λονδίνο στον αδερφό μου !

K: Και εγώ στο Λονδίνο στον θείο μου!

N: Αα τι καλά. Πρώτη φορά ταξιδεύω με λεωφορείο. Όλα μου τα ταξίδια τα έκανα με τον γάιδαρο μας τον Ζαν.

K:Εγώ πάλι , όλα μου τα ταξίδια με τη λιμουζίνα του μπαμπά μου . Ωχ ...

Κουράστηκα! Λέω να ρίξω κανέναν υπνάκο.

(Χασμουριέται και αποκοιμείται στον ώμο του Ναζ . Ο Ναζ βγάζει το στύλο από την τσέπη κα γράφει στη μαμά του)

N: Αγαπημένη μου μαμά,

Περνάω φανταστικά. Ταξιδεύω μαζί με ένα.... (στραβομουτσουνιάζει) υπέροχο κορίτσι.... ευγενικό (κουνάει το κεφάλι του).... γλυκό... Όλοι είναι καλοί μαζί μου .

Σε φιλώ,

Ο Σεβάχ σου

Ο: Φτάσαμε !!! Κατεβαίνετε όλοι! Τέρμα.

Ν: (Κοιτάει γύρω του)Μα.... Τι είναι εδώ ;Η συμφωνία ήταν για αεροδρόμιο όχι για άγρια χιονισμένα βουνά.

Ο: Μέχρι εδώ και πολύ σας είναι .Τώρα θα περπατήσετε και λίγο. Αντε μπράβο.(Και εξαφανίστηκε ο οδηγός).

Κ: (Πλησιάζει έναν βοσκό εικόνα και ήχος από πρόβατα). Καλησπέρα κύριε.

Β: Καλησπέρα.

Κ: Φαίνεστε ντόπιος! Τα γνωρίζετε αυτά τα μέρη ;

Β: Όπως σε βλέπω και με βλέπεις .Γέννημα – θρέμμα αυτής της περιοχής .

Κ:Ααα.Πολύ ωραία! Μπορείτε να μας βοηθήσετε; Να μας πάτε στην πλησιέστερη πόλη ;

Β: Εξαρτάται.

Κ: Εξαρτάται ; Από τι ;

(Της τρίβει τα χέρια του και εννοεί χρήματα)

Κ: Ααα!Χρήματα έχω !

Ν: Εγώ πάλι όχι !(Τρίβει το κεφάλι του).

Β: Εσύ έλα , εσύ όχι. Αν είναι πρέπει να βιαστούμε γιατί τα βουνά είναι γεμάτα λύκους και στρατιώτες με αυτόματα

Ν: Και εγώ τι θα κάνω τώρα ;

Β: Ούτε που με νοιάζει . Πάμε κοπελιά.

Κ: Λυπάμαι Σεβάχ . Δεν έχω χρήματα και για σένα. Αντίο.

Αφήγηση : Ο Ναζ τους κοίταζε να απομακρύνονται και νιώθει τρελή απελπισία . Σκέφτεται.... Σκέφτεται.....Και Αποφασίζει να τους ακολουθήσει. Τα βουνά δεν τα φοβάται. Στα βουνά γεννήθηκε και μεγάλωσε. Ακολούθησε τις πατημασιές τους στο χιόνι..... Περπατούσε Περπατούσε.... Περπατούσε.... Ωσπου....

(Ριπές πολυβόλου)

Κ:Ναζ!!!Βοήθεια. (Βγαίνει από τα παρασκήνια)

Ν:Γιατί;Τι έγινε ;

Κ:Τι έγινε ; Ο βοσκός με παράτησε με την πρώτη δυσκολία. Μου πήρε τα λεφτά και όταν έπεσαν οι πρώτοι πυροβολισμοί , την έκανε και λύκοι.

Ν:Λείπει ; Τι λείπει ;

Κ:Όχι λύκοι !Ξέρεις εκείνα τα ζώακια που μοιάζουν με σκυλάκια. Πίσω σου.

(Δείχνει με το δάχτυλό της).

Ν:Ααα λύκοι . Μην κουνιέσαι. (ψυθιριστά). Μην φοβάσαι. Τον μυρίζουν τον φόβο μας.

Κ:Δεν μπορώωωω !Θα μας κάνουν μια χαηνιά.

Ν:Ξεξ παλιόλυκοι!!!! (Τους φοβερίζει με τη βαλίτσα)

Λύκος 1:Για δεσ φίλε μου !Τι βλέπουν τα ματάκια μου ;

Λύκος 2:Δυο όμορφα λαχταριστά παιδάκια.

Λύκος 1:Μμμμ.Μοσχομυριστά. (Γλείφεται)

N: Εεε! Μη μας πλησιάζετε σκυλάκια. Θα σας πω μια ιστορία που είμαι σίγουρος ότι θα σας ξετρελάνει.

(Κουνάνε καταφατικά τα κεφάλια τους)

K: Τι λες ; Είσαι με τα καλά σου ;

N: Λοιπόν (Τρίβει τα χέρια του). Μια φορά ήτανε λέει ένας πολύ πολύ άτυχος άνθρωπος που σκαρφάλωνε στο βουνό για να πάει να βρει το Θεό. Καθώς ανέβαινε, συνάντησε έναν αδύναμο λύκο και ο λύκος του ζήτησε να ρωτήσει το Θεό τι έπρεπε να κάνει κι αυτός για να δυναμώσει. Στη συνέχεια συνάντησε ένα ξερό δέντρο και το δέντρο τον παρακάλεσε να ρωτήσει και γι' αυτό τον Θεό γιατί είχε τα χάλια του .

Έπειτα συνάντησε ένα πανέμορφο κορίτσι που ήταν θλιμμένο και όταν του είπε ότι πάει στον Θεό , το κορίτσι τον παρακάλεσε να ρωτήσει και για κείνο.

Ο άνθρωπος έφτασε στον Θεό και τον ρώτησε και τότε ο Θεός του είπε : «Κοίτα γύρω σου , η τύχη είναι παντού. Δεν έχεις παρά να τη βρεις , να την τσακώσεις και να μην την αφήσεις να σου φύγει».Ο άνθρωπος είπε : «Θα τρέξω γρήγορα στο σπίτι μου και θα ψάξω να βρω την τύχη μου».Έπειτα έκανε στον Θεό και τις άλλες ερωτήσεις κι έφυγε.

K:Εε!Ναζ! (Τον σκουντάει). Αποκοιμήθηκαν.

N:Στο'πα εγώ ότι λέω τρομερές ιστορίες !Έτσι; Πάμε σιγά σιγά. (Απομακρύνονται)

K:Και μετά;

N:Τι μετά ;

K:Μετά ,τι έγινε στην ιστορία αφού ο άνθρωπος έφυγε από τον Θεό;

N:Ααα! Έπειτα ο άνθρωπος συνάντησε το όμορφο κορίτσι και του είπε ότι ο Θεός λέει να παντρευτεί για να γίνει χαρούμενη.

K:Και τη παντρεύτηκε ;

N:Όχι βέβαια !

K:Α, τον βλάκα!

N:Είπε : «Δεν έχω καιρό να παντρευτώ! Πρέπει να πάω σπίτι να ψάξω για την τύχη μου» και συνέχισε να κατεβαίνει. Μετά βρήκε το δέντρο και του είπε «Στις ρίζες σου υπάρχει ένας κρυμμένος θησαυρός γι' αυτό δεν μπορούν οι ρίζες σου να πάνε παρακάτω».

K:Και τι έκανε ο άνθρωπος ;Έβγαλε τον θησαυρό ;

N:Όχι βέβαια !Είπε : «Δεν έχω χρόνο για τέτοια. Βιάζομαι να πάω σπίτι μου για να βρω την τύχη μου».Στο τέλος συνάντησε τον λύκο και του είπε : «Να φας τον πρώτο βλάκα που θα περάσει από εδώ για να δυναμώσεις». Και έτσι έγινε .

K:Τι έγινε ;

N:Τον έφαγε ο λύκος !!!!

K:(Γουρλώνει τα μάτια) Χα Χα Χα (Τον χτυπά στην πλάτη)

N:(Σαστισμένος κοιτά πέρα) Κοίτα Κρίσια, Φώτα!!! Φτάσαμε.

K:Γιούπι (Χοροπηδάνε και πιάνονται αγκαζέ)

N:Βλέπω και το αεροδρόμιο !!!!

K:Τέλεια! Τα ταξίδια μας τελειώνουν.

Αφήγηση: Δεν έγιναν έτσι τα πράγματα όμως, όπως τα περίμενα τα δύο παιδιά . Στην πόλη αυτή έμειναν όχι ένα όχι δύο αλλά 3 ολόκληρα χρόνια .Δούλευαν σκληρά μέρα νύχτα,16 ώρες την ημέρα , για να μπορέσουν να μαζέψουν τα λεφτά για τα εισιτήριά τους .Ράβαν μπλουζάκια , λούστραραν παπούτσια ολημερίς και οληνυχτίς και πληρωνόντουσαν φτωχικά.3ολόκληρα χρόνια.(τραγούδι – χορευτικό Τα λουστράκια, monie maker Παιδική εργασία).3ολόκληρα χρόνια κράτησε αυτό!
Ώσπου μια μέρα είχαν συγκεντρώσει το ποσό που χρειάζονταν για να φύγουν με πλοίο.

Κ: Γιατί πλοίο Ναζ; Χάθηκαν τα αεροπλάνα; Εγώ δεν μπορώ τη θάλασσα.

Ν: Μη γίνεσαι κουτή! Για αεροπλάνο θα πρέπει να δουλεύουμε άλλα τόσα χρόνια. πρέπει να φύγουμε Κρίσια. Βαρέθηκα να περιμένω.

Αφήγηση: Κι έτσι κι έγινε. Τα παιδιά μπήκαν στο πλοίο και ξεκίνησαν το ταξίδι τους. Όλα πήγαιναν τέλεια! Ο ήλιος έλαμπε, η θάλασσα ήταν ήρεμη και η Κρίσια αν και φοβόταν προσπαθούσε να ξεχαστεί. Ξαφνικά όμως συννέφιασε και ένας δυνατός αέρας άρχισε να φυσά (ήχος ανέμου). Κύματα σηκώθηκαν (βίντεο με τρικυμία) και η θάλασσα μαύρισε. Ένας ναύτης φώναζε νευρικά:

Ναύτης: Γρήγορα κάτω στο αμπάρι, πλησιάζει το λιμενικό! Αν σας δουν, θα βρούμε όλοι το μπελά μας.

Ν: Έλα, Κρίσια, πάμε!

Κ: δεν πάω πουθενά! Σιγά μην κατέβω εκεί κάτω στο σκοτάδι. Με τίποτα!

Ν: Κατέβα σου λέω.

Κ: Όχι σου λέω! Φοβάμαι! Όχι!!

Ναύτης: Ααα ... Άκου να δεις! Δε θα πάω για σένα φυλακή, παλιοκόριτσο!

Αφήγηση: Έτσι είπε ο ναύτης και με μια σπρωξιά έριξε την Κρίσια μέσα στη θάλασσα. Αμέσως τα κύματα τη σκέπασαν και εξαφανίστηκε. Ο Ναζ δεν την έβλεπε πουθενά και φώναζε με όλη του τη δύναμη..

Ν: Κρίσια, Κρίσια.

Στο τέλος έπεσε κι αυτός μέσα στη θάλασσα για να τη σώσει και ύστερα... σιωπή...

Αφήγηση: Για καλή του τύχη η θάλασσα τον ξέβρασε σε μια ακτή. Εκεί τον βρήκε ένα ζευγάρι (βίντεο και τραγούδι κυκλαδίτικο).

Γυναίκα: Βοήθεια, Βοήθεια! Τρέχα, Γιώργοοοο!

Άντρας: Τι είναι πάλι βρε γυναίκα; Γιώργο και Γιώργο όλη την ώρα! Ω, Θεέ μου!!

Είναι ζωντανός;

Γυναίκα: Ναι, αναπνέει (Τον σηκώνουν).

Ναζ: Πού είναι η Κρίσια; Κρίσια!!

Γυναίκα: Τι λέει;

Άντρας: Πού να καταλάβω.

Ναζ: Κρίσια... Κρίσια.. Πού είσαι Κρίσια;

Άντρας: Μήπως για την κρίση που μας δέρνει; Δεν ξέρω βρε γυναίκα!

Γυναίκα; Ξένος πρέπει να είναι!

Ναζ: Την Κρίσια, μήπως την είδατε;

Γυναίκα: Έλα παιδί μου ηρέμησε! Πιες λίγο νερό. Έχεις αφυδατωθεί.

Άντρας: Μα γιατί τα κάνουν αυτά; Μπορείς να κολυμπήσεις τόσα χιλιόμετρα; Τόσο άσχημα είναι πια στον τόπο τους; Και τόσο καλά νομίζουν ότι είναι εδώ σε εμάς;

Αφήγηση: Οι μέρες πέρασαν, το ζευγάρι φρόντισε τον Ναζ και γρήγορα δυνάμωσε. Ήταν έτοιμος για ένα ακόμη ταξίδι. Τους αποχαιρέτησε και αναχώρησε για το Λονδίνο (Τραγούδι-Βίντεο με αξιοθέατα του Λονδίνου, Ο Ναζ περιπλανιέται και κοιτάζει γύρω του. Κρατά την κάρτα στο χέρι του, βρίσκει την οδό και χτυπά την πόρτα).

N: Γεια σου! Ήρθα!

Αδελφός: Excuse me! Who are you?

N: Εγώ είμαι ρε... το αδελφάκι σου.

A: Pardon?????

N: Μα δε με αναγνωρίζεις; Εμένα τον Ναζ, τον μικρό σου αδελφό;

A: Ναζ;;; (Ο Ναζ κουνάει καταφατικά το κεφάλι του). Για να σε δω (Τον γυρνά γύρω γύρω). Πόσο μεγάλωσες! (Τον αγκαλιάζει) Αδελφάκι μου. Μικρό και σκανδαλιάρικο.(Του τσιμπάει το μάγουλο) Εσύ έγινες παλικάρος. Τα κατάφερες λοιπόν. Έλα πέρασε.

N: Μεγάλο σπίτι έχεις!

A: Εεε... Μόνο ένα δωμάτιο είναι δικό μου.

N: Όχι και τόσο μεγάλο τελικά.

A: Ήρθες τελικά από την άλλη μεριά του κόσμου.

N: Ήρθα... αλλά ... αλλιώς το φανταζόμουν. Κοίτα έχω την κάρτα που μας έστειλες (Του τη δίνει).Δε γράφει τίποτα !

N:A!Βράχηκε αλλά την ξέρω απέξω.

Να' με λοιπόν τώρα στην άλλη μεριά του κόσμου .Εδώ όλα είναι αλλιώς.Οι άνθρωποι σου χαμογελάνε στ' αλήθεια. Όλα είναι τέια. Έχει δουλεία για όποιον θέλει να δουλέψει. Σε λίγο θα σας στείλω και χρήματα.

Αυτό το μπλουζάκι που φοράς....

A:Τι;

N:3 χρόνια έραβα τέτοια.

A:Δεν έπρεπε να 'ρθεις Ναζ!

N:Γιατί ;

A:Είναι δύσκολα εδώ!

N:Και τι να έκανα; Εκεί κινδύνευα κάθε μέρα. Με στείλανε η μάνα κι ο πατέρας για καλύτερα.

A:ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑ(με δυνατή φωνή)

N:Δεν μπορώ να γυρίσω πίσω τώρα. Εξαιτίας σου ήρθα . Τι την έστειλες την κάρτα αν δεν ήταν αλήθεια ; (Ουρλιάζουν)

A:Ψέματα ήταν !Τι να σας έγραφα την αλήθεια;

Να 'μια λοιπόν τώρα στη άλλη μεριά του κόσμου. Ίδια χάλια είναι όλα και από 'δω . Οι άνθρωποι σε φτύνουν στο δρόμο. Μπορείς να ζήσεις φτάνει να δεχτείς να κάνεις τις χειρότερες δουλειές .Λεφτά.... Λεφτά δεν έχω ν σας στείλω .

Πώς να τα πεις αυτά ;Εεε; Θα πρέπει να δουλέψεις μαζί μου.
 Ν: Πού στο νοσοκομείο ; Μα δε ξέρω τίποτα από ιατρική.
 Α: Ποιο νοσοκομείο !Ποια ιατρική! Σε πλυντήριο αυτοκινήτων δουλεύω .
 Ν: Τι; Και η ιατρική που σπούδασες;
 Α: Πάρι περίπατο. Τη βαλίτσα σου δε θα την ανοίξεις ;
 Ν: Δεν έχω τίποτα .Τα 'χασα όλα στο δρόμο.
 Αφήγηση: Έτσι ο μικρός Ναζ που είχε γίνει πλέον μεγάλος άρχισε να δουλεύει μαζί με τον αδερφό του στο πλυντήριο αυτοκινήτων .Κουραστική δουλειά αλλά όχι τίποτα το ιδιαίτερο. Μια μέρα εκεί που έπλενε ένα αυτοκίνητο , το παράθυρο του συνοδηγού κατέβηκε και ο Ναζ αντίκρισε.....
 Κ: Σεβάχ.
 Ν: Κρίσια; Κρίσια!!!! Τα κατάφερες.
 Κ: Και οι δύο τα καταφέραμε , Ναζ.
 Θεός : Κλείσε το παράθυρο Κρίσια . Φεύγουμε.
 Κ: Που μένεις; 'ρθω να σε βρω ! Ορίστε το τηλέφωνό μου .Τα λέμε Σεβάχ.(μέσα από την τσάντα έβγαλε και του έδωσε έναν φάκελο)
 Ν: Εντάξει, Κρίσια ! Θα σου τηλεφωνήσω.
 Αφήγηση: Μαζί με τα στοιχεία της , η Κρίσια είχε δώσει και πολλά χρήματα στον Ναζ. Το ίδιο βράδυ κιόλας τα στείλανε στους γονείς τους με μια κάρτα(Στην άλλη άκρη της σκηνης οι γονείς κρατάνε μια κάρτα και χαμογελάνε ενώ τη διαβάζουν. Παράλληλα τα δυο αδέρφια τα λένε μαζί και δυνατά).
 Να 'μαστε τώρα στην άλλη μεριά του κόσμου .Δεν είναι και τόσο διαφορετικά. Κάτι λίγοι σου χαμογελάνε. Μερικοί στ ' αλήθεια . Δουλεύουμε σκληρά. Δεν είναι ο παράδεισος αλλά είμαστε ζωντανοί και σας περιμένουμε για να είμαστε και πάλι μαζί.

Ένα τραγούδι για τα παιδιά του πολέμου

Τα χέρια γέμισαν πουλιά
 τα σπίτια μοιάζουν με κλαδιά
 τα μάτια ακόμη καρτερούν για
 για να φανούν
 κάποια παιδιά.

Τα δέντρα γέμισαν φωνές.
 Τα πάρκα μοιάζουν με φωλιές.
 Τα μάτια ακόμη καρτερούν για
 για να φανούν οι Κυριακές.

Μου λένε Είσαι παιδί....
 Δεν καταλαβαίνεις και τους λέω.
 Κι εκείνα τι ήταν ;

Κι εκείνα τα παιδιά; Πού είναι ;

Στους δρόμους άνθισαν μηλιές.
Στα χείλη οι γαρυφαλλιές.
Τα μάτια ακόμη καρτερούν για...
για να φανούν οι Κυριακές.

Τα παντελόνια μας κοντά.
Και τα βιβλία ανοιχτά.
Τα μάτια ακόμη καρτερούν για
για να φανούν κάποια παιδιά.

Μου λένε. Είσαι παιδί. Και τα παιδιά δεν καταλαβαίνουν και πολλά.
Και εκείνα τα παιδιά , τι κατάλαβαν ; Κι εκείνα
τα παιδιά τι έζησαν ;

Τα χέρια γέμισαν πουλιά.
Τα σπίτια μοιάζουν με κλαδιά.
Τα μάτια ακόμη καρτερούν για....
για να φανούν κάποια παιδιά.

Τα δέντρα γέμισαν φωνές.
Τα πάρκα μοιάζουν με φωλιές.
Τα μάτια ακόμη καρτερούν για...
για να φάνουν οι Κυριακές.

Όταν είμαστε μικροί, μαθαίνουμε τον πόλεμο σαν παιχνίδι.
Όταν μεγαλώσουμε, μαθαίνουμε τον πόλεμο σαν διασκέδαση στην τηλεόραση.
Όταν ο πόλεμος έρχεται στο σπίτι μας ,μαθαίνουμε τι στ' αλήθεια είναι.
Αλλά τότε είναι πού αργά!

Ημερολόγιο του project

«Διερευνώντας την Τοπική Ιστορία μέσα από τα μάτια των παιδιών του σήμερα:

Μια πρόταση για την εκπαίδευση του ενεργού παγκόσμιου πολίτη»

9 Μαρτίου 2016 (περιστατικό – καταλύτης)

Σήμερα επισκεφτήκαμε τη βιβλιοθήκη Κωνσταντινουπόλεως στα πλαίσια του προγράμματος φιλαναγνωσίας για την Άλκη Ζέη. Οι μαθητές ήταν ενθουσιασμένοι. Στο δρόμο για τη βιβλιοθήκη οι μαθητές ήταν γεμάτοι απορίες. Ρωτούσαν με ενδιαφέρον για όλα τα κτήρια που συναντούσαμε, για τους δρόμους, για τις επιγραφές, για ένα άγαλμα σε ένα πάρκο κ.τ.λ. Η αλήθεια είναι ότι σε πολλά από τα ερωτήματά τους δεν μπορούσα ούτε καν εγώ η ίδια να απαντήσω. Είναι γεγονός ότι τα μάτια μας δεν έχουν εξασκηθεί στην παρατήρηση όπως λέει και ο Παπαμαύρος.

Περνώντας μπροστά από το πάρκο που βρίσκεται ανάμεσα στην οδό Παπαναστασίου και στο νοσοκομείο Ιπποκράτειο, ο Ραφαέλο με ρώτησε ποιανού άγαλμα ήταν αυτό στο πάρκο, αν ήταν του Ιπποκράτη ή του Παπαναστασίου. Ένωσα τόσο άσχημα γιατί από εκεί περνάω τουλάχιστον μια φορά τη βδομάδα, αλλά ποτέ δεν αξιώθηκα να ρίξω μια πιο προσεκτική ματιά για να μάθω το όνομα του αγάλματος. Όταν απάντησα ότι δεν ξέρω, κατάλαβα από τα μάτια τους τι έκπληξη τους προκάλεσα καθώς είμαι γέννημα θρέμμα της περιοχής. Γυρίζοντας το μεσημέρι στο σπίτι έψαξα στο διαδίκτυο και βρήκα πληροφορίες για το πάρκο των εβραίων μαρτύρων, για το 83^ο Δημοτικό Σχολείο. Το βράδυ κάνοντας μια βόλτα με τα παιδιά μου, πέρασα από το πάρκο και παρατήρησα το άγαλμα του Μαρδοχαίου Φριζή.

Στη βιβλιοθήκη η υπάλληλος μας βοήθησε στην εργασία μας και κατά τη διάρκεια της ξενάγησης ένας μαθητής βρήκε το βιβλίο «Η Τούμπα της Προσφυγιάς» και ζήτησε να το δανειστεί. Τα περισσότερα παιδιά θέλησαν να το ξεφυλλίσουν γιατί υπήρχαν πάρα πολλές φωτογραφίες μέσα σε αυτό.

Όταν επιστρέψαμε στην τάξη, οι μαθητές ήταν ενθουσιασμένοι με τις δραστηριότητες της φιλαναγνωσίας καθώς και με την εξόρμηση στη γειτονιά και ανέφεραν τις εντυπώσεις τους. Τους άρεσε γιατί ξέφυγαν και ήταν κάτι το διαφορετικό.

-Να το ξανακάνουμε, κυρία!

Ο Γιόελ ήταν αρκετά προβληματισμένος με το άγαλμα που υπήρχε στο πάρκο μπροστά από το νοσοκομείο Ιπποκράτειο.

-Είναι του Ιπποκράτη ή του Παπαναστασίου;

-Εμένα πάλι σαν στρατιώτης μου φάνηκε από μακριά! απάντησε μια άλλη μαθήτρια.

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή ρώτησα τους μαθητές αν θα ήθελαν να μάθουν για αυτό το άγαλμα και για όλα όσα υπάρχουν στη γειτονιά τους. Το «ναι» ακούστηκε

ομόφωνα. Στο κενό που είχα ετοιμάσει ένα φύλλο εργασίας με σκοπό να διερευνήσω τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις αλλά και τις προσδοκίες που είχαν οι μαθητές μου. Τους έδωσα περίπου μία εβδομάδα προθεσμία για να καταγράψουν τις απαντήσεις τους.

21 Μαρτίου 2016

Συγκεντρώθηκαν όλα τα φύλλα εργασίας και αρκετοί μαθητές τα διάβασαν στην τάξη. Από τους 18 μαθητές μόνο 3 γνωρίζουν να ονομάσουν τα διάφορα μέρη που έχει η γειτονιά τους. Δε γνωρίζουν το πάρκο που είναι ακριβώς δίπλα από το σχολείο. Δε γνωρίζουν κανένα ιστορικό στοιχείο για την περιοχή. Δε γνωρίζουν για τις ρίζες τους, για την ιστορία του σχολείου.

Στην πρώτη στήλη οι περισσότεροι απάντησαν ότι βλέπουν αυτοκίνητα, πολυκατοικίες, ζώα, ακαθαρσίες ζώων, παιδιά με σχολικές τσάντες, δέντρα, το 1^ο γυμνάσιο, σκουπίδια, κάδους, πινακίδες, ανθρώπους κ.τ.λ. Στην 2^η και στην 3^η στήλη οι απαντήσεις τους δεν ήταν ικανοποιητικές καθώς έδιναν την εντύπωση ότι δεν ήξεραν τι είχε η γειτονιά τους (πέρα από το γήπεδο του ΠΑΟΚ) και επομένως και το τι θα ήθελαν να επισκεφτούν. Παρατήρησα λοιπόν ότι οι γνώσεις τους ήταν περιορισμένες όσον αφορά την Τοπική Ιστορία. Θα μπορούσαμε όμως δουλεύοντας δυναμικά και μεθοδικά και με τα ανάλογα ερεθίσματα και τις μεθόδους να ανακαλύψουμε και να κατακτήσουμε τη γνώση.

Δόθηκε επίσης η επιστολή για τους γονείς και ορίστηκε συγκέντρωση για τις 31/3/16 το απόγευμα 6 η ώρα έτσι ώστε να ενημερωθούν για το project και για το πώς θα μπορούσαν να συνδράμουν σε αυτό.

22 Μαρτίου 2016

Συγκέντρωσα παλιές και πρόσφατες φωτογραφίες μόνο της Τούμπας και ετοιμάσα ένα power point. Μόνο φωτογραφίες με διάφορα κτήρια και δρόμους χωρίς λόγια και ονόματα. Πολλοί από τους μαθητές αναγνώρισαν τα μέρη ενώ υπήρχαν κάποιοι που ήταν σαν να τα έβλεπαν για πρώτη φορά.

31 Μαρτίου 2016

Επισκεφτήκαμε το Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης (Κ.Ι.Θ.) που βρίσκεται στην πλατεία Ιπποδρομίου. Φιλοξενούσε την έκθεση «Η γυναίκα του 1821». Ο κύριος Τσιρώνης μας υποδέχτηκε και μας ξενάγησε. Οι μαθητές παρατήρησαν τους πίνακες και αναγνώρισαν πολλά στοιχεία της πόλης μας σε αυτούς. Μέσα από τη συλλογή καρτ ποστάλ που μας έδειξε ο κύριος Τσιρώνης, ο οποίος είναι και καθηγητής του τμήματος Ιστορίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου, οι μαθητές γνώρισαν τη Θεσσαλονίκη κατά τον Α΄ Παγκόσμιο είδαν τα παλιά τείχη του Λευκού Πύργου και

την πολυπολιτισμική πλευρά της. Αναφερθήκαμε στους πρόσφυγες του 1922 και πληροφορηθήκαμε για το ψηφιοποιημένο αρχείο της εφημερίδας «Μακεδονία».

1 Απριλίου 2016

Στην τάξη οι μαθητές πρότειναν ύστερα από τη χθεσινή εκπαιδευτική εκδρομή να ονομάσουμε το project: «Θεσσαλονίκη: Βιώσιμη Πόλη. Το Αστικό Μονοπάτι της Τούμπας», επηρεασμένοι πιθανόν από την τσάντα μου πάνω στην οποία αναγράφεται το μήνυμα: Θεσσαλονίκη: Βιώσιμη Πόλη. Παίξαμε ένα παιχνίδι Bingo που είχε ερωτήσεις γνωριμίας έτι ώστε να μάθουμε καλύτερα ο ένας τον άλλο. Πρώτη ολοκλήρωσε η Εύη, η οποία είναι ένα πολύ κοινωνικό και δραστήριο παιδί. Χρόνος όμως δόθηκε και άλλος για τους υπόλοιπους και οι απαντήσεις διαβάστηκαν δυνατά στην τάξη. Χωριστήκαμε σε τέσσερις ομάδες ανάλογα με τις δυνατότητες και τις ικανότητες των μαθητών, έτσι όλες οι ομάδες να ήταν εξίσου λειτουργικές. Ετοιμάσαμε το χαρτόνι με την ρουτίνα του Artful thinking «Τι γνώριζα» και «Τι γνωρίζω τώρα» καθώς και τους συμπεριφοριστικούς κανόνες από το sapiere τα 4C. Τα τοποθετήσαμε στην τάξη για να ανατρέχουμε όταν χρειάζεται.

4 Απριλίου 2016

Οι μαθητές σήμερα δουλεύοντας ομαδικά με τη βοήθεια αστικού χάρτη και του διαδικτύου ετοίμασαν τις θεματικές ενότητες του project. Στην τάξη υπήρχαν τα βιβλία της Τζιούρτζια και του Κερασίδα που βοήθησαν αρκετά.

5 Απριλίου 2016

Τελειοποιήσαμε τα διαγράμματά μας. Οι ομάδες τα δικά τους και εγώ ετοίμασα ένα δικό μου για το πώς φαντάζομαι ότι θα εξελιχθεί το project. Οι θεματικές ενότητες που ετοίμασαν οι μαθητές ικανοποιητικές, χωρίς να αφήσουν κάτι σημαντικό απέξω.

6 Απριλίου 2016

Η κάθε ομάδα εργάστηκε για περίπου πέντε μέρες την τελευταία διδακτική ώρα. Ετοιμάστηκαν οι ταυτότητες των θεματικών ενοτήτων με στοιχεία που βρήκαν οι μαθητές από εγκυκλοπαιδείες, βιβλία, διαδίκτυο, προφορικές μαρτυρίες. Κάποια παιδιά έφεραν υλικό από το σπίτι τους ενώ κάποιες ομάδες βρίσκονταν και τα απογεύματα. Η καινούρια γνώση καταγράφηκε από την κάθε ομάδα και

τελειοποιήθηκε. Παράλληλα ετοίμασαν και ένα κείμενο με την καταγωγή τους με τη βοήθεια των δικών τους όπως και το γενεαλογικό τους δέντρο. Πάνω στο χάρτη έπρεπε να μπορούν να βρίσκουν τα μέρη από όπου πέρασαν οι πρόγονοί τους.

11 Απριλίου 2016

Πήγαμε στην αίθουσα πληροφορικής και ετοιμάσαμε τις ταυτότητες σε κείμενο του word. Πολλά παιδιά δυσκολεύτηκαν αλλά με τη βοήθεια της ομάδας όλοι κατάφεραν να πληκτρολογήσουν από ένα κομμάτι. Το αποτέλεσμα ήταν πολύ όμορφο.

12 Απριλίου 2016

Τις πρώτες ώρες 9-11 επισκεφτήκαμε το κέντρο ψηφιακής μάθησης NOUS που βρίσκεται απέναντι από τον Λευκό Πύργο για να παρακολουθήσουμε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την ενέργεια. Στη συνέχεια ζωγραφίσαμε τη γειτονιά των ονείρων μας και την ανεβάσαμε στην ιστοσελίδα του NOUS. Οι μαθητές έκαναν μια ταινία και απόλαυσαν τις δυνατότητες που έχουν οι Νέες Τεχνολογίες.

Τις τελευταίες ώρες καλέσαμε στην τάξη μας τις δυο έκτες και την άλλη πέμπτη του σχολείου μας και τους κάναμε μια μικρή παρουσίαση με όλα αυτά που είχαμε ετοιμάσει. Συγκεντρώθηκαν τα κείμενα για να γίνει ένα λεύκωμα σε συνδυασμό με φωτογραφίες που θα βγάλουμε αργότερα.

13 Απριλίου 2016

Η σημερινή μέρα αφιερωμένη στη φιλοσοφία. Το σεμινάριο που παρακολούθησα το Σ/Κ μου έδωσε την ιδέα να εφαρμόσω τη συγκεκριμένη μέθοδο στην τάξη μου . τα παιδιά εξέφρασαν τις απόψεις τους και μέσα από τη συζήτηση και την ανάλυση των ερωτήσεων κατέληξαν σε μηνύματα ειρηνικά και αντιπολεμικά, μηνύματα ανθρωπιάς, τα οποία σκέφτομαι να αξιοποιήσω παρακάτω, κλείνοντας τη Β΄ φάση.

Τα βιντεάκια της Unicef και της ActionAid τρομερά συγκινητικά, αλλά αυτό που μου έκανε εντύπωση ήταν η παρατηρητικότητα που έδειξαν οι μαθητές στη δραστηριότητα με τους πίνακες ζωγραφικής.

Γενικώς οι ομάδες λειτουργούν αρμονικά και αλληλοσυμπληρώνονται. Σε κάποιες στιγμές που δημιουργήθηκαν εντάσεις τους παρέπεμψα στις αφίσες με τα 4 C που υπάρχουν στην τάξη.

14 Απριλίου 2016

Δραστηριότητα ενσυναίσθησης –Παιχνίδι Ρόλων –Επίσκεψη στη νομική βιβλιοθήκη

Πολύ άρεσε στα παιδιά. Συμμετείχαν όλοι και ήταν υπέροχες οι παρουσιάσεις τους. Προβληματίστηκαν και συνειδητοποίησαν πόσο δύσκολη είναι η θέση του πρόσφυγα. Πόσο τυχεροί είναι αυτοί με τις ανέσεις που έχουν, τι φταίει για αυτές τις καταστάσεις και τι θα μπορούσε να γίνει για να εξαλειφθούν αυτά τα φαινόμενα.

Το απόγευμα με τη συνοδεία γονέων πήγαμε στη νομική βιβλιοθήκη. Αγοράσαμε βιβλία (Μικρές Οδύσσειες, Το Σύνταγμα της Ελλάδας) για να τα αξιοποιήσουμε στην τάξη. Τη Δευτέρα έχουμε επίσκεψη πεδίου όποτε όλοι ενημερώθηκαν για τα απαραίτητα (κινητά, καπέλα, φωτογραφικές μηχανές, πυξίδες και κυάλια).

15 Απριλίου 2016

Συνεντεύξεις. Είχαμε καλεσμένους τον κύριο Παπουτσιδάκη και τον κύριο Παπαδόπουλο. Ήταν ίσως από τις ομορφότερες στιγμές του project, καθώς είδα μαθητές που ντρέπονταν πολύ να ξεκλειδώνουν και να κάνουν ερωτήσεις πέρα από αυτές που είχαμε ετοιμάσει. Ο κ. Άγγελος ήταν πολύ άμεσος με τα παιδιά και ο Άλντο ένα συνεσταλμένο παιδί του έκανε ίσως τις καλύτερες ερωτήσεις.

Είδαμε και άλλες συνεντεύξεις από το you tube και προβλήθηκαν αποσπάσματα από τη ταινία «Ουζερί ο Τσιτσάνης» στα οποία γινόταν αναφορά για μέρη της Τούμπας (νοσοκομείο Χιρς – Ιπποκράτειο).

18 Απριλίου 2016

1η Επίσκεψη πεδίου

Επισκεφτήκαμε το 83^ο Δημοτικό και η κυρία Μαγαλιού η διευθύντρια μας ξενάγησε και απάντησε στις ερωτήσεις μας. Όλες οι ομάδες συμπλήρωσαν τα φύλλα εργασίας τους μόνες.

Πάρκο Εβραίων Μαρτύρων, Ορφανοτροφείο Άγιος Στυλιανός, Παπαναστασίου οδός, Άγαλμα Μαρδοχαίου Φριζή, Νοσοκομείο Ιπποκράτειο.

Πρόγραμμα εθελοντισμού στον Άγιο Στυλιανό (δυο μαμάδες προσφέρθηκαν να συμμετέχουν), προσφορά ειδών πρώτης ανάγκης (πάνες και μωρομάντηλα).

Νοσοκομείο Ιπποκράτειο – Τμήμα αιμοδοσίας. Η μαμά της Ευριδίκης μας υποδέχτηκε και μας ενημέρωσε για το τι χρειάζεται για να γίνει κάποιος αιμοδότης και πόσο σημαντικό είναι για την ανθρώπινη ζωή.

19 Απριλίου 2016

Δραστηριότητες: Περίγραμμα πρόσφυγα, προσφυγικές ιστορίες, το ημερολόγιο, η καρέκλα των αποκαλύψεων

Δραστηριότητες κατά τις οποίες περάσαμε πολύ ευχάριστα. Τα παιδιά δημιούργησαν, αυτενέργησαν και συναισθάνθηκαν. Ότι έγραψαν οι μαθητές είναι ιδιαίτερο, πολύ έξυπνο και πρωτότυπο. Όλες αυτές οι δραστηριότητες που ανήκουν στη μεθοδολογία της διερευνητικής δραματοποίησης τους έκαναν να ξεφύγουν από το κείμενο και να εμπλουτίσουν την ιστορία με δικά τους στοιχεία.

20 Απριλίου 2016

2^η Επίσκεψη πεδίου

Επισκεφτήκαμε το Παπάφειο Ίδρυμα, το εργοστάσιο Υφανέτ, το ρέμα της Υφανέτ και τον Άγιο Φανούριο. Η γεωπόνος που είχαμε μαζί η κυρία Γαλάνη Μαρία μας μίλησε για τη χλωρίδα του ρέματος της Υφανέτ, αλλά και για τα δέντρα που συναντάμε στη γειτονιά της Τούμπας (ακακίες, πλατάνια, μουριές, κ.τ.λ.). παράλληλα επισήμανε τη χρησιμότητα των φυτών σε μια πόλη. Πέρα από το οξυγόνο που μας προσφέρουν, βοηθούν στην ηχομόνωση και στην απορρόφηση της σκόνης.

Οι μαθητές φορώντας γάντια μιας χρήσης καθάρισαν ένα σημείο του ρέματος και μάζεψαν φύλλα από διάφορα δέντρα και φυτά.

Στον ναό ο ιερέας μας είπε την ιστορία του Αγίου Φανουρίου και για τον αρχιτεκτονικό ρυθμό του ναού.

21 Απριλίου 2016

3^η Επίσκεψη πεδίου

Γήπεδο ΠΑΟΚ, Δημοτικό Κολυμβητήριο, Παιδικό Μουσείο και πολιτιστικός σύλλογος «Διόνυσος».

Πολύ χρήσιμη εμπειρία. Οι μαθητές ξεναγήθηκαν σε όλους τους χώρους και μάλιστα στον πολιτιστικό σύλλογο μάθαμε τα βήματα από τον χορό συρτάκι. Ο σύλλογος ήταν ιδέα της Χριστίνας μιας μαθήτριας καθώς πήγαινε εκεί για εκμάθηση παραδοσιακών χορών. Μαζί μας ήταν και ο κύριος Παπαδόπουλος που συμμετείχε εθελοντικά στο χτίσιμο του γηπέδου. Παραδώσαμε τρόφιμα και ρούχα για τους πρόσφυγες στο κέντρο του δήμου.

22 Απριλίου 2016 (κλείσιμο σχολείων για Πάσχα)

4^η Επίσκεψη πεδίου

Άγιος Θεράποντας (όπου έγινε και ο εκκλησιασμός), πλατεία Αγίου Θεράποντα, 72ο Δημοτικό Σχολείο (Λαογραφικό Μουσείο), περίπατος στο δρόμο της Ανατολικής Θράκης, Δράση για το κάτι άλλο.

Κατά τη διάρκεια του εκκλησιασμού οι μαθητές έκαναν συνεχώς ερωτήσεις, παρατηρούσαν τα πάντα μέσα στο ναό, εξέφραζαν απορίες αλλά ταυτόχρονα έκαναν και ικασίες / υποθέσεις. Ένας μαθητής πάνω στο χώρο του γυναικωνίτη παρατήρησε ότι σε μια βιτρίνα υπήρχαν παλιές εικόνες αλλά έλειπε μια.

- Κυρία γιατί είναι αυτές οι εικόνες εδώ;
- Δεν ξέρω, Νικόλα
- Ίσως γιατί είναι παλιές, πετάχτηκε ένα κορίτσι, και μήπως τις έχουν για συντήρηση.
- Μπορεί να είναι ιδιαίτερες και τις βγάζουν για συγκεκριμένες γιορτές, είπε ο Δημήτρης (και έτσι ήταν).
- Και γιατί δεν περιμένουμε μετά τον εκκλησιασμό να ρωτήσουμε τον πάτερ; πρότεινε η Ιωάννα».

Εφόσον θα γινόταν ο εκκλησιασμός, αποφασίσαμε να μείνουμε πίσω και με τον ιερέα να δούμε πιο προσεκτικά τον ναό (ιδιαίτερα το τέμπλο του) και να επισκεφτούμε και το λαογραφικό μουσείο του 72ου Δημοτικού (το πρώτο προσφυγικό σχολείο) που βρισκόταν ακριβώς απέναντι από τον ναό. Οι μαθητές βοήθησαν στο συσσίτιο και έστρωσαν την τραπεζαρία. Επίσης έφεραν και τρόφιμα αλλά και ρούχα για τους φτωχούς της ενορίας μας.

Στο κέντρο «Δράση για το κάτι άλλο» η κυρία Φιλίτσα μας υποδέχτηκε και πολλοί μαθητές αγόρασαν λαμπάδες πασχαλιάτικες που είχαν κατασκευάσει τα παιδιά του κέντρου. Υποσχηθήκαμε ότι τον επόμενο χρόνο θα βοηθήσουμε και εμείς για την ετοιμασία του πασχαλιάτικου bazaar.

9 Μαΐου 2016

Debate – Αντιπαράθεση επιχειρημάτων

Αγώνες λόγου σήμερα. Η κάθε πλευρά υπερασπίστηκε την άποψή της. Φοβεροί ρήτορες. Υπήρξαν βέβαια και αψιμαχίες. Η Εύη έχασε την ψυχραιμία της με τους «πρόσφυγες». Οργάνωσαν τέλεια τα επιχειρήματά τους.

10 Μαΐου 2016

Ασχοληθήκαμε με το βιβλίο «Το Σύνταγμα της Ελλάδας». Έμαθαν για το σύνταγμα, για τα δικαιώματά τους, για την οικογένεια της λέξης «πόλη» και έγραψαν κάποια δικαιώματα πάνω σε μπλουζάκια για να γίνει το πέπλο των δικαιωμάτων.

11 Μαΐου 2016

Ποιήματα: «Αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος» και «Ειρήνη» (μέθοδος Artful thinking). Συγκρίναμε, απαγγείλαμε και παίξαμε με τα ποιήματα (10χ2). Στο τέλος παρεμβατική ζωγραφική με θέμα την ειρήνη. Χρειάστηκε να παρακινήσω κάποιους γιατί έδειχναν διστακτικοί όταν ήταν μπροστά τους η ζωγραφιά κάποιου συμμαθητή τους. Φοβόταν μήπως κάνουν λάθος ή ζωγραφίσουν κάτι που δε θα αρέσει στους συμμαθητές τους.

15 Μαΐου 2016

Επισκεφτήκαμε το μεσημέρι της Κυριακής την 13η Διεθνή Έκθεση βιβλίων Θεσσαλονίκης που είχε θεματικό αφιέρωμα στους πρόσφυγες τότε και σήμερα.

Ντοκιμαντέρ: «Οι δρόμοι της Προσφυγιάς», σε σκηνοθεσία Βασίλη Κατσίκη
«Οδοιπορικό στη Λέσβο των προσφύγων», του Γιώργου Μπότσου
και της Άννας Ομοιρίδου

Φωτογραφικές εκθέσεις: «Πρόσφυγες, σήμερα: Έλληνες φωτογράφοι καταγράφουν», «Συρία, κάποτε η ζωή ...»

Διαβάσαμε, περιηγηθήκαμε, αγοράσαμε βιβλία, προβληματιστήκαμε με αυτά που ήταν γραμμένα στους τοίχους της έκθεσης (μαρτυρίες προσφύγων).

16 Μαΐου 2016

Μπήκαμε μέσα στο ψηφιοποιημένο αρχείο της εφημερίδας Μακεδονία, ψάξαμε και διαβάσαμε τι γινόταν εκείνη την εποχή με τους πρόσφυγες

Το προσφυγικόν της Μακεδονίας 28-6-1922

Υιοθεσίες 28-10-1922

Πληροφορίες για πρόσφυγες 28-12-1922

Ερυθρός σταυρός 28-3-1923

Μέτρα για πρόσφυγες 28-9-1923

Καταπληκτικά Ύβρεις Κατά των Προσφύγων 28-5-1924

17 Μαΐου 2016

21 Μαΐου 2016

Το απόγευμα του Σαββάτου κατά τις 5 το απόγευμα συναντηθήκαμε έξω από το σχολείο για να πάμε να δούμε τη θεατρική παράσταση το αγόρι με τη βαλίτσα. Στη διαδρομή οι μαθητές πληροφόρησαν τους γονείς τους για αυτά που βλέπαμε καθώς το θέατρο είναι στη γειτονιά μας (για το πάρκο των Εβραίων Μαρτύρων, την οδό Παπαναστασίου, το άγαλμα του Μαρδοχαίου Φριζή, το Ιπποκράτειο νοσοκομείο).

Οι γονείς έμειναν έκπληκτοι καθώς ούτε οι ίδιοι ήξεραν αυτά τα πράγματα. Όλοι ενθουσιάστηκαν με την παράσταση και άρχισαν να κάνουν σχέδια όπως: Κυρία, πρέπει να το ανεβάσουμε και εμείς αυτό το έργο! Τι λέτε παιδιά; ρώτησε επίμονα η Εύη που είναι και η πρόεδρος της τάξης... και έτσι και έγινε! Το ίδιο βράδυ έστειλα

μείλ στην κυρία Καλογεροπούλου που έχει μεταφράσει το έργο και είναι η μοναδική που έχει το σενάριο αλλά δεν είχαμε νέα της...

23 Μαΐου 2016

Αν και στενοχωρηθήκαμε που δεν είχαμε απάντηση από τον θεατρικό όμιλο Πόρτα, δεν το βάλαμε κάτω. Οι μαθητές πρότειναν να το γράψουμε μόνοι μας μιας και το είχαμε φρέσκο. Και έτσι και έγινε...

24 -27 Μαΐου 2016

Η κάθε ομάδα ανέλαβε να ετοιμάσει από μία σκηνή και να την αποτυπώσει όχι μόνο όπως την είδε αλλά κάνοντας και όποιες άλλες αλλαγές ήθελε και έκρινε αναγκαίες. Μετά από τρεις μέρες εντατικής δουλειάς το σενάριο ήταν έτοιμο. Έκανα κάποιες επεμβάσεις και ...

30 Μαΐου 2016

Μοιράστηκαν οι ρόλοι. Τα παιδιά γρήγορα τους έμαθαν μια και το θεατρικό ήταν αρκετά νωπό.

31-5-2016, 1η πρόβα

2-6-2016, 2η πρόβα

3-6-2016, 3η πρόβα

6-6-2016, 4η πρόβα

7-6-2016, Γενική πρόβα 1 με μικρόφωνα

8-6-2016, Γενική πρόβα 2 με μικρόφωνα/ Στολισμός αίθουσας- σκηνικά

9-6-2016, Παρουσίαση γιορτής στις τάξεις Α1, Α2, Β1, Β2, Γ1, Γ2.

10-6-2016, Παρουσίαση γιορτής στις τάξεις Δ1, Δ2, Ε1, Ε2, Στ1, Στ2.

15-6-2016, Τελική γιορτή!!!!!!

Καταπληκτικό το αποτέλεσμα!!!

Οι μαθητές λειτούργησαν ομαδικά, συμπληρώνοντας ο ένας τον άλλο και έκαναν τη διαφορά!!! Ήταν μια υπέροχη παρουσίαση που ξεκίνησε από τα παιδιά, συνεχίστηκε με τα παιδιά και ολοκληρώθηκε επιτυχώς από τα παιδιά. Βέβαια του χρόνου έπεται και συνέχεια ...

Καλό καλοκαίρι !!!